

รายงานฉบับสมบูรณ์

แนวทางสนับสนุนงานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ จังหวัดชัยนาท

วิรัช เอี่ยมปลัด

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการ "แนวทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท" วัตถุประสงค์ของโครงการ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท 3) เพื่อถอดบทเรียนกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลไกที่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม สำหรับสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีทุนเดิมในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดสิงห์บุรี 4) เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ในการทบทวนทุนสำคัญที่จะมีโอกาสในการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในระยะต่อไป

กระบวนการดำเนินโครงการ เริ่มจากการศึกษาพื้นที่ดำเนินงานและหาที่ตั้งในการประสานงาน รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดชัยนาทในด้านต่างๆ ได้แก่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน การบริหารงานปกครอง ศักยภาพประชาชน การจัดการศึกษา การจัดการสุขภาพ แหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยว ตลอดจนรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดชัยนาท เพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบกับโครงการวิจัยในพื้นที่ เพื่อสำรวจความสอดคล้อง และกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้สามารถผลักดันไปสู่การใช้ประโยชน์ มีผู้ใช้ประโยชน์ชัดเจน รวมไปถึงโอกาสในการผลักดันในระดับนโยบาย การเข้าร่วมประชาคมเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ทั้งประชาคมในงานพัฒนา ประชาคมกลุ่มทางสังคม และประชาสังคมที่มุ่งเป้าเปิดพื้นที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรียนรู้ร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม การเข้าร่วมเรียนรู้กับเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันออก และตะวันตก สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ผลการดำเนินโครงการ พบว่า อำเภอโนนรมย์ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 2 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง ในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เกิดข้อตกลงร่วมกันในการประชุมสภาเทศบาลตำบลทางน้ำสาคร เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2560 ที่พบปัญหาการจัดทำผังเมืองตำบลทางน้ำสาครที่ผ่านมา ไม่เป็นที่ยอมรับของภาคประชาชน ด้วยการให้เหตุผลว่าผู้แทนจากหน่วยงานไม่ได้ลงมาสัมผัสกับพื้นที่จริง ร่างผังเมืองของภาครัฐไม่มีความเป็นปัจจุบัน ตลอดจนการออกแบบสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ขาดการหารือกับเจ้าของพื้นที่ ทำให้ผังเมืองที่เตรียมประกาศนั้น ไม่สามารถประกาศใช้ได้ และทางเทศบาลตำบลทางน้ำสาครได้ชี้แจงไปยังสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดชัยนาทถึงปัญหาดังกล่าว ทำให้ได้บทเรียนสำคัญที่หากไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงแล้ว นอกจากจะตอบสนองความต้องการของประชาชนไม่ได้แล้ว ยังกระทบความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทิศทางการพัฒนาของตำบลทางน้ำสาคร ดังนั้น คณะผู้บริหารของเทศบาลตำบลทางน้ำสาครจึงเปิดรับที่จะลงนำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ "ผังเมืองรวมของตำบล" ซึ่งเป็นความท้าทายของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่จะเข้าไปจัดการเชิงพื้นที่ โดยมุ่งเป้าถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย แก่กฎหมายผังเมืองของตำบลทางน้ำสาคร ที่เกี่ยวข้องกับส่วนราชการตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และส่วนกลาง นับเป็นโอกาสที่มีไม่มากนักที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปิดใจยอมรับความล้มเหลวในการจัดประชาคม และพร้อมปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานแบบมีส่วนร่วม

จากการเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้าน เยี่ยมพบหน่วยงานราชการในพื้นที่ เข้าร่วมเวทีเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ภาคกลาง พบว่า ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท มีองค์กรภาคประชาสังคมที่มีการเคลื่อนไหวดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ป่วย อีจันภรณ์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย, ศูนย์ประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท, สมาคมพัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบท, เครือข่ายลุ่มน้ำท่าจีน และเครือข่ายป่าชุมชนเขาราวเทียน และจากพบปะกับบุคคลที่ทำงานเพื่อชุมชนแล้วนำพาไปรู้จักสภาองค์กรชุมชน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท มีความเป็นมาที่น่าสนใจ กล่าวคือ เป็นการรวมตัวจากปัญหาการปล่อยน้ำเสียของโรงงานน้ำตาล จนเกิดเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม (Activism) คัดค้านจนโรงงานน้ำตาลต้องหยุดผลิตเพื่อปรับปรุงระบบน้ำเสีย จากนั้นได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นภาคีกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จังหวัดชัยนาท ระยะหนึ่ง และเห็นว่าการขับเคลื่อนชุมชนไม่ควรจำกัดเพียงบางประเด็นอย่างบ้านมั่นคง หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนเท่านั้น ควรทำในประเด็นที่แต่ละชุมชนประสบปัญหาอยู่ ซึ่งเป็นประเด็นที่หลากหลาย มีความต้องการไม่เหมือนกัน จากนั้นได้มีการออกพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนขึ้น ทางกลุ่มเห็นว่าเส้นทางเลือกทางออกในการใช้เครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ จึงแยกตัวออกจาก พอช. และใช้แนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางก่อรูปสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ตำบลทางน้ำสาคร โดยไม่ขอรับงบประมาณจาก พอช. และเริ่มสร้างเครือข่ายคนจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวมจากสาขาอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะเกษตรกร ครู ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ข้าราชการที่มีใจกับชาวบ้าน และเริ่มหาช่องทางสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐเพื่อเข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจจัดทำแผนงานและงบประมาณการพัฒนาของรัฐที่จะลงมาทำในพื้นที่ สนับสนุนให้กลุ่มอาชีพขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนโครงการเยาวชนผ่านกิจกรรมถนนเด็กเดิน แลกเปลี่ยนข่าวสารนโยบายหรือโครงการต่างๆ ที่ลงมาดำเนินการในพื้นที่ ปัจจุบัน ได้มีเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนรวม 7 แห่ง ในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท การพบปะกับเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2560 ได้มีข้อตกลงที่จะใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถอดบทเรียนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน สนับสนุนให้กลุ่มอาชีพใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยกระดับงานพัฒนาที่ตนเองกำลังดำเนินงานอยู่ นำกลุ่มอาชีพเกษตรกรที่หลากหลายเหมือนแหล่งเรียนรู้ในแต่ละฐานมาสร้างพื้นที่สานสัมพันธ์และการทำงานอย่างมีส่วนร่วมผ่านประเด็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สนับสนุนกิจกรรมถนนเด็กเดินให้มีกระบวนการสร้างเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เป็นต้น จึงเป็นกลยุทธ์การพัฒนาโจทย์วิจัยผ่านภาคประชาสังคมที่ควรทดลองรูปแบบการขึ้นเป็นชุดโครงการที่มีพื้นที่อำเภอมโนรมย์เป็นฐาน (Area Based)

สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลไกพี่เลี้ยงและศูนย์ประสานงานวิจัยในพื้นที่ภาคกลางนั้น ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า มีพัฒนาการและการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญ ด้วยการเพิ่ม (plus) หน้าที่ในการเป็นหน่วยจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ (Empowerment) ให้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา จัดรูปเป็นองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม (Social Enterprise) ในนาม บริษัทสร้างสรรค์ปัญญา จำกัด โดยมีงานหลักๆ เป็น 4 ส่วน คือ 1) การสนับสนุนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research - CBR) 2) งานประเด็นเด็กและเยาวชนที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้โครงการกล้าใหม่ใฝ่รู้ และการสร้างสำนักพลเมืองรุ่นใหม่ (Active Citizen) 3) แผนงานสนับสนุนการป้องกันอุบัติเหตุจราจรในระดับจังหวัด (สอจร.) โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (สสส.) โดยผู้เสนอโครงการได้เข้าร่วมเป็นภาคีดำเนินโครงการดังกล่าว โดยมีพื้นที่ปฏิบัติงานใน 2 อำเภอของจังหวัดชัยนาท คือ อำเภอมโนรมย์ และอำเภอเมืองชัยนาท โดยเป็นจังหวัดตัวแทนของเขตสุขภาพที่ 3 ซึ่งได้ตั้งเป็นแผนกิจกรรมพัฒนาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแล้ว ยังมีเป้าหมายให้เกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่การดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) ทั้ง 6 แห่ง ขณะที่การแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์กับกลไกที่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานียังไม่ได้ดำเนินการ อย่างไรก็ตามได้ร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วางบทบาทเป็นพี่เลี้ยงร่วมกันในโครงการวิจัยวิจัยที่ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนไปแล้ว จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ 1) รูปแบบการผลิตและการตลาดฝรั่งคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 2) การสร้างทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (TG, MSM) กลุ่มนางฟ้าเก้าเลี้ยว อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ นอกจากนี้ ยังอยู่ระหว่างหารือกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุพรรณภูมิ และสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย มูลนิธิชีวิตไทย (Local Act) ในการเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนโครงการแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สิน ด้วยรูปแบบการเกษตรครบวงจรของกลุ่มส่งเสริมการเกษตรครบวงจร ตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ได้มีเครือข่ายนักวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ที่ดำเนินโครงการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสิงห์บุรี และพบโอกาสที่มีกลุ่มเยาวชนตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ที่พัฒนาแหล่งเรียนรู้ "สวนดินสอ" ที่ใช้แนวคิด "คน/สวน/โลก" แนวคิดหลักจากการกล้าที่จะเลือกสวนกระแสดังคมและความคาดหวังทางสังคมสู่การเลือกทางเดินแบบที่เหมาะสมให้กับตนเอง โดยผนวกการเรียนรู้ชีวิต "คน" ตัวแทนของสิ่งมีชีวิตบนโลกผ่าน "สวน" ซึ่งเป็นตัวแทนของธรรมชาติ นำไปสู่การเรียนรู้ "โลก" จากการเห็นคุณค่าในชีวิตและธรรมชาติ รวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ที่เกื้อกูลกันรอบตัว

การทบทวนทุนที่สำคัญ ผู้เสนอโครงการเห็นความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลโครงการวิจัยที่มีพื้นที่ดำเนินการในจังหวัดชัยนาทและจังหวัดนครสวรรค์ นอกจากจะเป็นการรวบรวมข้อค้นพบหรือข้อมูลความรู้ที่ได้จากการวิจัยในแต่ละประเด็น ตรวจสอบว่าประเด็นการวิจัยที่เสนอขึ้นมานั้น ดำเนินการแล้วได้ความรู้เพิ่มเติมหรือไม่ มีความแตกต่างในกระบวนการวิจัยหรือวิธีวิทยาหรือไม่ นอกเหนือจากการตรวจสอบด้วยหัวใจของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3 ประการ คือ โจทย์วิจัยมาจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และต้องมีการปฏิบัติการจริง

ผลจากการจัดทำฐานข้อมูลโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาท พบว่า ปีที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่รายงานการวิจัยมากที่สุด อยู่ในช่วงปี พ.ศ.2555-2556 รวมแล้ว 34 โครงการจากทั้งสิ้น 77 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 44.16 เมื่อพิจารณาในเหตุผล พบว่า ในปี พ.ศ.2543 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้ขอใช้พื้นที่อำเภอสรรคบุรี ก่อตั้งศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัยขึ้นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท จนมีอาคารที่ใช้ในการเรียนการสอนในปี พ.ศ.2551 ประกอบกับในปี พ.ศ.2555 รัฐบาลกำหนดนโยบายหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด ให้มหาวิทยาลัยรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้ใช้งานวิจัยเป็นสื่อกลางในการลงพื้นที่ทำงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่ จึงทำให้ในช่วงดังกล่าวมีการดำเนินโครงการวิจัยในพื้นที่มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่โครงการวิจัยที่มีการเผยแพร่อันดับแรกสุด (เท่าที่สืบค้นได้) คือ รายงานการวิจัยเมื่อปี พ.ศ. 2534 ของมหาวิทยาลัยศิลปากรที่ได้ดำเนินการศึกษาลุ่มน้ำท่าจีนตอนบนเพื่อการวางแผนการพัฒนาชุมชนเมือง จำแนกตามแหล่งทุนสนับสนุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่ดำเนินงานวิจัยจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรให้ดำเนินโครงการวิจัย พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่มีการศูนย์การศึกษาในพื้นที่จังหวัดชัยนาทได้รับการสนับสนุนมากที่สุดถึง 45 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 58.44 และเป็นงานวิจัยที่ดำเนินการโดยสถาบันการศึกษาเกือบทั้งหมด มีเพียง 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.90 ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐตามภารกิจงานปกติ และกลุ่มนักวิจัยชาวบ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) การกระจายตัวของโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอ พบว่า อำเภอเมืองชัยนาทและอำเภอสรรคบุรี มีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุด คือ จำนวน 44 โครงการ และ 41 โครงการ ตามลำดับ รวมแล้วคิดเป็นร้อยละ

33.46 หรือหนึ่งในสามของจำนวนโครงการวิจัยทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมตั้งอยู่ในเขตอำเภอสรรคบุรีซึ่งมีเขตพื้นที่ติดต่อกับอำเภอเมืองชัยนาท ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่สะดวกในการเดินทาง การประสานงานเพื่อการปฏิบัติการวิจัย โครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นการวิจัย พบว่า ประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ มีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุดคือ 16 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.78 ทั้งนี้ เนื่องจากมีชุดโครงการ "วิจัยและพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้าเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท" ที่มีโครงการย่อยอีก 5 โครงการ ดำเนินการในพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดชัยนาท รองลงมาคือประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จำนวน 13 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 16.88 โดยเป็นโครงการวิจัยเชิงทดลองในการศึกษาคุณสมบัติของดิน ทราบแม่น้ำ ทราบบก เพื่อการนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ เมื่อนำข้อมูลประเด็นการวิจัยมาจำแนกเป็นรายอำเภอ พบว่า ประเด็นการท่องเที่ยวกระจายอยู่ทุกอำเภอของจังหวัดชัยนาทที่ใกล้เคียงกัน ขณะที่อำเภอเมืองชัยนาทให้ความสนใจในการดำเนินโครงการวิจัยประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ ส่วนอำเภอสรรคบุรีมีผู้สนใจวิจัยดำเนินโครงการวิจัยประเด็นประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่เด่นชัดมากกว่าอำเภออื่น

โครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาทในแต่ละประเด็น มีดังนี้ 1) สุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ : น้ำมันหอมระเหยจากเปลือกส้มโอต้านอนุมูลอิสระ ยับยั้งแบคทีเรีย เชลล์เมะเร็งช่องปาก, ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง, โรคสมองเสื่อม, ผัก ผลไม้สร้างสุขภาพ, คัมภีร์ยาสมุนไพรโบราณ, แบคทีเรีย ยีสต์ รา ตาลโตเนด, อะซิติก เชลลูโลสจากผลไม้, ไวน์ส้มโอ, ส่งเสริมสุขภาพชุมชน 2) ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม : ความหลากหลายชีวภาพ, พัฒนาดินเพื่อผลิตเครื่องปั้นดินเผา เซรามิกส์, ป่าชุมชน, พืชกาฝาก, คลองส่งน้ำ, ทราบผลิตแก้ว อิฐบล็อก อิฐทนไฟ, ศูนย์เรียนรู้พลังงานทางเลือก 3) การท่องเที่ยว : ท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ท่องเที่ยวลุ่มน้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย, ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, ประเมินศักยภาพ รายได้ จากการท่องเที่ยว, ท่องเที่ยวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์, จัดการความรู้การท่องเที่ยว, ความเห็นประชาชนต่อการท่องเที่ยว, วิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว 4) ประเด็นการบริหารจัดการ : กฎหมายคูตทราบ, กฎหมายคุ้มครองพืชในผักผลไม้, กฎหมายคุ้มครองภูมิปัญญา, บทบาท อบต., ชะพลาสติกผลิตเชื้อเพลิง, วิสาหกิจชุมชน, จัดการน้ำเสีย, การผลิตและขนส่งส้มโอ, วางแผนพัฒนาชุมชนเมือง 5) ประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร : โรงเรียนขนาดเล็ก, รายการโทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ต, ความสามารถแก้ปัญหาของครูปฐมวัย, ความฉลาดทางอารมณ์ของพ่อแม่ผู้เรียน, บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน, ศักยภาพวิจัยของ อบต., โจทย์วิจัยจากปัญหาท้องถิ่น, พัฒนานักวิจัยท้องถิ่นภาครัฐ 6) ประเด็นเกษตรกรรม : รูปแบบการทำนา, เก็บเกี่ยวและขนส่งข้าวเปลือก, โรคในแพะ, มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว, ปลานิล, ข้าวโพดหวาน, หญ้าแพงโกล่า 7) ประเด็นประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม : ดนตรีชาวบ้าน, ตาลโตเนด, รำมะนา, ลวดลายใบเสมา, ประวัติศาสตร์ชุมชน, จิตรกรรมฝาผนัง, โบราณสถาน 8) ประเด็นเศรษฐกิจ : เครื่องปิดปากถุงพลาสติก, ธุรกิจผ้าทอ, ตลาดสินค้าชมรมผู้สูงอายุ, สินค้าเกษตรวิสาหกิจชุมชน, พัฒนาผลิตภัณฑ์เปลือก

เมื่อนำมาเทียบกับสถานการณ์ของจังหวัดชัยนาทที่จะมีผลต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย เมื่อมองในมุมของภาครัฐที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท 4 ปี (พ.ศ.2561–2564) ได้เปลี่ยนวิสัยทัศน์เป็น “เมืองเกษตรมาตรฐาน ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ มุ่งสู่สิ่งแวดล้อมสมดุลและสังคมเป็นสุข” โดยขยายความไว้ว่า เมืองเกษตรมาตรฐาน หมายถึง สินค้าเกษตรที่มีศักยภาพของจังหวัดชัยนาท อาทิ เมล็ดพันธุ์ข้าว ข้าว ส้มโอขาวแตงกวา พืชสมุนไพร อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง โคเนื้อ แพะ ไก่ และปลาน้ำจืด มีความปลอดภัย ได้มาตรฐานตามกระบวนการตรวจประเมินของสินค้าเกษตรแต่ละชนิด ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน มีการจัดกิจกรรมและการท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมสมดุล หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน สังคมเป็นสุข หมายถึง คนในสังคมมีสุขภาพดี มีความรู้คู่คุณธรรม มีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน มีอาชีพและรายได้มั่นคง ครอบครัวอบอุ่น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ความสอดคล้องระหว่างฐานข้อมูลการวิจัยในพื้นที่ ยุทธศาสตร์จังหวัด และยุทธศาสตร์ของโครงการที่เลี้ยงสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท คือ ประเด็นด้านการเกษตรที่พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับสภาองค์กรชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลทางน้ำสาคร ตำบลไร่พัฒนา และตำบลอุตะเถา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ซึ่งได้ออกแบบที่จะพัฒนาเป็นชุดโครงการนวัตกรรมทางด้านการเกษตรทั้งด้านการผลิตวัตถุดิบ การแปรรูป การตลาด เช่น การปลูกสตรอเบอร์รี่เพื่อสร้างความสนใจในอาชีพเกษตรของคนรุ่นใหม่ การรักษามาตรฐานสายพันธุ์ส้มโอขาวแตงกวาที่เป็นทุนสัญลักษณ์ของจังหวัดชัยนาท การแปรรูปไข่ไก่และไข่นกกระทาด้วยเทคนิคการแช่แข็ง การใช้ประโยชน์จากก้อนเห็ดเก่าเป็นวัสดุปลูกผักและไม้ผล การแปรรูปเมล่อนที่ยังคงรักษาคุณค่าทางอาหารใกล้เคียงแบบเดิม การลดต้นทุนการทำนา และการจัดแปลงนาเพื่อผลิตข้าวปลอดภัย การนำหญ้าแฝกกล่ำสดมาผลิตอาหารสัตว์คุณภาพสูง ฯลฯ เป็นต้น ประเด็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม ได้ร่วมกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (กลุ่มอาชีพเกษตร) นิเวศวัฒนธรรม (บึงหางแขยง) แหล่งน้ำสำคัญของชุมชน ซึ่งต่อบริสัยทัศน์สิ่งแวดล้อมสมดุลไปในตัว และประวัติศาสตร์ (เมืองโบราณอุตะเถา) ตลอดจนการเคลื่อนงานผังเมืองกับเทศบาลตำบลทางน้ำสาคร ซึ่งได้มีงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาเป็นทุนเดิมไว้แล้ว เมื่อมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของภาครัฐแล้ว จะส่งต่อทิศทางการขยายผลจากงานวิจัยสู่งานพัฒนาที่มีผู้ใช้ประโยชน์ (User) ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อกลับไปเปรียบเทียบกับวิสัยทัศน์แผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท 4 ปี (พ.ศ.2557-2560) ที่กำหนดไว้ว่า "เป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง" จะเห็นเปลี่ยนแปลงโดยลดความสำคัญในฐานะแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายจากส่วนกลางที่ให้การสนับสนุนการปรับปรุงเนื่องจากปริมาณน้ำในเขตชลประทานไม่เพียงพอ ตลอดจนราคาข้าวที่ไม่สูงพอที่จะเป็นแรงจูงใจเหมือนช่วงนโยบายของรัฐบาลที่ใช้วิธีจํานําราคาข้าว-ประกันราคาข้าว จึงส่งผลโดยตรงกับเกษตรกรและผู้ประกอบผลิตพันธุ์ข้าวของชัยนาท ผลกระทบที่เริ่มปรากฏคือ การประกาศขายที่นา โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองที่ได้รับปัจจัยแทรกซ้อนในการขยายตัวของเมือง ที่นาจึงพร้อมเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์นอกภาคเกษตรได้ง่ายขึ้น บางส่วนย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น มองในมุมที่สังเกตด้วยตนเอง ตัวจังหวัดชัยนาทและอำเภอสำคัญตั้งอยู่ตามแนวถนนสายพหลโยธิน 1 เมื่อมีถนนสายหลักอย่างถนนสายเอเชียที่เชื่อมภาคกลางกับภาคเหนือเพื่อลดระยะเวลาการเดินทาง ทำให้จังหวัดชัยนาทไม่ได้เป็นจังหวัดที่ผู้คนจะผ่านมากมายนัก การเติบโตทางเศรษฐกิจที่จะได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงจังหวัดชัยนาทได้สะดวกจึงน้อยลง คงเหลือฐานะเป็นทางผ่านด้านการขนส่งสินค้าเกษตรไปจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นทางผ่านเดินทางไปศึกษาการวัดสำคัญที่จังหวัดอุทัยธานี โครงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาจุดต่างๆ ที่จะแล้วเสร็จในปี 2562 จะเป็นปัจจัยที่ผู้คนจะมองข้ามจังหวัดชัยนาทและใช้เวลาแวะพักน้อยลง สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวนอกจากสวนนกชัยนาท และวัดมะขามเฒ่าแล้ว ยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่หรือแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่พัฒนาให้น่าสนใจมากพอ สถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้อัตราการสร้างงานอยู่ในระดับต่ำ ประชากรเคลื่อนไหวไปทำงานต่างถิ่นเพิ่มขึ้น คงเหลือประชากรผู้สูงอายุที่ยังคงอยู่ติดพื้นที่ อัตราการเกิดของประชากรน้อยลง จังหวัดชัยนาทจึงก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง รูปธรรมที่เกิดขึ้นคือชมรมผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ที่พยายามจัดการตนเองร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมจนเป็นต้นแบบชมรมผู้สูงอายุระดับประเทศที่มี

คณะบุคคลมาศึกษาดูงานอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ชุมชนจะอยู่รอดได้ ด้วยการเกื้อกูลกันของคนทุกวัย ภายใต้ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ภาพจำของผู้สูงอายุในอดีตไม่อาจจัดการกับกระแสการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ได้ครอบคลุมทั้งหมดได้ การทำงานร่วมกันของคนทุกวัยเพื่อจัดการปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่าวยวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงเข้ามามีบทบาทจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนสามวัย คือ ผู้สูงอายุ วัยทำงาน เด็กและเยาวชน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างวัย มองเป้าหมายชีวิต เป้าหมายภาพที่ต้องการเห็นบ้านตนเองจะไปแบบใดร่วมกัน

ขณะที่ฐานข้อมูลโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 142 โครงการ แหล่งทุนสนับสนุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่ดำเนินงานวิจัยจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรให้ดำเนินโครงการวิจัย พบว่า ร้อยละ 76.06 ดำเนินการวิจัยโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งมีพัฒนาการขององค์กรมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่เป็นโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ จนมีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ทำให้มีการส่งสมผลงานทางวิชาการรวมไปถึงงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานวิจัยประเด็นการศึกษาที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการก่อตั้งสถาบันมาตั้งแต่ต้น โดยจะพบว่าในโครงการทั้งหมด 108 โครงการที่ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เป็นประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร จำนวน 23 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 21.30 รองลงมาคือประเด็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงานทางเลือก จำนวน 18 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 16.67 ประเด็นเศรษฐกิจ จำนวน 16 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 14.81 ซึ่งจะเห็นได้ว่าในระยะหลังมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มีบทบาทในการดำเนินโครงการวิจัยในหลากหลายประเด็นมากขึ้น การกระจายตัวของโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอ พบว่า อำเภอเมืองนครสวรรค์ เป็นอำเภอที่มีจำนวนโครงการมากที่สุดคือร้อยละ 15.52 ทั้งนี้ เนื่องมาจากเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ดำเนินงานวิจัยมากที่สุดถึงร้อยละ 76.06 ของโครงการวิจัยทั้งหมด อำเภอที่มีงานวิจัยมากรองลงมาคือ อำเภอชุมแสง ร้อยละ 7.94 อำเภอท่าตะโก ร้อยละ 7.76 เมื่อพิจารณาแล้วเห็นความสัมพันธ์กับประเด็นทรัพยากร และหัวข้อการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ "บึงบอระเพ็ด" ซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุม 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก รวม 11 โครงการ คิดเป็นค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 25 ของโครงการในแต่ละอำเภอของอำเภอชุมแสงและอำเภอท่าตะโก ประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร จำนวนโครงการมากที่สุดถึง 29 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.42 เนื่องด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ที่มีพัฒนาการจากโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู ประเด็นการวิจัยด้านการศึกษาฯ จึงสอดคล้องกับพันธกิจในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม มาถึงระยะเปลี่ยนผ่านเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ.2547 และทยอยเปิดสอนสาขาวิชาอื่นที่นอกเหนือจากด้านการศึกษา เช่น สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา สาขาวิชาการจัดการ การเกษตร สาขาวิชาการตลาด สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้าเครื่องกลการผลิต สาขาวิศวกรรมพลังงาน สาขาเทคโนโลยีมัลติมีเดีย สาขาวิศวกรรมการจัดการอุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทำให้ประเด็นวิจัยเริ่มมีความหลากหลายจากคณาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรต่างๆ จำนวนโครงการวิจัยที่รองลงมา คือ ประเด็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงานทางเลือก โดยมี "บึงบอระเพ็ด" เป็นพื้นที่วิจัยที่ดึงดูดความสนใจของนักวิชาการหลากหลายสาขา หลากหลายสถาบัน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ รวมแล้ว 11 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 44 ของโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นทรัพยากรฯ ขณะที่ "เขาชนไก่" อำเภอตากสิน เป็นพื้นที่ที่มีผู้สนใจศึกษาเหมือนกัน คือ 6 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 24 ของโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นทรัพยากรฯ สำหรับโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ และกลุ่มประเด็นการบริหารจัดการ จำนวนโครงการที่มาก เป็นผลมาจากการสนับสนุนในลักษณะชุดโครงการ ได้แก่ ชุดโครงการ "ส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า" และชุดโครงการ "แก้ไขปัญหาคาความยากจนและกระจายรายได้" ข้อค้นพบที่น่าสนใจแม้ว่าจังหวัดนครสวรรค์จะเป็นที่รับรู้มีกลุ่มชาติพันธุ์ "จีน" อาศัยและประกอบอาชีพอยู่เป็นจำนวนมาก และ

แสดงอัตลักษณ์ผ่านเทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ประจำปีของจังหวัด เป็นที่รู้จักของชาวไทย และชาวต่างชาติ ตลอดจนคำขวัญของจังหวัดยังปรากฏเป็นหนึ่งสิ่งที่มีความสำคัญ คือ "เมืองสี่แคว แห่มังกร พักผ่อนบึงบอระเพ็ด ปลารสเด็ดปากน้ำโพ" แต่โครงการวิจัยเท่าที่สืบค้นได้ มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับชาวจีน ปากน้ำโพเพียงโครงการเดียว คือ "จริยปรัชญาการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมชาวจีนปากน้ำโพ จังหวัด นครสวรรค์" ขณะเดียวกัน กลับปรากฏโครงการวิจัยที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ "มอญ" ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กระจ่ายในกลุ่มประเด็นการวิจัยต่างๆ รวมแล้วจำนวน 11 โครงการ ใน 4 กลุ่มประเด็น พื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ในหัวข้อการวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา และอำเภอโกรกพระ ในหัวข้อ โครงการวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำวัดบางประมุง โดยระบุว่ากลุ่มชาติพันธุ์มอญ ในจังหวัดนครสวรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

โครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาทในแต่ละประเด็น มีดังนี้ 1) ประเด็นการศึกษา การพัฒนา ศักยภาพ และการสื่อสาร : บทเรียนและการเตรียมความพร้อม e-Learning, การเขียนภาษาไทย, หลักสูตร โรงเรียนชาวนา, ความฉลาดทางอารมณ์, การอ่านภาษาอังกฤษ, จิตสาธารณะของนักศึกษา, การเรียนการสอน ดนตรีท้องถิ่น, อิทธิพลของสื่อต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน, จัดการคุณภาพการศึกษา, พฤติกรรมการทำงานเป็น ทีมของนักศึกษา, พัฒนาการเรียนการสอนการปกครองท้องถิ่น, การสอนแบบ Active Learning พัฒนา คุณธรรมนักศึกษา, ใช้เกมการศึกษาและแบบฝึกจำรูปคำ, การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา, พัฒนา โรงเรียนสู่ความเป็นเลิศแบบก้าวกระโดด, ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพครูโรงเรียนเอกชน, การจัดสิ่ง แวดล้อมในชั้นเรียนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้, การบริหารโรงเรียนแบบสมดุล (Balanced Scorecard), ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานวิจัยของอาจารย์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี, ผลกระทบรายได้-รายจ่ายของนักศึกษา, การสอนเรขาคณิต, พฤติกรรมการสอนของครูอนุบาล, วิทยุชุมชน, ศูนย์กลางข้อมูล OTOP บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต, สภาพแวดล้อมทางการศึกษาของชีวิตนักศึกษา, พฤติกรรมดำรงชีวิตพอเพียงของนักศึกษา 2) ประเด็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงานทางเลือก : พรรณ พืชเขาหินปูน, ขยายพันธุ์แอฟริกันไวโอเลต, ความพรุนตัวของเนื้อดิน, เห็ดในเขาซอนเตือ, บัญชีสิ่งแวดล้อม ของธุรกิจอุตสาหกรรม, ฝิ่เสื้อในเขตเขาซอนเตือ, สิ่งแสมที่เขาหน่อ-เขาแก้ว, แมงมุมสั่นในเขตเขาซอนเตือ, หอยทากบกและทากบกเขาซอนเตือ, การจัดการน้ำบึงบอระเพ็ด, พืชในเขาแม่กระทุ้, ผลิตไฟฟ้าจากพลังงาน น้ำไหล, โปรโตชีวบึงบอระเพ็ด, นกบึงบอระเพ็ด, ปลาตลาดบึงบอระเพ็ด, พรรณปลาในลุ่มน้ำเจ้าพระยา, พืช น้ำบึงบอระเพ็ด, พืชวงศ์กกและวงศ์หญ้าบึงบอระเพ็ด, แพลงก์ตอนพืชบึงบอระเพ็ด, พลังงานหมุนเวียน, คุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยา, สัตว์หน้าดินบึงบอระเพ็ด, สาหร่ายบึงบอระเพ็ด 3) ประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ : การตรวจมะเร็งปากมดลูก, จุลชีววิทยาของอาหารพร้อมบริโภค, การป้องกันโรคเอดส์, การ แปร่งฟันให้เด็ก, โรคพิษสุนัขบ้า, โรคอุจจาระร่วง, การกำจัดลูกน้ำยุงลาย, กิจวัตรสุขภาพครอบครัว, พอร์ มาลินในอาหารทะเลสด, โลหะหนักมีพิษจากผักสวนครัว, ส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า : ผู้สูงอายุ, อาหาร ปลอดภัย การป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, โรคความดันโลหิตสูงและเบาหวาน, ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ, โรคปลอดภัย สุขทั้งจิตและกาย 4) ประเด็นการบริหารจัดการ : เจตคติที่มีต่อกระบวนการ ยุติธรรมชุมชน, การบริหารการจัดการกลุ่มน้ำพริกแกง, แก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้, เจตคติที่ มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน, องค์การบริหารส่วนตำบล, เทศบาล, การจัดการขยะ, ยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัด, การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา, สารสนเทศภาวะการผลิตพืชเศรษฐกิจ, กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 5) ประเด็นเศรษฐกิจ : ตลาดสินค้า OTOP, ผ้าฝ้ายทอมือ, เครื่องปั้นดินเผา, บรรจุภัณฑ์หัวโขน, พัฒนา คุณภาพฝรั่งแปรรูป, ไม้กฤษณาเพื่อการพาณิชย์, หัตถกรรมเครื่องหวาย, การผลิตปลาแห้งปันเพิ่มมูลค่า, ธุรกิจขนาดย่อม, บรรจุภัณฑ์น้ำพริกแกง, สบู่สมุนไพร, การลดต้นทุนการผลิต 6) ประเด็นเกษตรกรรม : การใช้

สมุนไพรในปศุสัตว์, จัดการความรู้เครือข่ายโรงเรียนชาวนา, เปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก, โรงสีข้าวชุมชนเคลื่อนที่, โคนม, การกำจัดหอยเชอรี่, พันธุ์ข้าวโพด, ทานตะวัน, ฝ้าย, การประมง, ปลาสร้อย, บึงอินทรีย์ในนาข้าว 7) ประเด็นประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม : วัฒนธรรมดนตรี, เพลงประกอบการเล่นพื้นบ้าน, รำไท, รำวงโบราณ, กลองยาว, แคนววงประยุกต์, พิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น, ยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ภูมินาม, ศิลปะผ้าทอพื้นบ้าน, วัฒนธรรมชาวจีน, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น 8) ประเด็นการท่องเที่ยว : อุทยานแห่งชาติแม่วงก์, กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีเพื่อท่องเที่ยว, ตลาดน้ำวัดบางประมง 9) ประเด็นเด็ก เยาวชน และครอบครัว : พฤติกรรมเสี่ยง และพฤติกรรมเพศสัมพันธ์

เมื่อนำมาเทียบกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า "จังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ สังคมมีความเข้มแข็ง และสิ่งแวดล้อมที่ดี ภายในปี พ.ศ.2564" โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่อยู่ระหว่างดำเนินงาน คือ "รูปแบบการผลิตและการตลาดฝรั่งคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์" มีความสอดคล้องทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดฯ และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเศรษฐกิจที่มีการวิจัยและพัฒนาฝรั่งแปรรูป ในขณะที่โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น "การสร้างทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (TG, MSM) กลุ่มนางฟ้าแก้วเขียว อำเภอแก้วเขียว จังหวัดนครสวรรค์" เป็นประเด็นเฉพาะที่ยังไม่สอดคล้องกับทั้งยุทธศาสตร์จังหวัดฯ และไม่ปรากฏงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง หากมีความสำคัญในการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มเฉพาะและเปิดโอกาสให้เข้าถึงกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างศักยภาพให้กับทุกกลุ่มประชากรอย่างเท่าเทียมกัน

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ประกอบกับสถานการณ์ที่ประมวลได้ นำไปสู่เวทีการประชุมที่เลี้ยงผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก ว่าด้วยทิศทางยุทธศาสตร์ระดับภาค เมื่อวันที่ 11-12 กันยายน 2560 ณ ศูนย์โฮม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพฯ ได้ตั้งคำถามท้าทายถึงการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับการก้าวสู่ Smart Community ในยุค Thailand 4.0 หน้าที่ควรเป็นอย่างไร เพื่อให้กลุ่มเข้มแข็ง เท่าทัน มีอำนาจต่อรอง อยู่รอดได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง คิดไกลๆ ไปถึงการงานเชิงรุกเพื่อ “ดักหน้า” Scenarios CBR และได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ ที่มีความสำคัญกับการทำงานเชิงพื้นที่ในมิติระบบนิเวศ (เขา ป่า นา ทะเล) มิติการพัฒนาตามระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (ชนบท ชนบทกึ่งเมือง เมือง) มิติพื้นที่ทางภูมิรัฐศาสตร์ (เมืองหลวง เมืองชายแดน) และพื้นที่ชุมชนที่เป็นผลสืบเนื่องจากลักษณะเฉพาะของพื้นที่ (ชุมชนแออัด ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน) ยุทธศาสตร์เชิงประเด็น ให้มีความสำคัญกับ การจัดการที่ดิน (คุณภาพและการใช้ประโยชน์จากที่ดิน, กรรมสิทธิ์ในที่ดิน), การจัดการทรัพยากรป่าและลุ่มน้ำบนฐานความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น, ปัญหาการเปลี่ยนสภาพ ขาดทักษะการจัดการ และความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร, เกษตรกรรม (ห่วงโซ่อุปทาน การควบคุมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการผลิต การรักษาพื้นที่และคนทำอาชีพเกษตรกรรม), การทำงานกับกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันในเรื่องของวัย สุขภาวะ เพศสภาพ ชาติพันธุ์วรรณา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ, ทักษะการจัดการและปรับตัวให้เตรียมรับมือกับภัยพิบัติรูปแบบต่างๆ, การจัดการท่องเที่ยวในฐานทุนของชุมชน (เกษตร นิเวศ วัฒนธรรม ฯลฯ)

ดังนั้น การสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท จึงควรกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ ชนบทกึ่งเมือง การพัฒนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ยุทธศาสตร์เชิงประเด็นที่เน้นรูปแบบการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับกลุ่มประชากรที่แตกต่างในวัย สุขภาวะ เพศสภาพ ชาติพันธุ์วรรณา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์	5
ขั้นตอนการดำเนินงาน	6
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
ผู้รับผิดชอบโครงการ	7
ที่ปรึกษาโครงการ	7
พื้นที่ดำเนินการ	7
ระยะเวลาดำเนินงาน	7
บทที่ 2 บริบทจังหวัดชัยนาท	8
ลักษณะทางกายภาพ	8
ทุนทางประวัติศาสตร์	9
ทุนทางวัฒนธรรม	17
ทุนทรัพยากร	18
ทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการจัดการพื้นที่	24
ทุนการบริหารงานปกครอง	29
ทุนศักยภาพประชาชน	33
ทุนการจัดการศึกษา	48
ทุนการจัดการสุขภาวะ	52
ทุนแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยว	58
ทุนศรัทธาในพุทธศาสนาและการถ่ายทอดทางพุทธศิลป์	61
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินงาน	68
ความเป็นมาในการเลือกพื้นที่ดำเนินโครงการ	68
การศึกษาพื้นที่ดำเนินงานและหาที่ตั้งในการประสานงาน	68
การเข้าร่วมประชาคมเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดชัยนาท	71
ประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม	74
การเข้าร่วมเรียนรู้กับเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันออก และตะวันตก	74
สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	75
บทที่ 4 สรุปผลการทบทวนโครงการวิจัย	77
ภาพรวมสถิติฐานข้อมูลการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาท	77
ภาพรวมสถิติฐานข้อมูลการวิจัยในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์	93

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 แนวทางการพัฒนาของภาครัฐ จังหวัดชัยนาท และจังหวัดนครสวรรค์	115
แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 (ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง)	115
ตำแหน่งยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2	115
วิสัยทัศน์	115
พันธกิจ	115
ประเด็นยุทธศาสตร์	115
แผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท	115
ตำแหน่งการพัฒนา	115
วิสัยทัศน์	116
พันธกิจ	116
เป้าประสงค์ภาพรวม	116
ประเด็นยุทธศาสตร์	116
การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นยุทธศาสตร์	116
สรุปผลการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนพัฒนาจังหวัดปีงบประมาณ	
พ.ศ.2557-2560	119
แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 2 (นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร	
อุทัยธานี)	134
ตำแหน่งจุดยืนทางยุทธศาสตร์	134
วิสัยทัศน์	134
พันธกิจ	134
เป้าประสงค์	134
ประเด็นยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และกลยุทธ์	135
แผนพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ.2561-2564)	136
ตำแหน่งจุดยืนทางยุทธศาสตร์	136
วิสัยทัศน์	136
พันธกิจ	136
เป้าประสงค์รวม	136
ประเด็นยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และกลยุทธ์	136

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 สรุปผลการดำเนินงาน	139
แนวทางสนับสนุนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	139
แนวทางการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ	
ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท	139
กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลไกพี่เลี้ยงและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ	140
ท้องถิ่น	
ผลการจัดทำฐานข้อมูลโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาทและจังหวัดนครสวรรค์..	141
ข้อเสนอแนะแนวทางสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท	147
บรรณานุกรม	148
ภาคผนวก	171
ภาคผนวก 1 สรุปกิจกรรม “ทบทวนทุนชุมชนตำบลห้วยงูโดยการมีส่วนร่วมของ	
คนสามวัยและเครือข่ายความร่วมมือ”	171
ภาคผนวก 2 ประวัตินักวิจัย	189

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชียนาทแปลตามศัพท์มีความหมายว่า "ชัยชนะที่มีเสียงบันลือ" เป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่ง ตัวเมืองเดิมอยู่บริเวณฝั่งขวาแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากคลองแพรกศรีราชา ได้ปากน้ำเก่า สันนิษฐานว่า คงจะสร้างขึ้นในสมัยพญาเลอไทครองกรุงสุโขทัยระหว่าง พ.ศ.1860-1879 เมืองแห่งนี้จึงได้ชื่อว่า เมืองแพรกหรือเมืองสรรค์ มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านทางใต้ เมื่อกรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง เมืองแพรก ได้กลายเป็นเมืองหน้าด่านทางตอนเหนือของกรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้เกิดชุมชนใหม่ไม่ไกลจากเมือง สรรค์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ย้ายตัวเมืองจากบริเวณแหลมยางมาตั้ง ตรงฝั่งซ้ายแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนเมืองสรรค์นั้นเสื่อมลงเรื่อยๆ เพราะผู้คนอพยพมาอยู่ที่ชียนาทเป็น ส่วนใหญ่ ในที่สุดก็กลายเป็นเพียงอำเภอหนึ่งของชียนาทเท่านั้น

อาณาเขตของจังหวัดชียนาท ทิศเหนือ จดจังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดนครสวรรค์ ทิศใต้ จด จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี ทิศตะวันออก จดจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดสิงห์บุรี ทิศ ตะวันตก จดจังหวัดอุทัยธานี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 51 ตำบล 505 หมู่บ้าน 40 เทศบาล (1 เทศบาลเมือง 39 เทศบาลตำบล) และ 20 องค์การบริหารส่วนตำบล โดย 8 อำเภอของ จังหวัดชียนาท ได้แก่ อำเภอเมืองชียนาท อำเภอมโนรมย์ อำเภอวัดสิงห์ อำเภอสรรพยา อำเภอสรรค บุรี อำเภอหันคา อำเภอหนองมะโมง และอำเภอเนินขาม

จังหวัดชียนาทมีพื้นที่ทั้งหมด 2,469.746 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,543,591 ไร่ เท่ากับร้อยละ 15.5 ของพื้นที่ในภาคกลางตอนบน ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปร้อยละ 99.06 ของ พื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญ 3 สายไหลผ่าน ได้แก่ 1) แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่าน อำเภอมโนรมย์ อำเภอวัดสิงห์ อำเภอเมืองชียนาท และอำเภอสรรพยา ไปจังหวัดสิงห์บุรี ระยะทาง ประมาณ 74 กิโลเมตร 2) แม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำมะขามเฒ่า ไหลผ่านอำเภอวัดสิงห์ อำเภอเมือง ชียนาท และอำเภอหันคา ไปจังหวัดสุพรรณบุรี ระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร 3) แม่น้ำน้อย ไหล ผ่านอำเภอเมืองชียนาท และอำเภอสรรคบุรี ไปจังหวัดสิงห์บุรี ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดชียนาท ในส่วนของแม่น้ำท่าจีนมีน้ำต้นทุนมาจากแม่น้ำ เจ้าพระยาบริเวณปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ แล้วไหลผ่านอำเภอเมือง และอำเภอหันคา มีประตุน้ำในในพื้นที่จังหวัดชียนาท 2 แห่ง คือ และประตุน้ำพลเทพ ตั้งอยู่ในอำเภอวัด สิงห์ และประตุน้ำท่าโบสถ์ ตั้งอยู่ ในอำเภอหันคา เพื่อการควบคุมปริมาณน้ำ ทำหน้าที่เก็บ กักน้ำและระบายน้ำเข้าสู่คลองชลประทานในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนตอนบนและตอนกลางในจังหวัด ชียนาทและจังหวัดสุพรรณบุรี โดยน้ำที่ส่งผ่านเข้าสู่คลองชลประทาน จะเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตร กรรมและการอุปโภคบริโภคในช่วงฤดูแล้งและในช่วงฤดูฝนจะมีการระบายน้ำออกจากคลอง ชลประทานลงสู่แม่น้ำท่าจีน สำหรับแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งไหลผ่านอำเภอมโนรมย์ อำเภอวัดสิงห์ อำเภอเมือง และอำเภอสรรพยามีเขื่อนเจ้าพระยา ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอสรรพยาในการควบคุมปริมาณ น้ำ นอกจากนี้ยังมีประตุน้ำอนุศาสนนันท์ (คลองมโนรมย์) ตั้งอยู่ที่อำเภอมโนรมย์ ที่ควบคุม ปริมาณน้ำในพื้นที่จังหวัดชียนาท ส่วนแม่น้ำน้อยไหลผ่านอำเภอเมือง และอำเภอสรรคบุรี มีประตุน้ำ

ระบายน้ำ 1 แห่ง ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท คือ ประตुरะบายน้ำบรมธาตุ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง บริเวณปากแม่น้ำน้อย

ส่วนพื้นที่อ้อยร้อยละ 0.94 เป็นเนินเขาเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วไป โดยเนินเขาที่สำคัญ ได้แก่ เขาธรรมามูล เขาพลอง เขาขยาย เขาท่าพระ เขากระตี่ เขาใหญ่ เขารัก เขาดิน เขาหลัก เขาไก่ห้อย เขาสารพัดดี เขาราวเทียน เขาสรรพยา และเขาแก้ว เป็นต้น มีป่าสงวน 2 แห่ง ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาช่องลม และป่าเขาหลัก เนื้อที่ประมาณ 54.99 ตารางกิโลเมตร หรือ 34,368.75 ไร่ อยู่ในท้องที่ตำบลหนองมะโมง ตำบลวังตะเคียน และตำบลสะพานหิน อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท มีลักษณะเป็นภูเขาหินปูนลูกใหญ่น้อย สภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณผสมป่าเต็งรัง และป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาราวเทียน เนื้อที่ประมาณ 70.34 ตารางกิโลเมตร หรือ 43,962 ไร่ อยู่ในท้องที่ตำบลไพรนกยูง และตำบลเด่นใหญ่ อำเภอหันคา ตำบลเนินขาม ตำบลสุขเดือนห้า และตำบลกะบกเตี้ย อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท มีลักษณะเป็นเทือกเขาลูกยาวต่อเนื่องกัน สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ และบางส่วนเป็นป่าเต็งรัง

จังหวัดชัยนาทมีประชากร 99,249 คน ครัวเรือน 331,873 คน แยกเป็นชาย 160,092 คน คิดเป็นร้อยละ 48.24 เป็นหญิง 171,781 คน คิดเป็นร้อยละ 51.76 มีพื้นที่เกษตรกรรม 1,283,124 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 78.91 ของพื้นที่จังหวัด อยู่ในเขตชลประทานถึง 777,991 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 61.60 ของพื้นที่การเกษตร บ่งชี้ถึงฐานอาชีพของประชากรโดยเฉพาะการทำนาข้าวทั้งนาปีและนาปรังที่อาศัยน้ำจากพื้นที่โครงการชลประทาน รองลงมาคือไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อยโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ขณะที่สวนผลไม้ที่สำคัญคือส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวาที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นผลผลิตเด่นของจังหวัด

สถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 197 แห่ง สำนักบริหารงานการศึกษาเอกชน 10 แห่ง สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น 6 แห่ง สังกัดสำนักบริหารการศึกษาศึกษาพิเศษ 2 แห่ง สังกัดกรมการศาสนา 1 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 3 แห่ง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบฯ 8 แห่ง วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท และมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ศูนย์ชัยนาท

ด้านชาติพันธุ์วรรณา พบว่ามีการอพยพเข้ามาอยู่ของชาวลาว โดยมีชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ หมู่บ้านวัฒนธรรมลาวครั้งบ้านกุดจอก ตำบลกุดจอก อำเภอหนองมะโมง และหมู่บ้านวัฒนธรรมลาวเวียง บ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท

จากแผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท 4 ปี (พ.ศ.2557-2560) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ "เป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง" โดยให้ความหมายว่า 1) จังหวัดชัยนาทจะเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีที่มีชื่อเสียงของประเทศ สินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัด อาทิ ข้าว ส้มโอขาวแตงกวา ปลาโคเนื้อ ฯลฯ มีความปลอดภัยได้มาตรฐานตามกระบวนการตรวจประเมินของผลผลิตแต่ละชนิด 2) เด็ก เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี จิตใจมีคุณธรรม มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สังคมปลอดภัยและสงบสุข และสิ่งแวดล้อมดี ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสมานฉันท์ 3) การพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้และทักษะ สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อาทิ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การเกิดเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ โรคอุบัติใหม่ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

คณะวิทยาศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 (จังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาทและอ่างทอง) ได้กำหนดแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด 4 ปี (พ.ศ.2557-2560) ภายใต้วิสัยทัศน์ "ฐานการผลิตอาหารปลอดภัย ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ทรัพยากรน้ำสมดุลและยั่งยืน" โดยให้ความหมายตามประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยกระดับกระบวนการผลิต การตลาดและระบบการขนส่ง (Logistics) อาหารปลอดภัย 2) สร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวจากฐานความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โครงการพัฒนาระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ศาสนาวัฒนธรรม และวิถีชีวิตลุ่มน้ำ 3) บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภคอย่างยั่งยืน คุณภาพน้ำในแม่น้ำสายหลักดีขึ้น อนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำสายหลัก

เมื่อพิจารณาวิสัยทัศน์ระดับกลุ่มจังหวัดและระดับจังหวัดแล้ว เป็นโอกาสที่ได้กำหนดทิศทางการสนับสนุนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชัยนาทที่อิงกับนโยบายและให้โอกาสชุมชนในการคิดรูปแบบการจัดการตนเองในประเด็นอาหารปลอดภัย โดยเฉพาะการทำนา การเพิ่มผลผลิตข้าว ปรับปรุงพันธุ์ข้าวที่มีอยู่เดิมหรือสืบค้นพันธุ์ข้าวที่เคยปรากฏในท้องถิ่นเพื่อเป็นทางเลือกในวิถีเกษตรอินทรีย์ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานความรู้ทางประวัติศาสตร์ ชชาติพันธุ์ (ลาวครั้ง ลาวเวียง) วัฒนธรรม และศักยภาพทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อเชื่อมโยงไปถึงการรักษาทรัพยากรในอนาคต การบริหารจัดการน้ำในรูปแบบของชุมชน แม้จะมีข้อจำกัดเนื่องจากพื้นที่กว่าร้อยละ 60 ได้รับโอกาสจากระบบชลประทานของรัฐแล้ว แต่ยังมีพื้นที่นอกโครงการชลประทานที่ควรสร้างการเรียนรู้ ปรับตัว สืบค้นความรู้การจัดการของคนในอดีตที่มีวิถีผูกพันกับสายน้ำหลักทั้งสามสาย

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้โจทย์วิจัยจากฐานชุมชน ต้องมีกระบวนการค้นหาศักยภาพของชุมชน คืบข้อมูล และช่วยกันทบทวนข้อมูลที่ได้ก่อนที่จะกำหนดประเด็นสำคัญเพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการ ผู้เสนอโครงการได้ออกแบบกระบวนการทำงานและเครื่องมือในหลายรูปแบบ เริ่มจากการเข้าร่วมประชาคมของกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่จัดขึ้นตามปกติเพื่อรับฟังประเด็นเนื้อหาที่มีการถกเถียงถึงปัญหาหรือความสนใจ ทำความรู้จัก สร้างสัมพันธ์กับกลุ่มองค์กรในพื้นที่ รวบรวมข้อมูลการทำงานในพื้นที่ของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในรูปแบบที่ทางสังคม (Social Mapping) ร่วมกันเลือกพื้นที่ ประเด็นที่ต้องการทำงานร่วมกัน ใช้เครื่องมือประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal - PRA) เป็นสื่อกลางในการทำควมรู้จักชุมชน นำข้อมูลมารวบรวมกันพูดคุยให้ได้ประเด็นปัญหาร่วมที่จะสามารถใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการจัดการ โดยเครื่องมือดังกล่าวลงมือทำโดยคนในชุมชนช่วยกัน ประกอบด้วย แผนที่รอบใน (แผนที่เดินดิน), แผนที่รอบนอก (แผนที่ทรัพยากร-ทำเป็นยุคต่างๆ เปรียบเทียบได้), ปฏิทินผลผลิตในรอบปีพร้อมเปรียบเทียบการขึ้นลงและมูลค่าของผลผลิต, ไร่ชีวิต (รายรับและพฤติกรรมการใช้จ่ายโดยรวมของชุมชน), ทำเนียบผู้รู้ (สืบค้นผู้มีความสามารถด้านต่างๆ เพื่อเป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระยะดำเนินโครงการวิจัย), ประวัติศาสตร์ผ่านเส้นเวลา (วัดทักษะการจัดการของชุมชนที่รับมือกับเหตุการณ์เปลี่ยนผ่านที่สำคัญ), และผังองค์กรชุมชน (ศึกษาบทบาทของบุคคลและกลุ่มคนที่เคลื่อนไหวในชุมชน) เป็นต้น

อนึ่ง ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ได้มีกลไกและการทำงานเป็นทุนอยู่เดิมไว้แล้ว ได้แก่ กลไกที่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี ที่ได้ขับเคลื่อนในประเด็นการจัดการทรัพยากรป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นผืนป่าสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงครามที่ได้ช่วยขับเคลื่อนโครงการวิจัยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้าง

ความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพด้านเกษตร วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี สำหรับจังหวัด นครสวรรค์ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมโยงในระบบนิเวศแม่น้ำสายสำคัญ จะเป็นพื้นที่เตรียมความพร้อมและ ศึกษาชุมชนเบื้องต้น

เมื่อใช้พื้นที่การเคลื่อนงานเป็นที่ตั้ง จะเห็นได้ว่า "อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท" เหมาะสม และเอื้อต่อการเป็นจุดประสานงานเพื่อหนุนเสริมกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ทั้ง 4 จังหวัดไป พร้อมๆ กันได้ เนื่องจากอำเภอมโนรมย์ห่างจากตัวจังหวัดอุทัยธานี 46 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัด นครสวรรค์ 44 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดสิงห์บุรี 67 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดชัยนาท 14 กิโลเมตร ทั้งนี้ ได้ให้น้ำหนักกับพื้นที่จังหวัดชัยนาทเป็นอันดับแรก ในฐานะเป็นที่ตั้งศูนย์ประสานงาน แรกเริ่ม

จากการสืบค้นประวัติความเป็นมาของอำเภอมโนรมย์พบว่าเป็น "เมือง" สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี มีขุนศรีสิทธิกรรัฐเป็นเจ้าเมืองคนแรก ขณะนั้นอำเภอมโนรมย์มีเขตการปกครองข้ามไป ถึงแม่น้ำสะแกกรัง มีตำบลหาดทอง ตำบลเกาะเทโพ และตำบลท่าซุง (อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ในปัจจุบัน) ในอดีตนิยมใช้การคมนาคมทางน้ำ โดยอาศัยลำแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางหลักในการ คมนาคมทางเรือ บรรทุกสินค้า และคนโดยสารจาก จังหวัดนครสวรรค์มาตามลำน้ำเจ้าพระยา และ จากจังหวัดอุทัยธานีตามลำน้ำท่าจีนออกทางปากคลองมะขามเฒ่าจะมาจอดพักรอผู้โดยสารและ ขนส่งสินค้าเข้ากรุงเทพฯ บริเวณอำเภอมโนรมย์ จึงเรียกว่า "คู้งสำเภา" แม้การใช้เส้นทางคมนาคม ทางน้ำมีความจำเป็นน้อยลง แต่อำเภอมโนรมย์ยังคงสถานะชุมทางคมนาคมทางบก เนื่องจากมี อาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอยะหริ่ง จังหวัด นครสวรรค์ ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์ ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอวัดสิงห์ และอำเภอเมืองชัยนาท ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมืองอุทัยธานี (จังหวัดอุทัยธานี) แบ่งเขตการ ปกครองย่อยออกเป็น 7 ตำบล ได้แก่ คู้งสำเภา, วัดโคก, ศิลาदान, ท่าฉนวน, ทางน้ำสาคร, ไร่พัฒนา และอุตะเภา โดยเฉพาะที่อุตะเภา เดิมเป็นเมืองสมัยทวารวดีอันมีคุณค่าทางโบราณคดี ปัจจุบันยัง ปรากฏคันคูเมืองให้เห็นเด่นชัด

สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอมโนรมย์ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 2 แห่ง องค์การ บริหารส่วนตำบล 6 แห่ง (ตำบลคู้งสำเภาที่มีทั้งในส่วนที่ขึ้นกับเทศบาลตำบลคู้งสำเภาและ อบต.คู้ง สำเภา) การเคลื่อนงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา ได้มี แบบอย่างของ อบต. ที่ใช้งานวิจัยควบคู่ไปกับการพัฒนา เช่น โครงการ "การศึกษาหอยขาว เพื่อหา แนวทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากหอยขาวอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแหลม กลัด อำเภอเมือง จังหวัดตราด" ทำให้เด็กๆ รักและหวงแหนทรัพยากร เป็นมรดกเทศก้น้อย เกิดการ พัฒนาเส้นทางเดินป่าชายเลน เกิดกระบวนการในการใช้ประโยชน์จากหอยขาวและผลักดันสู่ระดับ จังหวัด โครงการ "การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเมือง บัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด" ที่สร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการจัดการ ขยะ โดยมี อบต.เมืองบัว สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนสะอาดน่าอยู่ กลายเป็นแหล่งศึกษาดู งานด้านการจัดการขยะ และผลักดันสู่การจัดการระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด โครงการ "ฝึก พื้นบ้านอาหารพื้นเมืองสู่กระบวนการเรียนรู้ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน" สร้างสัมพันธ์ แห่งความเอื้ออาทรกลับคืนสู่ชุมชน ทำให้ อบต. ปรับการทำงานที่สอดคล้องกับชุมชนมากขึ้น และ โรงเรียนหลายแห่งยังนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นสู่หลักสูตรท้องถิ่น โครงการ "การพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่" ส่งผลให้

เกิดการบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็กอย่างมีส่วนร่วมระหว่าง อบต. กับชุมชน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเลี้ยงดูเด็ก ทำให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาเด็กอย่างบูรณาการ

ตัวอย่าง อบต. กับการวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้างต้น เป็นลักษณะเข้าไปเสริมในการกิจงานปกติของ อบต. เพื่อให้การทำงานยึดโยงกับท้องถิ่นมากขึ้น สร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้น เป็นการเสริมใน "เนื้อหา" และกระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา หากสถานการณ์ที่ทำนายและมักถูกตั้งคำถามเสมอคือ "ธรรมาภิบาล" งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเข้าไปมีบทบาทอย่างไรต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เห็นความสำคัญและพร้อมจะพิสูจน์ตนเอง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งถือเป็นหัวใจของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โดยสรุป รูปแบบการดำเนินงานในระยะ 6 เดือนแรกของโครงการ จะให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอโนนรมย์โดยเน้นเรื่องการสร้างธรรมาภิบาลร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาทพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อท้องถิ่นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลไกพี่เลี้ยงฯ อุทัยธานี ศูนย์ประสานงานฯ สมุทรสงคราม เพื่อหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นทุนเดิม และเตรียมศึกษาพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์เพื่อขยายการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระยะต่อไป จึงเป็นที่มาของการเสนอโครงการ "แนวทางสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท" ในครั้งนี้

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการทำงานเสริมสร้างธรรมาภิบาลร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร?
2. แนวทางการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ควรเป็นอย่างไร?
3. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลไกพี่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม (ความร่วมมือกับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี) เพื่อร่วมกันสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีทุนเดิมในพื้นที่ควรเป็นอย่างไร?
4. แนวทางการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้วยการจัดทำแผนที่ทางสังคม (Social Mapping) เพื่อแสวงหาโอกาสในการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในระยะต่อไปควรเป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท
3. เพื่อถอดบทเรียนกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลไกพี่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม สำหรับสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีทุนเดิมในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดสิงห์บุรี

4. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ในการทบทวนทุนสำคัญที่จะมีโอกาสในการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในระยะต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ศึกษาพื้นที่และทำความรู้จักประชาคมหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท และจังหวัดนครสวรรค์ ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมตามโอกาสต่างๆ เพื่อรับรู้การดำเนินงานทั้งในเชิงประเด็นการขับเคลื่อน รูปแบบการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร แนวคิดของบุคคลที่ขับเคลื่อนงานในหน่วยงาน องค์กร ฯลฯ เฉลี่ยเดือนละ 4 ครั้ง
2. ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานของกลไกที่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงครามเดือนละ 1 ครั้งๆ ละ 2 วัน
3. จัดประชุมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท เพื่อแสวงหาแนวทางการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็น "ธรรมาภิบาล"
4. จัดทำรายงานความก้าวหน้า
5. จัดทำข้อมูลเชิงเนื้อหาที่ได้จากการทำงานในพื้นที่ (ดังรายละเอียดในผลที่คาดว่าจะได้รับ)
6. จัดเวทีนำเสนอผลการวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาคมหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท กลไกที่เลี้ยง ศูนย์ประสานงาน ภาคกลาง ตะวันออก ตะวันตก ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้อง ฯลฯ
7. ถอดบทเรียนการทำงานตลอดทั้งโครงการร่วมกับ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
8. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ พร้อมประเมินทิศทางการทำงานในระยะต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงการบริหารจัดการ

1. มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท สนใจเข้าร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็น "ธรรมาภิบาล" อย่างน้อย 1 แห่ง
2. เกิดโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นที่พัฒนาร่วมกับร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท อย่างน้อย 2 โครงการ
3. เกิดโจทย์วิจัย/ข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่พัฒนาจากฐานงานเดิมร่วมกับกลไกที่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม (ความร่วมมือกับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี) อย่างน้อย 2 โครงการ

เชิงเนื้อหา

1. บทเรียนอธิบายปัจจัยหรือเหตุผลที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ให้ความสนใจหรือไม่สนใจในการเคลื่อนงานในประเด็น "ธรรมาภิบาล" ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. ประสพการณ์ในการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นที่พัฒนาร่วมกับร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

3. ข้อมูลการวิเคราะห์/สังเคราะห์จากกระบวนการประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วมและการแผนที่ทางสังคม (Social Mapping) พื้นที่จังหวัดชัยนาทและจังหวัดนครสวรรค์

4. ผลการถอดบทเรียนการทำงานร่วมกับกลไกพี่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายวิรัช เอี่ยมปลัด

ที่ปรึกษาโครงการ

1. นางสาววิไลวรรณ จันทรพ่วง พี่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี
2. นายชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม

พื้นที่ดำเนินการ

1. จังหวัดชัยนาท โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่อำเภอมโนรมย์ในฐานะเป็นสถานที่ตั้งของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฯ
2. จังหวัดอุทัยธานี โดยร่วมมือกับผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่
3. จังหวัดสิงห์บุรี โดยศึกษาฐานงานเดิมที่ สกว. ร่วมมือกับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี และศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับนักศึกษาในสถาบันดังกล่าว
4. จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการศึกษาข้อมูลทั่วไปและร่วมประชุมกับประชาคมตามโอกาสต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำแผนที่ทางสังคม (Social Mapping) ในระยะต่อไป

ระยะเวลาดำเนินงาน

1 เมษายน - 30 กันยายน 2559

บทที่ 2

บริบทจังหวัดชัยนาท

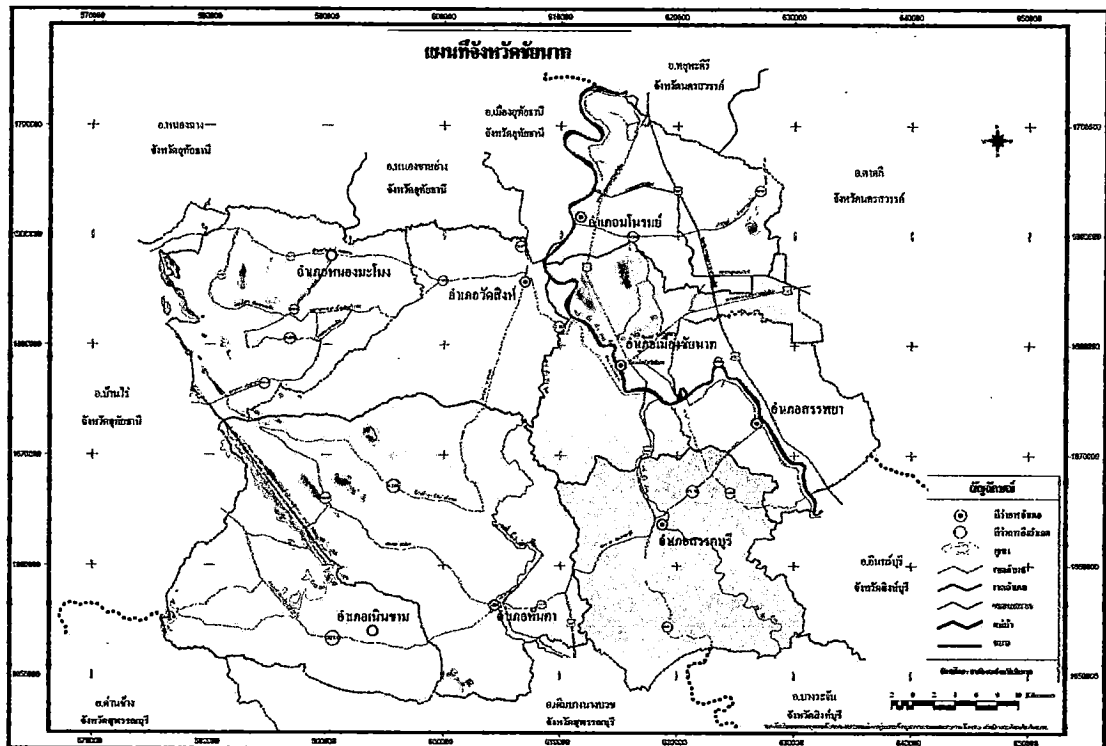
ลักษณะทางกายภาพ

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดชัยนาท ตั้งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี ลพบุรี และชัยนาท ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 195 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดสิงห์บุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดสิงห์บุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดอุทัยธานี

แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตแต่ละอำเภอของจังหวัดชัยนาท

ขนาดและพื้นที่

จังหวัดชัยนาทพื้นที่จังหวัดทั้งหมด 2,469.746 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,543,591 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 15.5 ของพื้นที่ในภาคกลางตอนบน

สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดชัยนาทมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ประมาณร้อยละ 99.06 ของพื้นที่ตอนกลาง ตอนใต้ และตะวันออก เป็นที่ราบจนถึงพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด มีแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำน้อย ไหลผ่าน

ทุนทางประวัติศาสตร์

ยุคก่อนประวัติศาสตร์

มีแหล่งน้ำไวยังชีพ มีที่สูงไว้พักพิงเผ่าละว้า เป็นอุดมคติของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในยุคแรกๆ ที่จะลงหลักปักฐาน สร้างบ้านแปลงเมืองเป็นถิ่นถาวร เมื่อลากเส้นกำหนดเขตพื้นที่จังหวัด ชัยนาทตามแผนที่ปัจจุบันแล้ว หลักฐานที่เหลืออยู่ พอจะให้สืบค้นร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ตามข้อมูลรายงานการวิจัยของ ผศ.ดร.สถาพร ถาวรธวัช (2555 : 6-7) และเว็บไซต์หอมนครไทย สันนิษฐานว่า ป่าละเมาะด้านตะวันออกของเขาลอง ปัจจุบันตั้งอยู่บ้านเขาลอง ตำบลเขาท่าพระ อำเภอเมืองชัยนาท เป็นที่ตั้งของชุมชนแห่งแรกๆ เนื่องจากพบเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบเนื้อไม่มีสีคล้ายที่เผาด้วยอุณหภูมิต่ำแบบง่าย ๆ ชิ้นส่วนกำไลหิน ลูกปัด ชิ้นส่วนอาวุธจำพวกหอกที่ทำจากหินโลหะ ตลอดจนโครงกระดูกมนุษย์ที่ฝังกลบลงบนผืนแผ่นดินบริเวณนี้ จึงสันนิษฐานว่า น่าจะมีอายุอยู่ในช่วงยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ยุคโลหะ)

แหล่งโบราณคดีดอนกลางและไร่ตะกี้ อยู่ที่บ้านวัดใหม่ตำบลหนองบัว อำเภอวัดสิงห์ มีลักษณะเป็นเนินดินเนินเดียวกัน แต่ต่อมาได้มีการไถคราดเป็นพื้นที่ทำนาตอนกลางจึงหมดสภาพไป คงเหลือแต่ไร่ตะกี้ ซึ่งมีลำห้วยขุนแก้วไหลผ่านระยะใกล้จากการสำรวจได้พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำ ตกแต่งผิวภาชนะด้วยลายกดประทับชุดเป็นรูปหยัก และเคลือบน้ำดิน สัมพันธ์กับแหล่งโบราณคดีหลายแห่งในเขตจังหวัดอุทัยธานี

แหล่งโบราณคดีหนองห้วย อยู่ที่บ้านหนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภอวัดสิงห์ ลักษณะเป็นเนินดินสองเนิน ปกคลุมด้วยต้นไม้ยืนต้นด้านทิศตะวันออกมีป่าไม้ปกคลุม มีพื้นที่ประมาณ 15 ไร่ พบเศษภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไปจัดเป็นแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์

แหล่งโบราณคดีบ้านห้วย อยู่ที่บ้านห้วย ตำบลหนองบัว อำเภอวัดสิงห์ ลักษณะเป็นเนินดินขนาดใหญ่ พื้นที่ประมาณ 40 ไร่ ด้านทิศตะวันออกมีคลองกระหวังไหลผ่าน จากหลักฐานบนผิวดินแสดงให้เห็นว่าเป็นแหล่งโบราณคดีที่เก่าแก่แห่งหนึ่ง

แหล่งโบราณคดีบ้านไร่-สวนลาว ตำบลบ้านเขียน อำเภอหันคา สันนิษฐานว่า เป็นแหล่งที่มีคนเข้ามาอยู่อาศัยติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่สมัยที่ใช้ขวานหินขัด ต่อมาถึงที่ใช้ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งที่เผาด้วยอุณหภูมิสูง จนถึงที่ใช้ดินขาวหรือพอร์สเลน (Porcelain)

แหล่งโบราณคดีสมอบด อยู่ในเขตตำบลหนองแซง อำเภอหันคา พบเนินดินและกองอิฐที่มีแผ่นขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก พบเศษเครื่องปั้นดินเผาแต่ไม่ทราบว่ามีอายุในสมัยใด

ยุคทวารวดี

ก่อนจะมีการจัดรูปแบบการปกครองแบบนครรัฐ บริเวณที่เป็นจังหวัดชัยนาทปัจจุบัน มีลักษณะการตั้งเป็นชุมชนเล็กๆ กระจายตามแนวลำน้ำหลายแห่ง ข้อมูลในเว็บไซต์"หอมนครไทย" ได้ประมวลไว้ ดังนี้

บ้านเขาขาย อยู่ในเขตตำบลท่าพระ อำเภอเมืองชัยนาท พบเศษภาชนะดินเผาพื้นที่ป่าละเมาะขายเขา ใกล้กับแหล่งชุมชนโบราณเขาลอง ชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่เคยมีอยู่เดิม

บ้านโพธิ์งาม อยู่ในเขตตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดโพธิ์งาม พบกระดูกช้าง พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบและเนื้อแกร่ง หอกโลหะและโครงกระดูกมนุษย์ บริเวณฝั่งตรงข้ามกับวัด ซึ่งเรียกว่าคลองโพ มีสระน้ำโบราณเรียกว่าสระกุด มีเนินดินและคูเมืองพอให้เห็นร่องรอยการตั้งชุมชนอยู่บ้าง พบพระพุทธรูปและศิลปวัตถุสมัยลพบุรี สันนิษฐานว่ามีอายุร่วมสมัยกับชุมชนสมัยทวารวดีที่พัฒนามาจนถึงยุคลพบุรี

เมืองอุตะเกา อยู่ที่บ้านอุตะเกา ตำบลอุตะเกา อำเภอมโนรมย์ บริเวณที่ราบริมลำน้ำทาง
 สาคร มีลักษณะเป็นรูปวงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 กิโลเมตร ติดกับลำน้ำอุตะเกา ผังเมืองเป็นรูป
 สี่เหลี่ยมคางหมูมีพื้นที่ประมาณ 2,900 ไร่ มีคูน้ำกว้าง 15 เมตร คันดินที่เป็นกำแพงเมืองสูง 9 เมตร
 บนกำแพงบางตอนมีหินขนาดใหญ่เสริมอยู่ด้วย ทางด้านตะวันตกของตัวเมืองขนานไปกับลำน้ำอุ
 ตะเกา บนกำแพงดินด้านตะวันออกมีช่องกำแพงดินกว้าง 5 เมตร มีผู้เคยพบเสาหินสีเขียวสูงจาก
 พื้นดิน 1 เมตร กว้าง 50 เซนติเมตร บริเวณตัวเมืองสูงต่ำไม่เท่ากัน มีร่องรอยสระน้ำปรากฏอยู่ จาก
 การศึกษาผังเมือง ชากโบราณสถานคันดินกั้นน้ำ ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของตัวเมืองเพื่อกักและทด
 น้ำให้ไหลมาเก็บไว้ในสระภายในตัวเมือง เมืองอุตะเกาน่าจะเป็นแหล่งชุมชนที่เจริญแห่งหนึ่งในเขต
 ภูมิภาคนี้ บริเวณใกล้เคียงมีซากโบราณสถานอยู่ทั่วไปทำด้วยศิลาแลง และอิฐดินเผา พบเตาถลุงเหล็ก
 หลายแห่งระฆังหิน หินบดยา ลูกปัด กำไลหิน หอกโลหะ โครงกระดูกมนุษย์ฝังอยู่ตามแนวเนินดิน
 ทั่วไปชาวบ้านได้ขุดพบเหรียญเงินหลายร้อยเหรียญ บางเหรียญประทับตราพระอาทิตย์ครึ่งดวงตรา
 สังข์ มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 นอกกำแพงเมืองอุตะเกาทางด้านทิศตะวันออกห่างจาก
 กำแพงเมืองออกไปประมาณ 500 เมตร มีซากโบราณสถานก่อด้วยศิลาแลงและอิฐ ปัจจุบันเหลือ
 เพียงฐานและเนินดิน มีการขุดพบชิ้นส่วนธรรมจักรและเสาแปดเหลี่ยมบนฐานที่ก่อด้วยอิฐ แกะสลัก
 ลวดลายที่งดงามนอก ซีกามีจารึกเป็นอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี มีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 12 พบ
 พระพุทธรูปและเทวรูปในบริเวณใกล้เคียง

เมืองนครน้อย อยู่ที่บ้านหัวถนน ตำบลไร่พัฒนา อำเภอมโนรมย์ อยู่ห่างจากเมืองอุตะเกา
 ออกไป ประมาณ 2 กิโลเมตร ทางด้านตะวันออกหน้าเขาแหลมเป็นคูน้ำคันดินโบราณขนาดเล็กรูป
 สี่เหลี่ยมผืนผ้าส่วนที่เป็นคูน้ำตื้นเขินหมดแล้ว ส่วนที่เป็นคันดินกำแพงดินมีขนาดกว้าง 250 เมตร ยาว
 300 เมตร ภายในตัวเมืองไม่พบหลักฐานสิ่งใด เนื่องจากมีการหักล้างทางพม่าเป็นไร่ทั้งหมด

เมืองแม่บางเหล็ก อยู่ที่บ้านเขาแหลม ตำบลไร่พัฒนา อำเภอมโนรมย์ อยู่ห่างจากเมืองนคร
 น้อย ไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 5 กิโลเมตร ตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าพื้นที่
 ประมาณ 74 มีขนาดใหญ่กว่าเมืองนครน้อยเล็กน้อยมีคูน้ำและคันดินอยู่ในสภาพดี เป็นพื้นที่ราบมี
 แหล่งแร่เหล็ก ตะกรันแร่เหล็ก และซากเตาถลุงเหล็ก อาจจะเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเมืองในการ
 ปกครองของเมืองอุตะเกาเช่นเดียวกับเมืองนครน้อย

บ้านหนองบัว อยู่ในเขตตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสวรรคบุรี เดิมเป็นป่าละเมาะ โบราณวัตถุที่พบ
 มีเศษภาชนะดินเผาส่วนใหญ่ภาชนะมีการหักมุมด้านข้างรูปแบบคล้ายกับที่เคยขุดพบในแถบเมือง
 โบราณสมัยทวารวดี เครื่องมืออาวุธทำจากหิน แหวนดินบุก ลูกปัดหิน และกำไลสำริด จึงสันนิษฐาน
 ว่า บ้านหนองบัวน่าจะมีอายุร่วมสมัยกับแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดี

เมืองดงคอน อยู่ในเขตตำบลดงคอน อำเภอสรรค์บุรี มีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมน
 ลักษณะใกล้เคียงกับเมืองจันทน์ เมืองโบราณที่คาดว่าอยู่ในสมัยเดียวกัน เมืองดงคอนทอดความกว้าง
 ในแนวตะวันออก- ตะวันตก ประมาณ 550 เมตร ทอดตามยาวเหนือ-ใต้ ประมาณ 750 เมตร คูเมือง
 กว้างประมาณ 20 เมตร ไม่พบซากกำแพงเมือง มีเพียงซากโบราณสถานอยู่นอกเมืองที่ชาวบ้าน
 เรียกว่า "โคกปราสาท" เป็นสถูปขนาดใหญ่ ก่อด้วยแผ่นอิฐกว้าง 26 เซนติเมตรยาว 51 เซนติเมตร ซึ่ง
 มีขนาดใหญ่กว่าแผ่นอิฐที่พบในโบราณสถานปรากฏในละแวกนั้น พบภาพสลักนูนต่ำบนแผ่นศิลา
 เป็นภาพพระพุทธรูปปางสมาธิขนาบข้างด้วยธรรมจักรและรูปสถูป ฐานพระพุทธรูปทำด้วยศิลาขนาด
 ใหญ่รูปดอกบัวบาน พบศีรษะตุ๊กตาดินเผา เศษภาชนะดินเผา ตะเกียงน้ำมันดินเผา แห้งหินบดยา
 ระฆังหิน สิ่งของที่ทำด้วยโลหะ เช่น กำไล ลูกกระพวน ใบหอก ขวาน เหรียญประทับตราเป็นลวดลาย

ต่างๆ เช่น ศรีวิไล สะ ตราพระอาทิตย์ครึ่งดวง ตราสังข์ ตราแม่วัวลูกวัว และอักษรปัลลวะ มีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 ตลอดจนพบขวานหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยสุโขทัย และพบเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เมืองโบราณแห่งนี้เริ่มสร้างในสมัยทวารวดีตอนต้นและได้อยู่อาศัยกันต่อมาจนถึงสมัยอยุธยา แต่อาจจะมีการละทิ้งเมืองได้เป็นช่วงๆ

สมัยลพบุรี

อิทธิพลวัฒนธรรมเจนละ (ขอม) ได้เข้าสู่ประเทศไทย ราวพุทธศตวรรษ 16-18 โดยได้เริ่มเข้าสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันทางภาคอีสานได้ก่อนแล้วจึงขยายตัวไปสู่ภาคกลาง และภาคเหนือของไทยตามลำดับ ในระยะต่อมาก่อให้เกิดศิลปกรรมขอม-ลพบุรี (เดิมลวะปุระ มีวัฒนธรรมทวารวดี) เรียกวัฒนธรรมและศิลปกรรมสมัยนั้นว่า "สมัยลพบุรี" จิตร ภูมิศักดิ์ สันนิษฐานว่า พระสวามีของพระนางจามเทวีธิดาของพญาละโว้ เป็นผู้ครองเมืองชัยนาทเดิม หนังสือจามเทวีวงศ์เอ่ยถึงเมือง "ทวิสachsenkr" ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทราบได้จากพงศาวดารได้ทรงสันนิษฐานไว้ว่า ได้แก่เมืองแพรกหรือเมืองสรรค์บุรี อันเป็นเมืองที่อยู่ใกล้กับเมืองชัยนาทจนถึงกับว่าจะเรียกว่าเป็นเมืองเดียวกันก็ได้ ส่วนหนังสือชินกาลมาลีนั้น มีข้อความกล่าวไว้ชัดทีเดียวว่า "ชัยนาทปุรมหิ พุทธิภักชัย ชาต" แปลได้ว่า พุทธิภักชัย บังเกิดมีในเมืองชัยนาทบุรี

ประวัติเมืองแพรกยังมีเป็นตำนานอีกเรื่องหนึ่ง เล่ากันว่า "เมืองชัยนาท" น่าจะปรากฏนามในราวๆ ปี พ.ศ.1702 ว่า ขุนเสือฟ้า หรือ เจ้าคำฟ้า กษัตริย์เมืองเมา (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอเต่างอย มณฑลยูนนาน ชายแดนระหว่างยูนนานกับพม่า) ได้ยกทัพมาทำสงครามกับเจ้าเมืองพังค้ำแห่งอาณาจักรโยนก (ปัจจุบันเป็นอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา) และได้ชัยชนะหลังจากเมืองแตกแล้ว เจ้าเมืองพังค้ำได้อพยพผู้คนลงมาอยู่ที่เมืองแบป (กำแพงเพชรเดิม) แล้วมาสร้างเมืองไตรตรังค์ (ตรัยตรังค์) ที่ตำบลแพรกศรีราชา ตำนานสรุปว่า ชื่อชัยนาทมาจากการเอาชนะชนพื้นเมืองท้องถิ่น ในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 (จารึกพ่อขุนรามคำแหง จารขึ้นเมื่อ พ.ศ.1835) กล่าวถึง อาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัยว่า "...เบื้องหัวนอนรอด คนที่ พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ผังทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว..." เชื่อกันว่า แพรก คือ เมืองสรรค์

ผังของเมืองสรรค์มีความซับซ้อน แบ่งออกเป็นสองตอน ด้านเหนือเป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้างยาวประมาณด้านละ 1,400 เมตร บริเวณนี้น่าจะเป็นเมืองแพรกเดิม ส่วนทางด้านใต้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 800 เมตร ยาวประมาณ 2,200 เมตร น่าจะเป็นที่ตั้งของเมืองสรรค์ บริเวณด้านเหนือพื้นที่ถูกเกลี่ยทำนา เหลือเจดีย์รูปพุ่มข้าวบิณฑ์ที่วัดโตนดหลายและเจดีย์วัดพระยาแพรก บริเวณด้านใต้เป็นที่ตั้งของวัดมหาธาตุ วัดสองพี่น้อง เมื่อพิจารณาจากสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม จะเห็นว่าเป็นศิลปกรรมแบบอู่ทอง จึงน่าจะเป็นเมืองที่เจริญในสมัยเดียวกันกับ เมืองสุพรรณภูมิ เมืองลพบุรี เมืองสุโขทัย และเมืองอโยธยา

หลักฐานที่แสดงถึงวัฒนธรรมขอม ได้แก่ หินบดยาศิลาทรายที่เมืองอู่ตะเภา เมืองดงคอน แผ่นศิลาทับหลังทำด้วยศิลาทราย สลักเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณศิลปกรรมเขมรสมัยบาปวน (ราว พ.ศ 1560 - 1630) ด้านหลังหลวงพ่อดาย วัดพระแก้ว อำเภอสรรค์บุรี พระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัยจากวัดมหาธาตุ อำเภอสรรค์บุรี (ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชัยนาทมุนี) พระพุทธรูปนาคปรกขนาดใหญ่สี่องค์ (กำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 18-19) และชิ้นส่วนประติมากรรมศิลารูปพระพุทธรูปนาคปรกเบื้องขวา มีพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรประทับอยู่เคียงข้างตามคติรัตนตรัยมหายาน สมัยบาปวน (พุทธศตวรรษที่ 18)

สมัยสุโขทัย

ในสมัยสุโขทัย ชัยนาทมีเมืองสำคัญอยู่สองเมือง คือ เมืองชัยนาท และเมืองสรรค์ เมืองชัยนาทแต่เดิม ปัจจุบันคือบริเวณตำบลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ใช้ลำน้ำเจ้าพระยาเป็นคูเมืองและกำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันออก ทางด้านเหนืออยู่ติดกับปากแม่น้ำน้อย (ปากคลองแพรกศรีราชา) ใช้ลำน้ำน้อยเป็นคูเมือง และกำแพงเมืองด้านทิศตะวันตก ทางด้านทิศใต้แต่ก่อนมีแนวกำแพงเมืองเป็นมูลดินแต่ปัจจุบันถูกทำลายไปหมดแล้ว เมื่อครั้งสร้างประตูน้ำพระบรมธาตุ เมืองชัยนาทเก่านั้นจะเป็นเมืองโบราณแล้วสมัยต่อมาได้สร้างเมืองทับลงที่เดิม สืบเกิดได้จากองค์พระบรมธาตุศิลาแลงที่วัดบรมธาตุวรวิหาร ที่เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอุทองผสมกับสุโขทัย

ตำนานพระพุทธรูปได้กล่าวถึงเมืองชัยนาทภายใต้การปกครองของกรุงสุโขทัย รัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) นั้น ครั้งหนึ่งเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง พระรามธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงออกอุบายนำข้าวมายาขายที่เมืองชัยนาทแล้วยึดเมืองได้จึงโปรดให้อำมาตย์ชื่อ วัดติเดช (ขุนหลวงพะงั่ว) ปกครองเมืองชัยนาท ซึ่งตรงกันกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาได้กล่าวว่า"เมืองชัยนาทบุรี" ปรากฏชื่อในราวๆ รัชสมัยสมเด็จพระรามธิบดีที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยาซึ่งตรงกับ พ.ศ.1897 เป็นปีที่พระยาเลอไทยสวรรคต กรุงสุโขทัยเกิดการแย่งชิงราชสมบัติ สมเด็จพระรามธิบดีที่ 1 ทรงเห็นโอกาสเหมาะ จึงโปรดให้ขุนหลวงพะงั่วซึ่งขณะนั้นครองเมืองสุพรรณบุรียกทัพขึ้นไปยึดครอง "เมืองชัยนาทบุรี" และอยู่รักษาเมืองไว้โดยขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา ธรรมทาส พานิช (2515 : 102) ได้ระบุไว้สั้นๆ เพียงว่า "พระเจ้าอู่ทอง เป็นชาวกัมพูชา ที่ยกไปแย่งพระสิริขิปปิมา (ลิกขิปปิมา-พระพุทธรูปศิลาดำสร้างไว้ในสมัยทวารวดี) จากเมืองชัยนาท" ซึ่งไม่ได้ให้เห็นความสำคัญของเมืองชัยนาทในขณะนั้น และไม่ได้ระบุว่าป็นชัยนาท ณ จุดใด เป็นชัยนาทบริเวณลุ่มน้ำแม่น้ำน้อย (พิษณุโลก) หรือชัยนาทบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา (ชัยนาท ณ ปัจจุบัน)

ต่อมากรุงสุโขทัยสงบลงแล้ว พญาลิไทขึ้นครองราชย์ ได้ส่งทูตมาเจรจาขอ "เมืองชัยนาทบุรี" คืนจากกรุงศรีอยุธยา โดยต่างฝ่ายจะเป็นอิสระ และมีความสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน ในที่สุดกรุงศรีอยุธยาก็ได้คืน "เมืองชัยนาทบุรี" ให้แก่กรุงสุโขทัย เมื่อพระมหาธรรมราชา ที่ 1 (ลิไท) ทรงได้ "เมืองชัยนาทบุรี" คืนแล้ว ทรงโปรดให้พระกนิษฐาคินี ทรงพระนามว่า พระสุธรรมกัญญา ซึ่งทรงสถาปนาเป็นพระมหาเทวี ครองราชสมบัติในกรุงสุโขทัยแล้ว พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) ทรงอัญเชิญพระสืพล (พระพุทธรูป) พร้อมทั้งเสด็จมาครองเมืองชัยนาทจนกระทั่งสวรรคต ในปี พ.ศ.1914

ขณะที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีเนื้อหาบางอย่างที่สอดคล้องกันว่า ตลอดรัชสมัยพระยาเลอไทย อำนาจของเมืองสุโขทัยซึ่งเป็นที่รวมศรัทธาเมืองต่างๆ ในอาณาจักรนั้นได้อ่อนแอลง เนื่องจากสุโขทัยไม่ได้วางระบบการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจไว้เข้มแข็งมากนัก เมืองต่างๆ จึงพยายามแยกตัวเป็นอิสระ เช่น เมืองคนที (กำแพงเพชร) เมืองพระบาง (นครสวรรค์) เมืองเชียงทอง (ระแหง-ตาก) เมื่อพระยาเลอไทยสวรรคตในปี พ.ศ.1866 พระยารัษฎาธิราช ขึ้นครองราชย์ (ปี พ.ศ.1866-1890) สืบต่อจากพระเชษฐา ก่อนพระยาลิไท (พระมหาธรรมราชาที่ 1) โอรสของพระยาเลอไทยจะปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ.1890

ระหว่างนั้นเอง กรุงศรีอยุธยาเริ่มเข้มแข็งและขยายอิทธิพลมากขึ้น สมเด็จพระรามธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ต้องการตัดทอนอำนาจของสุโขทัย โปรดให้ขุนหลวงพะงั่ว ซึ่งครองเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งมีศักดิ์ฐานะเป็นพี่เขย ยกทัพไปตีเมืองชัยนาท ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของสุโขทัย (เมือง "ชัยนาท" ในที่นี้ เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในฝั่งตะวันออกแม่น้ำน้อยในเขตเมืองพิษณุโลก ไม่ใช่บริเวณที่เป็นจังหวัดชัยนาท

ในปัจจุบัน) เมืองชัยนาท (พิชญโลก) จึงตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา โดยมีขุนหลวงพะงั่วเป็นผู้รักษาเมืองไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เมื่อกรุงสุโขทัยสงบแล้ว พญาลิไทได้ส่งทูตมากรุงศรีอยุธยาเพื่อเจรจาขอเมืองชัยนาทคืนให้แก่กรุงสุโขทัย โดยจะยอมให้เป็นอิสระและมีสัมพันธไมตรีต่อกัน

พระยาสิทธิไธดำเนินกุศโรบายศรัทธาในพุทธศาสนา เช่น สร้างพระพุทธรูปบาท สร้างศาสนสถาน ชักนำประชาชนเมืองต่างๆ เข้ามาอยู่ในอาณาจักร ตลอดจนออกผนวช เมื่อปี พ.ศ.1905 อันน่าจะมีข้อตกลงบางประการในการรักษาอำนาจและตกลงให้พระยาสิทธิไธไปครองเมืองพิชญโลก ส่วนขุนหลวงพะงั่วได้กลับไปครองเมืองสุพรรณบุรีดังเดิม ส่วนเมืองชัยนาท (พิชญโลก) นั้น อยุธยาได้ส่งอำมาตย์หรือพระราชโอรสมีนามว่า “เดชะ” เข้ามาปกครอง ภายหลังฝ่ายสุโขทัยได้มาขอเอาเมืองชัยนาทคืนจากพระเจ้าอู่ทอง

สมัยอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาเริ่มพยายามผนวกสุโขทัยในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว ครองราชย์ปี พ.ศ.1913-1931) โดยการถวายราชสมบัติของสมเด็จพระรามเมศวร พระราชโอรสในสมเด็จพระรามราชาธิราชที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แล้วเสด็จไปครองเมืองลพบุรี นับเป็นยุคสมัยเริ่มต้นของราชวงศ์สุพรรณภูมิแทนที่ราชวงศ์อู่ทอง เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 สวรรคตขณะที่ทรงยกทัพไปตีเมืองซากังราว บรรดาขุนนางได้ทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าทองลั่น พระราชโอรสในสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 ขณะพระชนมายุได้ 15 พรรษาขึ้นครองราชย์ แต่เพียง 7 วัน สมเด็จพระรามเมศวรที่เคยถวายราชสมบัติแล้วไปครองเมืองลพบุรี ได้เข้ายึดกรุงศรีอยุธยาแล้วให้กุมตัวสมเด็จพระเจ้าทองลั่นไปประหารชีวิต ณ วัดโคกพระยา และเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นครั้งที่ 2 ราชวงศ์อู่ทองกลับมามีอำนาจอีกครั้ง

สมเด็จพระรามเมศวรสวรรคตในปี พ.ศ.1938 สมเด็จพระรามราชาธิราช พระราชโอรสของพระองค์ได้สืบราชสมบัติ (พ.ศ.1938-1952) ในปลายรัชสมัยของพระองค์ เกิดมีข้อพิพาทกับเจ้าพระยามหาเสนาบดี ผู้เป็นอัครมหาเสนาบดีและเป็นผู้บังคับบัญชาทหาร เจ้าพระยามหาเสนาบดีได้หนีไปอยู่ปากปาดูจาม (ค่ายคูของชาวจาม ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมอาศัยซึ่งอยู่ทางด้านใต้ของเกาะกรุงศรีอยุธยา ใกล้กับวัดพุทธไสวรรรย์) แล้วได้ร่วมกับเจ้านครอินทร์ ยกกำลังจากเมืองสุพรรณบุรีมายึดกรุงศรีอยุธยา แล้วทูลเชิญเจ้านครอินทร์ขึ้นครองราชย์ ส่วนสมเด็จพระรามราชาธิราชได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ไปครองเมืองปากคูจาม ราชวงศ์สุพรรณภูมิแย่งชิงอำนาจกลับคืนมาได้

สมเด็จพระอินทราชา (เจ้านครอินทร์ ครองราชย์ปี พ.ศ.1952-1967) ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสไปครองเมืองต่างๆ ดังนี้ เจ้าอ้ายพระยา ครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้ายี่พระยา ครองเมืองแพรกศรีราชา (เมืองสรรค์ ปัจจุบันคือบริเวณอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท) เจ้าสามพระยา ครองเมืองชัยนาท (พิชญโลก) ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านทางด้านเหนือ สมเด็จพระอินทราชาครองกรุงศรีอยุธยาได้ 15 ปี ก็สวรรคตเมื่อปี พ.ศ.1967 ในครั้งนั้นเจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยา ต่างยกพลเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อหมายในราชสมบัติ จึงเกิดการชนช้างกันขึ้น ณ สะพานป่าถ่าน จนสิ้นพระชนม์ทั้ง 2 พระองค์ เป็นเหตุให้เจ้าสามพระยาพระราชโอรสพระองค์ที่ 3 ในสมเด็จพระอินทราชา ได้ขึ้นครองกรุงศรีอยุธยา โดยมีพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 แห่งราชวงศ์สุพรรณภูมิ ครองราชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ.1967-1991 บทบาทของเมืองแพรก เมืองชัยนาท ในฐานะเมืองหน้าด่านระหว่างสุโขทัยกับอยุธยาลดน้อยลง โดยเมืองสองแคว (พิชญโลก) กลายเป็นพรมแดนสำคัญแทน ในพระราชพงศาวดารจึงไม่ได้มีการระบุว่ากษัตริย์องค์ใดได้ให้พระราชโอรสขึ้นไปครองเมืองแพรกอีก

ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (ครองราชย์ปี พ.ศ.1991-2031) พระราชโอรสในพระเจ้าสามพระยา ทรงยกเลิกระบบเมืองลูกหลวง แล้วแยกหัวเมืองออกเป็นเมืองๆ ขึ้นตรงต่ออยุธยาราชธานี ซึ่งพระองค์ทรงจัดแบ่งเป็น ดังนี้

หัวเมืองชั้นใน (จัตวา) กำหนดเมืองต่างที่อยู่ใกล้กับราชธานีเป็นเมืองชั้นจัตวา เช่น เมืองราชบุรี เพชรบุรี นครสวรรค์ กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และชลบุรี เป็นต้น หัวเมืองเหล่านี้จะอยู่ภายใต้การควบคุมของราชธานีโดยตรง มีผู้ปกครอง เรียกว่า “ผู้รั้ง” (ไม่เรียกว่า “เจ้าเมือง” เพราะไม่มีอำนาจสิทธิขาดอย่างเจ้าเมือง) ซึ่งเป็นขุนนางที่ถูกแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ให้ไปปกครอง

หัวเมืองชั้นนอก หรือ เมืองพระมหานคร คือ หัวเมืองซึ่งอยู่นอกเขตราชธานีออกไป กำหนดฐานะเป็นหัวเมืองชั้นเอก โท ตรี โดยลำดับตามขนาดและความสำคัญของเมือง ดังนี้

- หัวเมืองชั้นตรี คือ หัวเมืองที่อยู่ภายนอกเขตราชธานีออกไปจนถึงเมืองหน้าด่าน เช่น เมืองพิชัย พิจิตร จันทบุรี ไซยา ชุมพร และพัทลุง เป็นต้น

- หัวเมืองชั้นโท คือ เมืองที่เคยเป็นเมืองหน้าด่านไกลออกไปอยู่นอกเขตราชธานี โดยแต่งตั้งให้ขุนนางชั้นพระยาหรือพระ ไปปกครอง เช่น เมืองสวรรคโลก นครราชสีมา สุโขทัย และกำแพงเพชร เป็นต้น

- หัวเมืองชั้นเอก คือ หัวเมืองที่อยู่นอกเขตราชธานีและไกลออกไปจากหัวเมืองชั้นโท พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งเจ้านาย ซึ่งมักจะมีตำแหน่งลงท้ายว่า “ราชา” ไปปกครอง บางครั้งให้ขุนนางชั้นเจ้าพระยาไปปกครอง เจ้าเมืองเหล่านี้มีอำนาจเท่าเทียมกับเจ้าประเทศราช เช่น พิษณุโลก และนครศรีธรรมราช เป็นต้น

หัวเมืองชั้นนอกนี้อาจมีเมืองเล็กรายรอบเช่นเดียวกันกับราชธานี พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์หรือข้าราชการชั้นสูงให้เป็นเจ้าเมือง เสมือนผู้แทนพระองค์ มีอำนาจการบริหารสิทธิ์ขาด

หัวเมืองประเทศราช คือ เมืองของชาวต่างชาติที่ยอมเป็นเมืองขึ้นของอยุธยา เช่น ทะวาย ตะนาวศรี เชียงกราน และมะละกา เป็นต้น ซึ่งยังคงให้เจ้านายเดิมของเมืองนั้นๆปกครองตามจารีตประเพณีของตน อยุธยาไม่ได้เข้าไปควบคุมโดยตรง แต่หัวเมืองเหล่านี้จะต้องถวายต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง พร้อมเครื่องราชบรรณาการ ให้กับอยุธยา มีกำหนด 3 ปี และเมื่อเกิดสงครามต้องส่งกองทัพมาช่วย

ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (ครองราชย์ปี พ.ศ.2091-2111) เดือนแปด ปีมะแม (ไม่ทราบปีที่แน่ชัด) สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จไปกระทำพระราชพิธีมัยยคมกรรม ที่ตำบล “ชัยนาทบุรี” (ซึ่งในขณะนั้นยังร้างอยู่) แล้วสถาปนาให้ตั้งเมือง “ชัยนาท” ขึ้นใหม่ ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมา “ชัยนาทบุรี” ได้เป็นยุทธภูมิสำคัญในการรบระหว่างไทยกับพม่ามาโดยตลอด กล่าวคือ

ในช่วงสงครามช้างเผือก พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์แห่งหงสาวดี ส่งราชทูตเชิญพระราชสาส์นมาขอพระราชทานช้างเผือกสองช้าง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงให้เหตุผลเชิงปฏิเสศ พระเจ้าบุเรงนองจึงถือสาเหตุนี้ ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ.2106 ด้วยกำลังพลสองแสนคน โดยลำเลียงมาทางเรือ เปลี่ยนเส้นทางเดินทัพมาทางด่านแม่ละเมา เข้าตีหัวเมืองฝ่ายเหนือเพื่อตัดกำลังที่จะยกมาช่วยกรุงศรีอยุธยา พระมหาธรรมราชาซึ่งครองเมืองพิษณุโลก ยกทัพเมืองเหนือ ได้แก่ พิษณุโลก สุโขทัย พิจิตร พิชัย รวมไพร่พลประมาณห้าหมื่นคน ยกทัพมาตั้งค่ายที่ “เมืองชัยนาท” แต่พม่าได้ตีทัพหน้าของพระมหาธรรมราชาแตกพ่าย ทิ้งให้ค่ายที่ชัยนาทร้างไป พระเจ้าบุเรงนองทรงขอ

พระสุพรรณกัลยาและพระนเรศวรไปเป็นองค์ประกันที่หงสาวดีใน พ.ศ. 2107 พระเจ้ากรุงหงสาวดีก็เคลื่อนทัพเข้าตั้งที่ค่ายชัยนาท พระราเมศวร และพระมหินทราธิราช พระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้ยกทัพเข้ามาตีกระหนาบท้ายโดยไม่รู้ตัวว่าพระมหาธรรมราชาได้ถอยทัพกลับแล้ว จึงถูกพม่าตีแตกพ่ายกลับไปและพระราชโอรสทั้งสองพระองค์ถูกพม่าจับตัวไว้ แล้วนำมาคุมขังที่ค่ายพม่า ณ เมืองชัยนาท บ้างว่าพระมหาธรรมราชายอมแพ้ตั้งแต่ต้นและยอมอยู่ใต้อำนาจของกรุงหงสาวดี (เหตุการณ์นี้ตรงกับวันอาทิตย์ แรม 5 ค่ำ เดือน 2) สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจำต้องแต่งตั้งพระราชสาสน์ให้พระมหาราชครูรูปโรหิต ขุนหลวงพระเกษมและขุนหลวงไกรศรี เป็นทูตไปเจรจาขอให้ส่งตัวพระราเมศวร และพระมหินทราธิราชคืน โดยพม่าขอแลกตัวกับช้างชนะ 2 ช้าง คือ พลายศรีมงคลและพลายมงคลทวีป ปรากฏว่าช้างทั้งสองช้างเห็นหมอควาญชาวพม่าผิตเสียงก็อาละวาดไล่แทงช้างแทนคน รุนวายเป็นกองทัพอัน พระเจ้ากรุงหงสาวดีจึงให้กรมช้างนำช้างทั้งสองเชือกดังกล่าวกลับคืนแก่กรุงศรีอยุธยา แล้วถอยทัพกลับสู่กรุงหงสาวดี

ต่อมา พระเจ้าบุเรงนองจึงรับสั่งให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาจัดทัพไปตีกรุงศรีอยุธยาพร้อมกับพระองค์ สมเด็จพระมหาธรรมราชาก็จัดพล 30,000 คนร่วมทัพ เข้าตีอยุธยาจนกระทั่งเสียกรุงในปี พ.ศ. 2112 พระเจ้าบุเรงนองจึงถอดสมเด็จพระมหินทราธิราชจากราชสมบัติ แล้วราชาภิเษกสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าให้ครองกรุงศรีอยุธยาแทน

ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช (ครองราชย์ปี พ.ศ.2112-2133) ในปี พ.ศ.2127 หลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพได้ 7 เดือน พระเจ้าหงสาวดีนั้นทพบุเรงนองจึงจัดทัพสองทัพให้ยกมาตีไทย ทัพแรกมีพระยาพลิม (เป็นพระเจ้าอาของพระเจ้าหงสาวดี) คุมกำลัง 30,000 โดยยกมาทางด่านเจดีย์สามองค์ ทัพที่สองมีเจ้าเมืองเชียงใหม่ชื่อมังนรธาช่อราชอนุชา ยกทัพบุกและเร่มาจากเชียงใหม่มีกำลังพล 100,000 กองทัพพระยาพลิมยกเข้ามาถึงเมืองกาญจนบุรี (ถึงก่อนทัพเจ้าเมืองเชียงใหม่) สมเด็จพระนเรศวรทรงให้พระยาจักรียกทัพเรือไปยิงปืนใหญ่ตักข้าศึกแถวๆ เมืองสุพรรณบุรี ทัพพม่าถูกปืนใหญ่แตกพ่ายหนีไปอยู่บนเขาพระยาแมน เจ้าพระยาสุโขทัยยกทัพไปหาพระยาแมน เข้าตีทัพพระยาพลิมแตกพ่ายหนีกระเจิง เจ้าพระยาสุโขทัยจึงสั่งให้ตามบดขยี้ข้าศึกจนถึงชายแดนเมืองกาญจนบุรี หลังจากทัพพระยาพลิมแตกพ่ายหนีกลับไปได้สองอาทิตย์ กองทัพพระยาเชียงใหม่ได้เดินทัพมาถึงชัยนาท โดยที่ไม่ทราบข่าวการพ่ายแพ้ของพระยาพลิม จึงส่งทัพหน้าซึ่งนำโดยไชย กะยอสู และนันทะกะยอสู ลงมาตั้งค่ายที่ปากน้ำบางพุทราและบางเกียหวัญ สมเด็จพระนเรศวรมีรับสั่งให้พระราชมนูยกทัพไปตีข้าศึกที่ปากน้ำบางพุทรา (ปัจจุบันอยู่บริเวณเมืองสิงห์บุรี) เมื่อไปถึงพระราชมนูเห็นว่ากำลังน้อยกว่ามาก จึงแต่งกองโจรคอยดักฆ่าจนกองทัพพระยาเชียงใหม่เสียขวัญถอยกลับไปชัยนาท จนทราบข่าวว่ากองทัพหลวงของพระเจ้ากรุงหงสาวดียกทัพกลับแล้ว ก็เลิกทัพกลับเชียงใหม่โดยกวาดต้อนผู้คนแถบหัวเมืองชัยนาทไปด้วย

ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2133 - 2148) เมืองชัยนาท และเมืองสรรค์น่าจะอยู่ในฐานะเมืองจัตวาเท่านั้น สำหรับเมืองมโนรมย์ก็น่าจะอยู่ในฐานะเดียวกัน มีผู้รู้เมืองมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาตามนามเมือง เช่น พระยาสรรค์ พระยาชัยนาท พระยาไชยณนุทนา ตลอดจนมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในสมัยรัตนโกสินทร์

หลักฐานแหล่งโบราณคดีบ้านหนองไธ้ตอน อยู่ที่บ้านหนองไธ้ตอน ตำบลหนองขุ่น อำเภอสว่างวีระวงศ์ ลักษณะทั่วไปเป็นเนินดินมีพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ สันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยไม่ทราบปีที่แน่ชัด

สมัยธนบุรี

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (พ.ศ. 2310 - 2325) พระองค์ทรงใช้เมืองชัยนาท เป็นชัยภูมิในการตั้งรับพม่าที่ยกมาทางเหนือ เมื่ออะแซหุ่นกี้ แม่ทัพพม่ายกทัพมาตีเมืองเหนือของไทย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกทัพหลวงโดยขบวนเรือไปตั้ง ณ เมืองชัยนาท แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ แล้วจัดกองทัพไปตีทัพพม่าที่เมืองนครสวรรค์แล้วพระองค์เสด็จกลับกรุงธนบุรี ต่อมาทรงเห็นว่าการรบที่นครสวรรค์ติดพันอยู่หลายวันพระองค์จึงได้เสด็จยกทัพออกจากกรุงธนบุรีอีกครั้งในวันที่ 28 กรกฎาคม 2319 พอเสด็จไปถึงเมืองชัยนาท พม่าก็ทิ้งค่ายที่นครสวรรค์ หนีไปทางเมืองอุทัยธานีจึงได้รับสั่งให้กองทหารไทย และกองทหารมอญ ติดตามไปทันทัพพม่าที่บ้านเดิมบางนางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรีต่อเมืองสรรค์ ฝ่ายไทยตีทัพพม่าแตกพ่ายไป ด้วยเหตุนี้จังหวัดชัยนาทจึงถือเอาวันที่ 28 กรกฎาคม ของทุกปีเป็นวันคล้ายวันสถาปนาจังหวัดชัยนาท

สมัยรัตนโกสินทร์

ในจุลศักราช 1166 ตรงกับปี พ.ศ. 2347 ชื่อของเมืองชัยนาท มโนรมย์ และแพรก ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงโดยใช้ชื่อว่า "ไชยนาฏบุรีย มะโนรม และเมืองสรรค์บุรีย" เมืองชัยนาทยังคงมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง แต่ลดความสำคัญลงไปมาก ส่วนเมืองสรรค์และเมืองมโนรมย์ ได้ลดฐานะลงเป็นเมืองเล็ก

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้มีการกวาดต้อนครัวชาวลาว และชาวเขมรมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แถบนี้เชื้อสายชาว ลาวเวียง (เวียงจันทน์) ครั้งแรกได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลบ้านไค้ง ปัจจุบันคือตำบลพลับพลาชัย อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี และที่บ้านหนองแห้ว กิ่งอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท ต่อมาได้แยกย้ายไปอยู่ที่ตำบลกะบกเตี้ย ตำบลสุขเดื่อหน้า กิ่งอำเภอเนินขามและที่ตำบลสะพานหิน กิ่งอำเภอหนองมะโมง กลุ่มเชื้อสาย ลาวคังมาจากเมืองหลวงพระบางเข้ามาอยู่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์การที่ได้ชื่อนี้เนื่องจากเดิมชนกลุ่มนี้ อาศัยอยู่แถบภูคังที่หลวงพระบางคนทั่วไปจึงเรียกว่า ลาวภูคังต่อมาจึงเพี้ยนเป็น ลาวคัง เมื่ออพยพมาครั้งแรกได้มาอยู่ที่บ้านหนองดินแดงและบ้านโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม แล้วได้อพยพไปอยู่ที่เขากระจิว จังหวัดกาญจนบุรี ได้อพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองชัยนาท ที่ตำบลลูกจอก กิ่งอำเภอหนองมะโรง ต่อมาได้แยกย้ายไปอยู่ที่ตำบลหนองมะโรง ตำบลวังตะเคียน ตำบลสะพานหินกิ่งอำเภอหนองมะโรง และที่บ้านหนองพังนาค ตำบลเสือโฮก อำเภอเมืองชัยนาท

กลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมร อยู่ที่หมู่บ้านทุ่งโพธิ์ ตำบลกะบกเตี้ย กิ่งอำเภอเนินขามเข้าใจว่าอพยพเข้ามาตั้งครั้งแรกกรุงธนบุรี ในปี พ.ศ. 2321 ที่เจ้าพระยาสุรสีห์ลงไปเกณฑ์พลเมืองเขมร 10,000 คน ต่อเรือรบ แล้วยกกำลังไปสมทบกองทัพเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ที่ยกไปตีเมืองเวียงจันทน์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2436 ได้มีการจัดระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคใหม่จากระบบกินเมืองที่เป็นอยู่เดิม มาเป็นระบบเทศาภิบาล โดยการรวมการปกครองหัวเมืองเป็นมณฑลเทศาภิบาลสำหรับมณฑลนครสวรรค์ ได้รวมหัวเมืองทางริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือขึ้นไปจนถึงแม่น้ำปิงได้แก่ เมืองชัยนาท เมืองสรรค์บุรี เมืองมโนรมย์ เมืองอุทัยธานี เมืองพยุหคีรี เมืองนครสวรรค์ เมืองกำแพงเพชร เมืองตาก รวม 8 หัวเมือง ขึ้นเป็นมณฑลนครสวรรค์ โดยตั้งที่ทำการที่เมืองนครสวรรค์ (ปากน้ำโพ) ในครั้งนั้นเมืองมโนรมย์ และเมืองนครสวรรค์ได้เป็นอำเภอขึ้นกับเมืองชัยนาทเรียกว่าอำเภอมโนรมย์ และอำเภอสวรรค์ ส่วนอำเภอ

เมืองชัยนาท ขณะนั้นเรียกว่าอำเภอบ้านกล้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2440 ได้จัดตั้งอำเภอสรรพยา และอำเภอบ้านเขียนขึ้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเมืองชัยนาทสามครั้ง ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2444 ครั้งที่สองเมื่อปี พ.ศ. 2449 และครั้งที่สามเมื่อปี พ.ศ. 2451

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2468) ได้เปลี่ยนคำว่าเมืองเป็นจังหวัด และอำเภอเมืองเป็นอำเภอ เช่น อำเภอเมืองสวรรค์เป็นอำเภอสรรค์ อำเภอเมืองมโนรมย์เป็นอำเภอมโนรมย์

ทุนทางวัฒนธรรม

ตำนานและเรื่องเล่า

ตำนานวัดเขาสรรพยา ตามตำนานเขาสรรพยาในเรื่องรามเกียรติ์มีอยู่ว่า เมื่อพระลักษมณ์รบกับกุมภกรรณ และเสียที่ถูกหอกโมกขศักดิ์ของกุมภกรรณ พิเภกได้ให้หนุมานเหาะไปที่เขาหลวงเพื่อนำเอาสังกรณีตรีชวามารักษา หนุมานจับตัวสังกรณีตรีชวามาได้ จึงยกเขาหลวงทั้งลูกเหาะมา ระหว่างแบกก็มีส่วนหนึ่งของเขาหลวงร่วงหล่นไปกลายเป็นเขาขยาย (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอเมืองชัยนาท) ระหว่างแบกเขาหลวง หนุมานหิวน้ำ ขอน้ำใครกินก็ไม่มีใครให้ จึงเหาะออกมาเห็นบึงน้ำก็วางเขาหลวงไว้ในบึงแล้วแหวะวิกน้ำกิน ทำให้บึงจุดนั้นลึกกว่าที่อื่น กลายเป็น "บึงอรพิมพ์" เขาหลวงที่วางไว้ในบึงบางส่วนติดแน่นกับตมในบึง ยกไม่ขึ้น หนุมานจึงหักเอาเขาหลวงด้านทิศใต้ที่มีสังกรณีตรีชวาเหาะไป เขาสรรพยาทางด้านใต้นั้นจึงมีลักษณะลาดลง ก่อนเหาะไป หนุมานได้เอ่ยว่าแม่เขาสรรพยาแห่งนี้มียารักษาโรคได้ทุกชนิด แต่คนที่นี่ไร้น้ำใจ ขอน้ำกินไม่ได้ ดังนั้นจึงสาปให้คนที่เกิดบริเวณนี้ไม่สามารถใช้สังกรณีตรีชวามารักษาโรคได้ ชาวบ้านจึงเรียกเขาว่าเขาสาปยา ก่อนเพี้ยนมาเป็น "เขาสรรพยา" จากนั้นได้สลัดขนเป็นต้นละมาน (ว่านหนุมานนั่งแท่น, หัวละมานนั่งแท่น, ว่านเลือด - *Jatropha podagrica* Hook.) เพื่อป้องกันคนขึ้นไปหายาบนภูเขา จากนั้นก็หักยอดภูเขาแล้วคอน (ใช้ไม้ท่อนกลมยาวหรือไม้คานเอาของที่จะคอนไปผูกหรือห้อยไปกับหัวไม้ข้างหนึ่ง เอาไม้พาดบ่า ให้ของที่จะคอนอยู่ข้างหลัง ใช้มือข้างหนึ่งจับหัวไม้ข้างหน้าไว้แล้วพาของนั้นไปกับตัว) แล้วนำไปตั้งไว้ ณ เขาสมอคอน (ปัจจุบันอยู่ในเขตเมืองลพบุรี)

ตำนานตำบลคู้ดตะเภา มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า มีพ่อค้าหนุ่มชาวจีนจากกรุงศรีอยุธยา นำเรือสินค้ามาค้าขายจนถึงเมืองนครสวรรค์เป็นประจำ และได้มาพักแรมที่เมืองมโนรมย์ทุกครั้งทั้งขาขึ้นและขาล่อง วันหนึ่งได้พบหญิงสาวสวยชาวเมืองมโนรมย์มาซื้อสินค้า ทั้งสองคนเกิดชอบพอกันและสัญญาว่าจะใช้ชีวิตร่วมกัน ฝ่ายชายจึงจัดผู้ใหญ่มาสู่ขอโดยจัดขบวนขันหมากมาจากกรุงศรีอยุธยาโดยจัดเรือสำเภายเป็นขบวนขันหมาก เมื่อขบวนเรือมาถึงคู้ดวังน้ำวนอันเกิดจากการที่แม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยา ได้เกิดกระแสน้ำแรงคลื่นลูกใหญ่ซัดเสาเรือสำเภอล่มลง เจ้าบ่าวและคนทั้งปวงจมลงไปในกระแสน้ำอันเชี่ยวกรากนั้น เมื่อเจ้าสาวทราบเรื่องก็เสียใจ จึงผูกคอตายตามคนรักไป ชาวบ้านจึงตั้งชื่อคู้ดน้ำวนนี้ว่าคู้ดสำเภา

ตำนานเมืองสรรคบุรี (เมืองไตรตรึงส์) ตำนานพื้นบ้านมีอยู่ว่า เจ้าเมืองเชียงรายองค์หนึ่งอพยพหนีข้าศึกมาทางลำน้ำแม่พิงค์มาเห็นเมืองแปบร้างอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองกำแพงเพชร จึงสร้างเมืองไตรตรึงส์ขึ้นเป็นราชธานีครองราชย์สืบมา จนถึงพระเจ้าไตรตรึงส์องค์ที่สามมีชายเชื้อใจคนหนึ่งมีปมปมอยู่ทั่วตัวจนเรียกกันว่าแสนปม ทำไร่เลี้ยงชีพอยู่ที่ชายเมือง และได้ใช้น้ำปัสสาวะรดต้นมะเขือในไร่เสมอ เมื่อมะเขือออกผลก็ได้นำไปถวายพระธิดาเจ้าเมืองไตรตรึงส์ เมื่อ

พระธิดานำไปเสวยแล้วก็ทรงพระครรภ์และต่อมาได้ทรงคลอดบุตรเป็นชาย เมื่อพระกุมารเจริญวัย พระเจ้าไตรตรึงส์ต้องการทราบว่ามีใครเป็นบิดาของพระกุมาร จึงให้บรรดาผู้ชายหาของมาถวายพระกุมาร ถ้าพระกุมารรับของจากผู้ใด ผู้นั้นก็จะเป็นบิดาพระกุมาร ชายแสนปมได้นำก้อนข้าวเย็นไปถวาย พระกุมารก็รับไปเสวย พระเจ้าไตรตรึงส์ทราบก็เกิดความอับอายจึงขับไล่พระธิดา และพระกุมารออกจากเมือง พระอินทร์ทราบเรื่องจึงแปลงร่างเป็นลิงนำกลองมาให้ชายแสนปมไปหนึ่ง บอกว่า ถ้าปรารถนาสิ่งใดก็ขอให้ตีกลองไปนั้น และให้ขอได้สามครั้งนายแสนปมตีกลองครั้งแรกขอให้ปมตามตัวหายไป ตีกลองครั้งที่สองขอให้หมู่บ้านเมืองครองครอง และตีกลองครั้งที่สามขอเนรมิตเปลทองคำให้พระกุมาร เมื่อได้ครบทุกอย่างแล้วนายแสนปมได้ตั้งตัวเป็นกษัตริย์พระนามว่า "พระเจ้าศิริชัยเยี่ยงแสน" ครองเมืองเทพนครที่เนรมิตขึ้นมา และพระโอรสทรงพระนามว่า "พระเจ้าอุทอง" เนื่องจากที่ได้บรรทมบนเปลทองคำต่อมาเมื่อพระเจ้าอุทองขึ้นเป็นเจ้าเมือง ก็ได้ย้ายราชธานีมาตั้งที่พระนครศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ.1894

ตำนานบ้านห้วยกรด มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า นานมาแล้วมีพระภิกษุรูปหนึ่งนำคณะพระธุดงค์เดินทางมาจากทางเหนือเพื่อไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ให้ทันก่อนวันเพ็ญเดือนสาม พระธุดงค์คณะนี้ได้มาปักกลดพักอยู่ที่ชายป่าริมทุ่งใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่งแล้วออกเดินทางต่อ พระธุดงค์ที่เป็นหัวหน้าลี้มกลดเอาไว้จึงกลับไปเอา โดดให้คณะพระธุดงค์หยุดรออยู่ก่อนสถานที่ที่คอยอยู่นั้นต่อมาจึงมีชื่อว่า ศาลาคอยพระสถานที่ที่พระธุดงค์ลี้มกลดไว้ ต่อมาได้ชื่อว่านากระทุ่ม และหมู่บ้านดังกล่าวก็ได้ชื่อว่าบ้านห้วยกรด และต่อมาได้กลายเป็นบ้านห้วยกรด

อีกตำนานหนึ่งเล่าว่า ณ บริเวณดังกล่าวเดิมเป็นลำห้วย ยาวตลอดแนวที่ตั้งแต่เขตอำเภอมืองฯ บ้านท้ายเมือง บ้านบางตาด้วน บ้านคลองโป่ง บ้านท่าสะแก แล้วเข้าสู่ห้วยกรดผ่านทุ่งละหานอรพิมพ์ แล้วแยกผ่านไปแม่ลาการ้องในเขต อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสิงห์บุรี บริเวณหมู่บ้านแห่งหนึ่งเต็มไปด้วยพืชน้ำชนิดหนึ่งชื่อว่าต้นกรด ทำให้ยากต่อการเดินทางทางน้ำหมู่บ้านดังกล่าวจึงได้ชื่อว่าบ้านห้วยกรด

ทุนทรัพยากร

แหล่งน้ำ

จังหวัดชัยนาทตั้งอยู่ในภาคกลางตอนบน ตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์จังหวัดอุทัยธานี ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดสิงห์บุรี ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดสิงห์บุรี และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดสุพรรณบุรี มีแม่น้ำสามสายไหลผ่านตัวเมือง คือ

- แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านอำเภอมโนรมย์ อำเภอสว่างสิงห์ อำเภอเมืองชัยนาท และอำเภอสรรพยา มีความยาวช่วงนี้ประมาณ 74 กิโลเมตร ก่อนไหลเข้าจังหวัดสิงห์บุรี

- แม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำมะขามเฒ่า แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันตกที่ตำบลปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอสว่างสิงห์ แล้วไหลไปทางทิศตะวันตก ผ่านอำเภอหันคา ช่วงนี้เรียกว่าแม่น้ำมะขามเฒ่า เป็นระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร แล้วไหลเข้าเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในเขตอำเภอดมบางนางบัว เรียกว่าแม่น้ำสุพรรณบุรี

- แม่น้ำน้อย แยกออกไปจากแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันตกที่ปากคลองแพรกเหนือ วัดพระบรมธาตุ ตำบลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท แล้วไหลไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ผ่านอำเภอสรรคบุรี ยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ก่อนไหลเข้าเขตจังหวัดสิงห์บุรีในเขตอำเภอบางระจัน

นอกจากนี้ ยังมีแม่น้ำทางน้ำสาครซึ่งเกิดจากหนองน้ำธรรมชาติบริเวณวัดคลองกลาง ตำบล วัดโคก อำเภอมโนรมย์ ไหลผ่านทางน้ำสาคร-อุ้มทะเกา วัดหนองตาคน ช่องแคบตรงแหลมหัวไไป บรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่บางไทรเก่าเถื่อน เมื่อมีการขุดคลองอนุศาสนนันท์เพื่อผันน้ำจากแม่น้ำ เจ้าพระยาทางริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำในเขตตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ ให้มาเชื่อมกับลำน้ำทางน้ำ สาครที่วัดคลองกลาง และขุดคลองต่อไปที่สะพานเปี้ยว ตำบลเสือโฮก อำเภอเมืองชัยนาท ออกไปถึง ตำบลจันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เรียกว่าแม่น้ำชัยนาท-ป่าสัก ปัจจุบันเรียกว่า "คลอง อนุศาสนนันท์" มีความยาวทั้งสิ้น 133 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีคลองชลประทานสำคัญ เช่น คลอง มหาราช คลองพลเทพ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมี แหล่งน้ำธรรมชาติกระจายทั่วไป ประมาณ 152 แห่ง มีห้วยจำนวน 13 แห่ง มีหนองน้ำจำนวน 176 แห่ง มีคลองจำนวน 62 แห่ง มีสระจำนวน 187 แห่ง มีบึงจำนวน 28 แห่ง เป็นพื้นที่ประมาณ 13,000 ไร่ ส่วนใหญ่มีสภาพตื้นเขิน ไม่สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี มีบึงสำคัญที่ ใช้ในการเพาะพันธุ์ปลา ได้แก่ บึงฉวาก บึงละหานบัว บึงประจักษ์ และบึงละหานใหญ่ เป็นต้น

- บึงฉวาก เป็นบึงธรรมชาติขนาดใหญ่ กว้างประมาณ 650 เมตร ยาวประมาณ 6,500 เมตร ลึกประมาณ 2 เมตร มีพื้นที่โดยรอบประมาณ 1,800 ไร่ อยู่ในเขตตำบลบ้านเขยีน อำเภอหันคา พื้นที่ส่วนหนึ่งอยู่ในเขตอำเภอดมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี บึงฉวากเก็บน้ำได้ ตลอดปี เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดที่สำคัญ เมื่อปี พ.ศ.2525 กรมป่าไม้ประกาศให้เป็นเขตหวง ห้ามล่าสัตว์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ปรับปรุงบึงฉวากให้เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เพื่อให้เป็นที่เก็บกักน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ในปี พ.ศ.2539 ได้มีการพัฒนาบริเวณรอบบึงฉวาก โดยปลูกพันธุ์ไม้ใหญ่ต่างๆ ส่งเสริมการเพาะพันธุ์ สัตว์น้ำ การท่องเที่ยว แหล่งอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- บึงละหานใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี และตำบลไกร เถื่อน อำเภอหันคา มีพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ มีน้ำตลอดปี เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด กำลังพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

- บึงละหานบัว อยู่ในเขตตำบลวังไกรเถื่อน อำเภอหันคา มีพื้นที่ประมาณ 234 ไร่ ทางตำบลได้ทำการพัฒนาบึงแห่งนี้เมื่อปี พ.ศ.2537 ไปส่วนหนึ่งเพื่อทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

- บึงประจักษ์ (บึงจักษ์) เป็นบึงธรรมชาติขนาดใหญ่ มีน้ำตลอดปี รับน้ำจากแม่น้ำ เจ้าพระยาโดยคลองชลประทานลักษณะของบึงเป็นรูปวงเดือน หรือเกือกม้า มีความกว้างประมาณ 800 เมตร ยาวประมาณ 8 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 6.4 ตารางกิโลเมตร อยู่ที่บ้านวงเดือน และ บ้านวงศ์พัฒนาตำบลหาดท่าเสา อำเภอเมืองฯ มีปลาชุม เป็นที่อาศัยของนกนานาพันธุ์ ในเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ ของทุกปี จะมีนกเป็ดน้ำมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งทั้งบึงมีดอกบัวอยู่ทั่วไป จึงเป็นบึงที่มีทัศนียภาพที่สวยงามมาก

ด้วยชัยนาทเป็นเมืองที่มีลำน้ำผ่านถึงสามสาย จึงเป็นแหล่งรวมของพันธุ์ปลานานาชนิด เช่น ปลารากู ปลากระเบน ปลากระทิง ปลาสิงห์กวาด ปลาเนื้ออ่อน ปลาแดง ปลาน้ำเงิน ปลาบู ปลา ลิ่นหมา ปลาสร้อย ปลาสร้อย ปลาหมอไทยปลาหมอขาว ปลาไหลนา ปลาเทโพ ปลาตะเพียน ปลาช่อน ปลาเปี้ยว ปลาตะเลื้อย ปลาแขยงข้างลาย เป็นต้น

สถานการณ์คุณภาพน้ำในพื้นที่จังหวัดชัยนาท มีดังนี้

1) แม่น้ำเจ้าพระยา จากจังหวัดนครสวรรค์ผ่านมายังจังหวัดอุทัยธานีและเข้าสู่จังหวัดชัยนาท ผ่านอำเภอเมืองโนนรมย์ อำเภอวัดสิงห์ อำเภอเมือง และอำเภอสรรพยา พบว่า คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ และมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง

2) แม่น้ำน้อย ซึ่งแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณปากแพรกเหนือวัดบรมธาตุ อำเภอเมืองชัยนาท ไหลผ่านอำเภอสรรคบุรี ไปยังจังหวัดอ่างทอง พบว่า คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้และมีแนวโน้มดีขึ้น

3) แม่น้ำท่าจีน ในพื้นที่จังหวัดชัยนาทเริ่มตั้งแต่ปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ ไหลผ่านอำเภอเมืองและอำเภอหันคา จนถึงประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้และมีแนวโน้มดีขึ้น

การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำตรวจวัดเป็นรายเดือน ทั้ง 3 แม่น้ำ สถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำ ประกอบด้วย แม่น้ำเจ้าพระยาจำนวน 3 สถานี แม่น้ำน้อยจำนวน 2 สถานี และแม่น้ำท่าจีนจำนวน 3 สถานี

ตารางแสดงคุณภาพน้ำ แหล่งน้ำผิวดิน ปี 2552-2558 ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

แม่น้ำ	ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำเฉลี่ย (DO) หน่วย มิลลิกรัมต่อลิตร						
	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
เจ้าพระยา	4.98	5.13	4.96	5.19	5.45	5.42	4.75
น้อย	4.52	4.70	4.68	4.87	4.97	4.80	4.31
ท่าจีน	4.06	4.47	4.36	4.46	4.52	4.81	4.55

ที่มา : สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชัยนาท, 2558

จังหวัดชัยนาทมีการจัดการน้ำเสียชุมชนรวมอยู่เพียง 4 แห่ง ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอหันคา และอำเภอสรรพยา

ตารางแสดงที่ตั้งระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

สถานที่บำบัดน้ำเสีย	จำนวนพื้นที่ (ไร่)	ระบบบำบัดน้ำเสีย
1. ที่ราชพัสดุหนองมนตรี ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง (เทศบาลเมืองชัยนาท)	50	ระยะที่ 1 เป็นแบบบ่อดึง และ ระยะที่ 2 ระบบบ่อบำบัดอากาศ (รองรับน้ำเสีย 5,870 ลบ.ม./วัน)
2. ปากคลองยายหอม ตำบลหันคา อำเภอหันคา (เทศบาลตำบลหันคา)	1	แบบบ่อดึงผสมบึงประดิษฐ์ (50 ลบ.ม./วัน)
3. ชุมชนบางขุนเณร ตำบลโพธิ์นางคำตัก อำเภอสรรพยา (เทศบาลตำบลโพธิ์พิทักษ์)	1	แบบถังสำเร็จรูป (80 ลบ.ม./วัน)
4. ชุมชนโพธิ์เจริญ ตำบลโพธิ์นางคำตัก อำเภอสรรพยา (เทศบาลตำบลโพธิ์พิทักษ์)	1	แบบถังสำเร็จรูป (50 ลบ.ม./วัน)

ที่มา : สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชัยนาท, 2558

ปัญหาคุณภาพน้ำในแม่น้ำทั้ง 3 สาย ส่วนใหญ่จะมีคุณภาพน้ำต่ำในช่วงฤดูฝน เนื่องจากในช่วงฤดูฝนมีการระบายน้ำจากชุมชน เกษตรกรรม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ฯลฯ และเกิดการชะล้างหน้าดินลงสู่แหล่งน้ำ ปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ คือ ภาวะภัยแล้ง เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ และเขื่อนป่าสักฯ มีปริมาณน้ำน้อยกว่าทุกปี ส่งผลให้กรมชลประทานระบายน้ำออกจากเขื่อนน้อยลง ทำให้อัตราการไหล การถ่ายเท และการหมุนเวียนของน้ำในแม่น้ำลดลง ปริมาณออกซิเจนที่เติมลงในน้ำและการฟอกตัวทางธรรมชาติสู่แม่น้ำก็น้อยลงไปด้วย ของเสียที่ระบายลงสู่แม่น้ำยังคงมีอย่างต่อเนื่อง แบคทีเรียขยายพันธุ์เพิ่มปริมาณอย่างรวดเร็ว

ป่าเขาและสัตว์ป่า

เขาที่สำคัญในจังหวัดชัยนาท

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดชัยนาทเป็นที่ราบลุ่มเกือบทั้งหมด มีลักษณะเป็นที่ราบจนถึงพื้นที่ลอนลาดมีเนินเขาเล็กๆ ขนาดกว้างประมาณ 1-3 กิโลเมตร กระจายอยู่ทั่วไป เนินเขาที่สำคัญได้แก่ เขาธรรมามูล ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดชัยนาท เขาพลอง เขาขยาย เขาท่าพระ เขากระดี่ เขาใหญ่ เขารัก เขาดิน เขาหลัก เขาไก่ห้อย เขาสารพัดสี เขาราวเทียน เขาสรรพยา เขาแก้ว เขาพนมเกิน และเขาน้อย เป็นต้น

- เขาพลอง อยู่ในเขตตำบลเขาท่าพระ อำเภอเมืองชัยนาท เป็นที่ตั้งของวัดปฐมเทศนาอรัญวาสี (วัดเขาพลอง) เป็นที่ตั้งของสวนนกชัยนาท และเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรีย์ธมโม พระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 6 วาเศษ สูงประมาณ 10 วาจากฐาน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2519 เมื่อขึ้นไปถึงยอดเขาพลองจะสามารถมองเห็นทิวทัศน์อันสวยงามของตัวเมืองชัยนาทได้ชัดเจน

- เขาสรรพยา เป็นที่ตั้งของวัดเขาสรรพยาบูรณาราม พบโบราณสถานบนเขา เช่น พระอุโบสถ เจดีย์ศาลาการเปรียญ ถ้ำน้ำมนต์ ถ้ำกบ ถ้ำลับแล และถ้ำค้างคาว ลานตะกร้อ ซึ่งเป็นลานกว้างบนยอดเขา มีขนาดกว้างประมาณ 50x50 เมตร และมีต้นสังกรณีตรีชวา ซึ่งเป็นยาสมุนไพรที่ชาวบ้านนำมาใช้รักษาโรค ทำให้มีคนสนใจไปเที่ยวชมมากยิ่งขึ้น เขาสรรพยามีประวัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระลักษมณ์ต้องหอกโมกขศักดิ์ของกุมภกรรณ พิเภกบอกวิธีแก้ให้ พระรามจึงให้หนุมานไปเอายาคือต้นสังกรณีตรีชวาที่เขาสรรพยา ไปปดทำยาโดยผสมกับน้ำในแม่น้ำมหานที ตามคำบอกของพิเภกเมื่อนำยาดังกล่าวไปทาที่บาดเจ็บ พระลักษมณ์ก็หายจากพิษของศรโมกขศักดิ์ เมื่อขึ้นไปบนเขาสรรพยาที่ทำเป็นบันไดขึ้นไปประมาณ 200 ขั้น จะพบรูปปั้นหนุมานซึ่งสลักจากหินก้อนใหญ่และเมื่อขึ้นไปถึงยอดเขาจะเห็นทิวทัศน์อันสวยงามตามธรรมชาติของท้องทุ่ง และอาณาบริเวณโดยรอบที่มีต้นตาลโตขึ้นอยู่เรียงรายสวยงามน่าชม

- เขาสารพัดสี อยู่ในเขตตำบลบ้านเขย็น อำเภอหันคา เป็นที่ตั้งของวัดไกลกังวลซึ่งมีชื่อเสียงด้านวิปัสณากรรมฐาน เป็นเขตอภัยทานห้ามล่าสัตว์ป่า มีกำแพงล้อมรอบภูเขายาวถึง 5 กิโลเมตร ภายในมีกำแพงมีสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่าหลายชนิด มีโครงการปลูกป่า และในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี จะมีประเพณีตักบาตรเทโวในวันแรม 4 ค่ำเดือน 11 มีพุทธศาสนิกชนมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก

ป่าไม้ในจังหวัดชัยนาท

ในอดีตเขตจังหวัดชัยนาท มีป่าไม้ปกคลุมอยู่ทั่วไป มีลักษณะเป็นป่าเขตร้อนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีต้นไม้ขึ้นเป็นชั้นๆ แน่นทึบมาก ต้นไม้ชั้นเรือนยอดมีความสูงประมาณ 40 เมตร มีทั้งป่าไม้ผลัดใบ ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าแดง และป่าไม้ไม่ผลัดใบ ได้แก่ ป่าดิบ และป่าดิบ

แล้ง โดยบริเวณสองฝั่งแม่น้ำซึ่งเป็นที่ราบลุ่มจะเป็นป่าดิบ รกทึบ และเขียวชอุ่มตลอดปี ส่วนบริเวณที่อยู่ห่างจากแม่น้ำออกไปจะเป็นชนิดป่าดิบแล้ง

บริเวณที่ราบสูงในเขตอำเภอวัดสิงห์ อำเภอหันคา กิ่งอำเภอหนองมะโรง กิ่งอำเภอโนนขาม และพื้นที่บริเวณภูเขาต่างๆ จะมีสภาพดินร่วนปนทราย ป่าไม้ที่ขึ้นอยู่บริเวณดังกล่าวจะเป็นป่าเบญจพรรณ เป็นป่าโปร่ง มีทั้งต้นไม้ขนาดใหญ่และขนาดกลางหลายชนิด มีไม้ชนิดต่างๆ ขึ้นอยู่ทั่วไป

จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่ป่าไม้ในช่วงปี 2551-2556 ลดลงจาก 47,887.50 ไร่ เหลือ 37,785.68 ไร่ ป่าสงวนแห่งชาติในเขตจังหวัดชัยนาทมีอยู่สองแห่งคือ

- ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาช่องลมและป่าเขาหลัก ประกาศตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 188 (พ.ศ.2506) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ.2481 เนื้อที่ประมาณ 54.99 ตารางกิโลเมตร หรือ 34,368.75 ไร่ อยู่ในอำเภอวัดสิงห์ และท้องที่ตำบลหนองมะโมง ตำบลวังตะเคียน ตำบลสะพานหิน อำเภอหนองมะโมง มีลักษณะเป็นภูเขาหินปูน เป็นป่าเบญจพรรณผสมป่าเต็งรัง มีไม้ขนาดเล็กถึงขนาดกลาง การปกคลุมเรือนยอดไม่หนาแน่น เนื่องจากเป็นหน้าผาหินสูงชันและมีหน้าดินตื้น พรรณไม้เด่นที่พบ ได้แก่ มะค่าโมง ตะเคียน ประดู่ แดง เขว้า สวอง เสลา เต็งรัง รกฟ้า สะเดา พญาสัตบรรณ มะค่าแต้ มะกอกป่า โมกมัน เพกา เสี้ยว และกระถินยักษ์ โดยมีจันทน์ผาขึ้นอยู่ทั่วไปบริเวณหน้าผา

- ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาแร่วเทียน ประกาศตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 406 (พ.ศ. 2512) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เนื้อที่ประมาณ 70.34 ตารางกิโลเมตร หรือ 43,962 ไร่ อยู่ในท้องที่ตำบลไพรนกยูง และตำบลเด่นใหญ่ อำเภอหันคา ตำบลเนินขาม ตำบลสุขเดือนห้า และตำบลกะบกเตี้ย อำเภอเนินขาม เป็นเทือกเขาลูกยาวต่อเนื่องกัน เป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง พรรณไม้เด่นที่พบ ได้แก่ ประดู่ ชิงชัน มะค่าแต้ เต็ง รัง ตะแบก แดง สวอง มะกา มะม่วงหัวแมงวัน กระพี้จั่น กระโดน มะขามป้อม เปล้า โมกมัน และขงโค โดยมีไม้ไผ่รวกขึ้นกระจายอยู่ทั่วไป

ป่าสงวนแห่งชาติมีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินป่าไม้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนพื้นที่จำแนกตามการใช้ประโยชน์ป่าสงวนแห่งชาติในจังหวัดชัยนาท

ชื่อป่าสงวนแห่งชาติ	เนื้อที่ (ไร่)			
	ทั้งหมด	เพื่อการอนุรักษ์(C)	เพื่อเศรษฐกิจ(E)	เหมาะสมแก่การเกษตร(A)
ป่าเขาแร่วเทียน	43,962	20,587	19,000	4,375
ป่าเขาช่องลมและป่าเขาหลัก	34,368.75	14,007.75	13,486	6,875

นอกจากนี้ยังมีป่าไม้ขึ้นอยู่ประปรายในส่วนที่เป็นลาดเขาสูง เช่น ในเขตอำเภอหันคา มีเขาตู่เขาราบ เขากล้า เขาน้อย และเขาสารพัดดี มีป่าเต็งรังขึ้นอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอเมืองชัยนาท มีสภาพป่าบริเวณเขาธรรมามูลและเขากระดี่ ในเขตอำเภอมโนรมย์ที่เขาแหลม มีไม้ขนาดเล็ก ส่วนพื้นที่ล่างเป็นไม้ไผ่รวก และไม้เลื้อยทั่วไป ไม้ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจยังคงมีขึ้นอยู่ตามหัวไร่ปลายนา ในป่าสงวนในที่ดินกรรมสิทธิ์ เช่น ไม้ยางนา ไม้ประดู่ป่า ไม้แดง ไม้มะค่าโมง ไม้รัง และไม้ชิงชัน

ตารางแสดงพื้นที่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ในจังหวัดชัยนาท

ชื่อเขา	ที่ตั้ง			เนื้อที่ (ไร่-งาน-ตารางวา)
	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
1) เขาชรรมามูล	1,2,7	ธรรมามูล	เมืองชัยนาท	1,050 - 3 - 1
2) เขากรรดี	2,10	ธรรมามูล	เมืองชัยนาท	433 - 3 - 41
3) เขاب้านกล่ำ	5,6,8	ธรรมามูล	เมืองชัยนาท	1,834 - 1 - 17
4) เขาท่าพระ	3	เขาท่าพระ	เมืองชัยนาท	184 - 2 - 50
5) เขافل่อง	4	เขาท่าพระ	เมืองชัยนาท	340 - 3 - 10
6) เขาดิน	7	เขาท่าพระ	เมืองชัยนาท	152 - 3 - 33
7) เขาชยาย	4,8	เขาท่าพระ	เมืองชัยนาท	175 - 3 - 67
8) เขาแหลม	5	ไร่พัฒนา	มโนรมย์	647 - 3 - 90
9) เขาสรรพยา	2	สรรพยา	สรรพยา	137 - 0 - 90
10) เขานองหลวง	7	วังหมัน	วัดสิงห์	177 - 3 - 64
11) เขাপักเป้า	7	วังหมัน	วัดสิงห์	137 - 0 - 0
12) เขาสารพัดดี	7	บ้านเขียน	หันคา	288 - 2 - 51
13) เขานองสอ	7	บ้านเขียน	หันคา	413 - 2 - 63
14) เขาน้อย	10,15	หนองแขง	หันคา	858 - 2 - 88
15) เขาเต่าเหลือง	6	วังหมัน	วัดสิงห์	40 - 0 - 99
16) เขาไร่ (หนองน้ำใส)	3,10	ไพรนกยูง	หันคา	100 - 1 - 17
17) เขาราบ	5	ไพรนกยูง	หันคา	90 - 2 - 4
18) เขาคู่	5,12	ไพรนกยูง	หันคา	756 - 1 - 25
19) เขานองหลวง(ไร่แพน)	7	ไพรนกยูง	หันคา	127 - 2 - 50
20) เขากล่ำ	9,11	ไพรนกยูง	หันคา	893 - 2 - 29
21) เขากรรเจียว	10	เด่นใหญ่	หันคา	276 - 2 - 89
22) เขาวัด	10	เนินขาม	เนินขาม	58 - 2 - 93
23) เขามอยายกา	13	เนินขาม	เนินขาม	130 - 1 - 28
24) เขารวก	18	เนินขาม	เนินขาม	284 - 3 - 10
25) เขาดิน	1	หนองมะโมง	หนองมะโมง	84 - 2 - 63
26) เขาพนมเกิน	3,6,11	วังตะเคียน	หนองมะโมง	1,318 - 0 - 0
รวม				10,995-3-72

จังหวัดชัยนาท มีป่าชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งจากกรมป่าไม้ จำนวน 53 แห่ง เนื้อที่ 17,924-2-46 ไร่ โดยป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง หมู่ที่ 10 ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2542 โดยมีป่าชุมชนในอำเภอต่างๆ ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนป่าชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งจากกรมป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

อำเภอ	จำนวน (แห่ง)	เนื้อที่ (ไร่-งาน-ตารางวา)
เมืองชัยนาท	14	3,184-2-13
มโนรมย์	4	1,054-3-90
วัดสิงห์	5	493-1-44
สรรพยา	-	-
สรรคบุรี	2	25-0-0
หันคา	14	6,301-2-78
หนองมะโมง	9	3,343-1-56
เนินขาม	5	3,521-2-65
รวม	53	17,924-2-46

นอกจากนี้ จังหวัดชัยนาทยังมี "ไม้ยางนา" ซึ่งเป็นไม้ที่มีคุณค่าสำคัญทางเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่จำนวนมาก โดยมักจะขึ้นเป็นกลุ่มบริเวณที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำน้อย และแม่น้ำท่าจีน ในท้องที่อำเภอเมืองชัยนาท มโนรมย์ สรรพยา สรรคบุรี วัดสิงห์ และหันคา

สัตว์ป่า

เนื่องจากมีพื้นที่ป่าอยู่น้อย จังหวัดชัยนาทจึงไม่มีสัตว์ป่าขนาดใหญ่ คงมีแต่สัตว์ป่าขนาดเล็ก สัตว์เลี้ยงลูกบางชนิด และนกชนิดต่างๆ

วัดเขาสารพัดดีศรีเจริญธรรม (วัดไถลึงวอ) ตำบลบ้านเขียน อำเภอหันคา ได้มีการนำสัตว์ชนิดต่างๆ มาเลี้ยงไว้ในบริเวณวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 เช่น นกยูง นกหว้า นกแว่น ไก่ป่า ไก่ฟ้าพญาลอ ไก่ฟ้าหลังเงินแก้ม ละมั่ง เนื้อทราย (กวางทราย) กวางดาว กวางป่า เลียงผา หมี เม่น หมูป่ากระจง เสือโคร่ง เสือปลา กระรอก กระแต เต่า ตะพาบน้ำ อีเห็น ตะกวด พังพอน งูและนกชนิดต่างๆ

วัดพิบูลงาม อำเภอมโนรมย์ และวัดธรรมิกาวาส (วัดค้ำคาว) อำเภอสรรคบุรี มีฝูงลิงป่าได้เข้ามาอาศัยอยู่ในวัดตั้งแต่ปี พ.ศ.2493

ทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการจัดการพื้นที่

การบริหารจัดการน้ำ

จังหวัดชัยนาท มีโครงการของกรมชลประทานเข้ามาดำเนินการทั้งโครงการขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก รวมทั้งสิ้น 8 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 70% ของพื้นที่การเกษตร 776,208 ไร่

"เขื่อนเจ้าพระยา" เป็นเขื่อนทดน้ำถาวรขนาดใหญ่แห่งแรกของประเทศไทย ตั้งอยู่ที่บริเวณคู้บางกระเบียน ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา ตัวเขื่อนมีขนาดกว้าง 237.50 เมตร มีช่องระบายน้ำจำนวน 16 ช่อง มีประตูเรือติดกับเขื่อนด้านขวากว้าง 4 เมตร สำหรับให้เรือขนาดใหญ่ผ่านได้โดยใช้วิธีปรับระดับน้ำให้เสมอกันแล้วจึงเปิดประตูน้ำนอกจากนี้ยังมีฝายระบายน้ำอุกฉิน ช่องวัดและทำนบกิน มีการควบคุมอัตราการระบายน้ำ 2,500 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาทีและมีอัตราการระบายน้ำสูงสุด 3,300 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เป็นเขื่อนที่ให้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในด้านเศรษฐกิจ การ

คมนาคม การชลประทาน และการเกษตร ทางจังหวัดและกรมโยธาธิการ ได้จัดทำโครงการกำจัดผักตบชวา และวัชพืชอื่นๆ ออกไปเมื่อปี พ.ศ.2541 เพื่อให้เป็นสถานที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

สำหรับแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งไหลผ่านอำเภอมโนรมย์ อำเภอวัดสิงห์ อำเภอเมือง และอำเภอสรรพยา มี "ประตูละบายน้ำอนุศาสนนันท์ (คลองมโนรมย์)" ตั้งอยู่ที่อำเภอมโนรมย์ ควบคุมปริมาณน้ำในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

แม่น้ำน้อย ซึ่งไหลผ่านอำเภอเมืองและอำเภอสรรคบุรี มีประตูละบายน้ำ 1 แห่ง คือ ประตูละบายน้ำบรมธาตุ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง บริเวณปากแม่น้ำน้อย มีอัตราการระบายน้ำสูงสุด 270 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที

ในส่วนของแม่น้ำท่าจีน ซึ่งมีน้ำต้นทุนมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ แล้วไหลผ่านอำเภอเมือง และอำเภอหันคา มีประตูละบายน้ำ 2 แห่ง คือ "ประตูละบายน้ำพลเทพ" ตั้งอยู่ในอำเภอวัดสิงห์ และ "ประตูละบายน้ำท่าโบสถ์" ตั้งอยู่ในอำเภอหันคา อัตราการระบายน้ำสูงสุด 320 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เพื่อการควบคุมปริมาณน้ำ เก็บกักน้ำและระบายน้ำเข้าสู่คลองชลประทานในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนตอนบนและตอนกลาง ในจังหวัดชัยนาทและจังหวัดสุพรรณบุรี

"คลองมหาราช" หรือ คลองชัยนาท-อยุธยา เป็นคลองชลประทานในโครงการเจ้าพระยาใหญ่ แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณเหนือเขื่อนเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ขนานไปกับแม่น้ำเจ้าพระยา ผ่านอำเภออินทร์บุรี อำเภอเมืองสิงห์บุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอไชโย อำเภอเมืองอ่างทอง อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง อำเภอบางปะหัน สิ้นสุดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาบริเวณภูเขาทอง รวมระยะทาง 120.394 กิโลเมตร สามารถส่งน้ำได้ปริมาณสูงสุด 75 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที

ตารางแสดงจำนวนพื้นที่โครงการชลประทานในเขตจังหวัดชัยนาท

ชื่อโครงการ	พื้นที่โครงการ (ไร่)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพลเทพ	103,000	96,300
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าโบสถ์	90,403	81,362
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาบรมธาตุ	264,727	238,307
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชันสูตร	12,300	11,100
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนเจ้าพระยา	630	-
โครงการชลประทานชัยนาท	72,791	67,744
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามโนรมย์	179,338	164,369
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามหาราช	53,019	39,410
รวม	776,208	698,592

ที่มา : สำนักชลประทานที่ 12 จังหวัดชัยนาท (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2558)

**ตารางแสดงข้อมูลพื้นที่การเกษตรในเขตและนอกเขตชลประทาน
จำแนกตามอำเภอในจังหวัดชัยนาท**

อำเภอ	พื้นที่ทั้งหมด 100% (ไร่)	ในเขตชลประทาน (ไร่)	นอกเขตชลประทาน (ไร่)
เมืองชัยนาท	159,611	112,034	47,577
สรรพยา	142,673	115,275	27,398
สรรคบุรี	221,747	181,803	39,944
หันคา	337,027	142,313	194,714
วัดสิงห์	174,099	65,188	108,911
มโนรมย์	141,027	81,979	59,048
หนองมะโมง	204,850	-	204,850
เนินขาม	162,557	-	162,557
รวม	1,543,591	698,592	844,999
คิดเป็น %	100%	45.26%	54.74%

ที่มา : สำนักชลประทานที่ 12 จังหวัดชัยนาท (ข้อมูล ณ กรกฎาคม 2558)

แม้จังหวัดชัยนาทจะมีทรัพยากรน้ำอุดมสมบูรณ์ แต่ยังมีปัญหาการบริหารจัดการและประสิทธิภาพการใช้น้ำ ดังนี้

1) น้ำชลประทานที่มีอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เนื่องจากจังหวัดชัยนาทมีแหล่งกักน้ำชลประทานในฤดูฝนเพื่อทำการเกษตรในฤดูแล้งน้อย บางแห่งดินแข็งไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ เกษตรกรไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาหรือบูรณะ

2) ระบบการจัดสรรน้ำทางการเกษตรไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้ในฤดูแล้งมีน้ำจำกัด ปริมาณน้ำเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน แม้จังหวัดชัยนาทจะมีพื้นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ในเขตชลประทาน การส่งน้ำชลประทานเพื่อการเพาะปลูกจะอุดมสมบูรณ์เฉพาะในฤดูฝน แต่ในฤดูแล้งมีพื้นที่ซึ่งได้รับน้ำชลประทานเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น

สภาพการณ์อุทกภัย จากสถิติย้อนหลัง 3 ปี (2555- 2557) จังหวัดชัยนาท มีพื้นที่ประสบอุทกภัย ดังนี้

ปี 2555 มีพื้นที่ประสบภัย 5 อำเภอ 23 ตำบล 227 หมู่บ้าน ราษฎรเดือดร้อน 1,576 ครัวเรือน (เมืองชัยนาท, วัดสิงห์, หันคา, หนองมะโมง, เนินขาม)

ปี 2556 มีพื้นที่ประสบภัย 8 อำเภอ 33 ตำบล 265 หมู่บ้าน ราษฎรเดือดร้อน 13,525 ครัวเรือน (เมืองชัยนาท, วัดสิงห์, หันคา, หนองมะโมง, เนินขาม, มโนรมย์, สรรพยา, สรรคบุรี)

ปี 2557 มีพื้นที่ประสบภัย 1 อำเภอ 1 ตำบล 1 หมู่บ้าน ราษฎรเดือดร้อน 5 ครัวเรือน (หนองมะโมง)

ตารางแสดงพื้นที่ประสบอุทกภัยข้าซาก

อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่
เมืองชัยนาท	ท่าชัย	1,5,7
	เขาท่าพระ	2,3,4,6
วัดสิงห์	หนองบัว	1,2,3,4,5
	หนองขุ่น	3,4,5,6,7,8
	บ่อแร่	1,3,6,7
หันคา	หันคา	5,6,9,11
	บ้านเขียน	2,4,7,11
	หนองแขง	1,2,3,4,9,18
	ห้วยจุ	3,10
หนองมะโมง	หนองมะโมง	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12
	วังตะเคียน	2,3,4,6,9,10
	สะพานหิน	1,2,7,9
	กุดจอก	1,2,3,4,5,6
เนินขาม	เนินขาม	16
	กะบกเตี้ย	1,4,6,7,8,10,11,12,13
	สุขเดือนห้า	1,2,3,5,6,7,12,13,14
รวม 5 อำเภอ	16 ตำบล	85 หมู่บ้าน

สถานการณ์ด้านภัยแล้ง จากสถิติย้อนหลัง 3 ปี (2555 -2557) จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่ประสบภัยแล้ง ดังนี้

ปี 2555 มีพื้นที่ประสบภัย 4 อำเภอ 13 ตำบล 154 หมู่บ้าน ราษฎรเดือดร้อน 17,135 ครัวเรือน พื้นที่เกษตรได้รับความเสียหาย 4,226 ไร่ ชดเชยความเสียหายเป็นเงินทั้งสิ้น 3,537,162 บาท (วัดสิงห์, หันคา, หนองมะโมง, เนินขาม)

ปี 2556 มีพื้นที่ประสบภัย 5 อำเภอ 14 ตำบล 144 หมู่บ้าน ราษฎรเดือดร้อน 21,899 ครัวเรือน พื้นที่เกษตรได้รับความเสียหาย 14,697 ไร่ ชดเชยความเสียหาย เป็นเงินทั้งสิ้น 16,872,730 บาท (วัดสิงห์, หันคา, หนองมะโมง, เนินขาม, มโนรมย์)

ปี 2557 มีพื้นที่ประสบภัย 6 อำเภอ 20 ตำบล 200 หมู่บ้าน ราษฎรเดือดร้อน 21,524 ครัวเรือน พื้นที่เกษตรได้รับความเสียหาย 8,701.50 ไร่ ชดเชยความเสียหายเป็นเงินทั้งสิ้น 9,928,947.75 บาท (วัดสิงห์, หันคา, หนองมะโมง, เนินขาม, มโนรมย์, สรรพยา)

ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2557 จังหวัดได้ประกาศเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ภัยแล้ง) ได้แก่ อำเภอหันคา อำเภอสรรคบุรี อำเภอวัดสิงห์ อำเภอมโนรมย์ อำเภอเนินขาม และอำเภอหนองมะโมง รวม 6 อำเภอ 24 ตำบล 223 หมู่บ้าน 36,446 ราย 14,436 ครัวเรือน พื้นที่เกษตรได้รับความเสียหาย 17,799.25 ไร่ (นาข้าว 9,873.50 ไร่/พืชไร่ 7,925.75 ไร่) และจังหวัดชัยนาทได้ประกาศยุติสถานการณ์ภัยแล้งในทุกอำเภอ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2558

ตารางแสดงพื้นที่ประสพภัยแล้งซ้ำซากของจังหวัดชัยนาท

อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่
วัดสิงห์	หนองขุ่น	1,2,3,4,5,6,7,8
	วังหมัน	1,2,3,4,5,6,7,8
หันคา	บ้านเขื่อน	1,3,4,7,11
	ไพรมญุง	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13
	หนองแซง	2,5,8,10,11,12,15,16,19
	เด่นใหญ่	1,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12
หนองมะโมง	หนองมะโมง	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12
	วังตะเคียน	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13
	สะพานหิน	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
	กุดจอก	1,2,3,4,5,6
เนินขาม	เนินขาม	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19
	กะบกเตี้ย	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
	สุขเดือนห้า	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14
รวม 4 อำเภอ	13 ตำบล	143 หมู่บ้าน

การคมนาคม

ถนนหนทาง จังหวัดชัยนาทมีเส้นทางคมนาคมทางบกเชื่อมโยงกับกรุงเทพฯ จังหวัดใกล้เคียง และอำเภอต่างๆ ขณะการคมนาคมทางเรือเป็นการข้ามฝั่งแม่น้ำในระยะสั้นๆ ส่วนคมนาคมทางอากาศยังไม่มีเส้นทางเดินทาง โดยคมนาคมทางบกมีเส้นทาง ดังนี้

1) เส้นทางจากกรุงเทพฯ ไปจังหวัดชัยนาท มี 3 เส้นทาง คือ

1.1) ทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ผ่านจังหวัดปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี และผ่านอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เข้าสู่จังหวัดชัยนาท รวมระยะทางประมาณ 281 กิโลเมตร

1.2) ทางหลวงหมายเลข 32 (สายเอเชีย) ผ่านจังหวัดปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ถึงสี่แยกต่างระดับชัยนาท แยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ตรงเข้าสู่จังหวัดชัยนาท รวมระยะทางประมาณ 194 กิโลเมตร

1.3) ทางหลวงหมายเลข 340 (ตลิ่งชัน-สุพรรณบุรี-ชัยนาท) ผ่านจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี และผ่านอำเภอสรรคบุรี ข้ามสะพานแม่น้ำเจ้าพระยา (สะพานใหม่) เข้าสู่จังหวัดชัยนาท รวมระยะทางประมาณ 199 กิโลเมตร

2) เส้นทางจากจังหวัดชัยนาทไปจังหวัดนครสวรรค์ มี 2 เส้นทาง คือ

2.1) ทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ผ่านอำเภอมโนรมย์ พยุหะคีรี เข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์ รวมระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร

2.2) ทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ไปออกทางหลวงหมายเลข 32 (สายเอเชีย) ผ่านอำเภอมโนรมย์ พยุหะคีรี เข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์ รวมระยะทางประมาณ 64 กิโลเมตร

3) เส้นทางจากจังหวัดชัยนาทไปจังหวัดอุทัยธานี มี 2 เส้นทาง คือ

3.1) ทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ผ่านอำเภอมโนรมย์เข้าสู่สายเอเชีย อำเภอพยุหะคีรี แล้วแยกซ้ายบริเวณสะพานต่างระดับ เข้าเส้นทางหลวงหมายเลข 333 (อุทัยธานี - ท้าน้ำอ้อย) ตรงเข้าสู่จังหวัดอุทัยธานี รวมระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร

3.2) ทางหลวงหมายเลข 3183 (สะพานใหม่-วัดสิงห์-อุทัยธานี) ผ่านอำเภอวัดสิงห์ ตรงเข้าสู่ตัวจังหวัดอุทัยธานี รวมระยะทางประมาณ 38 กิโลเมตร

4) เส้นทางจากจังหวัดชัยนาทไปจังหวัดสิงห์บุรี มี 3 เส้นทาง คือ

4.1) ทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ไปออกทางหลวงหมายเลข 32 (สายเอเชีย) ผ่านอำเภออินทร์บุรี เข้าสู่ตัวจังหวัดสิงห์บุรี รวมระยะทางประมาณ 58 กิโลเมตร

4.2) ทางหลวงหมายเลข 311 (สิงห์บุรี-ชัยนาท) สายใน ผ่านเขื่อนเจ้าพระยา อำเภอสรรพยา เข้าสู่อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี รวมระยะทางประมาณ 53 กิโลเมตร

4.3) ทางหลวงหมายเลข 3251 (สรรคบุรี-ชัยนาท) ผ่านอำเภอสรรคบุรี และใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3030 เข้าสู่อำเภอบางระจัน ตัวจังหวัดสิงห์บุรี รวมระยะทางประมาณ 66 กิโลเมตร

5) เส้นทางจากจังหวัดชัยนาทไปจังหวัดสุพรรณบุรี มี 1 เส้นทาง คือ ทางหลวงหมายเลข 340 (สุพรรณบุรี-ชัยนาท) ผ่านอำเภอสรรคบุรี อำเภอหันคา เข้าสู่ตัวอำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชุก อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี รวมระยะทางประมาณ 97 กิโลเมตร

6) เส้นทางจากจังหวัดชัยนาทไปยังอำเภอต่างๆ ในเขตจังหวัด

6.1) จากจังหวัดชัยนาทไปอำเภอมโนรมย์ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) แล้วแยกซ้ายตรงสี่แยกมโนรมย์ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3212 เข้าสู่ตัวอำเภอ ระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร

6.2) จากจังหวัดชัยนาทไปอำเภอวัดสิงห์ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3183 (สะพานใหม่-วัดสิงห์) ระยะทางประมาณ 22 กิโลเมตร

6.3) จากจังหวัดชัยนาทไปอำเภอสรรคบุรี ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 340 (สุพรรณบุรี-ชัยนาท) แล้วแยกซ้ายตรงสี่แยกสรรคบุรี ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3465 เข้าสู่ตัวอำเภอ ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร

6.4) จากจังหวัดชัยนาทไปอำเภอสรรพยา ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 311 (สิงห์บุรี-ชัยนาท) ระยะทางประมาณ 19 กิโลเมตร

6.5) จากจังหวัดชัยนาทไปอำเภอหันคาใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 340 (สุพรรณบุรี-ชัยนาท) แยกขวาตรงสามแยกวังกระชาย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3039 เข้าสู่ตัวอำเภอ รวมระยะทางประมาณ 38 กิโลเมตร

6.6) จากจังหวัดชัยนาทไปอำเภอหนองมะโมง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3183 (สะพานใหม่-วัดสิงห์) แยกซ้ายตรงสี่แยกหอนาฬิกา ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3213 เข้าสู่ตัวอำเภอ รวมระยะทางประมาณ 44 กิโลเมตร

ทุนการบริหารงานปกครอง

ลักษณะทางการปกครอง

จังหวัดชัยนาทแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 51 ตำบล 505 หมู่บ้าน 40 เทศบาล (1 เทศบาลเมือง 39 เทศบาลตำบล) และ 20 องค์การบริหารส่วนตำบล

ตารางแสดงจำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เทศบาล อบต. และขนาดพื้นที่แต่ละอำเภอของจังหวัดชัยนาท

อำเภอ	เขตการปกครอง				พื้นที่ (ตร.กม.)
	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	อบต.	
อำเภอเมืองชัยนาท	8	82	7	2	255.377
อำเภอมโนรมย์	7	40	4	4	255.644
อำเภอวัดสิงห์	6	47	3	4	315.318
อำเภอสรรพยา	7	55	8	1	228.277
อำเภอสรรคบุรี	8	92	8	1	354.796
อำเภอหันคา	8	100	6	4	529.334
อำเภอหนองมะโมง	4	41	2	2	291.000
อำเภอเนินขาม	3	48	1	2	270.000
รวม	51	505	39	20	2,469.746

ที่มา : ที่ทำการปกครองชัยนาท (ข้อมูล ณ กันยายน 2558)

ตารางแสดงจำนวนครัวเรือนจำแนกตามอำเภอของจังหวัดชัยนาท

อำเภอ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เมือง	19,531	19.68
มโนรมย์	7,901	7.96
วัดสิงห์	8,136	8.20
สรรพยา	13,479	13.58
สรรคบุรี	20,506	20.66
หันคา	16,437	16.56
หนองมะโมง	6,915	6.97
เนินขาม	6,344	6.39
รวม	99,249	100

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาท (ข้อมูล จปฐ ปี 2558)

ประชากรในเขตการปกครอง

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2555-2558 ประชากรของจังหวัดชัยนาทมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยอย่างต่อเนื่องทุกปี เฉลี่ยปีละประมาณ 410 คน โดยในปี พ.ศ.2555 มีประชากรรวม 333,102 คน ปี

พ.ศ.2556 มีประชากรรวม 332,806 คน ลดลง 296 คน ปี พ.ศ.2557 มีประชากรรวม 332,163 คน ลดลง 643 คน และปี พ.ศ.2558 มีประชากรรวม 331,873 คน ลดลง 290 คน ประชากรเพศชาย ร้อยละ 48.24 ประชากรเพศหญิงร้อยละ 51.76 สืบเนื่องมาจากการเกิดลดน้อยลงและการย้ายออกมี แนวโน้มมากขึ้น

**ตารางแสดงจำนวนประชากร อัตราส่วนประชากรต่อพื้นที่
จำแนกรายเทศบาล/อำเภอของจังหวัดชัยนาท**

รายชื่อ	พื้นที่	จำนวนประชากร			อัตราส่วน ประชากรต่อพื้นที่
		ชาย	หญิง	รวม	
อำเภอเมืองชัยนาท	255.38	11,217	12,002	23,219	91
อำเภอมโนรมย์	225.64	11,685	12,671	24,356	108
อำเภอวัดสิงห์	315.32	10,856	11,595	22,451	71
อำเภอสรรพยา	228.28	15,717	16,671	32,388	142
อำเภอสรรคบุรี	354.80	30,541	32,880	63,421	179
อำเภอหันคา	529.33	20,524	21,654	42,178	80
อำเภอหนองมะโมง	291	6,516	6,543	13,059	45
อำเภอเนินขาม	270	5,440	5,634	11,074	41
เทศบาลเมืองชัยนาท	6.06	5,833	6,669	12,502	2,075
เทศบาลตำบลนางลือ	51.11	3,710	4,075	7,785	153
เทศบาลตำบลเสือโฮก	43.19	3,697	3,957	7,654	177
เทศบาลตำบลหาดท่าเสา	24.76	2,509	2,628	5,137	207
เทศบาลตำบลชัยนาท	30.20	3,682	4,455	8,137	271
เทศบาลตำบลบ้านกล้วย	20.72	3,236	3,596	6,832	330
เทศบาลตำบลทางน้ำสาคร	11.92	3,091	3,242	6,333	531
เทศบาลตำบลคู้งสำเภา	2.00	1,040	1,076	2,116	1,064
เทศบาลตำบลวัดสิงห์	2.00	1,715	1,898	3,613	1,830
เทศบาลตำบลสรรพยา	2.52	1,557	1,696	3,253	1,301
เทศบาลตำบลโพธิ์พิทักษ์	0.77	832	930	1,762	2,299
เทศบาลตำบลบางหลวง	24.97	2,690	3,016	5,706	229
เทศบาลตำบลแพรกศรีราชา	1.80	1,276	1,462	2,738	1,544
เทศบาลตำบลหันคา	1.88	2,019	2,259	4,278	2,277
เทศบาลตำบลสามง่ามท่าโบสถ์	4.75	707	734	1,441	307
เทศบาลตำบลหนองแขง	112	3,809	3,902	7,711	69
เทศบาลตำบลวังตะเคียน	96.88	3,267	3,353	6,620	68
เทศบาลตำบลเนินขาม	127.93	2,926	3,183	6,109	48
รวม	2,469.75	160,092	171,781	331,873	134

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดชัยนาท (ข้อมูล ณ 31 มีนาคม 2558)

สถานการณ์ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

จังหวัดชัยนาทเป็นเมืองเล็กๆ วิถีชีวิตของประชาชนค่อนข้างเรียบง่าย โดยประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ มีดังนี้

ตารางแสดงสถิติคดีความที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ระหว่างปีงบประมาณ 2555-2558

ปีงบประมาณ	ประเภทคดี	รับแจ้ง (คดี)	จับกุมได้ (คดี)	คิดเป็นร้อยละ
2555	คดีชีวิตร่างกายและเพศ	134	107	79.85
	คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	135	94	69.63
2556	คดีชีวิตร่างกายและเพศ	170	116	68.24
	คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	251	116	46.22
2557	คดีชีวิตร่างกายและเพศ	118	65	55.08
	คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	171	79	46.20
2558	คดีชีวิตร่างกายและเพศ	133	31	23.31
	คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	169	46	27.22

จากสถิติ 3 ปี ย้อนหลัง (พ.ศ.2555-2557) จะเห็นได้ว่าปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดชัยนาทมีแนวโน้มลดลง ถึงแม้ว่าถ้าเทียบกับในปีที่ผ่านมาบางกลุ่มคดีจะเกิดมากขึ้น และส่วนใหญ่จะเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินของประชาชน

สถานการณ์ด้านปัญหายาเสพติด

จังหวัดชัยนาทอยู่ในพื้นที่ตอนในและเป็นทางผ่านของการลำเลียงยาเสพติดจากภาคเหนือเข้าสู่จังหวัดปริมณฑล และกรุงเทพฯ ปัญหาเสพติดอยู่ในระดับเบาบางหรือน้อยที่สุดในจำนวน 9 จังหวัดของพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 1 ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดสมุทรปราการ, นนทบุรี, ปทุมธานี, พระนครศรีอยุธยา, อ่างทอง, สระบุรี, ลพบุรี, สิงห์บุรี และชัยนาท

การแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ผู้ค้าเป็นรายย่อย รับยาจากจังหวัดข้างเคียง และมีเครือข่ายซื้อขายยาเสพติดระหว่างจังหวัด พื้นที่รอยต่อทางจังหวัดสุพรรณบุรี และนครสวรรค์ ผู้เสพเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงาน อาชีพรับจ้าง ผู้ที่ว่างงาน เยาวชนนักเรียนนักศึกษาที่อยากรู้และทดลอง บางส่วนเป็นคนนอกพื้นที่ที่เข้ามาทำงานรับจ้างทำการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ช่วงอายุที่เข้ายาเสพติดมากที่สุด 18-24 ปี ตัวยาที่แพร่ระบาดมากที่สุด ยาบ้า ไอซ์ และกัญชา ตามลำดับ แนวโน้มสถานการณ์ปัญหาเสพติดไม่เพิ่มหรือรุนแรงขึ้นสามารถควบคุมและลดระดับของปัญหาได้

ตารางแสดงสถิติการจับกุมเกี่ยวกับยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

ระหว่างปี พ.ศ.2552-2558 (ต.ค. 2557-ส.ค.2558)

ปี	จำหน่าย (ราย)	ครอบครอง (ราย)	เสพ (ราย)	รวม
2552	271	107	196	574
2553	224	142	501	867
2554	285	179	1,131	1,595
2555	440	175	1,420	2,035

ปี	จำหน่าย (ราย)	ครอบครอง (ราย)	เสพ (ราย)	รวม
2556	342	206	1832	2,380
2557	315	173	666	1,154
2558	254	103	324	686

พื้นที่แพร่ระบาดของยาเสพติด จัดลำดับจากปัญหามากถึงน้อยและลำดับการให้ความสำคัญ ดังนี้ อำเภอสรคบุรี อำเภอเมืองชัยนาท อำเภอหันคา อำเภอมโนรมย์ อำเภอสรรพยา อำเภอวัดสิงห์ อำเภอเนินขาม และอำเภอหนองมะโมง ซึ่งอำเภอที่มีปัญหาอยู่ในสามลำดับแรก ได้แก่ อำเภอสรคบุรีที่ตำบลห้วยกรดและห้วยกรดพัฒนา อำเภอเมืองชัยนาทที่ตำบลเสือโฮก และอำเภอหันคาที่ตำบลบ้านเขียน

ทุนศักยภาพประชาชน

การใช้ประโยชน์จากที่ดิน

กรมพัฒนาที่ดินได้จัดกลุ่มดินของจังหวัดชัยนาทเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ (ที่มา : สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 5)

1) กลุ่มดินที่มีความเหมาะสมสำหรับปลูกข้าว ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณตอนกลาง ตอนใต้ และตะวันออกของจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งหมด ลักษณะเป็นดินเนื้อละเอียดเหนียว การระบายน้ำเลวถึงค่อนข้างเลว มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง

2) กลุ่มดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด กระจายอยู่ทั่วไปทางทิศตะวันตกของจังหวัด ทิศเหนือของอำเภอหันคา ตอนใต้และตะวันออกของอำเภอวัดสิงห์ ดินกลุ่มนี้มีต้นกำเนิดดินจากพวกตะกอนลำน้ำหรือการสลายตัวผุพังของเนื้อหินหยาบ มีลักษณะสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด เป็นดินลึกมากมีการระบายน้ำดี เนื้อดินบนมีเนื้อดินร่วนปนทรายหรือดินร่วนเหนียวปนทราย จึงมีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและในบริเวณที่มีความลาดชันสูงจะเกิดการชะล้างพังทลายของดินได้ง่าย

3) กลุ่มดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชผักและไม้ผล ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 7 ของพื้นที่ทั้งหมด กระจายอยู่ตลอดแนวฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำน้อย และแม่น้ำท่าจีน สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ เกิดจากตะกอนลำน้ำมีลักษณะการทับถมเป็นชั้น เป็นดินลึกมาก การระบายน้ำดี ถึงดีปานกลาง เนื้อดินบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทราย เนื้อดินล่างเป็นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินร่วนปนทรายแข็งหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแข็ง ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติของดินปานกลางถึงสูง ในช่วงฤดูฝนน้ำในลำน้ำอาจเอ่อล้นฝั่งทำให้เกิดความเสียหายแก่พืชผล

4) กลุ่มดินที่เหมาะสมสำหรับทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ประมาณร้อยละ 9 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอมโนรมย์ ตอนกลางและตอนใต้ และทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอหันคา ทางตอนกลางและตอนเหนือของอำเภอเมือง ทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอวัดสิงห์ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา เป็นดินตื้นหรือค่อนข้างตื้น ระบายน้ำดี เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย บางแห่ง ปนกรวด เนื้อดินล่างเป็นดินเหนียวปนกรวดมาก ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติของดินต่ำ บริเวณที่มีความลาดชันเกิดการชะล้างพังทลายได้ง่าย

5) กลุ่มดินที่ไม่เหมาะสำหรับการเกษตร มีเนื้อที่ประมาณร้อยละ 2.35 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตก และกระจายอยู่ทางตอนเหนือของอำเภอเมือง สภาพพื้นที่เป็นภูเขาและเทือกเขาซึ่งมีความลาดชันมาก ลักษณะมีทั้งดินลึกและตื้น เนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันตามชนิดของวัตถุต้นกำเนิด

จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่ 2,469.746 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,543,591 ไร่ จำแนกการใช้ประโยชน์ ดังนี้

**ตารางแสดงจำนวนพื้นที่ (ไร่) จำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์
และพื้นที่อำเภอของจังหวัดชัยนาท**

อำเภอ	พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร	พื้นที่อยู่อาศัย	ที่สาธารณะ	พื้นที่อื่น
เมืองชัยนาท	159,611	135,990	12,412	8,237	2,972
มโนรมย์	141,028	109,904	4,192	1,387	25,545
วัดสิงห์	197,074	161,213	7,704	2,916	25,241
สรรพยา	142,673	121,216	10,883	7,263	3,311
สรรคบุรี	221,748	187,799	15,477	3,829	14,643
หันคา	330,834	242,937	22,671	3,292	61,934
หนองมะโมง	181,875	158,122	6,952	13,473	5,328
เนินขาม	168,750	165,943	4,840	1,202	6,765
รวม	1,543,593	1,283,124	85,131	41,599	145,739

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2558 (ข้อมูล ณ มีนาคม 2558)

พื้นที่เกษตรกรรม

ในส่วนของพื้นที่เกษตรกรรม 1,283,124 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 78.91 ของพื้นที่จังหวัด อยู่ในเขตชลประทาน 777,991 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 61.60 ของพื้นที่การเกษตร การใช้ประโยชน์พื้นที่การเกษตรสามารถจำแนกได้ ดังนี้

ตารางแสดงจำนวน (ไร่) พื้นที่เพื่อการเกษตรพืชเศรษฐกิจของจังหวัดชัยนาท ปี 2557/2558

อำเภอ	พื้นที่ การเกษตร	ข้าว	พืชไร่	ไม้ผล	ไม้ดอก ไม้ประดับ	พืชผัก	ทุ่งหญ้า อาหารสัตว์	ไม้โตเร็ว	เกษตร อื่นๆ
เมืองชัยนาท	135,990	117,551	2,596	8,805	126	649	762	2,356	3,172
มโนรมย์	109,904	82,637	7,090	5,766	357	998	8	755	12,293
วัดสิงห์	161,213	127,019	24,122	1,508	10	205	-	1,840	6,509
สรรพยา	121,216	109,867	20	6,172	233	2,889	-	569	1,566
สรรคบุรี	187,799	176,505	2,125	7,047	390	164	12	-	1,556
หันคา	242,937	163,857	65,847	6,922	25	104	450	4,607	1,125
หนองมะโมง	158,122	81,737	66,935	392	7	182	1,864	1,343	1,511
เนินขาม	165,943	25,278	133,859	419	-	-	-	2,654	3,733
รวม	1,283,124	884,451	302,594	37,031	1,148	5,191	3,096	14,124	31,465

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2558 (ข้อมูล ณ มีนาคม 2558)

โครงสร้างเศรษฐกิจของประชาชนด้านต่างๆ

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดชัยนาทเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน 3 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำน้อย จึงเหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร ดังนั้น ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 จึงประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าว ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ รองลงมา ได้แก่ ด้านการพาณิชย์ประมาณร้อยละ 6 ด้านการอุตสาหกรรมและการหักถดถอยประมาณร้อยละ 3

ตารางแสดงผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) รายสาขา ณ ราคาประจำปี พ.ศ.2555 -2556

สาขา	ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ณ ราคาประจำปี (หน่วย : ล้านบาท)		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2556
ภาคการเกษตร	13,364	12,893	-3.5
เกษตรกรรมฯ	13,109	12,586	-4.0
ประมง	255	307	20.4
ภาคอุตสาหกรรม	5,919	6,969	17.7
เหมืองแร่และย่อยหิน	165	153	-7.3
อุตสาหกรรม	5,295	6,312	19.2
ไฟฟ้า ประปา และโรงแยกก๊าซ	459	504	9.8
ภาคบริการ	15,072	14,667	-2.7
ก่อสร้าง	2,359	1,381	-41.5
ขายส่ง ขายปลีกฯ	3,750	3,697	-1.4
โรงแรมและภัตตาคาร	65	60	-7.7
ขนส่ง	922	903	-2.1
ตัวกลางทางการเงิน	1,490	1,647	10.5
อสังหาริมทรัพย์	1,102	1,187	7.7
บริหารราชการ	2,198	2,238	1.8
การศึกษา	2,074	2,349	13.3
บริการสุขภาพ	738	774	4.9
บริการชุมชน	286	327	14.3
ลูกจ้างในครัวเรือน	88	104	18.1
ผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี	34,355	34,529	0.5

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภาคการเกษตร

ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตร ในปี พ.ศ.2556 มีมูลค่า 12,893 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 37.34 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด โดยลดลงจากปี 2555 ร้อยละ 3.5 เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง ผลิตภัณฑ์ภาคการเกษตรของจังหวัดชัยนาท ได้แก่

ข้าว

ผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี พ.ศ.2556 มีมูลค่า 7,058 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 54.74 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร และร้อยละ 20.44 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ลดลงจากปีที่ผ่านมา 9,615 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 26.6 เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง เกษตรกรงดทำนาปรังครั้งที่สองตามนโยบายกำหนดแผนบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล

จังหวัดชัยนาทเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศไทยและในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี ปี 2557/2558 จำนวน 751,202 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 58.54 ของพื้นที่การเกษตร พื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง 771,114.75 ไร่ เกษตรกรสามารถปลูกได้ทั้งข้าวนาปีและข้าวนาปรัง การปลูกข้าวนาปีอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติและน้ำชลประทาน ส่วนนาปรังเกษตรกรจะอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำชลประทานและแหล่งน้ำอื่นๆ เกษตรกรบางส่วนจึงสามารถปลูกข้าวได้ 2-3 ครั้งต่อปี ในการจัดเก็บข้อมูลจะจำแนกข้าวนาปีและข้าวนาปรังจากวันปลูก ข้าวนาปีปลูกในช่วงวันที่ 1 พฤษภาคม - 31 ตุลาคม และข้าวนาปรังคือข้าวที่ปลูกในช่วงวันที่ 1 พฤศจิกายน - 30 เมษายนของปีถัดไป ทำให้สถิติการเก็บข้อมูลการปลูกข้าวนาปีและปรังมีพื้นที่ไม่แน่นอน อันเกิดจากการเลื่อนระยะเวลาของการปลูกและการเก็บเกี่ยวข้าว

เกษตรกรจังหวัดชัยนาททั้งหมดปลูกข้าวโดยการหว่าน ส่วนใหญ่หว่านน้ำตม มีบางส่วนหว่านแบบสำรว (การทำนาหว่านข้าวแห้งที่ไม่ได้เพาะในนาเพื่อคอยฝน) หากแบ่งเป็นทำตามฤดูกาลแล้ว สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การทำนาปี หรือนาหน้าฝน โดยทั่วไปจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - มิถุนายน จะใช้พันธุ์ข้าวไม่มีความไวต่อช่วงแสง แต่ถ้าเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานส่วนใหญ่จะเป็นข้าวหอมจังหวัด (ข้าวขาวดอกมะลิ 105) และพันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสงอื่น ๆ

2) การทำนาปรัง หรือนาครั้งที่สอง หรือนานอกฤดู หรือนาหน้าตม พันธุ์ข้าวที่ปลูกเป็นพันธุ์ข้าวอายุสั้นหรือเกษตรกรเรียกว่า “พันธุ์ข้าวเตี้ย” ไม่มีความไวต่อช่วงแสง ระยะเวลาการเพาะปลูกและอายุการเก็บเกี่ยวน้อยกว่าข้าวนาปี การทำนาปรังจะใช้วิธีหว่านน้ำตมเป็นส่วนมาก

ตารางแสดงพื้นที่ ผลผลิต และรายได้จากการปลูกข้าวเจ้านาปี จำแนกรายอำเภอ ปีการเพาะปลูก 2557/2558 ของจังหวัดชัยนาท

อำเภอ	พื้นที่ปลูก (ไร่)**	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)**	ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ (กก.)**	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)*	ราคาเกษตรกรขายได้เฉลี่ย (บาท/กก.)*
เมืองชัยนาท	95,521.75	95,521.75	73,121,360	765.49	12.49
มโนรมย์	77,129.25	77,129.25	57,596,110	746.75	12.00
วัดสิงห์	94,726.50	94,726.50	65,120,710	687.46	12.67
สรรพยา	102,218.50	102,218.50	77,366,290	756.87	12.43
สรรคบุรี	139,129.50	139,129.50	108,417,500	779.26	11.62

อำเภอ	พื้นที่ปลูก (ไร่)**	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)**	ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ (กก.)**	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)*	ราคาเกษตรกรขายได้เฉลี่ย (บาท/กก.)*
หันคา	146,006.00	146,006.00	107,806,950	738.37	12.00
หนองมะโมง	81,024.25	81,024.25	47,248,530	583.14	12.58
เนินขาม	15,446.25	15,446.25	9,010,460	583.34	10.66
รวม	751,202.00	751,202.00	545,687,910.00	705.09	12.06

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2558 (ข้อมูล ณ มีนาคม 2558)

หมายเหตุ * ระบบรายงานภาวะการผลิตพืชรายเดือน

** ระบบขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ

ตารางแสดงพื้นที่ ผลผลิต และรายได้จากการปลูกข้าวเจ้านาปรัง จำแนกรายอำเภอ
ปีการเพาะปลูก 2557/2558 ของจังหวัดชัยนาท

อำเภอ	พื้นที่ปลูก (ไร่)**	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)**	ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ (กก.)**	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)**	ราคาเกษตรกรขายได้เฉลี่ย (บาท/กก.)*
เมืองชัยนาท	113,823.25	113,823.25	81,956,670.00	720.03	12.43
มโนรมย์	80,008.50	80,008.50	57,444,110.00	717.98	12.37
วัดสิงห์	66,140.75	66,140.75	47,509,050.00	718.30	13.17
สรรพยา	149,908.00	149,908.00	107,690,200.00	718.38	12.41
สรรคบุรี	173,534.50	173,534.50	125,019,010.00	720.43	11.14
หันคา	173,575.50	173,575.50	125,297,900.00	721.86	12.15
หนองมะโมง	12,996.75	12,996.75	9,331,670.00	718.00	12.81
เนินขาม	1,127.50	1,127.50	814,420.00	722.32	12.50
รวม	771,114.75	771,114.75	555,063,030.00	719.66	12.37

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2558 (ข้อมูล ณ มีนาคม 2558)

หมายเหตุ * ระบบรายงานภาวะการผลิตพืชรายเดือน

** ระบบขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ

ตารางแสดงข้อมูลเปรียบเทียบสถานการณ์เพาะปลูกข้าวเจ้านาปีกับนาปรัง
ปี 2552 - 2557 ของจังหวัดชัยนาท

ปี	พื้นที่ปลูก(ไร่)		พื้นที่เก็บเกี่ยว(ไร่)		ผลผลิต(ตัน)		ผลผลิต(กก/ไร่)	
	นาปี	นาปรัง	นาปี	นาปรัง	นาปี	นาปรัง	นาปี	นาปรัง
2552	978,684	625,355	968,299	587,564	803,233	489,626	814	823
2553	739,010	639,618	710,453	639,209	424,931	452,192	598	707
2554	785,787	509,614	683,608	484,902.25	550,573	348,186	805.39	718.06
2555	790,013	637,898.50	790,013	637,898.50	559,313	471,848	707.98	739.69
2556	751,202	771,114.75	751,202	771,114.75	545,688	555,063	707.98	719.66
2557	794,856	601,166	792,795	597,055	533,044	402,853	672	675

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2558 (ข้อมูล ณ มีนาคม 2558)

ต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในฤดูนาปี 2557/58 พบว่า ลดลงจากปี การผลิต 2556/2557 ร้อยละ 6.56 จาก 6,252 บาท เหลือ 5,836 บาท โดยมีค่าใช้จ่ายที่สำคัญ ได้แก่

- 1) ค่าแรงงานเตรียมดิน ปลูก ดูแลรักษา และเก็บเกี่ยว 1,822 บาท (31.22%)
- 2) ค่าวัสดุ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี น้ำมันเชื้อเพลิง ฯลฯ 2,090 บาท (35.81%)
- 3) ค่าเช่าที่ดิน 1,735 บาท (29.73 %)
- 4) อื่นๆ เช่น ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร ดอกเบี้ย 189 บาท (3.24 %)

ปัจจัยสำคัญที่มีผลให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสูงพอสรุปได้ ดังนี้

1) ดินเสื่อมโทรม เนื่องจากเกษตรกรในเขตชลประทานปลูกข้าวหมุนเวียน ต่อเนื่องกันตลอดปี ขาดการปรับปรุงบำรุงดิน มีการเผาฟาง และต่อช่วงข้าวในนา ทำให้อินทรีย์วัตถุใน ดินมีปริมาณต่ำ และจุลินทรีย์ในดินตาย ดินมีความอุดมสมบูรณ์ลดลง เกษตรกรต้องใส่ปุ๋ยเคมีเพิ่ม มากขึ้น ปัญหาศัตรูข้าวระบาด การปลูกข้าวแบบหมุนเวียนต่อเนื่องกันตลอดทั้งปีจะเป็นแหล่งสะสม โรค และแมลงศัตรูข้าว และวัชพืช ที่ส่งทำให้เกิดการแพร่ระบาดและทำลายข้าวในนา ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตและคุณภาพข้าวได้

2) ปัจจัยการผลิตมีราคาแพงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกัน และกำจัดศัตรูข้าว และน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับสูบน้ำและเตรียมดิน ส่งผลให้การผลิตข้าวมีต้นทุนสูง

3) เกษตรกรไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินเอง ต้องเสียเช่าที่นาประมาณ 1,700 บาท ทำให้ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นไปอีก

4) เกษตรกรมีการเร่งการผลิตข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง จึงใช้ปัจจัยการผลิตเกินความ จำเป็นทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ฯลฯ ซึ่งล้วนมีผลต่อต้นทุนการผลิตข้าว ทั้งสิ้น

ตารางแสดงต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ ปี 2555 – 2558

ปี	ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี (บาท/ไร่)
2554	4,400
2555	5,700
2556	6,200
2557	6,252
2558	5,836

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2558

จังหวัดชัยนาท นอกจากจะมีการปลูกข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักแล้ว พื้นที่บางส่วนของจังหวัดซึ่งเป็นที่ดอนและอยู่นอกเขตชลประทาน เช่น พื้นที่ในเขตอำเภอนองมะโมง อำเภอนิน ขาม และพื้นที่บางส่วนของอำเภอดอนตาล มโนรมย์ และวัดสิงห์ โดยในพื้นที่ดอนเหล่านี้เกษตรกรนิยม ปลูกพืชไร่ เช่น อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียวผิวมัน ฯลฯ สำหรับพืชผัก พื้นที่ ปลูกส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอมโนรมย์ โดยเฉพาะพื้นที่แนวริมแม่น้ำเจ้าพระยา

อ้อย

ผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี พ.ศ.2556 มีมูลค่า 980 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 7.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรและร้อยละ 2.84 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 829 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.9 ปลูกลงในเขตพื้นที่ราบสูงอำเภอห้วยคา อำเภอสรคบุรี อำเภอวัดสิงห์ อำเภอเนินขาม และอำเภอหนองมะโมง พื้นที่ปลูกอ้อยประมาณ 177,374 ไร่ ผลผลิตประมาณ 990,186 ตัน/ปี เกษตรกรขายอ้อยให้กับโรงงานน้ำตาลทรายใน จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และในอนาคตจะมีโรงงานผลิตน้ำตาลทรายมา ตั้งในพื้นที่อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท ซึ่งจะทำให้เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีตลาดรองรับมากขึ้น

**ตารางแสดงสถานการณ์การเพาะปลูกอ้อยโรงงานของจังหวัดชัยนาท
ปีการเพาะปลูก 2557/2558**

อำเภอ	พื้นที่ปลูก (ไร่)*	พื้นที่เกี่ยวเกี่ยว ผลผลิต (ไร่)*	ผลผลิตที่เกี่ยวเกี่ยวได้ (กก.)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)*	ราคาที่เกษตรกร ขายได้เฉลี่ย (บาท/กก.)*
มโนรมย์	4,584	760	7,296,000	9,600	1
วัดสิงห์	7,010	4,510	35,409,700	7,851	0.94
หันคา	14,191	9,091	41,782,000	4,596	1.31
หนองมะโมง	61,567	85,421	922,924,000	10,804	1.03
เนินขาม	137,784	69,500	483,502,000	6,957	0.95
รวมทั้งหมด	225,136	169,282	1,490,913,700	8,807	1.05

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2558

หมายเหตุ * ระบบรายงานภาวะการผลิตพืชรายเดือน กรมส่งเสริมการเกษตร

มันสำปะหลัง

ผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี พ.ศ.2556 มีมูลค่า 353 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.38 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร และร้อยละ 1.02 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ลดลงจากปีที่ผ่านมา 386 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 8.5

จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังประมาณ 137,891.25 ไร่ ผลผลิตประมาณ 194,978 ตัน/ปี ปลูกลงในท้องที่อำเภอหันคา อำเภอเนินขาม อำเภอหนองมะโมง เนื่องจากเป็นที่ราบสูงเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ เกษตรกรจะเริ่มปลูกเมื่อมีฝนตกลงมาในช่วงเดือนเมษายนหรือต้นฝน ผลผลิตมันสำปะหลังจะขายให้ลานมันในจังหวัดเพื่อทำเป็นมันเส้น โดยขายในลักษณะหัวมัน สำปะหลังสด ใช้วิธีหักหัวมันและประมาณเปอร์เซ็นต์แป้งในหัวมัน ราคาหัวมันสำปะหลังขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการของตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดสหภาพยุโรปเป็นสำคัญ

ตารางแสดงสถานการณ์การเพาะปลูกมันสำปะหลังของจังหวัดชัยนาท
ปีการเพาะปลูก 2556/2557

อำเภอ	พื้นที่ปลูก (ไร่)**	พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต (ไร่)**	ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ (กก.)*	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)**	ราคาที่เกษตรกร ขายได้เฉลี่ย (บาท/กก.)*
เมืองชัยนาท	2,395.00	495	1,864,000	3,765.66	2.3
มโนรมย์	945.00	607	2,428,000	4,000	2.3
วัดสิงห์	8,205.00	6,022	15,297,650	2,540.29	2.1
หันคา	84,497.00	45,589	92,407,600	2,026.97	2.19
หนองมะโมง	13,253.25	9,754	43,150,690	4,423.90	2.22
เนินขาม	28,596.00	11,560	39,830,000	3,445.50	2.6
รวมทั้งหมด	137,891.25	74,027	194,977,940	3,367	2.29

หมายเหตุ * ระบบรายงานภาวะการผลิตพืชรายเดือน กรมส่งเสริมการเกษตร

** ระบบขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปลูกมากในเขตพื้นที่ราบสูง อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากเมื่อราคาดีเท่านั้น พื้นที่ปลูกในแต่ละปีจึงมีจำนวนไม่แน่นอน พันธุ์ที่ใช้ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นข้าวโพดพันธุ์ลูกผสมเดี่ยวซึ่งให้ผลผลิตต่อไร่สูง ด้านทานโรคและแมลงได้ปริมาณการผลิตลดลงมาโดยตลอด

ตารางแสดงสถานการณ์การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดชัยนาท
ปีการเพาะปลูก 2557/2558

อำเภอ	เนื้อที่ปลูก (ไร่)**	เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต (ไร่)**	ผลผลิตที่เก็บเกี่ยว ได้ (กก.)*	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)**	ราคาที่เกษตรกรขาย ได้เฉลี่ย (บาท/กก.)*
เมืองชัยนาท	200	200	240,000	1,200.00	4
มโนรมย์	200	200	400,000	2,000.00	9.5
หนองมะโมง	2,624	2,589	949,060	366.57	7.88
เนินขาม	750	750	600,000	800.00	-
รวมทั้งหมด	3,341	3,339	2,189,061	1,091.64	7.13

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2558 (ข้อมูล ณ มีนาคม 2558)

หมายเหตุ * ระบบรายงานภาวะการผลิตพืชรายเดือน กรมส่งเสริมการเกษตร

**ระบบขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ

ส้มโอขาวแตงกวา

ส้มโอขาวแตงกวาปลูกในพื้นที่จังหวัดชัยนาทมีรสชาติอร่อยกว่าปลูกถิ่นอื่น อาจเป็นเพราะสภาพภูมิอากาศและสภาพของดินในจังหวัดชัยนาทเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีความอุดมสมบูรณ์และมีแร่ธาตุของดินที่เหมาะสมแก่การปลูกส้มโอขาวแตงกวา เปอร์เซ็นต์ความหวานประมาณ 10-12% แต่เนื่องจากได้มีการปลูกส้มโอกันมานาน จึงประสบกับปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพผลผลิตลดลง

สาเหตุสำคัญเกิดจากคุณภาพดินเสื่อมโทรม ขาดการปรับปรุงบำรุงดิน มีแมลงศัตรูพืชระบาด ปัจจุบันพื้นที่ปลูกส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวาลดลงมาก จากเดิมปี 2553 มีพื้นที่ปลูกจำนวน 2,726 ไร่ หลังจากประสบอุทกภัยในปี 2554 ในปี 2557/2558 มีพื้นที่เหลือเพียง 1,140 ไร่ มีเกษตรกรผู้ปลูกจำนวน 287 ราย ส้มโอขาวแตงกวาให้ผลตอบแทนในราคาที่สูงขึ้นเฉลี่ยกิโลกรัมละ 50-60 บาท ผลผลิตประมาณ 3,465 ตัน/ปี ต้นทุนการผลิตประมาณ 20,255 บาท/ไร่

ในปี 2557 จังหวัดชัยนาทมีเกษตรกรประกอบอาชีพด้านปศุสัตว์ประมาณ 16,316 ครัวเรือน ประกอบอาชีพการเลี้ยงไก่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การเลี้ยงเป็ด และสุกร ตามลำดับ

ไก่

ในปี 2557 มีจำนวนฟาร์มไก่เนื้อ 93 ฟาร์ม โดยแบ่งเป็น อำเภอเมือง 12 ฟาร์ม อำเภอโมรณย์ 8 ฟาร์ม อำเภอวัดสิงห์ 6 ฟาร์ม อำเภอสรรพยา 4 ฟาร์ม อำเภอสรรคบุรี 7 ฟาร์ม อำเภอหันคา 37 ฟาร์ม อำเภอหนองมะโมง 12 ฟาร์ม และอำเภอเนินขาม 7 ฟาร์ม จังหวัดชัยนาท มีการเลี้ยงไก่หลายลักษณะ ดังนี้

ตารางแสดงประเภทการเลี้ยงไก่ของจังหวัดชัยนาท

ประเภท	เกษตรกร(ราย)	จำนวน(ตัว)
ไก่พื้นเมือง	12,785	2,966,815
ไก่เนื้อ	93	10,970,289
ไก่ไข่	1	30,000
รวม	12,879	13,967,104

สุกร

ปัจจุบันมีเกษตรกรเลี้ยงสุกร 464 ราย มีจำนวนสุกร 53,487 ตัว ลักษณะการเลี้ยงจำแนกได้ดังนี้

- 1) การเลี้ยงสุกรพันธุ์ เป็นการเลี้ยงแม่สุกรพันธุ์สำหรับผลิตลูกสุกรเพื่อขายหรือขุนขายเอง
- 2) การเลี้ยงแม่สุกรในครอบครัวไม่เกิน 1-2 ตัว เพื่อผลิตลูก เมื่อมีลูกก็จะขายให้ผู้เลี้ยงสุกรขุนรายย่อยต่อไป
- 3) การเลี้ยงสุกรขุน ซื้อลูกสุกรจากฟาร์มและเกษตรกรผู้เลี้ยงแม่สุกร เพื่อผลิตลูกนำมาขุนจนได้ขนาดแล้วขายต่อไปให้พ่อค้า
- 4) รับจ้างเลี้ยงสุกรขุน บริษัทเอกชนจะจ้างเกษตรกรเลี้ยงสุกรขุน โดยบริษัทจะออกค่าพันธุ์สุกร อาหารสัตว์ และให้เกษตรกรเลี้ยงจนน้ำหนักได้ประมาณ 100 กิโลกรัม บริษัทก็จะมาจับสุกรไปขายต่อ

โคเนื้อ

มีการเลี้ยงกระจายไปทั่วทุกอำเภอ มีการปรับปรุงพันธุ์พื้นเมืองมาเป็นพันธุ์ลูกผสมโดยวิธีการผสมเทียม และใช้พ่อพันธุ์คุมฝูง ปัจจุบันมีเกษตรกรจำนวน 1,393 ราย เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 35,607 ตัว (ข้อมูล ณ มิถุนายน 2558)

แพะ

จังหวัดชัยนาทมีเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะจำนวน 135 ราย รวม 9 กลุ่ม ผลิตได้ 11,755 ตัว/ปี มูลค่าการผลิตมากกว่า 22.87 ล้านบาท (ข้อมูล GPP ด้านปศุสัตว์ จังหวัดชัยนาท ปี 2556) ซึ่งมีการเลี้ยงกันมากที่อำเภอสรรพยา (ข้อมูล ณ มิถุนายน 2558) มีหน่วยผสมเทียมของกรมปศุสัตว์ 9 หน่วย โรงฆ่าสัตว์ใหญ่ 1 แห่ง โรงฆ่าสัตว์เล็ก 4 แห่ง และสถานที่กักกันสัตว์ 1 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลไร่พัฒนา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

การประมง

จังหวัดชัยนาทมีผู้ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดจำนวน 3,654 ราย 5,823 บ่อ 1,259 กระชัง เนื้อที่ 4,547.11 ไร่ ปลาที่เลี้ยงมาก ได้แก่ ปลาตะกูน, ปลาดุก, ปลานิล, ปลาตะเพียน และปลาแรด ตามลำดับ

ตารางแสดงข้อมูลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จำแนกรายอำเภอของจังหวัดชัยนาท ปี 2557/2558

อำเภอ	ผลการผลิต (กก.)	มูลค่า (บาท)	ราคาเฉลี่ย (บาท)
เมืองชัยนาท	395,103.15	12,744,515.28	32.26
วัดสิงห์	1,253,205.24	90,874,048.80	72.51
สรรคบุรี	553,479.15	20,415,912.97	36.89
มโนรมย์	430,785.77	12,722,341.22	29.53
หันคา	956,311.39	35,775,946.06	37.41
สรรพยา	355,760.43	7,675,325.32	21.57
หนองมะโมง	232,186.05	8,919,914.89	38.42
เนินขาม	938,172.98	32,513,426.02	34.66
รวม	5,115,004.16	221,641,431.56	

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดชัยนาท (ข้อมูล ณ กันยายน 2558)

ตารางแสดงจำนวนครัวเรือนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จำแนกรายอำเภอ ปี 2556/2557

อำเภอ	การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด					ปริมาณการจับ สัตว์น้ำจืด กก.
	จำนวนผู้ เพาะเลี้ยง	จำนวนบ่อ	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน กระชัง	เนื้อที่ (ตร.ม.)	
เมืองชัยนาท	512	763	604.31	276	6,900	102,236,982.28
มโนรมย์	304	419	430.45	-	8,725	30,439,658.24
วัดสิงห์	560	954	913.34	278	6,950	327,757,375.00
สรรพยา	573	1,309	547.11	7	175	62,291,761.28
สรรคบุรี	231	339	177.09	454	11,350	9,767,173.04
หันคา	807	1,150	950.81	244	6,100	24,615,559.69
หนองมะโมง	410	594	587	-	-	8,385,995.25
เนินขาม	257	295	328	-	-	51,933,168.42
รวม	3,654	5,823	4,547.11	1,259	40,200	617,427,673.19

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดชัยนาท (ข้อมูล ณ กันยายน 2558)

จังหวัดชัยนาทมีการจับสัตว์น้ำทั้งจากแหล่งน้ำธรรมชาติและจากการเพาะเลี้ยง เนื่องจากมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำไหลผ่าน 3 สาย ในปี 2557/2558 ปริมาณการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มากที่สุด คือ ปลาเบญจพรรณ รองลงมา คือ ปลาเทโพ และปลาสวาย ตามลำดับ และปริมาณการจับสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยงที่มากที่สุด คือ ปลาตะเพียน รองลงมา คือ ปลาดุก ปลานิล และปลาตะเพียน

ภาคอุตสาหกรรม

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาอุตสาหกรรมของจังหวัดชัยนาท โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 18.87 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด การลงทุนภาคอุตสาหกรรมในปี 2556 (ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2557) มีเงินลงทุนเท่ากับ 3,310 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2556 ที่มีเงินลงทุน 674 ล้านบาท ในช่วงเดียวกัน เท่ากับ 2,636 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 80 ซึ่งการประกอบกิจการจำแนกตามสาขาอุตสาหกรรม

อันดับที่ 1 อุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งเป็นศักยภาพของจังหวัดชัยนาท เท่ากับ 189 แห่ง หรือร้อยละ 42

อันดับที่ 2 อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล เท่ากับ 41 แห่ง ร้อยละ 9

อันดับที่ 3 อุตสาหกรรมอื่นๆ (ขุดดินทราย ผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าจากพลังน้ำ ฯลฯ) เท่ากับ 40 แห่ง ร้อยละ 9

อันดับที่ 4 อุตสาหกรรมขนส่ง เท่ากับ 28 แห่ง หรือร้อยละ 6

อันดับที่ 5 อุตสาหกรรมโลหะ เท่ากับ 26 แห่ง หรือร้อยละ 5

อันดับที่ 6 อุตสาหกรรมอาหาร เท่ากับ 24 แห่ง ร้อยละ 5

อันดับที่ 7 อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือน จำนวน 15 แห่ง หรือร้อยละ 3

การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในปี 2557 พบว่า ลดลงจากปี 2556 โดยในปี 2557 มีโรงงานขออนุญาตประกอบกิจการจำนวน 30 แห่ง เงินทุน 3,310 ล้านบาท ส่วนใหญ่ประกอบกิจการโรงสีข้าว อุตสาหกรรมอาหาร เครื่องดื่ม ขุดตักดินและทราย ทำเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือน พลาสติก โลหะ ผลิตภัณฑ์โลหะ ไฟฟ้าขนส่ง และซ่อมเครื่องจักรกลที่ใช้ในการเกษตร

โรงงานในจังหวัดชัยนาทที่มีเงินลงทุนสูง 10 อันดับแรก

- 1) บริษัท เอสวายเอ็น เจแปน เบฟเวอเรจ จำกัด เงินลงทุน 3,000 ล้านบาท
- 2) บริษัท ยูเนียนเคมีคอล แอนด์ อีควิปเมนต์ จำกัด เงินลงทุน 2,450 ล้านบาท
- 3) บริษัท โนเบล เอ็นซี จำกัด เงินลงทุน 2,165 ล้านบาท
- 4) บริษัท สปิซ่า (ไทยแลนด์) จำกัด เงินลงทุน 1,141.200 ล้านบาท
- 5) โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนเจ้าพระยา เงินลงทุน 896.122 ล้านบาท
- 6) หจก.ธนกรรวมผล 999 เงินลงทุน 615 ล้านบาท
- 7) บริษัท จี-ฟาวเวอร์ ซอร์ซ จำกัด เงินลงทุน 515 ล้านบาท
- 8) หจก.ทรัพย์รวงทองข้าวไทย เงินลงทุน 499 ล้านบาท
- 9) บริษัท บรรจุกัญเพื่อสิ่งแวดล้อม จำกัด เงินลงทุน 335 ล้านบาท
- 10) บริษัท จี-ฟาวเวอร์ ซอร์ซ จำกัด (เฟส 2) เงินลงทุน 330 ล้านบาท

ตารางแสดงจำนวนโรงงาน-เงินทุน-คนงาน ของจังหวัดชัยนาท ระหว่างปี พ.ศ.2550-2558

พ.ศ.	โรงงาน	เงินทุน	คนงาน
2550	13	469,890,000	501
2551	16	114,676,400	275
2552	13	2,604,516,310	136
2553	11	1,985,922,020	87
2554	11	241,500,000	131
2555	17	1,449,010,000	313
2556	53	674,401,000	474
2557	30	3,310,051,500	605
2558	28	870,265,117	233
รวม	192	11,720,232,347	2755

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดชัยนาท (ข้อมูล ณ วันที่ 25 กันยายน 2558)

ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP)

จังหวัดชัยนาทมีกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ มาลงทะเบียนผู้ประกอบการ OTOP ปี 2557-2558 จำนวนทั้งสิ้น 222 ราย 480 ผลิตภัณฑ์ แยกเป็น

- กลุ่มผู้ผลิตชุมชน จำนวน 137 ราย
- ผู้ประกอบการรายเดียว จำนวน 83 ราย
- SMEs จำนวน 2 ราย

ตารางแสดงจำนวนผู้ลงทะเบียน OTOP แยกตามประเภท ของจังหวัดชัยนาท

อำเภอ	จำนวนที่ลงทะเบียน ทั้งสิ้น (ราย)	รวมผลิตภัณฑ์ ทั้งสิ้น	กลุ่มผู้ผลิต (ราย)	ผู้ประกอบการ รายเดียว (ราย)	SMEs (ราย)
เมืองชัยนาท	46	79	26	19	1
หันคา	16	56	12	4	0
มโนรมย์	30	57	11	18	1
วัดสิงห์	36	75	17	19	0
หนองมะโมง	16	23	12	4	0
สรรคบุรี	25	61	12	13	0
เนินขาม	25	55	22	3	0
สรรพยา	28	74	25	3	0
รวม	222	480	137	83	2

ในปี พ.ศ.2555 กลุ่มผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ผ่านการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ.2555 จำนวน 74 ผลิตภัณฑ์ มีผลการคัดสรรฯ ดังนี้

ระดับ 5 ดาว	จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์
ระดับ 4 ดาว	จำนวน 15 ผลิตภัณฑ์
ระดับ 3 ดาว	จำนวน 36 ผลิตภัณฑ์
ระดับ 2 ดาว	จำนวน 19 ผลิตภัณฑ์
ระดับ 1 ดาว	จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เฉพาะกลุ่มตามศักยภาพการผลิต (Market Segmentation) โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีความชัดเจนเฉพาะกลุ่ม จำแนกได้ 4 กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนผู้ผลิต ผู้ประกอบการในปี 2557-2558 จำนวน 480 ผลิตภัณฑ์ ดังนี้

กลุ่ม A ดาวเด่นสู่สากล	จำนวน 23 ผลิตภัณฑ์
กลุ่ม B อนุรักษ์สร้างคุณค่า	จำนวน 20 ผลิตภัณฑ์
กลุ่ม C พัฒนาสู่การแข่งขัน	จำนวน 166 ผลิตภัณฑ์
กลุ่ม D ปรับตัวสู่การพัฒนา	จำนวน 271 ผลิตภัณฑ์

สำหรับผลิตภัณฑ์เด่นจังหวัด : PSO (Provincial Star OTOP) ที่มีเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคุณค่าเป็นที่นิยม มีศักยภาพด้านการผลิต มีความสามารถด้านการตลาด โดยพิจารณาจากผู้บริโภคและการส่งเสริมจากหน่วยงานที่ร่วมกันเป็นภาคีการทำงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยกำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์เด่นของจังหวัดในการพัฒนาและส่งเสริมในด้านการผลิต

การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการตลาด และการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ส้มโอขาวแตงกวา ผลิตภัณฑ์หัตถ์งานจักสาน ผ้าทอพื้นเมือง แชมพูสมุนไพร ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่และผักตบชวา ฯลฯ

ตารางแสดงรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น (OTOP)

ปี	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละที่เพิ่มขึ้น
2550	228.422	-
2551	338.089	17.22
2552	356.738	5.52
2553	343.345	- 3.75
2554	361.627	5.33
2555	379.007	4.81
2556	376.895	- 0.56
2557	454.480	20.58
2558	484.54	6.61

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาท

จากสถานการณ์ร้อยละการเปลี่ยนแปลง การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ย้อนหลัง 3 ปี ยอดจำหน่ายมีแนวโน้มคงที่และต่ำลง เนื่องจากเกิดสภาวะแข่งขันในระบบตลาด ที่มี ต้นทุนการผลิต และแรงงานราคาถูกกว่า โดยปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP) ของจังหวัดชัยนาทตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- 1) ขาดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเครือข่ายในการสร้างความร่วมมือ แบ่งปันข้อมูล ทักษะ ประสบการณ์ และการเข้าตลาดเป้าหมาย
- 2) ปัญหาด้านการจัดการ พัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ขาดแนวคิดเชิงธุรกิจ
- 3) ปัญหาด้านการตลาด ไม่มีการพัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ไม่มี มาตรฐานช่องทางการตลาดโดยเฉพาะช่องทางการจัดจำหน่ายทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
- 4) ปัญหาด้านการผลิต ขาดวัตถุดิบ ขาดเครื่องมือการผลิตที่ทันสมัย ไม่มีทักษะใน การผลิต วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ

สถานการณ์ด้านแรงงาน

จากการสำรวจ ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2558 พบว่า จังหวัดชัยนาทมีประชากรทั้งสิ้น 331,873 คน มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 73,693 คน และเป็นผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 258,180 คน โดยเป็นผู้มีงานทำ 174,418 คน ผู้ว่างงาน 2,156 คน ผู้รอฤดูกาล 989 คน และไม่อยู่ในกำลัง แรงงานจำนวน 81,117 คน โดยเป็นผู้ทำงานบ้าน 24,952 คน เรียนหนังสือ 14,400 คน และอื่นๆ 41,765 คน

1) กลุ่มผู้มีงานทำทั้งหมด 174,418 คน เป็นผู้ทำงานในภาคเกษตร จำนวน 70,561 คน ในขณะที่นอกภาคเกษตรมีจำนวน 103,857 คน โดยสาขานอกภาคเกษตรที่มีผู้ทำงานมากที่สุด ได้แก่ สาขาการขนส่ง การขายปลีกจำนวน 25,559 คน รองลงมา ได้แก่ สาขาการผลิตจำนวน 20,626 คน สาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศจำนวน 11,063 คน สาขาการก่อสร้างจำนวน 11,054 คน และกิจกรรมโรงแรมและอาหารจำนวน 7,983 คน ส่วนที่เหลือกระจายอยู่ในอุตสาหกรรม ประเภทอื่นๆ

2) การว่างงาน ณ ไตรมาสที่ 2 ของปี 2558 มีผู้ว่างงานจำนวน 2,156 คน คิดเป็นร้อยละ 1.21 (ชาย 992 คน และหญิง 1,164 คน) ลดลงจากไตรมาสที่แล้ว ที่มีอัตราร้อยละ 2.24 (จำนวน 3,924 คน)

3) แรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2557 จำนวน 123,920 คน เป็นเพศชาย จำนวน 65,295 คน และเพศหญิงจำนวน 58,625 คน เป็นผู้ที่มีช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 26,333 คน ช่วงอายุ 40-59 ปี จำนวน 65,176 คน และช่วงอายุ 15-39 ปี จำนวน 32,411 คน ส่วนใหญ่จะทำงานในด้านเกษตร และประมงจำนวน 64,849 คน รองลงมาพนักงานบริการจำนวน 23,538 คน อาชีพพื้นฐานต่างๆ จำนวน 16,561 คน โดยที่เหลือกระจายอยู่ในกลุ่มอาชีพอื่นจำนวน 18,972 คน ส่วนการศึกษา พบว่า มีการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาจำนวน 53,286 คน รองลงมา จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 24,660 คน จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 17,764 คน จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 14,521 คน แยกเป็นสายสามัญจำนวน 10,269 คน สายอาชีวศึกษาจำนวน 4,252 คน ระดับอุดมศึกษาจำนวน 11,182 คน ไม่มีการศึกษาจำนวน 2,390 คน และไม่ทราบจำนวน 118 คน

4) การบริหารจัดการงานในประเทศในช่วงไตรมาส 2 ปี 2558 นายจ้าง/สถานประกอบการได้ จ้างตำแหน่งงานว่างจำนวน 201 อัตรา มีผู้สมัครงาน 580 มีอัตราการบรรจุนานต่อตำแหน่งงานว่าง ร้อยละ 122.89 และอัตราการบรรจุนานต่อผู้สมัครงานร้อยละ 42.59

5) แรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายและได้รับอนุญาตให้ทำงานในจังหวัดชัยนาท ข้อมูลเดือนมิถุนายน 2558 มีจำนวน 1,599 คน แยกเป็นประเภทชั่วคราวจำนวน 1,000 คน (มาตรา 9 จำนวน 53 คน นำเข้าตาม MOU จำนวน 10 คน และพิสูจน์สัญชาติจำนวน 937 คน) ประเภทที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทยจำนวน 22 คน และตามประกาศ คสช. จำนวน 577 คน ส่วนจำนวนแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (เมียนมา ลาว กัมพูชา) ในจังหวัดมีจำนวน 1,524 คน

6) แรงงานไทยในต่างประเทศ ในช่วงไตรมาส 2 ปี 2558 จังหวัดชัยนาท มีผู้แจ้งความประสงค์ไปทำงานต่างประเทศ จำนวน 6 คน แยกเป็นชาย 5 คน และหญิง 1 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า สำหรับการเดินทางไปทำงานเป็นการไปทำงานโดยวิธี Re-Entry VISA (แจ้งกลับไปทำงานต่างประเทศอีกครั้ง) จำนวน 29 คน

7) การพัฒนาศักยภาพแรงงานช่วงไตรมาส 2 ปี 2558 มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 107 คน แยกเป็นการฝึกเตรียมเข้าทำงานจำนวน 3 คน ฝึกยกระดับฝีมือแรงงานจำนวน 74 คน และทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานจำนวน 30 คน

8) อัตราการมีงานทำในภาคเกษตร ในไตรมาส 2 ปี 2558 พบว่า มีอัตราร้อยละ 40.46 มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากไตรมาส 1 ปี 2558 ที่มีอัตราร้อยละ 35.78 และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา คือ มีอัตราร้อยละ 39.60

9) อัตราการมีงานทำนอกภาคเกษตร ในไตรมาส 2 ปี 2558 ร้อยละ 59.54 เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสที่ผ่านมา มีสัดส่วนลดลงจากไตรมาส 1 ปี 2558 ที่มีอัตราร้อยละ 64.22 และมีสัดส่วนลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา คือ มีอัตราร้อยละ 60.40

10) อัตราการจ้างงานในภาคผลิต มีอัตราร้อยละ 11.83 ซึ่งลดลงจากไตรมาส 1 ปี 2558 ที่มีอัตราร้อยละ 12.86 เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา พบว่า มีสัดส่วนที่ลดลงที่อัตราร้อยละ 12.28

11) อัตราการบรรจุนงานในไตรมาส 2 ปี 2558 ต่อตำแหน่งงานว่างอยู่ที่ร้อยละ 122.89 เพิ่มขึ้นจากไตรมาส 1 ปี 2558 ที่มีร้อยละ 95.35 เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้น คือมีอัตราร้อยละ 119.46 ส่วนอัตราการบรรจุนงานต่อผู้สมัครงานในไตรมาสนี้พบว่า มีอัตราร้อยละ 42.59 ซึ่งลดลงจากไตรมาสก่อน ที่มีอัตราร้อยละ 48.98 และเพิ่มขึ้นจากไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา คือ มีอัตราร้อยละ 30.64

สถานการณ์ด้านแรงงานต่างด้าว

จังหวัดชัยนาทมีการลักลอบทำงานของคนต่างด้าว ส่วนใหญ่เกิดจากการขาดแคลนแรงงานของนายจ้างและการเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนไปทำงานที่ให้ผลตอบแทนมากกว่า การยื่นขอใบอนุญาตทำงานเป็นเรื่องยุ่งยาก เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายแล้ว การจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีอำนาจตรวจสอบ เป็นทางเลือกที่คุ้มกว่าการปฏิบัติให้ถูกต้อง นโยบายของรัฐที่กำหนดเงื่อนไขเวลาที่ต้องมาดำเนินการในช่วงเวลาไหน ทำให้คนต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาใหม่หรือหนีไปจากนายจ้างเดิม ไม่สามารถเข้าสู่ระบบได้

ปัจจุบันจังหวัดชัยนาทมีแรงงานต่างด้าวที่ยื่นขออนุญาตทำงานจำนวน 1,150 คน ทำงานในพื้นที่อำเภอหันคามากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอมโนรมย์ และอำเภอเมือง ตามลำดับ กิจกรรมที่แรงงานต่างด้าวยื่นขออนุญาตทำงานมากที่สุด คือ โรงสีข้าว ปศุสัตว์ และผู้รับใช้ในบ้าน ตามลำดับ

ผลการดำเนินคดีคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง จับกุมคนต่างด้าวรวม 155 คน เป็นสัญชาติ กัมพูชามากที่สุด รองลงมาคือ สัญชาติพม่า และสัญชาติลาว ผลักดันส่งกลับทั้งหมด ดำเนินคดี นายจ้าง 2 ราย ผู้นำพา 3 ราย ผู้ให้ที่พักพิง 4 ราย พื้นที่ที่คนต่างด้าวถูกดำเนินคดีมากที่สุด คือ อำเภอเมืองชัยนาท รองลงมาคือ อำเภอวัดสิงห์ และอำเภอกันค้ำ ตามลำดับ

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2558 เห็นชอบแนวทางการจัดระบบแรงงานต่างด้าว สรุปรวันที่ 1 เมษายน - 30 มิถุนายน 2558 ศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) จังหวัดชัยนาท ได้จัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัวแรงงานต่างด้าว ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนแรงงานต่างด้าว สัญชาติเมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา ที่ได้จัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัวแรงงานต่างด้าว ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

ประเภท	เมียนมาร์	ลาว	กัมพูชา	รวม 3 สัญชาติ
แรงงาน	293	78	206	577
ผู้ติดตาม	19	3	12	34
รวม	312	81	218	611

สถานการณ์ด้านความยากจน

รายได้เฉลี่ยของคนจังหวัดชัยนาทปี 2557 จำนวน 89,799 บาท/คน/ปี โดยอำเภอวัดสิงห์มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีมากที่สุด จำนวน 103,043 บาท/คน/ปี รองลงไปที่อำเภอเมืองชัยนาท และอำเภอมโนรมย์ ตามลำดับ ปัจจุบันรายได้เฉลี่ยของจังหวัดชัยนาทปี 2558 จำนวน 85,627 บาท/คน/ปี ซึ่งลดลงจากปี 2557 เนื่องจากปัญหา เช่น ราคาข้าวตกต่ำ ภัยแล้ง เป็นต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางแสดงรายได้เฉลี่ยของคน จำแนกรายอำเภอของจังหวัดชัยนาท ปี 2557

อำเภอ	จำนวนครัวเรือน	จำนวนคนทั้งหมด	รายได้เฉลี่ย/คน/ปี
เมืองชัยนาท	18,709	52,210	95,687
วัดสิงห์	7,860	20,211	90,215
เนินขาม	5,236	13,737	87,097
สรรคบุรี	17,008	49,349	85,014
สรรพยา	12,231	35,415	84,205
หันคา	12,928	41,653	82,816
มโนรมย์	9,105	25,066	77,001
หนองมะโมง	5,670	16,555	72,078
รวม	88,747	254,196	85,627

ครัวเรือนที่มีการสำรวจข้อมูล จปฐ. ปี พ.ศ. 2558 ของกรมการพัฒนาชุมชน ที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 30,000 บาทต่อคนต่อปี โดยไม่นับครัวเรือนยากจนที่ไม่สามารถพัฒนาได้ เนื่องจากขรา พิจารณาต้องให้การสงเคราะห์อย่างเดียว ในปี 2556 จังหวัดชัยนาทมีจำนวนครัวเรือนยากจนทั้งสิ้น 47 ครัวเรือน ในปี 2557 ลดลงเหลือ 2 ครัวเรือน แต่ปี 2558 เพิ่มขึ้นเป็น 24 ครัวเรือน

ทุนการจัดการศึกษา

จังหวัดชัยนาท มีสถานศึกษา แยกตามสังกัด ปีการศึกษา 2556 มีดังนี้

ตารางแสดงสถานศึกษาจำแนกตามสังกัดในจังหวัดชัยนาท

สังกัด	สถานศึกษา	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	197	2,196	35,219
2. สำนักบริหารงานการศึกษาเอกชน	10	193	3,363
- สายสามัญ	9	176	3,507
- สช. (โรงเรียนพัฒนการชัยนาท)	1	17	129
3. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น	6	195	4,167
- เทศบาลบ้านกล้วย	1	83	1,817
- เทศบาลเขาท่าพระ	1	29	476
- เทศบาลวัดหัวยาง	1	13	279
- เทศบาลวัดสิงห์สถิต	1	40	803
- ชัยนาทพิทยาคม 2	1	19	422
- เทศบาลหางน้ำสาคร	1	11	370
4. สำนักบริหารการศึกษพิเศษ	2	51	1,017
- ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดชัยนาท	1	8	185*
- โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ชัยนาท	1	43	832
5. กรมการศาสนา	1	11	36
- วัดโพธิ์งาม	1	11	36
6. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	3	147	2,332
- วิทยาลัยเทคนิคชัยนาท	1	100	1,970
- วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยนาท	1	35	231
- วิทยาลัยการอาชีพหันคา	1	12	131
7. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท	1	46	331
8. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ศูนย์ชัยนาท	1	5**	425
9. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบฯ	8	41	2,436

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท มิถุนายน 2556

หมายเหตุ : *จำนวนนักเรียนรับบริการที่ศูนย์ฯ จำนวน 92 คน และไปบริการที่บ้าน
จำนวน 93 คน

**จำนวนอาจารย์ที่มาทำการสอน มาจากส่วนกลางตามรายวิชา
ที่ลงทะเบียน

**ตารางแสดงรายชื่อโรงเรียน จำนวนนักเรียน และจำนวนครู
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 จังหวัดชัยนาท**

ที่	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู	ขนาดโรงเรียน
1	ชัยนาทพิทยาคม	3,234	133	ใหญ่พิเศษ
2	ครูประชาสรรค์	1,506	77	ใหญ่
3	หันคาพิทยาคม	1,447	45	กลาง
4	อุทัยวิทยานุสรณ์	760	26	กลาง
5	วัดสิงห์	634	29	กลาง
6	หันคาราษฎร์รังสฤษฎ์	576	26	กลาง
7	สรรพยาวิทยา	501	28	กลาง
8	ห้วยกรดวิทยา	388	25	เล็ก
9	สาครพิทยาคม	414	24	เล็ก
10	ศรีสโมสรวิทยา	334	17	เล็ก
11	เนินขามรัฐประชานุเคราะห์	244	18	เล็ก
12	บุญนาครพิทยาคม	179	22	เล็ก
13	ชยานุกิจพิทยาคม	123	11	เล็ก
รวม		10,340	481	

คุณภาพการจัดการศึกษา

จังหวัดชัยนาทได้เร่งรัดพัฒนาการเรียนการสอน โดยเน้นกลุ่มสาระวิชาหลัก 5 กลุ่มสาระวิชา ได้แก่ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และวิชาภาษาอังกฤษ แต่ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับประเทศทุกกลุ่มสาระวิชา อันเนื่องมาจากข้อจำกัดต่างๆ เช่น โรงเรียนส่วนหนึ่งยังขาดสื่ออุปกรณ์ที่มีคุณภาพ ขาดทักษะการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย ขาดครูที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาเอกเฉพาะด้านเฉพาะวิชา ครูสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่เรียนมา อีกทั้งนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีข้อจำกัดจากตัวนักเรียนเองที่มีพื้นฐานความรู้ค่อนข้างต่ำ จึงมีนโยบายเร่งรัดเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น โดยจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ.2558 ส่งเสริมให้ครูสร้างสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน นำสื่อวัตกรรมการเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน การเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม จัดมหกรรมวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานครู โรงเรียน และของนักเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ดังตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (O-net) ดังนี้

ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2556-2557

กลุ่มสาระวิชา	ปีการศึกษา			
	2556		2557	
	ระดับประเทศ	ชัชนาท	ระดับประเทศ	ชัชนาท
ภาษาไทย	45.02	42.76	44.03	43.11
คณิตศาสตร์	41.95	39.00	36.77	35.80
วิทยาศาสตร์	37.40	34.44	40.97	40.41
สังคมศึกษา	38.31	36.69	49.03	48.29
ภาษาอังกฤษ	33.82	30.02	32.88	32.88
สุขศึกษา พลละ	61.69	59.55	50.77	51.23
ศิลปะ	47.14	48.89	44.24	43.47
การงานอาชีพ	53.16	49.29	55.24	53.25
คะแนนเฉลี่ย 8 วิชา	44.81	42.29	45.75	43.55

ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2556-2557

กลุ่มสาระวิชา	ปีการศึกษา			
	2556		2557	
	ระดับประเทศ	ชัชนาท	ระดับประเทศ	ชัชนาท
ภาษาไทย	44.25	40.52	35.39	43.22
คณิตศาสตร์	25.45	22.18	29.59	23.71
วิทยาศาสตร์	37.95	34.05	38.77	36.00
สังคมศึกษา	39.37	36.40	46.94	37.49
ภาษาอังกฤษ	30.35	26.94	27.09	27.97
สุขศึกษา พลละ	58.30	54.37	59.72	57.47
ศิลปะ	43.65	39.96	43.24	43.20
การงานอาชีพ	44.46	39.31	45.87	43.57
คะแนนเฉลี่ย 8 วิชา	40.47	36.72	40.71	39.07

ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2556-2557

กลุ่มสาระวิชา	ปีการศึกษา		
	2556	2557	
	ชัชนาท	ระดับประเทศ	ชัชนาท
ภาษาไทย	48.28	50.76	48.80
คณิตศาสตร์	17.98	21.74	19.00

กลุ่มสาระวิชา	ปีการศึกษา		
	2556	2557	
	ชัยนาท	ระดับประเทศ	ชัยนาท
วิทยาศาสตร์	29.00	32.54	30.86
สังคมศึกษา	32.20	36.53	35.24
ภาษาอังกฤษ	21.84	23.44	20.61
สุขศึกษา พลศึกษา	61.03	51.94	50.14
ศิลปะ	28.27	34.64	33.96
การงานอาชีพ	50.08	49.01	35.88
คะแนนเฉลี่ย 8 วิชา	36.08	37.56	35.88

โอกาสทางการศึกษา

ยังมีประชากรวัยเรียนส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบจนจบการศึกษามัธยมศึกษาบังคับได้ ดังนี้

ตารางแสดงนักเรียนออกกลางคัน และนักเรียนในจังหวัดชัยนาท

ไม่ศึกษาต่อในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายการ	ปีการศึกษา					
	2555		2556		2557	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียนออกกลางคัน	28	0.15	12	0.05	6	0.02
นักเรียนจบชั้น ม.3 ไม่ศึกษาต่อ	135	14.77	96	12.71	47	0.20

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

การกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่สถานศึกษา พบว่า ยังไม่สามารถดำเนินการได้ อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา และการสร้างความเข้มแข็งต่อองค์กร คณะบุคคลทั้งในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตลอดจนความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ยังไม่สามารถบูรณาการให้เป็นเอกภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวน โรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการ จัดการศึกษาที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาการจัดการเรียนการสอน (ลำดับตามความสำคัญ)

- 1) โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวน 115 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 62.84 ของโรงเรียนทั้งหมด 183 ส่วนใหญ่มีจำนวนครูไม่ครบชั้น
- 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติ (O-net) โดยเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50
- 3) ขาดแคลนครูสาขาวิชาเอกที่สำคัญ เช่น วิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกวิทยาศาสตร์ วิชาเอกคณิตศาสตร์ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ทุนการจัดการสุขภาพ

โครงสร้างอายุประชากรของจังหวัดชัยนาทปี 2557 มีสัดส่วนเพศหญิง ร้อยละ 51.77 เพศชายร้อยละ 48.23 กลุ่มเด็กอายุ 0-4 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.05 เด็กอายุ 0-14 ปีร้อยละ 15.72 ประชากรวัยทำงาน (อายุ 15 -59 ปี) ร้อยละ 65.52 ประชากรเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี และผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 18.75 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

ในปี 2553 จังหวัดชัยนาทมีอัตราเกิด 10.02 ต่อประชากรพันคน จากนั้นอัตราเกิดลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2556 มีอัตราเกิด 7.47 และในปี 2557 มีอัตราเกิดเพิ่มขึ้น 7.82 ต่อประชากรพันคน ซึ่งมีอัตราเกิดต่ำกว่าระดับประเทศ ปี 2553 จังหวัดชัยนาทมีอัตราตาย 9.55 ต่อประชากรพันคน ต่อจากนั้นมีอัตราตายลดลง ในปี 2554 และมีอัตราตายเพิ่มขึ้นในปี 2555 มีอัตราตาย 9.52 ต่อประชากรพันคน ในปี 2556 มีอัตราตายลดลง 9.42 และในปี 2557 มีอัตราตายเพิ่มขึ้นเล็กน้อย 9.47 ต่อประชากรพันคน

ประชากรจังหวัดชัยนาทในปี 2547 เพศชายมีอายุคาดเฉลี่ย 70.57 ปี เพศหญิงมีอายุคาดเฉลี่ย 77.80 ปี ซึ่งอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของจังหวัดชัยนาทต่ำกว่าระดับประเทศเล็กน้อย สาเหตุการตายของประชากรที่สำคัญ ได้แก่ โรคมะเร็งทุกชนิด มีอัตราตายสูงเป็นอันดับ 1 โดยในปี 2553-2557 อัตราตายเท่ากับ 91.25, 95.54, 116.73, 111.05 และ 127.73 ต่อประชากรแสนคน (สูงสุด ได้แก่ มะเร็งปอด รองลงมาเป็นมะเร็งตับ, มะเร็งลำไส้ใหญ่, มะเร็งเต้านม และมะเร็งปากมดลูก) รองลงมา ได้แก่ โรคหลอดเลือดสมอง มีอัตราตายสูงเป็นอันดับ 2 ปี 2553-2557 มีอัตราตายเท่ากับ 54.57, 65.39, 73.22, 70.63 และ 79.34 ต่อประชากรแสนคน อันดับ 3 โรคติดเชื้อและปรสิต โดยในปี 2553-2557 อัตราตายเท่ากับ 90.05, 85.39, 88.52, 70.93 และ 69.42 ต่อประชากรแสนคน อันดับ 4 โรคปอดบวม อัตราตาย เท่ากับ 43.24, 37.32, 39.61, 45.08 และ 51.39 ต่อประชากรแสนคน อันดับ 5 โรคหัวใจขาดเลือด โดยในปี 2553 - 2557 อัตราตายเท่ากับ 34.59, 31.35, 30.61, 38.77 และ 42.68 ต่อประชากรแสนคน และอันดับ 6 ได้แก่ อุบัติเหตุจากการขนส่ง โดยในปี 2553-2557 มีอัตราตายเท่ากับ 26.24, 24.48, 34.51, 33.66 และ 31.26 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับสำหรับโรคเบาหวาน ปี 2553-2557 มีอัตราตายเท่ากับ 6.56, 9.85, 9.60, 22.54 และ 15.33 ต่อประชากรแสนคน และโรคความดันโลหิตสูง ปี 2553-2557 มีอัตราตายเท่ากับ 4.47, 5.08, 1.50, 15.33 และ 11.72 ต่อประชากรแสนคน โรคติดต่อที่เป็นปัญหาของจังหวัดชัยนาท ได้แก่ โรคไข้เลือดออก ปี 2553-2557 มีอัตราป่วยเท่ากับ 61.13, 106.45, 114.93 , 119.43 และ 18.63 ต่อประชากรแสนคน ปี 2555 มีผู้ป่วยตาย 1 ราย อัตราป่วยตายน้อยละ 0.26

อุบัติเหตุจราจร

ปัญหาการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านคน อาทิ ไม่ปฏิบัติตามกฎวินัยจราจร เมาแล้วขับ ประมาท 2) ปัจจัยด้านยานพาหนะ อาทิ ดัดแปลงสภาพรถ ขาดการบำรุงรักษา 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ ระบบวิศวกรรมจราจร สภาพถนน และเครื่องหมายจราจร ซึ่งพบว่า ปัจจัยจากคนเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดในการเกิดอุบัติเหตุและการเสียชีวิต

ตารางแสดงสถิติอุบัติเหตุจราจรจังหวัดชัยนาท ระหว่างปี 2553 - 2558 (ณ กรกฎาคม 2558)

ปี พ.ศ.	เกิดเหตุ (ครั้ง)	เสียชีวิต (ราย)	บาดเจ็บ (ราย)
2553	165	90	180
2554	107	71	104
2555	65	55	63
2556	222	79	178
2557	234	63	293
2558	184	69	152

เห็นได้ว่าจำนวนอุบัติเหตุเพิ่มมากขึ้น สถิติย้อนหลัง 3 ปี จังหวัดชัยนาทยังถือว่ามิได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุสูงกว่าที่มาตรฐานสากลกำหนดไว้มาก (มาตรฐานสากล ผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนต่ำกว่า 10 คน ต่อประชากร 1 แสนคน จังหวัดชัยนาทมีประชากร 300,000 คนเศษ จะต้องมิให้ผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุไม่เกิน 30 คน/ปี)

ผู้สูงอายุ

จังหวัดชัยนาทมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 18.75 ซึ่งสูงกว่าค่าร้อยละของประเทศ ไทย (ร้อยละ 15.4360) จากการคำนวณของสำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 ประชากรไทย พ.ศ 2553-2583 จังหวัดที่มีดัชนีการสูงวัยมากที่สุด พ.ศ.2557 จังหวัดชัยนาท ติดอันดับที่ 6 ของประเทศ ข้อมูลสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ในปี พ.ศ. 2557 พบว่า ดัชนีการสูงวัยของจังหวัดชัยนาทสูงกว่าประเทศ และจังหวัดในเขตบริการสุขภาพที่ 3 เมื่อแบ่งผู้สูงอายุ เป็น 3 กลุ่ม วัยต้นคิดเป็นร้อยละ 53.25 วัยกลางคิดเป็นร้อยละ 32.02 วัยปลายคิดเป็นร้อยละ 14.71 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาอายุอำเภอ พบว่าทุกอำเภอมีประชากรสูงอายุสูงเกินค่า ร้อยละของประเทศ และอำเภอสรรพยา อำเภอสรรคบุรี เข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (ประชากร สูงอายุสูงถึงร้อยละ 20) โดยอำเภอเมืองมีผู้สูงอายุวัยต้นมากที่สุด (ร้อยละ 56.06) และอำเภอมโนรมย์มีผู้สูงอายุวัยปลายสูงสุด (ร้อยละ 16.31) ดังตาราง

ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของประชากรสูงอายุจังหวัดชัยนาท

ประเทศ/จังหวัด	จำนวนประชากรทั้งหมด	จำนวนประชากรผู้สูงอายุ	ร้อยละของประชากรผู้สูงอายุ
ไทย	64.9224 ล้านคน	10.0214 ล้านคน	15.4360
จังหวัดชัยนาท	332,313 คน	62,293 คน	18.75

ที่มา : ศูนย์บริหารการทะเบียน ภาค 1 สาขาจังหวัดชัยนาท ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2557

**ตารางแสดงจำนวนและร้อยละประชากรสูงอายุ การแบ่งช่วงอายุผู้สูงอายุ
ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุปี 2546 จำแนกรายอำเภอจังหวัดชัยนาท**

อำเภอ	ประชากรทุก กลุ่มอายุ	ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)		ช่วงอายุผู้สูงอายุ*					
				วัยต้น (60-69 ปี)		วัยกลาง (70-79 ปี)		วัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป)	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เมือง	71,302	12,375	17.36	6,937	56.06	3,724	30.09	1,714	13.85
มโนรมย์	32,829	6,513	19.84	3,328	51.10	2,123	32.60	1,062	16.31
วัดสิงห์	26,139	4,881	18.67	2,581	52.88	1,586	32.49	714	14.63
สรรพยา	43,306	9,037	20.87	4,716	52.19	2,902	32.11	1,419	15.70
สรรคบุรี	66,300	13,267	20.01	6,860	51.71	4,400	33.16	2,007	15.13
หันคา	55,573	9,813	17.66	5,360	54.62	3,084	31.43	1,369	13.95
หนองมะโมง	19,639	3,282	16.71	1,773	54.02	1,059	32.27	450	13.71
เนินขาม	17,225	3,125	18.14	1,622	51.90	1,070	34.24	433	13.86
รวม	332,313	62,293	18.75	33,177	53.26	19,948	32.02	9,168	14.72

ที่มา : ศูนย์บริหารการทะเบียน ภาค 1 สาขาจังหวัดชัยนาท ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2557

ผู้พิการ

ตั้งแต่ปี 2557 จังหวัดชัยนาทจดทะเบียนคนพิการทั้งหมด 11,818 คน โดยอำเภอที่มีคนพิการจดทะเบียนมากที่สุดคือ อำเภอสรรคบุรี จำนวน 2,574 คน รองลงมาคืออำเภอเมืองชัยนาท จำนวน 2,108 คน และอำเภอที่มีคนพิการจดทะเบียนน้อยที่สุด คือ อำเภอเนินขาม จำนวน 503 คน พิการทางกายและการเคลื่อนไหวมากที่สุดจำนวน 6,849 คน รองลงมาเป็นคนพิการทางการได้ยิน และสื่อความหมายจำนวน 1,976 คน และคนพิการทางการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด จำนวน 23 คน

พิการส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างจำนวน 2,263 คน รองลงมาคือมีกิจการส่วนตัว/อาชีพอิสระจำนวน 1,895 คน รับราชการ/ลูกจ้าง/พนักงานในหน่วยงานของรัฐจำนวน 30 คน และรัฐวิสาหกิจจำนวน 24 คน ตามลำดับ

ปัญหาของคนพิการตามลำดับความสำคัญ คือ 1) ขาดความรู้เรื่องสิทธิของตนเอง 2) มีฐานะยากจน ทำให้ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ 3) ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ 4) บุคคลทั่วไปขาดความเข้าใจในพฤติกรรมของผู้พิการทางจิตเวช 5) คนพิการขาดความมั่นใจในการเข้าสังคมร่วมกับผู้อื่น 6) การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศของคนพิการ

คุณแม่วัยใส

จังหวัดชัยนาทได้ดำเนินงานป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และชุมชน จัดให้มีระบบบริการสุขภาพที่เป็นมิตรสำหรับวัยรุ่นและเยาวชน (คลินิกวัยรุ่น) ผลการดำเนินงานปี 2553-2557 พบว่า มีมารดาคลอดอายุ 15-19 ปี คิดเป็นอัตรา 57.37, 56.92, 56.07, 53.83 และ 52.84 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปีพันคน ตามลำดับ (เป้าหมาย<50) และในปี 2558 (ต.ค.57-พ.ค.58) อัตรา 30.08 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปีพันคน พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีในนักเรียน พบว่า อัตราการใช้ถุงยางอนามัยในนักเรียนชั้น ม.5 และ ปวช.2 ปี 2554-2556 คิดเป็นร้อยละ 61.45, 61.67 และ 62.77 ตามลำดับ พบ

โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ทุกโรคในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 15-24 ปี จำนวน 14 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 32.17 ต่อประชากรอายุ 15-24 ปี แสคน และป่วยด้วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หลัก 5 โรค (ซิฟิลิส, หนองใน, หนองในเทียม, แผลริมอ่อน และฝีมะม่วง) จำนวน 7 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 16.08 ต่อประชากรอายุ 15-24 ปี แสคน

**ตารางแสดงอัตรามารดาคลอดอายุน้อยกว่า 20 ปี พ.ศ.2553-2557 และ
พ.ศ.2558 (ต.ค.57-พ.ค.58)**

ปีงบประมาณ	จำนวนมารดาคลอด			หญิงอายุ 15-19 ปี	อัตราคลอดต่อหญิงอายุ 15-19 ปี ต่อพันคน
	อายุ < 20 ปี	อายุ < 15 ปี	อายุ 15-19 ปี		
2553	641	-	641	11,173	57.37
2554	636	-	636	11,173	56.92
2555	622	-	622	11,094	56.07
2556	570	8	562	10,440	53.83
2557	562	21	541	10,238	52.84
2558	318	10	308	10,238	30.08

ที่มา : รายงานอนามัยแม่และเด็กปี 2553-2558 ข้อมูล ณ 31 พฤษภาคม 2558

ตารางแสดงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาวัยรุ่นจังหวัดชัยนาท

ปัญหา	ขนาดของปัญหา (น้ำหนัก = 2)			ความรุนแรง (น้ำหนัก = 5)			ความเป็นไปได้ (น้ำหนัก = 3)			รวม คะแนน	ลำดับ
	น้ำหนัก	คะแนน	รวม	น้ำหนัก	คะแนน	รวม	น้ำหนัก	คะแนน	รวม		
1. ยาเสพติด	2	3	6	5	4	20	3	1	3	29	1
2. มารดาคลอด อายุน้อยกว่า 20 ปี	2	3	6	5	3	15	3	2	6	27	3
3. โรคติดต่อทาง เพศสัมพันธ์	2	2	4	5	2	10	3	3	9	23	5
4. โรคเอดส์	2	2	4	5	2	10	3	2	6	20	6
5. การใช้ Condom	2	2	4	5	3	15	3	3	9	28	2
6. การสูบบุหรี่	2	2	4	5	2	10	3	3	9	23	5
7. การดื่มสุรา	2	2	4	5	2	10	3	3	9	23	5
8. โรคอ้วน	2	2	4	5	3	15	3	2	6	25	4

ขยะมูลฝอย

กรมควบคุมมลพิษจัดลำดับให้จังหวัดชัยนาทมีปัญหาวิกฤตด้านการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในลำดับที่ 43 ของประเทศ โดยขยะมูลฝอยแยกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ขยะมูลฝอยเก่า

จังหวัดชัยนาทมีปริมาณขยะมูลฝอยสะสมรวม 226,765 ตัน จากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 5 แห่ง ดังนี้

- 1) เทศบาลเมืองชัยนาท (เขাপลอง) จำนวน 119,270 ตัน
- 2) เทศบาลตำบลทางน้ำสาคร จำนวน 14,255 ตัน
- 3) เทศบาลตำบลหันคา จำนวน 11,322 ตัน
- 4) เทศบาลตำบลสามง่ามท่าโบสถ์ จำนวน 1,132 ตัน
- 5) เทศบาลตำบลวัดสิงห์ จำนวน 786 ตัน

ขยะมูลฝอยใหม่

จังหวัดชัยนาทมีปริมาณขยะมูลฝอย 330 ตัน/วัน

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการรวบรวมและเก็บขนขยะมูลฝอย จำนวน 42 แห่ง
 - ปริมาณขยะมูลฝอยในพื้นที่ 256 ตัน/วัน
 - นำไปใช้ประโยชน์ (3Rs) 100 ตัน/วัน
 - ขนส่งไปกำจัด 156 ตัน/วัน
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีการรวบรวมและเก็บขนขยะมูลฝอย (ประชาชนกำจัดเองในพื้นที่) จำนวน 17 แห่ง
 - ปริมาณขยะมูลฝอยในพื้นที่ 74 ตัน/วัน
 - นำไปใช้ประโยชน์ (3Rs - Reduce Reuse Recycle) 29 ตัน/วัน
 - ประชาชนกำจัดเอง (เลี้ยงสัตว์, เผา อื่นๆ) 45 ตัน/วัน

การคัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์

- 1) ส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอย โดยลดปริมาณขยะต้นทางตามหลัก 3Rs (Reduce Reuse Recycle) เพื่อมุ่งสู่สังคมสีเขียว ในสถาบันการศึกษา หมู่บ้าน ชุมชน สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ราชการ
- 2) ส่งเสริมการคัดแยกขยะในครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนต้นแบบการคัดแยกขยะมูลฝอย
- 3) ส่งเสริมธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน โรงเรียนปลอดขยะ (Zero Waste)
- 4) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์ เช่น การทำหมักอินทรีย์จากเศษอาหาร เศษผัก และผลไม้ ในครัวเรือน และชุมชน
- 5) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิล เช่น โครงการประกวดสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้

การกำจัดขยะมูลฝอยในปัจจุบัน

- 1) การจัดการขยะมูลฝอยแบบศูนย์รวม

1.1) สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเทศบาลตำบลหันคา ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านหนองแจง ตำบลเด่นใหญ่ อำเภอกันคา ห่างจากเทศบาลฯ ประมาณ 20 กิโลเมตร พื้นที่รวม 74 ไร่ 5 ตารางวา

ปัจจุบันรองรับขยะมูลฝอยจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 30 แห่ง มีปริมาณขยะมูลฝอย 57-60 ตัน/วัน กำจัดโดยวิธีการฝังกลบแบบถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill)

1.2) สถานีขนถ่ายขยะมูลฝอยเทศบาลตำบลโพธิ์พิทักษ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลโพธิ์นางดำตก อำเภอสรรพยา ขนาดพื้นที่ 10 ไร่ เพื่อรองรับระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจรร่วมกับเทศบาลตำบลหันคา ปัจจุบันยังไม่สามารถเดินระบบได้เนื่องจากขาดเครื่องจักรกล โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ประกอบกับถนนทางเข้าคับแคบ

1.3) สถานีกำจัดขยะมูลฝอยหนองมะโมง ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านหนองคู ตำบลหนองมะโมง อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท ระยะทางห่างจากเทศบาลฯ 60 กิโลเมตร ขนาดพื้นที่ 71 ไร่ ปัจจุบันไม่สามารถเปิดใช้งานได้แล้วเนื่องจากอาคารและเครื่องจักรเก่าและชำรุด ทั้งนี้เทศบาลเมืองชัยนาทได้มีการนำขยะมูลฝอยมากำจัดตั้งแต่ปี 2553 โดยการกำจัดแบบเทกอง ไม่มีการฝังกลบ จนเกิดการร้องเรียนจากประชาชน และต้องปิดดำเนินการในที่สุด

1.4) สถานีกำจัดขยะมูลฝอยเขาพลอง หมู่ที่ 7 บ้านเขาดิน ตำบลเขาท่าพระ อำเภอเมืองชัยนาท ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ขนาด 67 ไร่ กำจัดขยะแบบเทกองอย่างไม่ถูกหลักวิชาการ เนื่องจากฝั่งเมืองรวมเมืองชัยนาทกำหนดให้ที่ดินเขาพลองเป็นพื้นที่สีเขียวอ่อน (ใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม)

2) การจัดการขยะมูลฝอยโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1) สถานีกำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกหลักวิชาการ (Open Dump) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองชัยนาท (เขาพลอง) เทศบาลตำบลหางน้ำสาคร เทศบาลตำบลโพธิ์พิทักษ์ เทศบาลตำบลสามง่ามท่าโบสถ์ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ เทศบาลตำบลธรรมามูล เทศบาลตำบลเนินขาม และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน

2.2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการกำจัดขยะมูลฝอยนอกเขตพื้นที่จังหวัดจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลศิลาदान เทศบาลตำบลคู้สำเภา เทศบาลตำบลมโนรมย์ และองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก

2.3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีระบบรวบรวมและเก็บขนขยะมูลฝอยจำนวน 17 แห่ง

ทุนแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยว

สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาทในปี 2555-2557 เพิ่มขึ้นโดยตลอด โดยเฉพาะในปี 2555 ที่เพิ่มขึ้นจากปี 2554 ถึงร้อยละ 140.05 คือจาก 163,371 คน เพิ่มขึ้นเป็น 392,174 คน เนื่องจากตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา จังหวัดชัยนาทได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นประจำทุกเดือน ประกอบกับมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสวนนกชัยนาทให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 ด้วยกัน คือ จังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี และอ่างทอง รวมทั้งจังหวัดข้างเคียงที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดนครสวรรค์ สำหรับในปี 2558 จังหวัดชัยนาทมั่นใจว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นจากปี 2557 เช่นกัน เนื่องจากในปี 2558 ได้จัดทำโครงการชัยนาทเมืองจักรยาน โดยได้มีการขับเคลื่อนโครงการภายใต้ชื่อ “ชัยนาท เมืองจักรยาน 12 เดือนแห่งการปั่น” ในแต่ละเดือนที่ให้บริการและความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป ทั้งการปั่นเพื่อการแข่งขัน การปั่นเพื่อชมความงดงามของธรรมชาติ วิถีชีวิตในชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวในชัยนาท จากการจัด

กิจกรรมตั้งแต่เดือนมกราคม-สิงหาคม 2558 ที่ผ่านมามีนักปั่นเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก ทำให้ที่พักเกือบทุกแห่งของจังหวัดชัยนาทเต็ม ถือว่าประสบความสำเร็จเกินความคาดหมาย

ตารางแสดงสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาท ระหว่างปี 2550-2557

ปี	จำนวน (คน)	ร้อยละที่เพิ่มขึ้น
2550	243,115	-
2551	235,359	- 3.19
2552	274,123	16.47
2553	220,233	- 19.66
2554	163,371	- 25.81
2555	392,174	140.05
2556	402,894	2.73
2557	523,053	29.82

รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2555-2557) เพิ่มขึ้นสอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น โดยในปี 2555 เพิ่มขึ้นจากปี 2554 ถึงร้อยละ 159.39 คือจาก 192.71 ล้านบาท เพิ่มเป็น 499.88 ล้านบาท และในปี 2558 ก็คาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน

ตารางแสดงสถิติรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาท ระหว่างปี 2550-2557

ปี	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละที่เพิ่มขึ้น
2550	196.31	-
2551	211.62	7.80
2552	332.40	57.07
2553	288.34	- 13.26
2554	192.71	- 33.16
2555	499.88	159.39
2556	511.37	2.30
2557	684.35	33.83

ที่มา : กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

แหล่งเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดชัยนาท อาทิ

สวนนกชัยนาท เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและอนุรักษ์พันธุ์นก ก่อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2526 บนเนื้อที่ 50 ไร่ บนที่ดินสาธารณะประโยชน์เชิงเขาพลอง หมู่ที่ 4 ตำบลเขาท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท โดยนายกุศล ศานติธรรม และ ดร.ไพรัตน์ เดชะรินทร์ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท ซึ่งปัจจุบันสวนนกชัยนาทมีเนื้อที่ถึง 248 ไร่ และได้มีการพัฒนาปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถ

สร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่จังหวัดชัยนาทเป็นอย่างมาก โดยมีองค์ประกอบที่ได้สร้างขึ้นให้มีสภาพเป็นธรรมชาติและองค์ประกอบทางด้านสิ่งก่อสร้าง เช่น กรงนกใหญ่ที่สุดในเอเชีย อาคารแสดงพันธุ์ปลาลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ศูนย์วิทยาศาสตร์ท้องฟ้าจำลองฯ พิพิธภัณฑ์ไขนกก (Egg Museum) ฯลฯ

เขื่อนเจ้าพระยา เป็นเขื่อนขนาดใหญ่แห่งแรกของประเทศไทยก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2499 ตั้งอยู่บริเวณคุ้งบางกระเบียน หมู่ที่ 3 ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา ห่างจากตัวเมืองชัยนาท ประมาณ 13 กิโลเมตร เขื่อนมีความยาว 237.50 เมตร มีช่องระบายน้ำ 16 ช่อง สูง 14 เมตร ให้เรือขนาดใหญ่ผ่านเข้าออกได้ เป็นเขื่อนชลประทาน ประเภททดน้ำ-ส่งน้ำ และผลิตกระแสไฟฟ้า บริเวณเขื่อนมีความสวยงามตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ จะมีฝูงนกเป็ดน้ำนับหมื่นตัว อาศัยหากินอยู่ในแม่น้ำบริเวณเหนือเขื่อน

วัดธรรมามูล เป็นพระอารามหลวงตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านทิศตะวันออก ห่างจากจังหวัดชัยนาท ขึ้นไป 8 กิโลเมตร ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท เป็นวัดเก่าที่ถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดชัยนาท มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (นักประวัติศาสตร์บางท่านเชื่อว่า วัดนี้สร้างในสมัยพญาลิไท กษัตริย์ราชวงศ์สุโขทัย) ในสมัยก่อนตรงบริเวณหน้าวัดจะเป็นสถานที่จัดงานแข่งเรือของชาวชัยนาท สิ่งบุรี สุพรรณบุรี และนครสวรรค์ ในพระวิหารมีพระพุทธรูปศิลปะแบบอยุธยาผสมสุโขทัย ลักษณะปางห้ามญาติมีรูปธรรมจักรติดอยู่ จึงแปลกกว่าพระพุทธรูปปางห้ามญาติทั่วไป จึงได้นามว่า “หลวงพ่อดวงจักร” ใบเสมาซึ่งตั้งรายรอบพระอุโบสถเป็นศิลปะทวารวดีแบบสลักลอยตัวต่างๆ แบบสมัยอยุธยา

วัดพระบรมธาตุวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ตั้งอยู่ที่บ้านท้ายเมือง ตำบลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา จากหลักฐานตามศิลปวัตถุที่ค้นพบพอสันนิษฐานได้ว่า สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น มีตำนานพื้นบ้านเล่ากันว่า มีพระภิกษุรูปหนึ่งลงไปสรงน้ำที่หน้าวัดในเวลาจวนจะพลบค่ำ ได้ยินเสียงวัดถูกระทบขึ้นตึกน้ำและเห็นแสงเป็นประกายจึงหยิบมาดูก็แน่ใจว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุ จึงอัญเชิญบรรจุไว้ในองค์พระเจดีย์ ลักษณะของพระเจดีย์ยังเป็นปัญหาของนักโบราณคดีอยู่จนทุกวันนี้ บางท่านก็ว่าเป็นศิลปะแบบอู่ทอง บ้างก็ว่าเป็นศิลปะสุโขทัยที่มีอิทธิพลศิลปะศรีวิชัยผสม องค์พระเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมขึ้นไปรองรับชัฏจรรยาทั้งสี่ด้าน ชัฏจรรยาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับชัฏจรรยาที่เจดีย์วัดกุหาทองจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาก นอกจากนี้ ยังมีจารึกยืนยันการปฏิสังขรณ์ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ปรากฏอยู่ที่วัดพระบรมธาตุวรวิหารนี้ด้วย

วัดปากคลองมะขามเฒ่า เป็นวัดเก่าแก่ที่ตั้งอยู่บริเวณปากคลองมะขามเฒ่า (แม่น้ำท่าจีน) แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากตัวเมืองชัยนาทประมาณ 25 กิโลเมตร สำหรับนามมะขามเฒ่า มีตำนานเล่าว่าแต่ก่อนมีต้นมะขามอายุนับร้อยปีอยู่ตรงหน้าวัดริมฝั่ง เมื่อตลิ่งพังต้นมะขามจึงจมหายไป บริเวณวัดปากคลองมะขามเฒ่ายังมีทิวทัศน์ที่สวยงามน่ารื่นรมย์ และยังมีชื่อเสียงทางพระเครื่อง คือ หลวงปู่ศุข นอกจากนี้ท่านยังได้ใช้วิชาอาคมสร้างมณฑปขึ้นอย่างถูกต้องตามวิธีการ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะซ่อมแซม เป็นสถานที่สักการะแก่ลูกศิษย์และประชาชนทั่วไป ภายในพระอุโบสถมีพระเขียนฝีพระหัตถ์ของสมเด็จพระมหาลงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

หมู่บ้านวัฒนธรรมลาวครึ่งบ้านกุดจอก ตั้งอยู่ที่บ้านกุดจอก ตำบลกุดจอก อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น อาทิ ประเพณีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยือน ภาษาพูด ดนตรีพื้นเมือง อาหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำขนมจีนโบราณ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในด้านการรักษาด้วยสมุนไพร การนวดแผนโบราณ การแต่งกาย

ด้วยผ้าทอพื้นบ้านที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ คือ ผ้าขิด ผ้าจก และผ้ามัดหมี่ ทอทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม เพื่อใช้ในพิธีทางศาสนา ผ้าคลุมหัวนาศ ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าทอใช้ในชีวิตประจำวัน ผ้าซิ่น ผ้าขาวม้า หมอนน้อย หมอนเท้า ถุงขมมเส้น และมีการจัดงานประเพณีท้องถิ่นโดยเฉพาะงาน "ต๋อนฮับสังขาร บุญสงกรานต์ปีใหม่ไท" มีศูนย์สาธิตวิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ การทอผ้า การสีข้าว และการตำข้าวแบบโบราณ การทำข้าวกล้อง การจักสานไม้ไผ่ และศูนย์แพทย์แผนไทย เป็นต้น

หมู่บ้านวัฒนธรรมลาวเวียง ตั้งอยู่ที่บ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม เหตุที่เรียกว่า เนินขาม เนื่องจากบรรพบุรุษที่ย้ายถิ่นฐานมาตั้งบนเนินสูง น้ำท่วมไม่ถึง รอบเนินมีต้นมะขาม ขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงเรียกว่า "เนินมะขาม" ปัจจุบันประชากรของเนินขามยังสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ การบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีการแต่งงานแบบลาวเวียง ประเพณีการก่อกองทราย ประเพณีธงขึ้น ประเพณีแห่เสื่อ ประเพณีสารทลาว วัฒนธรรมการทอผ้า และวัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษาที่ใช้สื่อสารกันในห้องถิ่น ยังเป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน ประเพณีคล้ายคลึงกับคนไทยในภาคกลาง แตกต่างกันคือ สารทลาวจะตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี และชาวลาวจะกว่นกระยาสารทนำไปเยี่ยมญาติ นอกจากนี้ ในวันที่ 30-31 ธันวาคมของทุกปีจะมีการจัดกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมลาวเวียง ลาวเนินขาม และการเดินแบบผ้าทอพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงอยู่ในขณะนี้

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชัยนาทภูมิ สังกัดสำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดพระบรมธาตุวรวิหาร ตำบลชัยนาท อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท มีพื้นที่ 3 ไร่ 45 ตารางวา ตั้งขึ้นด้วยความสนใจของพระชัยนาทภูมิ (นวม สุทัตโต) อดีตเจ้าคณะจังหวัดชัยนาทและอดีตเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุวรวิหาร ซึ่งได้รวบรวมศิลปวัตถุโบราณวัตถุที่พบในเขตจังหวัดชัยนาทและบริเวณใกล้เคียงมาเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานของวัดเป็นจำนวนมาก ต่อมา พระชัยนาทภูมิได้ยื่นตีมอบศิลปวัตถุ โบราณวัตถุดังกล่าวให้เป็นสมบัติของชาติ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของไทย ในปีพุทธศักราช 2509 กรมศิลปากรจึงได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานขึ้นในบริเวณใกล้กับวัดพระบรมธาตุวรวิหาร เพื่อเป็นที่ระลึกแด่พระชัยนาทภูมิ เปิดให้ประชาชนเข้าชมได้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2512 เป็นต้นมา ชั้นล่าง จัดแสดงเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีของจังหวัดชัยนาท โบราณวัตถุที่จัดแสดง ได้แก่ เครื่องใช้เครื่องประดับสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยทวารวดี พระพุทธรูปสมัยต่างๆ อีกส่วนหนึ่งจัดแสดงโบราณวัตถุที่สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เช่น ตู้พระธรรม เครื่องบริขารถมปิด ประติมากรรมและเครื่องถ้วยในศิลปะลพบุรี สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ และศิลปะจีน ชั้นบน จัดแสดงพระพิมพ์ที่ได้จากการดำเนินงานทางโบราณคดีในประเทศไทย ตั้งแต่พระพิมพ์ในศิลปะทวารวดี ศิลปะศรีวิชัย ศิลปะลพบุรี ศิลปะอยุธยา ศิลปะรัตนโกสินทร์ แม่พิมพ์พระพิมพ์ แผ่นพระพิมพ์ไม้ และพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็ก ในห้องจัดแสดงชั้นบนนี้ มีโบราณวัตถุชิ้นสำคัญของชาติ คือ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนา อิทธิพลสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ 20-21 เป็นโบราณวัตถุที่เป็นสมบัติชิ้นสำคัญของชาติ พระพุทธรูปโบราณลักษณะนี้มีอยู่เพียงชิ้นเดียวในประเทศ อาคารพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน เป็นการจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร การทำมาหากิน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ของคนไทยในอดีต แสดงถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านที่คิดประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุธรรมชาติในการดำรงชีวิตประจำวัน

ทุนศรัทธาในพุทธศาสนาและการถ่ายทอดทางพุทธศิลป์

อำเภอสรคบุรี

วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน้อยตอนหักโค้งไปทางทิศตะวันออก เป็นวัดกษัตริย์สร้าง เมื่อปี พ.ศ.1897 ในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิริไทย) แห่งสุโขทัยภายใต้กรุงศรีอยุธยา ต่อเนื่องมาจนถึงสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แห่งกรุงศรีอยุธยา

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีลายพระหัตถ์บันทึกไว้ตอนหนึ่งว่า "วัดมหาธาตุตั้งอยู่ใจกลางผ่านคูเมืองทั้งสองด้าน .. วัดมหาธาตุนั้นตามฝีมือทำเป็นสองคราวหรือสามคราว ชั้นเดิมที่เดียวเป็นอย่างเมืองละโว้ ชั้นสองเป็นเมืองลพบุรี เป็นการทำให้เพิ่มเติมซ้ำๆ กันลงไป ... สร้างวิหารใหญ่เห็นจะเป็นครั้งแรกเจ้าพระยา ด้วยพระธาตุนั้นก็เป็นรูปสี่เหลี่ยมซ้อนกันเป็นชั้นๆ ที่จะเป็นยอดเล็กยอดน้อยนั้นไม่ใช่พระปรารักษ์" กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ.2478

ลักษณะพระปรารักษ์ซึ่งอยู่ทางด้านซ้ายของพระวิหาร มีทรงยอดกลีบมะเฟืองแบบลพบุรีแต่มีรูปชะลูดกว่า สร้างด้วยอิฐถือปูนสูงประมาณ 20 เมตร ฐานพระปรารักษ์เป็นรูปแปดเหลี่ยม เรือนธาตุมีซุ้มจระนำ (ซุ้มซุ้มท้ายวิหารหรือท้ายโบสถ์ เป็นช่องตัน มักเป็นที่ ประดิษฐานพระพุทธรูป) ทั้งสี่ทิศภายในซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นศิลปะแบบอยุธยา ยอดพระปรารักษ์มีภาพสลักรูปเทพนม

พระอุโบสถแบ่งออกเป็น 7 ห้อง มีพาไล (พะไล-เรือนหรือเพิงโถง ต่อจากเรือนเดิมหรืออยู่ในบริเวณของเรือนเดิม ใช้เป็นที่นั่งเล่นหรือทำประโยชน์อื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ห้องนอน) ด้านหน้าและด้านหลังมีพระพุทธรูปนั่งสององค์ ก่อด้วยอิฐถือปูน ประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถ หลังคาแบบซ้อนกันสองชั้น สันนิษฐานว่าคงจะมีการซ่อมแซมในยุคหลัง มีหน้าต่างด้านหน้าคล้ายมุขเด็จ (มุขโถงที่ยื่นออกมาจากหน้าอาคาร เป็นที่เสด็จออก) ดังเช่นพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ที่ลพบุรี มุขของพระอุโบสถอาจใช้ทำประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองในสมัยนั้น เพราะบริเวณหน้าวัดชาวบ้านยังคงเรียกว่าหน้าพระลาน จากการซ่อมแซมขึ้นใหม่ทำให้รูปลักษณะเปลี่ยนไปมีลักษณะไม่เหมือนเดิม

องค์พระธาตุเจดีย์ก่ออิฐถือปูนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตั้งอยู่ในกำแพงสี่เหลี่ยม อยู่ทางด้านหลังพระอุโบสถ ส่วนใหญ่พังทลายลงมากจนไม่ทราบลักษณะเดิมว่าเป็นอย่างไร มีร่องรอยภาพปูนปั้นและพระพุทธรูปประดับอยู่ สันนิษฐานว่าน่าจะมีลักษณะเช่นเดียวกับเจดีย์วัดพระแก้ว แต่ฐานที่มุมวิจิตรพิศดารกว่า คล้ายกับฐานเจดีย์ขุนเมืองใจที่อยู่อยุธยา

พระวิหารอยู่ในสภาพชำรุด ไม่มีหลังคา คงเหลือแต่เสาด้านหน้าเป็นเหลี่ยม บัวหัวเสาเป็นแบบจกกล (ดอกบัวกำลังจะบานเต็มวัย) เสาวิหารเป็นรูปแปดเหลี่ยม แบบเสาวิหารสมัยอยุธยา มีบัวหัวเสาเป็นบัวกลม มีทางขึ้นด้านหน้าทางเดียวด้านหลังพระวิหารมีทางเดินเชื่อมต่อกับระเบียงคดออกไปสู่ลานพระธาตุได้ ลักษณะวิหารเป็นสถาปัตยกรรมแบบอยุธยาตอนต้น พระประธานเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น เป็นลักษณะช่างสกุลเมืองสรรค์ซึ่งพบได้ทั่วไปในแถบนี้

หลวงพ่อกุหลาบหรือหลวงพ่อบุญ เป็นพระพุทธรูปศิลาปางมารวิชัย ประดิษฐานอยู่ในวิหารเล็ก ซึ่งอยู่ติดกับวิหารเก่าเป็นที่เคารพสักการะของชาวเมืองสรคบุรีมาก

เสาหินหลักเมืองอยู่ทางด้านหลังของหลวงพ่อกุหลาบ ระหว่างหลวงพ่อกุหลาบกับกำแพงพระวิหาร

วัดพระแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านบางน้ำพระ ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรคบุรี สร้างสมัยเดียวกับวัดมหาธาตุ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1900 มีพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อดำและหลวงพ่อลอย มีเจดีย์ที่มีความงามมากแห่งหนึ่ง กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ.2478

ความงามของเจดีย์มีบางท่านถึงกับยกย่องให้เป็นราชินีแห่งเจดีย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลักษณะเจดีย์เป็นศิลปะแบบละโว้ผสมผสานกับแบบทวารวดีตอนปลาย ใช้เทคนิคการสร้างแบบซ้อนปูน (นำปูนมาเชื่อมอิฐหรือหินให้ติดกัน) เป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมตั้งอยู่บนฐานไพที (ฐานร่วมของหลายอาคาร) ฐานเขียง (ฐานรองชั้นล่างสำหรับรองฐานอื่น) และฐานเรือนธาตุ (ฐานรองรับส่วนกลาง) แบบลดทอนไม่ มีพระพุทธรูปปูนปั้นแบบนูนสูงประดับทั้งสี่ด้าน มีเจดีย์ต่อจากฐานเรือนธาตุตอนบนทั้งสี่มุมต่อจากเรือนธาตุเป็นฐานสูงแปดเหลี่ยม มีซุ้มจระนำทั้งสี่ทิศ ต่อขึ้นไปเป็นบัวลูกแก้วและบัวกลา (บัวคว่ำที่ลาหรือยัดออกออกไป) จนถึงองค์ระฆัง ลักษณะของเจดีย์คล้ายเจดีย์สุโขทัย อาจจะได้รับอิทธิพลร่วมระหว่างศิลปะสุโขทัยกับศรีวิชัย บนฐานชั้นสามในซุ้มตรงกลางเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางถวายเนตร มีพระพุทธรูปปูนปั้นปางประทานอภัยอยู่สองข้าง ลักษณะของพระพุทธรูปน่าจะเป็นศิลปะอยุธยาตอนต้น เพราะมีเค้าโครงศิลปะสุโขทัยผสมที่เห็นได้ชัด ถัดจากแท่งสี่เหลี่ยมทรงสูงขึ้นไปเป็นแท่งแปดเหลี่ยม มีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปางถวายเนตรทั้งสี่ด้านเหนือขึ้นไปเป็นย่อเหลี่ยมอีกชั้นหนึ่ง ต่อจากองค์ระฆังเป็นปล้องโถน (ส่วนหนึ่งของพระเจดีย์ต่อบัวกลุ่มขึ้นไป) 12 ปล้องรวมความสูง 37 เมตร สันนิษฐานว่า สร้างราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 มีการแผ่กระจายในพุทธศาสนาไว้หลายประการ คือ ฐานสี่เหลี่ยม หมายถึง อริยสัจสี่ ฐานสูงแปดเหลี่ยม หมายถึง อริยมรรคมีองค์แปด ปล้องโถน 12 ปล้อง หมายถึง ปฏิจจสมุปบาทสิบสองข้อที่เกี่ยวข้องกันเหมือนลูกโซ่ ยอดเจดีย์หมายถึงพระนิพพาน

หลวงพ่อดาย พระพุทธรูปศิลาแลงปางมารวิชัยประดิษฐานอยู่ในวิหารด้านหน้าพระเจดีย์วัดพระแก้ว สันนิษฐานว่ามีอายุประมาณ 800 ปีมาแล้ว ด้านหลังองค์พระมีทับหลังแกะสลักเป็นรูปช้างนอนหงายอยู่บนแท่น ส่วนบนสุดเป็นรูปพระอินทร์หรือพระศิวะกำลังหลั่งน้ำมนต์ มีทางน้ำมนต์ไหลมาถึงตัวช้างที่นอนหงายอยู่บนแท่น

หลวงพ่อลอย เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น หน้าตักกว้าง 2 เมตร เดิมอยู่ที่วัดทัพยาน ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี ซึ่งเป็นวัดร้าง ชาวบ้านบางน้ำพระจึงได้ร่วมกันอัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดพระแก้ว ไม่มีประวัติการสร้างพระพุทธรูปองค์นี้

วัดพระยาแพรก เป็นวัดร้างตั้งอยู่ติดกับวัดมหาธาตุ มีเจดีย์ก่ออิฐถือปูนรูปแปดเหลี่ยมทรงสูงสมัยอยุธยาตอนต้น กรมศิลปากรได้บูรณะปฏิสังขรณ์และขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2478

วัดโตนดหลาย ตั้งอยู่ในเขตตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี อยู่ห่างจากวัดสองพี่น้องประมาณ 300 เมตร พบเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือทรงดอกบัวเป็นศิลปะแบบสุโขทัย เจดีย์ทรงสูงย่อมุมคล้ายพระปรางค์ตั้งอยู่บนฐานซ้อนเรียงกันเป็นชั้น พื้นจากฐานเป็นหน้ากระดานฐานบัวคว่ำบัวหงายรองรับแท่งสี่เหลี่ยมย่อมุมตรงกลาง ส่วนบนเป็นรูปกลมคล้ายระฆังกลม ส่วนองค์ระฆังทำเป็นกระพุ่มกลุ่มมีลักษณะคล้ายดอกบัวหลวง ส่วนล่างรอบกระพุ่มมีรูปกลีบนูนของปรางค์ประดับอยู่ด้วย ด้านหน้าของเจดีย์ทางด้านทิศตะวันออกมีแนวฐานวิหารยื่นยาวออกไป พบรอยพระพุทธรูปขนาดใหญ่ทำด้วยปูนปั้นทางทิศใต้ของวิหารมีเจดีย์ก่อด้วยอิฐเรียงรายอยู่หลายแห่ง

วัดสองพี่น้อง ตั้งอยู่บ้านแพรกศรีราชา ตำบลบ้านแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี สันนิษฐานว่าสร้างสมัยอยุธยา กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2478 ภายในวัดมีพระปรางค์สมัยลพบุรีอยู่ 2 องค์ องค์ใหญ่อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ มีลายปูนปั้นประดับงามพระปรางค์องค์เล็กอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพชำรุดมากจนไม่สามารถตรวจพบรายละเอียดต่างๆ ได้

วัดโพธาราม ตั้งอยู่ที่บ้านช่อง ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี เดิมเรียกว่าวัดบ้านช่อง สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนหรือในระหว่างที่เจ้าสามพระยาสร้างเมืองสรรคบุรี ต่อมาบูรณะปฏิสังขรณ์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ วิหารอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม ขนาดของอิฐที่ใช้ก่อสร้างเท่ากับอิฐที่วัดมหาธาตุ เจดีย์อยู่ในสภาพปรักหักพังเหลือเป็นกองอิฐ พระอุโบสถสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นโดยช่างชาวจีน บริเวณประตูทางเข้าเป็นภาพวาดสัตว์ต่างๆ เช่น ปลา กุ้ง ไข่ และรูปคนจีน หลังคาประดับด้วยสิ่งหัตถ์ปูนปั้น พระประธานในอุโบสถเป็นศิลปะสมัยอุทอง และภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับสภาพสังคมในยุคนั้น ผนังด้านนอกอุโบสถประดับด้วยเครื่องเคลือบจีน

วิหารทอง วัดวิหารทองตั้งอยู่ในเขตตำบลเทียงแท้ อำเภอสรรคบุรี ทางด้านทิศใต้ติดลำน้ำน้อยในกำแพงเมืองสรรค์ สร้างสมัยเจ้าอ้ายพระยาครองเมืองสรรค์สมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นวัดร้างอยู่ช่วงหนึ่งจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้เริ่มปฏิสังขรณ์ และมีพระสงฆ์จำพรรษาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2453 รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ.2496 ผูกพัทธสีมาเมื่อปี พ.ศ.2503 พระอุโบสถก่ออิฐถือปูนเป็นรูปทรงเรือสำเภาเหมือนพระอุโบสถวัดมหาธาตุแต่มีความสมบูรณ์กว่า มีการบูรณะปฏิสังขรณ์จากของเดิมในปี พ.ศ.2501

อำเภอเมืองชัยนาท

วัดบรมธาตุวรวิหาร เดิมชื่อวัดพระธาตุหรือวัดหัวเมือง เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตตำบลชัยนาท อยู่ห่างจากเขื่อนเจ้าพระยาประมาณ 4 กิโลเมตร บริเวณแถบนี้เคยเป็นที่ตั้งของเมืองชัยนาทมาตั้งแต่สมัยขอมมีอำนาจ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างในสมัยใดแน่ชัดนัก โดยมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้ในองค์พระธาตุเจดีย์ ต่อมาในรัชสมัยพระยาสิทธิแห่งกรุงสุโขทัยได้ทรงทำนุบำรุงและสมโภชพระธาตุ ครั้นถึงรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา เกิดศึกสงครามกับพม่า วัดจึงถูกทิ้งให้ทรุดโทรมลงไปมาก จนเมื่อปี พ.ศ.2260 ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุเจดีย์อีกครั้ง ล่วงเข้ารัชสมัยรัตนโกสินทร์ กรมศิลปากรได้ประกาศเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ.2478 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินวัดพระบรมธาตุเมื่อปี พ.ศ.2498 และได้รับสถาปนาเป็นพระอารามหลวงเมื่อปี พ.ศ.2499 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งหลังเมื่อปี พ.ศ.2510 เป็นหนึ่งสถานที่ที่น้ำหน้าวัดพระบรมธาตุฯ ไปใช้ในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาด้วย

พระบรมธาตุเจดีย์เป็นศิลปะแบบศรีวิชัย ก่อด้วยศิลา และจับเป็นก้อนเดียวกันทั้งองค์แปลกกว่าที่อื่นๆ มีทรงกลมตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจตุรัสต่อมุมขึ้นไปรองรับโดมครึ่งวงกลม มีซุ้มจระนำเล็กๆ ทั้งสี่ด้าน หน้าบันของซุ้มจระนำมี 2 ชั้นซ้อนกัน ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรกทั้งสี่ทิศ พระพุทธรูปในซุ้มกลางหน้าทางทิศตะวันออกหน้าตักกว้าง 23 เซนติเมตร สูงจากฐานจรดพระเศียร 31 เซนติเมตร ครองจีวรแบบห่มดองหรือห่มเฉียงชายสังฆาฏีเกือบถึงฝ่าพระหัตถ์ พระเศียร และพระพักตร์มีเค้าศิลปะแบบลพบุรีหรืออุทองรุ่นแรก ระหว่างซุ้มจระนำมีผนังทำเป็นมุมเหลี่ยมขึ้นไปรองรับองค์ระฆัง เหนือมุมระหว่างหน้าบันของซุ้มจระนำทำเป็นเจดีย์ขนาดเล็ก ประดิษฐานพระพุทธรูปอีกหลายองค์เรียงรายอยู่โดยรอบต่อจากนั้นถึงองค์ระฆังทรงกลมรองรับปลียอด ส่วนบนสุดมีฉัตรประดับ

ใน สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงนิพนธ์จดหมายเหตุระหว่างไปพินิจโลกว่า "วัดนี้เป็นวัดเก่า มีพระธาตุเล็กประมาณ 4 วา รูปเป็นหน้าบรรพ์ชั้นสิงห์อย่างปรากฏฐาน 2 ชั้น เป็นฐานบัลลังก์ องค์เป็นต่อมน้ำ ยอดมีบัวกลุ่มดอก 1 แล้วปลีข้าวบิณฑ์เป็นรุ่มร่ามไม่เข้าแบบแปลว่าของใหม่ คนไม่เป็นทำหลังพระธาตุมีแผ่นศิลาจากถ้ำหนึ่งสี่ซอก ..."

พระวิหารตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัด เดิมคงสร้างขึ้นพร้อมกับพระบรมธาตุเจดีย์ แต่มีร่องรอยการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ในระยะหลังหลายครั้ง ตัววิหารเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนกว้าง 13 เมตร ยาว 24 เมตร พระอุโบสถอยู่ทางด้านใต้ติดกับพระวิหาร มีขนาดกว้าง 9 เมตร ยาว 24 เมตร พระประธานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทองขนาดใหญ่ปางมารวิชัย มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธรูปแบบสุพรรณภูมิโดยเฉพาะ รอบนอกพระอุโบสถมีใบเสมาทำด้วยหินทรายแดงเป็นศิลปะแบบอยุธยา

หลวงพ่อพะไร เป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัยสมัยเชียงแสนยุคต้น เดิมถูกพอกปูนตั้งอยู่บนศาลาวัดต่อมาปูนกะเทาะออกจึงรู้ว่าทำด้วยสำริด มีขนาดหน้าตักกว้าง 72 เซนติเมตร สูงจากฐาน 85 เซนติเมตร เมื่อปี พ.ศ.2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสต้น เมื่อทรงเห็นพระพุทธรูปหลวงพ่อพะไรก็พอพระทัยได้ตรัสขอต่อพระอินทโมลี (ช้าง) เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุในขณะนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต เจ้าอาวาสจึงเดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อขอพระพุทธรูปหลวงพ่อพะไรกลับคืนมาตามเดิม

นอกจากนี้ ยังมีแผ่นศิลาจารึกในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ กล่าวถึงการฉลองการบูรณะปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุเจดีย์ ปัจจุบันติดตั้งอยู่ที่ฝาผนังวิหารด้านหลังติดกับองค์พระธาตุ ทุกปีเมื่อถึงวันเพ็ญเดือนหก จะมีงานเฉลิมฉลองและปิดทองพระบรมสารีริกธาตุ มีมหรสพแสดงเป็นที่ครึกครื้น

วัดธรรมามูลวรวิหาร ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชา (ลิไท) แห่งกรุงสุโขทัยภายใต้กรุงศรีอยุธยา กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ.2478

ยอดเขาธรรมามูลมีบันไดสร้างขึ้นไว้จำนวน 565 ขั้น มีพื้นที่ลานกว้างประมาณ 5 ไร่เศษ วิหารหลวงพ่อนาคเป็นศิลปะแบบอยุธยาตอนต้น ก่ออิฐถือปูนฐานสี่เหลี่ยมสองชั้นยาวประมาณ 9 เมตร สูงประมาณ 6 เมตร และกว้างประมาณ 3.50 เมตร มีเสาสี่ต้น ชุ่มประตูทางเข้ากว้างประมาณ 80 เซนติเมตร ผนังวิหารก่ออิฐถือปูนที่ทั้งสามด้านหลังวิหารมีซอกเจดีย์หนึ่งองค์ หน้าวิหารทางด้านทิศเหนือมีสระรูปวงรี ขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 8 ศอก ห่างออกไปอีกประมาณ 100 เมตร มีซอกเจดีย์อยู่ 1 องค์ ฐานล่างมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 เมตร ส่วนบนมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 เมตร เชื่อกันว่าวิหารบนยอดเขาธรรมามูลเป็นที่ปลูกเสกน้ำมันดีให้แก่วิหารในยามออกศึกสงคราม บริเวณลานกว้างบนยอดเขาใช้เป็นที่รวมพลของทหาร และเป็นที่ตรวจการณ์ความเคลื่อนไหวของข้าศึกในสมัยนั้น น้ำหน้าวัดธรรมามูลยังคงนำไปใช้ในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาและใช้เป็นน้ำอภิเษก

พระอุโบสถและพระวิหารภายในวัดเป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา มีการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2495 พระประธานเป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัยศิลปะแบบอู่ทองได้มาจากเมืองสุพรรณบุรีหล่อตามแบบช่างลุ่มน้ำนครชัยศรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาไว้ มีรอยพระพุทธรูปสร้างด้วยศิลามีลวดลายสลักเป็นรูปกลมตามวงจักรประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นสมัยสุโขทัย ด้านหลังพระวิหารมีซอกพระเจดีย์ และเจดีย์ราย สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง มีสถาปัตยกรรมไม้เก่าแก่ก่อนสมัยอยุธยา พระเครื่องที่พบในพระเจดีย์เป็นศิลปะสุโขทัย

หลวงพ่อธรรมจักรประดิษฐานอยู่ในพระวิหารด้านหน้าวัดธรรมามูล ตำนานเล่าว่า หลวงพ่อธรรมจักรลอยน้ำมาถึงหน้าวัด พระภิกษุและชาวบ้านได้อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานในพระวิหาร หลวง

พ่อธรรมจักรเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางห้ามญาติศิลปะร่วมสมัยเชียงแสน-สุโขทัย ประทับบนฐานดอกบัว ยกขึ้นเสมอพระอุระหันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ ในฝ่าพระหัตถ์ขวาที่ยกขึ้นมีรูปธรรมจักรติดอยู่ จังหวัดชัยนาทได้นำสัญลักษณ์พระธรรมจักรมาเป็นสัญลักษณ์และตราประจำจังหวัดชัยนาท

เสมาทรายแดงเป็นเสมาคู่สลักด้วยศิลาทรายสีแดง มีลายกระหนกประกอบ สันนิษฐานว่าสลักขึ้นในปลายสมัยอยุธยา ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22-23 ด้วยรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง นิยมสร้างวัตถุด้วยศิลาทรายแดง

อำเภอวัดสิงห์

วัดปากคลองมะขามเฒ่า ตั้งอยู่บริเวณปากคลองมะขามเฒ่าที่เข้ามาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตตำบลมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า เดิมมีต้นมะขามเก่าแก่อยู่น้ำวัดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เยื้องกับปากคลองลงมาทางใต้ ต่อมาบริเวณนั้นถูกน้ำกัดเซาะตลิ่งต้นมะขามจึงโค่นลงไปในน้ำ กล่าวกันว่าวัดนี้สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2434 โดยหลวงปู่ซุข ได้นำชื่อวัดอุทองซึ่งเป็นวัดร้างอยู่ไม่ไกลจากวัดนี้มากนัก มาตั้งชื่อว่า "วัดอุทองมะขามเฒ่า" จนถึงปี พ.ศ. 2474 จึงใช้ชื่อวัดปากคลองมะขามเฒ่าสืบต่อมา

มณฑปสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2456 มีบานประตูแกะสลักสวยงามอยู่ 3 บาน ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 1 บาน ภายในมณฑปเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปบาทจำลอง พระอุโบสถสร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2442 ภายในมีจิตรกรรมฝาผนัง โดยด้านเหนือและด้านใต้เป็นฝีมือช่างพื้นฐานในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นภาพพุทธประวัติและภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน ส่วนทิศตะวันออกด้านบนเป็นภาพพุทธประวัติปางมารวิชัย ทิศตะวันออกเบื้องล่างระหว่างช่องประตูเป็นภาพพุทธประวัติตอนบำเพ็ญทุกรกิริยาโดยเป็นภาพผีพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และข้าราชการบริพารที่ตามเสด็จ

วัดสิงห์สถิต ตั้งอยู่ที่บ้านวัดสิงห์ ตำบลวัดสิงห์ สร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ.2375 เดิมชาวบ้านเรียก "วัดสิงห์" ก่อนจะเปลี่ยนชื่อเป็นวัดสิงห์สถิตในกาลต่อมา พระอุโบสถเป็นแบบโบสถ์มหาอุด มีกำแพงแก้วโดยรอบ หน้าบันพระอุโบสถมีลายปูนที่สวยงามมากสร้างเมื่อปี พ.ศ.2475

อำเภอสรรพยา

วัดอินทาราม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตตำบลตลุก อำเภอสรรพยา มีพื้นที่ประมาณ 257 ไร่ และเป็นสำนักเรียนภาษาบาลีที่มีชื่อเสียงมายาวนาน วัดนี้สร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ.2390 สมัยรัตนโกสินทร์ เดิมชื่อวัดตลุก พระอุโบสถมี 2 หลัง หลังเก่าชำรุดทรุดโทรมมาก หลังใหม่มีอายุประมาณ 100 ปี ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2400 มีรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง สร้างเมื่อปี พ.ศ.2467 อยู่บริเวณมณฑป หอพระไตรปิฎกทรงไทยศิลปะรัตนโกสินทร์ สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง กว้าง 8 เมตรยาว 9 เมตร ซ่อฟ้า ใบระกา หน้าบัน เชิงชาย และฝา ประดับกระຈกสีทั้งหมดหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบเก่า ตั้งอยู่กลางสระก่ออิฐถือปูนกว้างประมาณ 10 เมตรยาว 12 เมตร มีวิหารเก่าอยู่ 3 หลัง ประดิษฐานพระพุทธรูปจำนวนมาก

พระเจดีย์เป็นรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมแบบไม้สิบสอง เหนือฐานเป็นซุ้มจระนำทั้ง 4 ทิศ ภายในซุ้มมีพระพุทธรูปปางประทานพรศิลปะอุทองประดิษฐานอยู่ทั้ง 4 ทิศ เหนือซุ้มจระนำขึ้นไปเป็นองค์พระเจดีย์ทรงระฆังคว่ำย่อมุมไม้สิบสองต่อขึ้นไปเป็นปล้องไฉนจรดยอด

ศาลาการเปรียญเป็นเสาไม้ขนาดใหญ่ที่สุดในเขตภาคกลางของไทย สร้างเมื่อปี พ.ศ.2461 ช่อฟ้าใบระกาและหางหงส์ทำด้วยไม้สักประดับกระจกสี หน้บ้านแกะสลักเป็นรูปเทพพนมประกอบเครื่องวิลัย์ประดับกระจกสี

วัดกรุณา เป็นวัดที่สร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 2400 บริเวณคู้้งบางกระบือจน ต่อมาปี พ.ศ. 2496 ทางกรมชลประทานได้สร้างเขื่อนเจ้าพระยาขึ้น จึงต้องย้ายวัดไปสร้างใหม่ในบริเวณ "วัดดอนตาเสือ" แถบบ้านดอนเสือ ตำบลบางหลวง ซึ่งเดิมเป็นวัดร้าง โดยเมื่อย้ายไปแล้ว ยังคงรูปแบบเดิมของวัดกรุณาไว้ นอกจากนี้ทางการได้จัดหาที่ดินเพิ่มเติมเพื่อสร้างศาสนสถาน

ภายในพระอุโบสถ ประดิษฐานพระพุทธรูปมหาศิลา (หลวงพ่อกินใหญ่) เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสร้างด้วยศิลาทรายสีนวลอ่อน สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยาตอนต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระดำเนินถวายเครื่องสักการะบูชา นมัสการพระพุทธรูปมหาศิลา เมื่อครั้งที่ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเปิดเขื่อนเจ้าพระยาเมื่อปี พ.ศ.2500

อำเภอหันคา

วัดพิชัยนาวาส ตั้งอยู่ที่บ้านเชียน ตำบลบ้านเชียน อำเภอหันคา สร้างในสมัยอยุธยาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2205 เดิมชื่อวัดบ้านเชียน ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดพิชัยนาวาสเมื่อปี พ.ศ.2477 พระอุโบสถสร้างอยู่กลางสระน้ำ พระประธานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ปั้นด้วยปูนสอชาวบ้านเรียกชื่อว่าหลวงพ่อดุ สูง 4.50 เมตร เดิมสร้างไว้บนตอตะเคียน สันนิษฐานว่าสร้างยังไม่เสร็จสมบูรณ์ อาจมีเหตุการณ์ศึกสงคราม จึงยังขาดลายปูนปั้นรูปช้างและสิง อันเป็นองค์ประกอบของพระพุทธรูปปางนี้

วัดเขาสารพัดศรีเจริญธรรม หรือ "วัดไกลกังวล" ตั้งอยู่บนเขาสารพัดศรี ในเขตบ้านไร่สวนลาวตำบลบ้านเชียน อำเภอหันคา มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ สร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ.2468 ปุชนิยสถานและปูชนียวัตถุหลายแห่งอยู่ในสภาพปรักหักพังเหลือแต่ซากอิฐ กำแพงวัดเขาสารพัดศรีฯ มีความยาว 5 กิโลเมตร บนยอดเขามีมณฑปและพระอุโบสถที่สร้างขึ้นใหม่ ทางวัดได้จัดงานพิธีตักบาตรเทโวในวันออกพรรษาของทุกปี

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินงาน

ความเป็นมาในการเลือกพื้นที่ดำเนินโครงการ

ในพื้นที่ใกล้เคียงกับจังหวัดชัยนาท ได้มีกลไกและการทำงานเป็นทุนอยู่เดิมไว้แล้ว ได้แก่ กลไกที่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี ที่ได้ขับเคลื่อนในประเด็นการจัดการทรัพยากรป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นผืนป่าสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงครามที่ได้ช่วยขับเคลื่อนโครงการวิจัยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพด้านเกษตร วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี สำหรับจังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมโยงในระบบนิเวศแม่น้ำสายสำคัญ จะเป็นพื้นที่เตรียมความพร้อมและศึกษาชุมชนเบื้องต้น

เมื่อใช้พื้นที่การเคลื่อนงานเป็นที่ตั้ง จะเห็นได้ว่า "อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท" เหมาะสมและเอื้อต่อการเป็นจุดประสานงานเพื่อหนุนเสริมกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ทั้ง 4 จังหวัดไปพร้อมๆ กันได้ เนื่องจากอำเภอมโนรมย์ห่างจากตัวจังหวัดชัยนาท 14 ห่างจากตัวจังหวัดอุทัยธานี 10 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดนครสวรรค์ 47 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดสิงห์บุรี 67 กิโลเมตร ในภายหลังจากการดำเนินงานไประยะหนึ่ง ได้มีการทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลทางน้ำสาครอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ห่างจากที่ตั้งจุดประสานงาน 7 กิโลเมตร ที่สนใจใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการพัฒนาศักยภาพตนเอง

การศึกษาพื้นที่ดำเนินงานและหาที่ตั้งในการประสานงาน

วิธีเดินทางไปอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ประสบการณ์ของผู้เสนอโครงการฯ ในการเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทางเพื่อไปอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

จากกรุงเทพฯ สามารถนั่งรถตู้โดยสารประจำทางหมอชิต-ชัยนาท มาลงที่ศูนย์ท่ารถโดยสารชัยนาทหรือลงที่หน้าโรงพยาบาลชัยนาทนเรนทร และนั่งรถบัสโดยสารประจำทางสายสุพรรณบุรี - นครสวรรค์ ให้ลงสี่แยกคู้้งสำเภา จากนั้นให้ลงเดินเข้าตัวตลาดอำเภอมโนรมย์ระยะทาง 2 กิโลเมตร

จากกรุงเทพฯ สามารถนั่งรถตู้โดยสารประจำทางหมอชิต-สุพรรณบุรี มาลงที่ศูนย์ท่ารถบขส. (บริษัทขนส่ง จำกัด) จังหวัดสุพรรณบุรี และนั่งรถบัสโดยสารประจำทางสายสุพรรณบุรี - นครสวรรค์ ให้ลงสี่แยกคู้้งสำเภา จากนั้นให้ลงเดินเข้าตัวตลาดอำเภอมโนรมย์ระยะทาง 2 กิโลเมตร

จากกรุงเทพฯ สามารถนั่งรถตู้โดยสารหมอชิต-นครสวรรค์ หรือรถบัสโดยสารที่เดินทางไปภาคเหนือ ซึ่งมีหลายสายที่เข้าศูนย์ท่ารถ บขส. นครสวรรค์ และนั่งรถบัสโดยสารประจำทางสายสุพรรณบุรี - นครสวรรค์ ให้ลงสี่แยกคู้้งสำเภา จากนั้นให้ลงเดินเข้าตัวตลาดอำเภอมโนรมย์ระยะทาง 2 กิโลเมตร

จากกรุงเทพฯ สามารถนั่งรถตู้โดยสารหมอชิต-อุทัยธานี เข้าศูนย์ท่ารถ บขส. อุทัยธานี และนั่งรถโดยสาร (รถสองแถว) อุทัยธานี-วัดท่าซุง-มโนรมย์ ของคุณลุงฉลวย เพื่อมาถึงบริเวณแพขนานยนต์ฝั่งท่าซุง แล้วลงแพขนานยนต์ขึ้นฝั่งที่ตลาดคู้้งสำเภา

หาที่พักที่ใช้เป็นที่ตั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกที่พักและที่ตั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พิจารณาจากสถานที่ที่มีรถโดยสารประจำทางผ่าน สามารถเข้าถึงรถขนส่งสาธารณะได้ ใกล้กับย่านชุมชนที่เป็นย่านการทำงาน กิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ใกล้กับสถานที่ราชการระดับอำเภอเพื่อสะดวกต่อการแนะนำหน่วยงานและประสานความร่วมมือในภายหลัง

ภายในที่พักที่จะใช้เป็นที่ตั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีกว้างพอ เพื่อรองรับในการใช้เป็นที่พบปะหรือในการพัฒนาโจทย์วิจัยและข้อเสนอโครงการ การให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ ดังนั้น สถานที่ที่ตั้งศูนย์ฯ จึงควรมีความสงบในระดับหนึ่ง ไม่เป็นชุมชนที่ติดกับตลาดหรือขีดเส้นทางสายหลักที่มีรถวิ่งผ่านไปมามากเกินไป

ผู้เสนอโครงการได้ใช้หลายช่องทางในการแสวงหาที่ตั้งศูนย์ฯ โดยลงโพสต์ถามหาที่พักผ่าน Facebook Page "มนิรมย์บ้านเรา" จนได้เบาะแสจากคนในพื้นที่แนะนำให้มาหาแถว "ตรอกโรงยา" เหตุที่เป็นถนนมีที่ร้านขายยาแผนโบราณตั้งอยู่หลายร้าน จึงได้เริ่มเดินหา และได้บ้านห้องแถวติดริมน้ำ เยื้องโรงแรมเคียงสง่า (ปัจจุบันเป็นโรงแรมร้าง) จนได้ปรับปรุงและใช้เป็นที่พัก และศูนย์ประสานงานตั้งแต่เดือนเมษายน 2559 เป็นต้นมา

ทำความเข้าใจกับพื้นที่โดยรอบที่พัก/ศูนย์ประสานงานฯ

ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นในทำเลที่ตั้งของที่พัก/ศูนย์ประสานงานฯ ที่นอกจากจะมีร้านขายยาแผนโบราณและชุมชนตลาดเดิมแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของ "ถนนคนเดิน ตลาดร้อยปีคู่สง่า" ในช่วงที่ผู้เสนอโครงการฯ ได้มาอาศัยอยู่นั้น กิจกรรมถนนคนเดินฯ ชบเซาลงไปมากแล้ว จากการพูดคุยกับผู้คนในละแวกนั้น อันเป็นการเริ่มต้นในการหยิบประเด็นดังกล่าวมาพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจกับพื้นที่พบว่า ถนนคนเดินฯ คู่สง่า ริเริ่มโดยท่านนายอำเภอมนิรมย์ (นายบรรพต จันทรเสถียร) ที่กระตุ้นการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมและเชิญนักแสดงมาเปิดตลาดถนนคนเดินฯ ตลอดจนเชิญพื้นเพบ้านเกิดศิลปินแห่งชาติ คุณแม่่องศรี วรนุช ซึ่งมีความศรัทธาในระบอบการมีถนนคนเดินฯ ในปี 2557 เมื่อนายอำเภอบรรพตย้ายไป ประกอบกับตลาดที่เสริมแต่ง ลงทุนใหม่ของผู้ประกอบการหลายรายมากกว่าร้านที่เปิดค้าขายกันตามปกติ เมื่อหมดกิจกรรมการจัดให้มีดารานักแสดงมาช่วยเป็นแม่เหล็กให้คนมาร่วมงาน อาศัยทุนจากภายนอกมากเกินไป ถนนคนเดินฯ จึงค่อยๆ ชบเซาลง แม้มาถึงยุคสมัยนายอำเภอท่านถัดมา (นายเจตศักดิ์ นิลอุบล) ที่พยายามจัดกิจกรรมประกวดร้องเพลงลูกทุ่งชิงเงินรางวัลทุกสัปดาห์ เพื่อช่วยให้ร้านค้ามีรายได้บ้าง ดึงดูดให้คนมาเที่ยวบ้าง แต่ทำได้เพียงระยะหนึ่งก็ต้องยกเลิกไป คงเหลือจุดหมายตาให้ได้ถ่ายภาพ เช่น ทิวทัศน์เขื่อนเรียงหิน ศาลเจ้าพ่อกวานอู ต้นโพธิ์อายุหลายร้อยปี จุดชมวิวน้ำสองสี ที่เป็นทุนเดิมที่มี และเพิ่มเรือสำเภาทองที่สร้างเพิ่มเติมขึ้นใหม่ในภายหลัง นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักปั่นจักรยานจึงแวะมาเยี่ยมชมน้อยบ้างในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์

"ชัยนาท เมืองจักรยาน" เป็นกิจกรรมที่กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง มีการปรับโครงสร้างพื้นฐานโดยเพิ่มเส้นทางจักรยานบนถนนสายพหลโยธิน 1 เป็นโครงข่ายให้นักปั่นจักรยานมีความปลอดภัยและกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของนักปั่นจักรยานได้เป็นอย่างดี สำหรับผู้เสนอโครงการฯ เอง ได้ใช้ต้นทุนทางสังคมและทรัพยากรนี้ตระเวนไปทำความเข้าใจพื้นที่ สำรวจเส้นทาง สถานที่สำคัญในอำเภอคู่สง่า และอำเภอเมืองชัยนาทอยู่เสมอจนถึงปัจจุบัน

การเปิดตัวโครงการแนวทางสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

ผู้เสนอโครงการฯ ได้เริ่มแนะนำโครงการฯ กับหน่วยงานราชการก่อน โดยคาดหวังว่าหน่วยงานต่างๆ มีทุนเดิมในการทำงานกับประชาชนในพื้นที่อยู่แล้ว โดยใช้วิธีเดินเข้าไปพบ แนะนำตนเอง แนะนำหน่วยงาน มอบเอกสารสื่อประชาสัมพันธ์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และอธิบายภารกิจการสนับสนุนกระบวนการสร้างศักยภาพคนในชุมชนด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ผ่านมาได้แนะนำหน่วยงานด้วยวิธีการดังกล่าวกับปลัดเทศบาลตำบลคู่งสำเภา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาครอบครัวและศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมนรมย์ ปลัดอาวุโสอำเภอมนรมย์ ซึ่งได้แนะนำให้รู้จักกับปลัดอำเภอที่รับผิดชอบเขตพื้นที่ตำบลคู่งสำเภา และแนะนำให้ผู้เสนอโครงการฯ เปิดตัว กับหน่วยงานในอำเภอมนรมย์ให้รู้จัก สกว. ผ่านการประชุมประจำเดือนของอำเภอเพื่อการรับรู้ในคราวเดียวไปพร้อมๆ กัน

การประชุมหัวหน้าส่วนราชการอำเภอมนรมย์ ได้กำหนดวาระแนะนำหน่วยงาน สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้โอกาสอธิบายความเป็นมาของ สกว. ภารกิจ แนวทางการสนับสนุน ยกตัวอย่างโครงการที่ได้สนับสนุนไปแล้วในด้านต่างๆ เพื่อลงกระตุ้นความสนใจของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าร่วมประชุม ผลการนำเสนอ สำนักงานเกษตรอำเภอมนรมย์สนใจที่จะใช้โอกาสจากงานวิจัยทำในประเด็นการรักษาสายพันธุ์ส้มโอขาวแตงกวา

นอกจากนี้ ได้สำรวจทุนองค์กรสำคัญในพื้นที่จังหวัดชัยนาท และพบว่ามูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานที่ริเริ่มโดยท่านอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งนอกจากจะรองรับการพัฒนาที่จะมีการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตข้าวขนานใหญ่อันเนื่องจากการสร้างเขื่อนเจ้าพระยาแล้ว ยังเป็นองค์กรที่บ่มเพาะนักพัฒนาเอกชน (NGOs) ในรุ่นแรกๆ ให้รู้จักทำงานกับชุมชน ผู้เสนอโครงการฯ ได้ปั่นจักรยานระยะทางกว่า 18 กิโลเมตร ได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ภายในมูลนิธิฯ พร้อมทั้งพยายามเชิญชวนให้ทำงานร่วมกัน เนื่องจากเห็นว่าปรัชญาการทำงานสอดคล้องกันอย่างยิ่งผลที่ได้พบว่ามูลนิธิบูรณะชนบทฯ เปลี่ยนแปลงไปมาก ปัจจุบันทำหน้าที่เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร เช่น การปลูกไผ่กิมซุง เตาเผาถ่านชีวมวล การผลิตน้ำส้มควันไม้ ฯลฯ รายได้บำรุงมูลนิธิฯ ได้รับจากการเก็บค่าธรรมเนียมกับคณะที่มาศึกษาดูงานบ้าง การใช้ห้องประชุม ห้องพักในโอกาสต่างๆ บ้าง และมูลนิธิฯ ยังไม่ได้ตัดสินใจที่จะร่วมมือกันพัฒนาคมนในชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น แต่ได้แนะนำเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่อำเภอมนรมย์ ซึ่งเป็นวิทยากรด้านการเกษตรให้กับมูลนิธิฯ อย่างคุณสมเกียรติ อยู่สุข อดีตกำนันตำบลคู่งสำเภา

ผู้เสนอโครงการฯ ได้ตามมาพบกับคุณสมเกียรติ ที่บ้าน ได้แนะนำตนเอง แนะนำหน่วยงาน สกว. ภารกิจ ยกตัวอย่างโครงการวิจัยชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังได้ความรู้ประวัติศาสตร์ความรุ่งเรืองของตลาดคู่งสำเภาในอดีต ในฐานะท่าเทียบเรือที่ขนส่งสินค้าล่องไปมาระหว่างภาคกลางและภาคเหนือ ส่วนความสนใจในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น ยังไม่มี

สรุปแล้ว การเดินสาย (Road show) เปิดตัวโครงการฯ ผ่านหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอมนรมย์ และมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยนั้น ยังไม่เกิดแนวทางการทำงานร่วมกัน ดังนั้น ผู้เสนอโครงการฯ จึงได้เปลี่ยนวิธีการเข้าไปร่วมประชาคม หรือกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ด้วยมีความหวังจะพบบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเคลื่อนไหวและลงมือปฏิบัติการจนได้บทเรียนให้บทวนเป็นข้อมูลสำคัญต่อการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นได้

การศึกษาข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับจังหวัดชัยนาทจากแหล่งต่างๆ

ผู้เสนอโครงการฯ ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดชัยนาทในด้านต่างๆ ได้แก่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน การบริหารงานปกครอง ศักยภาพประชาชน การจัดการศึกษา การจัดการสุขภาพ แหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยว ซึ่งได้ปรากฏในบทที่ 2 บริบทจังหวัดชัยนาท ตลอดจนรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชัยนาท เพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบกับโครงการวิจัยในพื้นที่ เพื่อสำรวจความสอดคล้อง และกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้สามารถผลักดันไปสู่การใช้ประโยชน์ มีผู้ใช้ประโยชน์ชัดเจน รวมไปถึงโอกาสในการผลักดันในระดับนโยบาย

การเข้าร่วมประชาคมเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

โอกาสในการเข้าร่วมมี 3 ลักษณะ คือ ประชาคมในงานพัฒนา ประชาคมกลุ่มทางสังคม และประชาสังคมที่มุ่งเป้าเปิดพื้นที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ประชาคมในงานพัฒนา

ผู้เสนอโครงการฯ ได้เข้าร่วมประชาคมสำคัญๆ ได้แก่ ประชาคมการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลคู่งสำเภา โดยผู้เข้าร่วมประชุมไม่มีการคัดค้านการก่อสร้าง เพียงสอบถามรายละเอียดเรื่องผลกระทบเท่านั้น การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท โดยสำนักงานก่อสร้างสะพาน กรมทางหลวงชัยนาทครั้งนี้จะใช้เวลาก่อสร้าง 800 วัน งบประมาณ 488 ล้านบาท คาดว่าจะเสร็จในเดือนสิงหาคม 2561 มีนายประสาธ เลิศวิไลอนันต์ เป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่โครงการฯ ได้จ้างบริษัท SPAN เป็นที่ปรึกษาควบคุมงาน จะเป็นสะพานที่ยาวที่สุดในภาคกลาง (ไม่นับกรุงเทพฯ) ในที่ประชุมมีการสอบถามถนนตัดผ่านเลียบริมชลประทานใกล้กับทางขึ้น-ลง สะพานที่กระชั้นชิดซึ่งต้องมีการจัดการจราจรให้ดี กังวลเสียงดังจากรถที่วิ่งขึ้นลงสะพาน ผู้รับผิดชอบก่อสร้างได้จัดให้มีแผ่นกันเสียงดัง และได้แสดงตำแหน่งที่ต้องรื้อย้าย มีเลนใต้สะพานลอดผ่านเส้นอำเภอ ข้ามฝั่งมาทางจุดโรงเรียนอนุบาลมโนรมย์ กังวลบ้านเรือนจะใกล้สะพานที่ก่อสร้างว่าฝุ่นละอองเกินมาตรฐานไหม จะทำการค้าได้ตามปกติหรือไม่ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเห็นชอบในการก่อสร้าง และได้ผ่านขั้นตอนการศึกษาผลกระทบไปแล้ว ไม่ได้อยู่ในบทบาทของผู้เสนอโครงการฯ ที่จะเข้าไปร่วมตัดสินใจได้

ประชาคมตรวจรับการสร้างถนนเพื่อแก้ไขการสัญจรในช่วงหน้าฝน ซึ่งเดิมเป็นถนนดิน ประชาคมครั้งนี้ ผู้เสนอโครงการฯ ได้มีโอกาสแนะนำตัวเองและหน่วยงาน สกว. กับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 (คุณสมภพ แท่งทอง) โดยมีท่าทีสนใจจะทำเรื่องสวนร่วมโอชารวมแดงกว้าผ่านผู้รู้ในชุมชน แต่เมื่อเวลาผ่านไป ผู้ใหญ่บ้านยังไม่มีเวลาที่จะนัดคุย ทำให้ยังไม่ได้เริ่มขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่

ประชาคมกลุ่มทางสังคม

การประชุมเครือข่ายประชาสังคมภาคกลาง ครั้งที่ 9 วันที่ 8-9 มิถุนายน 2560 ณ โรงแรมแพนตาซี รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท คุณเดช พุ่มคชา ได้เล่าถึงความเป็นมาในการจัดทำฐานข้อมูลประชาสังคมทั่วประเทศ โดยกล่าวถึงการบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่าง สกว. สำนักนายกรัฐมนตรี และกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2559 ที่ผ่านมามององค์กรภาคประชาสังคมมีงานดีๆ แต่ไม่ค่อยได้ถูกรับรู้ มีกลุ่มหัวไวใจสู้ ที่จะกระตุก กระตุ้น และต้องการมีเพื่อนทำงานให้ได้งานทั้งปริมาณและคุณภาพ บางปัญหาที่ซับซ้อนจัดการยากยังไม่มีการทำงานร่วมกันทำ งานไหนมีคนทำมาก

ควรจะนำเรื่องราวความสำเร็จ (Success Story) มาบอกต่อ งานที่ขาดแคลนเวทีแลกเปลี่ยน ก็ต้องสร้างโอกาสในการแสวงหาเพื่อนร่วมงานทั้งในระดับจังหวัด ภาค ประเทศ

ข้อเสนอที่น่าสนใจ คือ ทุกคนมีกรอบของตัวเอง ตกลงจะแก้ที่ไหนแน่ น่าจะถอดพัฒนาการผ่านเส้นเวลา (Timeline) ประชาสังคมแต่ละยุคควรมีแนวคิดเป็นอย่างไร การจัดการความรู้ (Knowledge Management - KM) ของนักพัฒนาเอกชน (NGOs) ทำอย่างไรจะเหมือน "งานวัด" ที่คนในชุมชนพร้อมใจมาทำกันเอง รู้บทบาท รู้ว่าใครเก่งอะไร แล้วจัดงานวัดได้ แต่รวมกลุ่มแบบอื่นทำไมทำไม่ได้เหมือนงานวัด ควรสังเคราะห์ตัวแบบ (Model) เพื่อตอบโจทย์บางอย่างในงานนี้

เมื่อได้ประมวลประเด็นสำคัญของแต่ละจังหวัดในเขตภาคกลาง พบประเด็นที่แต่ละจังหวัดเห็นว่าสำคัญเร่งด่วน (ประเด็นร้อน) และประเด็นที่คิดว่าสามารถยกระดับให้สำคัญระดับภาคเพื่อแสวงหาความร่วมมือทำงานร่วมกันได้ ดังนี้

จังหวัด	ประเด็นร้อน	ประเด็นร่วม
สุพรรณบุรี	โรงไฟฟ้าชีวมวล	ลดสารเคมีเกษตร
สระบุรี	ขยะ, น้ำ, เหล้า	อุบัติเหตุ (จากเหล้า)
นนทบุรี	ขยะ, น้ำเสียในคลอง, แผงลอยทางเท้า	ผังเมือง, ไล่อื้อชุมชนริมคลอง
อ่างทอง	เกษตร, อาหารปลอดภัย, ผู้สูงอายุ, ยาเสพติด	อาหารปลอดภัย
กรุงเทพฯ	แรงงานนอกระบบ ต่างด้าว 6 แสนกว่าคน, คนจนเมือง, ยาเสพติด, สวัสดิการชุมชน	
สิงห์บุรี	ขยะ, ยาเสพติด, เด็ก, สิทธิมนุษยชน (กระบวนการยุติธรรม), สุขภาพ, อุบัติเหตุ	อุบัติเหตุ, เหล้า
ลพบุรี	น้ำท่วม - น้ำแล้ง, ยาเสพติด, ขยะ, ราคาสินค้าเกษตร, เหล้า, อุบัติเหตุ, อาหารปลอดภัย	ความมั่นคงทางอาหาร, การจัดการน้ำ
ชัยนาท	น้ำท่วม สภาพอากาศเปลี่ยน, ที่ดินเข่านายทุน, ละทิ้งอาชีพสวนส้มโอ, หนี้สินเกษตรกร, รุกป่า, ขยะ, ผู้สูงอายุ	การจัดการลุ่มน้ำ, ผู้สูงอายุ
อุทัยธานี	ย้ายชุมชนออกจากป่า, เกษตรเคมี, การจัดการภาครัฐ, ภัยธรรมชาติ, ผู้สูงอายุมากขึ้น	สุขภาพ, ป่า (มีเครือข่ายป่าชุมชนรอบผืนป่าห้วยขาแข้ง 65 ผืนป่า)
นครสวรรค์	เขื่อน, โรงไฟฟ้าชีวมวล, ตัดไม้จากป่า, นิวเคลียร์, รถไฟความเร็วสูง (ตาคลี หนองปลิง ชุมแสง ทับกริช)	

โครงการพัฒนาขนาดใหญ่และความเป็นเมือง

- ขยะ
- คุณภาพน้ำ
- รถไฟรางคู่ รถไฟความเร็วสูง
- ผลกระทบต่อดิน น้ำ ป่า (ทรัพยากร)
- การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตร ผังเมือง หนี้สิน (ชัยนาท)

สิทธิชุมชน

- ย้ายชุมชนออกจากป่า (อุทัยธานี)
- ย้ายชุมชนออกจากโครงการก่อสร้าง (นครสวรรค์, ลพบุรี)
- การรับรู้สิทธิของตนเองในกระบวนการยุติธรรม (สิงห์บุรี)

สุขภาพ

- ผู้สูงอายุ
- ความมั่นคงทางอาหาร/อาหารปลอดภัย (ลพบุรี, สิงห์บุรี)
- เหล้า อุบัติเหตุ

การบริหารจัดการสังคม

- ผู้สูงอายุ
- เด็กและเยาวชน

วิเคราะห์ภาพจังหวัดไปสู่การเปลี่ยนของสังคมโลก

จากสถานการณ์ ปรากฏการณ์ทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อลูกขึ้นมาเคลื่อนไหว ภาคประชาสังคมทำไมไม่โต? เพราะระบบแทรกแซง เช่น น้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 เป็นปัญหาร่วม แต่ระบบของรัฐบาลก็บริหารจัดการต้องสร้างทางด่วนน้ำ (Flood way) ไม่เปิดให้ออกแบบเพื่อหาทางเลือกอื่น ไม่มีการสื่อสารข้อมูล หรือเปิดเวทีพูดคุยเพียงพอ

นักพัฒนารุ่นใหม่ ทิศทางการเปลี่ยนแปลง ขาดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักพัฒนารุ่นใหม่กับนักพัฒนาเดิม

ภาคประชาสังคม ได้มีส่วนร่วมในการทำแผนประเทศ จังหวัดหรือไม่ ติดตามการดำเนินงานภาครัฐ ไม่ไปละเมิดคนในชุมชน เช่น โรงไฟฟ้าถ่านหิน

เขียนตัวเอง ปักหมุด จะเห็นการเชื่อมโยง ทำหลายเรื่อง เชื่อมรอยต่อภาคประชาสังคม ภาครัฐ เอกชน แสวงหา เกียวก้อยคนมาร่วมทำงาน

สงสัย NGOs สำนักงานอยู่ภาคกลาง/กรุงเทพฯ แต่พื้นที่ทำงานส่วนใหญ่อยู่ภาคเหนือ มองข้ามพื้นที่ที่มีปัญหาซับซ้อนในเขตเมือง

ฐานข้อมูลองค์กรภาคประชาสังคมที่จะจัดทำขึ้น ไม่ได้ทำไปเพื่อตอบนายกฯ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แต่ทำให้เห็นว่าภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนสำคัญต่อความเป็นไปของประเทศ ทำให้เห็นว่าเรามีตัวตน

การเข้าร่วมในเวทีประชาคม ทำให้รู้จักกับคุณยุพิน ขำนิล ที่มีบทบาทสำคัญในภาคประชาสังคมจังหวัดชัยนาท และเริ่มเข้าถึงสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ โดยเริ่มจากระดับอำเภอโนนรมย์

ประชาสังคมที่มุ่งเป้าเปิดพื้นที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จุดเริ่มต้นในการรู้จักสภาองค์กรชุมชน นอกเหนือจากในเวทีการประชุมเครือข่ายประชาสังคมภาคกลางแล้ว ยังได้ติดตามความเคลื่อนไหวกิจกรรมระดับบุคคล คือ คุณทิวาพร ทองอินทร์ ที่มีกิจกรรมทำเพื่อชุมชนอยู่สม่ำเสมอ และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่เกิดจากการรวมตัวของสภาองค์กรชุมชนตำบลทางน้ำสาคร อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท จนได้นัดหมายเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนมารับฟังแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน จนกลุ่มอาชีพต่างๆ สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดงานเดิมให้ดีขึ้น เริ่มเรียนรู้การวิจัยไปพร้อมๆ กัน โดยมีสภาองค์กรชุมชนฯ เป็นพื้นที่ปรึกษาหารือระหว่างทาง

ประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม

โครงการแนวทางสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลไกพี่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม สำหรับสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีทุนเดิมในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดสิงห์บุรี

แม้จะไม่ได้ตอบวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้แต่เดิม แต่ผู้เสนอโครงการฯ ได้มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงครามอย่างต่อเนื่อง โดยพบบทเรียนว่า มีพัฒนาการและการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญ ด้วยการเพิ่ม (plus) หน้าที่ในการเป็นหน่วยจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ (Empowerment) ให้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา จัดรูปเป็นองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม (Social Enterprise) ในนาม บริษัทสร้างสรรค์ปัญญา จำกัด โดยมีงานหลักๆ เป็น 4 ส่วน คือ 1) การสนับสนุนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research - CBR) 2) งานประเด็นเด็กและเยาวชนโดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้โครงการกล้าใหม่ใฝ่รู้ และการสร้างสำนึกพลเมืองรุ่นใหม่ (Active Citizen) 3) แผนงานสนับสนุนการป้องกันอุบัติเหตุจราจรในระดับจังหวัด (สอจร.) โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (สสส.) โดยผู้เสนอโครงการได้เข้าร่วมเป็นภาคีดำเนินโครงการดังกล่าว โดยมีพื้นที่ปฏิบัติงานใน 2 อำเภอของจังหวัดชัยนาท คือ อำเภอมโนรมย์ และอำเภอเมืองชัยนาท โดยเป็นจังหวัดตัวแทนของเขตสุขภาพที่ 3 ซึ่งได้ตั้งเป็นแผนกิจกรรมพัฒนาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแล้ว ยังมีเป้าหมายให้เกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่การดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) ทั้ง 6 แห่ง อันเป็นผลสืบเนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม

การเข้าร่วมเรียนรู้กับเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันออก และตะวันตก

การเข้าร่วมเรียนรู้กับเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันออก และตะวันตก เกิดผลในการปิดหมุดเพื่อสร้างโอกาสให้กับชุมชนในพื้นที่ได้เข้าถึงกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นใน 2 รูปแบบสำคัญ คือ

บทบาทการเป็นพี่เลี้ยงร่วม

ร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วางบทบาทเป็นพี่เลี้ยงร่วมกันในโครงการวิจัยวิจัยที่ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนไปแล้ว จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ 1) รูปแบบการผลิตและการตลาดฝรั่งคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์ 2) การสร้างทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (TG, MSM) กลุ่มนางฟ้าแก้วเขียว อำเภอแก้วเขียว จังหวัดนครสวรรค์

นอกจากนี้ ยังอยู่ระหว่างหารือกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุพรรณภูมิ และสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย มูลนิธิชีวิตไทย (Local Act) ในการเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนโครงการแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สิน ด้วยรูปแบบการเกษตรครบวงจรของกลุ่มส่งเสริมการเกษตรครบวงจร ตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ได้มีเครือข่ายนักวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ที่ดำเนินโครงการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสิงห์บุรี และพบโอกาสที่มีกลุ่มเยาวชนตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ที่พัฒนาแหล่งเรียนรู้ "สวนดินสอ" ที่ใช้แนวคิด "คน/สวน/โลก" แนวคิดหลักจากการกล้าที่จะเลือกสวนกระแสดังสังคมและความคาดหวังทางสังคม สู่การเลือกทางเดินแบบที่เหมาะสมให้กับตนเอง โดยผนวกการเรียนรู้ชีวิต "คน" ตัวแทนของสิ่งมีชีวิตบนโลกผ่าน "สวน" ซึ่งเป็นตัวแทนของธรรมชาติ นำไปสู่การเรียนรู้ "โลก" จากการเห็นคุณค่าในชีวิตและธรรมชาติ รวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ที่เกื้อกูลกันรอบตัว

เกิดทักษะที่นำไปใช้ในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ เป็นครูที่ให้ทั้งความรู้ในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยเติมความรู้ไปพร้อมๆ กับการจัดประชุมพี่เลี้ยง ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก ในจังหวัดอ่างทอง ได้แก่ การกลั่นกรองและพิจารณาโครงการเครื่องมือการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์สังเคราะห์ การถอดบทเรียนและคืนข้อมูลให้กับชุมชน และการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนได้จุดประกายในเรื่องราวทบทวนงานวิจัยว่ามีความสำคัญผู้เสนอโครงการฯ จึงเห็นประโยชน์ของการทบทวน (Review) โครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาท และจังหวัดนครสวรรค์ นอกจากจะเป็นการรวบรวมข้อค้นพบหรือข้อมูลความรู้ที่ได้จากการวิจัยในแต่ละประเด็นแล้ว การพัฒนาโจทย์วิจัยและข้อเสนอโครงการวิจัยจะมีทุนความรู้เดิมเพื่อใช้ตรวจทานว่าประเด็นการวิจัยที่เสนอขึ้นมานั้น ดำเนินการแล้วได้ความรู้เพิ่มจากเดิมหรือไม่ มีความแตกต่างในกระบวนการวิจัยหรือวิธีวิทยาหรือไม่ นอกเหนือจากการตรวจทานด้วยหัวใจของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3 ประการ คือ โจทย์วิจัยมาจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และต้องมีการปฏิบัติการจริง ซึ่งผลการทบทวนโครงการวิจัย ได้สรุปเป็นภาพรวมในบทถัดไป

สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

เดือนสิงหาคม 2560 คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์การวิจัย สถาบันนิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหนึ่งในคณะอนุกรรมการฯ ชุดนี้ด้วยนั้น ได้รับมอบหมายให้หาแนวทางขับเคลื่อนประเด็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งนอกเหนือจากในมิติสุขภาวะแล้ว ควรให้ความสำคัญกับมิติเศรษฐกิจหรือปากท้อง หรือประเด็นอื่นที่รัฐบาลให้ความสนใจ อย่างการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่นายกรัฐมนตรีกำหนดเป็นหนึ่งในมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจจากฐานราก เป็นต้น และมีโอกาสผลักดันข้อค้นพบสำคัญกลับเข้าสู่กระบวนการนิติบัญญัติเพื่อออกเป็นกฎหมายที่สนับสนุนรูปแบบการบริหารจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ต่อไป

เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2560 เทศบาลตำบลห้วยงู และ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้จัดกิจกรรมทบทวนทุนชุมชนตามแนวคิดของ Pierre Felix Bourdieu และ รศ.กาญจนา แก้วเทพ ด้วยการตั้งคำถามกับคนสามวัยที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อระดมทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ และทุนประสบการณ์ จากนั้นได้ชวนให้ผู้เข้าร่วมระดมความคิดในหัวข้อ ภาพฝันชุมชนห้วยงูในอนาคตที่อยากเห็นอีก 5 ปีข้างหน้า สถานการณ์ปัญหาที่ขัดขวางจนไปไม่ถึงภาพฝัน การยกระดับทุนในชุมชนที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น และพบว่าตำบลห้วยงูได้ดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุมายาวนาน จนเป็นต้นแบบ (Model) มีต้นทุนที่ดี มีคนเก่งๆ หลายภาคส่วนพร้อมสนับสนุน งบประมาณ

จะลงมาพัฒนาที่ตำบลห้วยงูจำนวนมาก แต่จะทำอย่างไรให้งบประมาณที่ลงมาแล้ว ให้การพัฒนา
ยั่งยืน มองระยะยาว จึงเป็นโจทย์ที่ทำให้ สกว. มาเริ่มต้นด้วยการทำกระบวนการเตรียมคน เตรียม
พื้นที่ เพื่อพร้อมรับกับการพัฒนาที่จะลงมา ทบทวนตัวตน ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมาให้ชัด ทำให้ทุก
คนในชุมชนตำบลห้วยงูเข้าใจและอธิบายความเป็นคนห้วยงูได้ตรงกัน ก่อนจะมองภาพการพัฒนา
ตำบลห้วยงูในอนาคตร่วมกัน โดยเปลี่ยนผ่านจากชมรมผู้สูงอายุมาเป็น "คลังสมองท้องถิ่น" ที่สามารถ
เป็นพื้นที่กลางไว้ใช้พัฒนาทักษะความสามารถ หนุนเสริมความเข้มแข็งจากพลังปัญญาของคนสามวัย
เสริมบทบาทของสภาเด็กและเยาวชน ทำงานควบคู่ไปกับวัยทำงานที่ที่สำคัญในการสร้าง
เศรษฐกิจของชุมชน ถอดบทเรียนจากคณะที่มาศึกษาดูงาน ถอดบทเรียนต้นแบบชมรมผู้สูงอายุ
ต้นแบบศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ต้นแบบรูปแบบการทำแผนดูแลผู้สูงอายุ ต้นแบบนวัตกรรมที่ใช้ทรัพยากร
ท้องถิ่นมาประดิษฐ์กายอุปกรณ์ดูแลผู้สูงอายุ ต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการตนเอง
ระดับหมู่บ้าน ต้นแบบศูนย์ดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม ใช้โอกาสในการนำทุนชุมชนและปัญหาที่ชุมชน
ต้องการทดลองแก้ไขหรือจัดการตนเองมาพัฒนาเป็นโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น โรงเรียนชาวนา
การจัดการท่องเที่ยวบึงวงษ์อ่าง อาหารสั่งตัดสำหรับผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง นวัตกรรมกายอุปกรณ์
ดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง ฯลฯ โดยมีเป้าหมายในการสร้างคน (Empowerment) และสร้าง
กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนสามวัย

บทที่ 4

สรุปผลการทบทวนโครงการวิจัย

ภาพรวมสถิติฐานข้อมูลการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

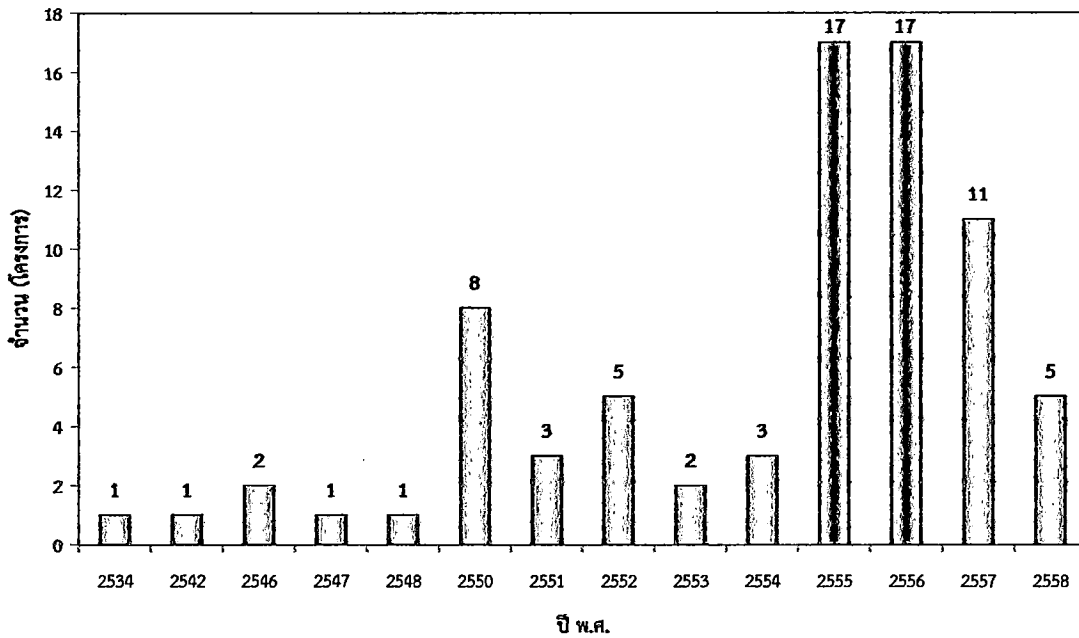
ปีที่เผยแพร่รายงานการวิจัย

จากข้อมูลพบว่าในปีที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่รายงานการวิจัยมากที่สุด อยู่ในช่วงปี พ.ศ.2555-2556 รวมแล้ว 34 โครงการจากทั้งสิ้น 77 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 44.16 เมื่อพิจารณาในเหตุผลพบว่า ในปี พ.ศ.2543 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้ขอใช้พื้นที่อำเภอสรรคบุรี ก่อตั้งศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัยขึ้นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท จนมีอาคารที่ใช้ในการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2551 ประกอบกับในปี พ.ศ.2555 รัฐบาลกำหนดนโยบายหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด ให้มหาวิทยาลัยรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้ใช้งานวิจัยเป็นสื่อกลางในการลงพื้นที่ทำงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่ จึงทำให้ในช่วงดังกล่าวมีการดำเนินโครงการวิจัยในพื้นที่มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่โครงการวิจัยที่มีการเผยแพร่อันดับแรกสุด (เท่าที่สืบค้นได้) คือ รายงานการวิจัยเมื่อปี พ.ศ.2534 ของมหาวิทยาลัยศิลปากรที่ได้ดำเนินการศึกษากลุ่มน้ำท่าจีนตอนบนเพื่อการวางแผนการพัฒนาชุมชนเมือง รายละเอียดตามตารางและแผนภูมิที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนรายงานการวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่จำแนกตามรายปี

ปีที่เผยแพร่งานวิจัย (พ.ศ.)	จำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่ (โครงการ)	ร้อยละ
2534	1	1.30
2542	1	1.30
2546	2	2.60
2547	1	1.30
2548	1	1.30
2550	8	10.39
2551	3	3.90
2552	5	6.49
2553	2	2.60
2554	3	3.90
2555	17	22.08
2556	17	22.08
2557	11	14.29
2558	5	6.49
รวม	77	100.00

แผนภูมิแสดงจำนวนรายงานการวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่จำแนกตามรายปี

แหล่งทุนสนับสนุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่ดำเนินงานวิจัย

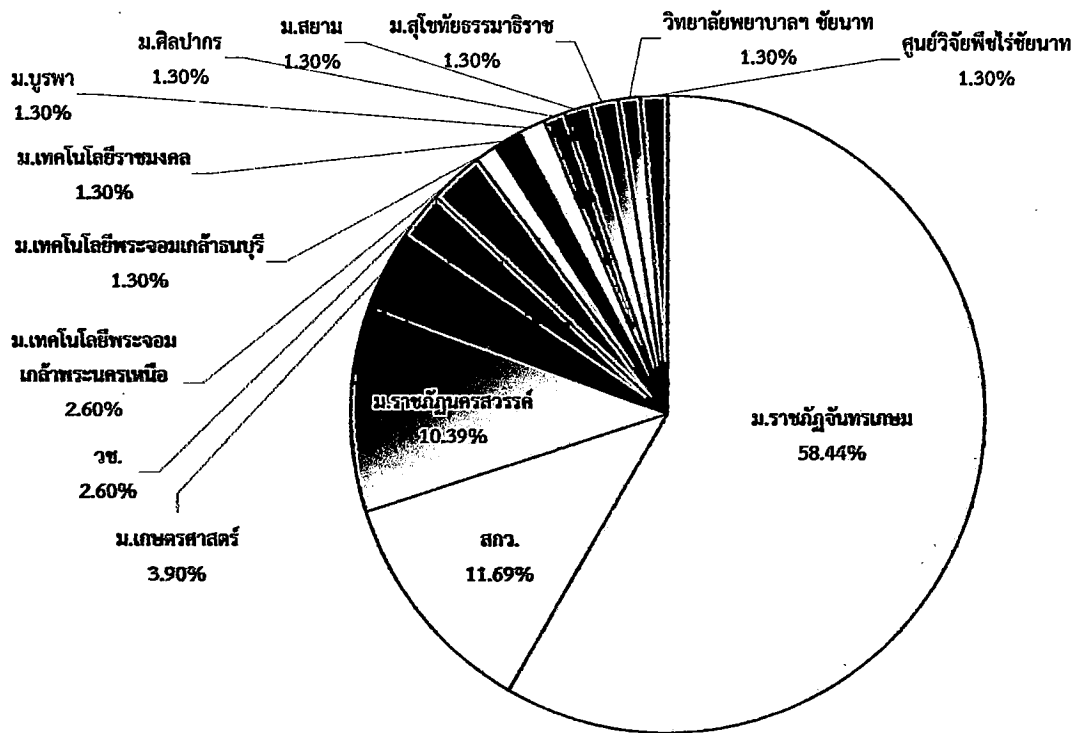
จำแนกตามแหล่งทุนสนับสนุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่ดำเนินงานวิจัยจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรให้ดำเนินโครงการวิจัย พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่มีการศูนย์การศึกษาในพื้นที่จังหวัดชัชวาท ได้รับการสนับสนุนมากที่สุดถึง 45 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 58.44 และเป็นงานวิจัยที่ดำเนินการโดยสถาบันการศึกษาเกือบทั้งหมด มีเพียง 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.90 ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐตามภารกิจงานปกติ และกลุ่มนักวิจัยชาวบ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) รายละเอียดตามตารางและแผนภูมิที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนและร้อยละโครงการวิจัยจำแนกตามแหล่งทุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่สนับสนุนให้ดำเนินโครงการวิจัย

หน่วยงาน/สถาบันการศึกษา	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	45	58.44
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)	9	11.69
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	8	10.39
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	3	3.90
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)	2	2.60
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	2	2.60
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	1	1.30
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล	1	1.30
มหาวิทยาลัยบูรพา	1	1.30
มหาวิทยาลัยศิลปากร	1	1.30
มหาวิทยาลัยสยาม	1	1.30
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	1	1.30

หน่วยงาน/สถาบันการศึกษา	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท	1	1.30
ศูนย์วิจัยพืชไร่ชัยนาท	1	1.30
รวม	77	100.00

แผนภูมิแสดงร้อยละโครงการวิจัยจำแนกตามแหล่งทุนหรือหน่วยงาน/สถาบัน
ที่สนับสนุนให้ดำเนินโครงการวิจัย

การกระจายตัวของโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอ

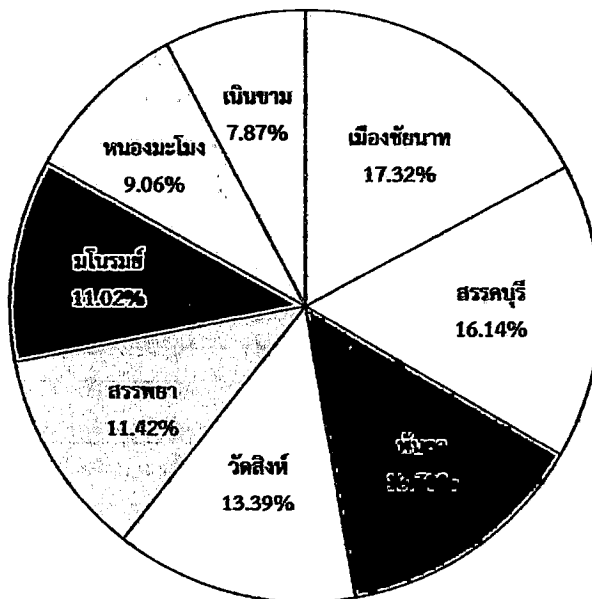
จากข้อมูลพบว่า อำเภอเมืองชัยนาทและอำเภอสรรคบุรี มีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุด คือ จำนวน 44 โครงการ และ 41 โครงการ ตามลำดับ รวมแล้วคิดเป็นร้อยละ 33.46 หรือหนึ่งในสาม ของจำนวนโครงการวิจัยทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษมตั้งอยู่ในเขตอำเภอสรรคบุรีซึ่งมีเขตพื้นที่ติดต่อกับอำเภอเมืองชัยนาท ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่สะดวกในการเดินทาง การประสานงานเพื่อการปฏิบัติการวิจัย รายละเอียดตามตาราง แผนภูมิ และแผนที่ ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอในเขตจังหวัดชัยนาท

อำเภอ	จำนวนโครงการ (ความถี่)	ร้อยละ
เมืองชัยนาท	44	17.32
สรรคบุรี	41	16.14
หันคา	35	13.78
วัดสิงห์	34	13.39
สรรพยา	29	11.42

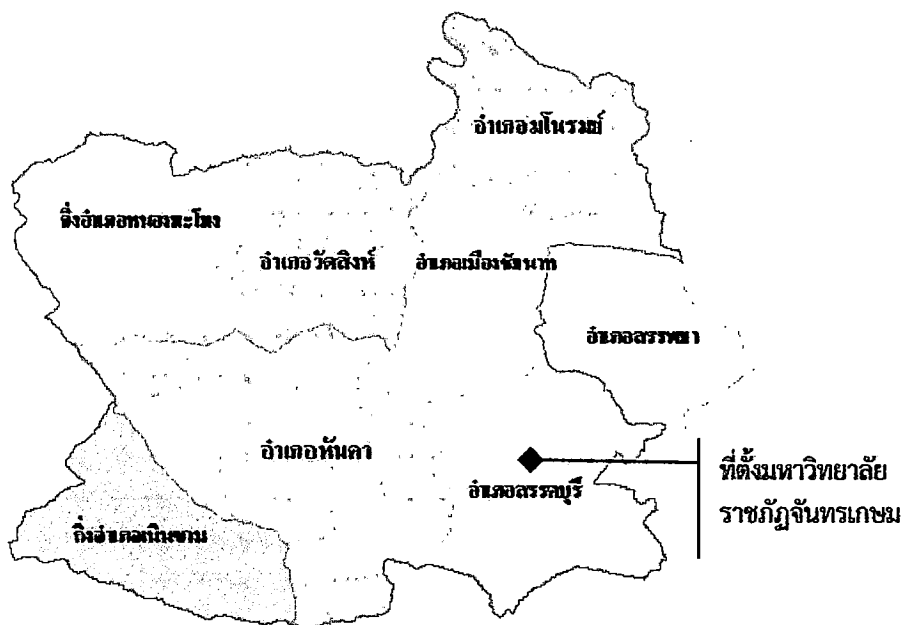
อำเภอ	จำนวนโครงการ (ความถี่)	ร้อยละ
มโนรมย์	28	11.02
หนองมะโมง	23	9.06
เนินขาม	20	7.87
รวม	254	100.00

แผนภูมิแสดงร้อยละโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอในเขตจังหวัดชัยนาท

หมายเหตุ : บางโครงการมีพื้นที่ศึกษาวิจัยครอบคลุมมากกว่า 1 อำเภอ

แผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอในจังหวัดชัยนาท

โครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นการวิจัย

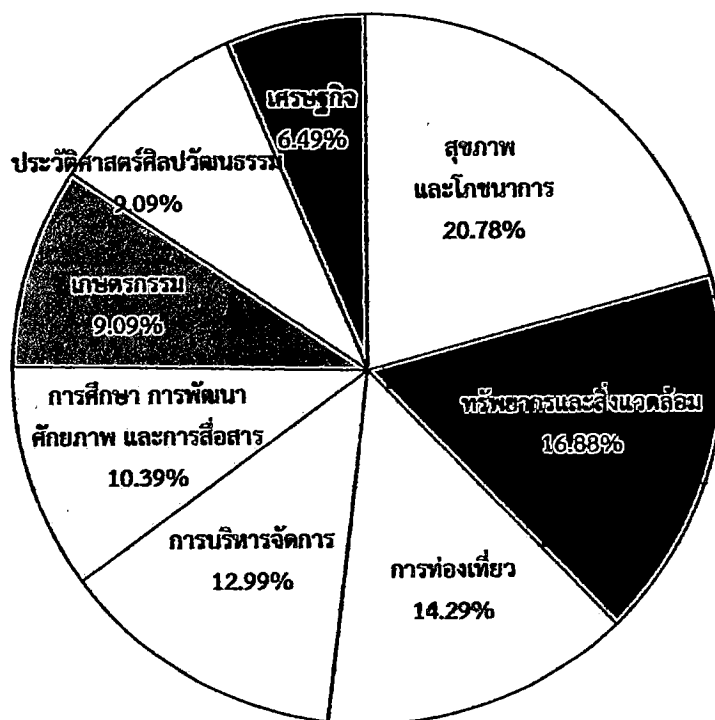
จากฐานข้อมูลการวิจัย ผู้จัดทำรายงานสามารถจัดกลุ่มประเด็นการวิจัยได้ 8 กลุ่ม และพบว่า ประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ มีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุดคือ 16 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.78 ทั้งนี้ เนื่องจากมีชุดโครงการ "วิจัยและพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท" ที่มีโครงการย่อยอีก 5 โครงการ ดำเนินการในพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดชัยนาท รองลงมาคือประเด็น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จำนวน 13 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 16.88 โดยเป็นโครงการวิจัยเชิงทดลองในการศึกษาคุณสมบัติของดิน ทรายแม่น้ำ ทรายบก เพื่อการนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ รายละเอียดตามตารางและแผนภูมิที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของโครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นการวิจัย

ประเด็น	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ	คำสำคัญ
สุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ	16	20.78	น้ำมันหอมระเหยจากเปลือกส้มโอต้านอนุมูลอิสระ ยับยั้งแบคทีเรีย เซลล์มะเร็งช่องปาก, ผู้ป่วยโรค เรื้อรัง, โรคสมองเสื่อม, ผัก ผลไม้สร้างสุขภาพ, คัมภีร์ยาสมุนไพรโบราณ, แบคทีเรีย ยีสต์ รา ตาลโตนด, อะซิติก เชลลูโลสจากผลไม้, ไวน์ส้มโอ, ส่งเสริมสุขภาพชุมชน
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	13	16.88	ความหลากหลายชีวภาพ, พัฒนาดินเพื่อผลิต เครื่องปั้นดินเผา เซรามิกส์, ป่าชุมชน, พืชกาฝาก, คลองส่งน้ำ, ทรายผลิตแก้ว อิฐบล็อก อิฐทนไฟ, ศูนย์เรียนรู้พลังงานทางเลือก
การท่องเที่ยว	11	14.29	ท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ท่องเที่ยวกลุ่มน้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย, ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, ประเมินศักยภาพ รายได้ จากการท่องเที่ยว, ท่องเที่ยวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์, จัดการ ความรู้การท่องเที่ยว, ความเห็นประชาชนต่อการ ท่องเที่ยว, วิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว
การบริหารจัดการ	10	12.99	กฎหมายดูแลทราย, กฎหมายคุ้มครองพืชในผัก ผลไม้, กฎหมายคุ้มครองภูมิปัญญา, บทบาท อบต. , ขยะพลาสติกผลิตเชื้อเพลิง, วิสาหกิจชุมชน, จัดการน้ำเสีย, การผลิตและขนส่งส้มโอ, วางแผน พัฒนาชุมชนเมือง
การศึกษา การพัฒนา ศักยภาพ และการสื่อสาร	8	10.39	โรงเรียนขนาดเล็ก, รายการโทรทัศน์ทาง อินเทอร์เน็ต, ความสามารถแก้ปัญหาของครู ปฐมวัย, ความฉลาดทางอารมณ์ของพ่อแม่ นักเรียน, บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน, ศักยภาพวิจัยของ อบต., โจทย์วิจัยจากปัญหา

ประเด็น	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ	คำสำคัญ
			ท้องถิ่น, พัฒนากิจวิจัยท้องถิ่นภาครัฐ
เกษตรกรรม	7	9.09	รูปแบบการทำนา, เก็บเกี่ยวและขนส่งข้าวเปลือก, ไรศในแพะ, มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว, ปลานิล, ข้าวโพดหวาน, หญ้าแพงโกล่า
ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม	7	9.09	ดนตรีชาวบ้าน, ตาลโตนด, รำมะนา, ลวดลายใบ เสมา, ประวัติศาสตร์ชุมชน, จิตรกรรมฝาผนัง, โบราณสถาน
เศรษฐกิจ	5	6.49	เครื่องปิดปากถุงพลาสติก, ธุรกิจผ้าทอ, ตลาด สินค้าชมรมผู้สูงอายุ, สินค้าเกษตรวิสาหกิจชุมชน, พัฒนาผลิตภัณฑ์เสื้อก
รวม	77	100.00	

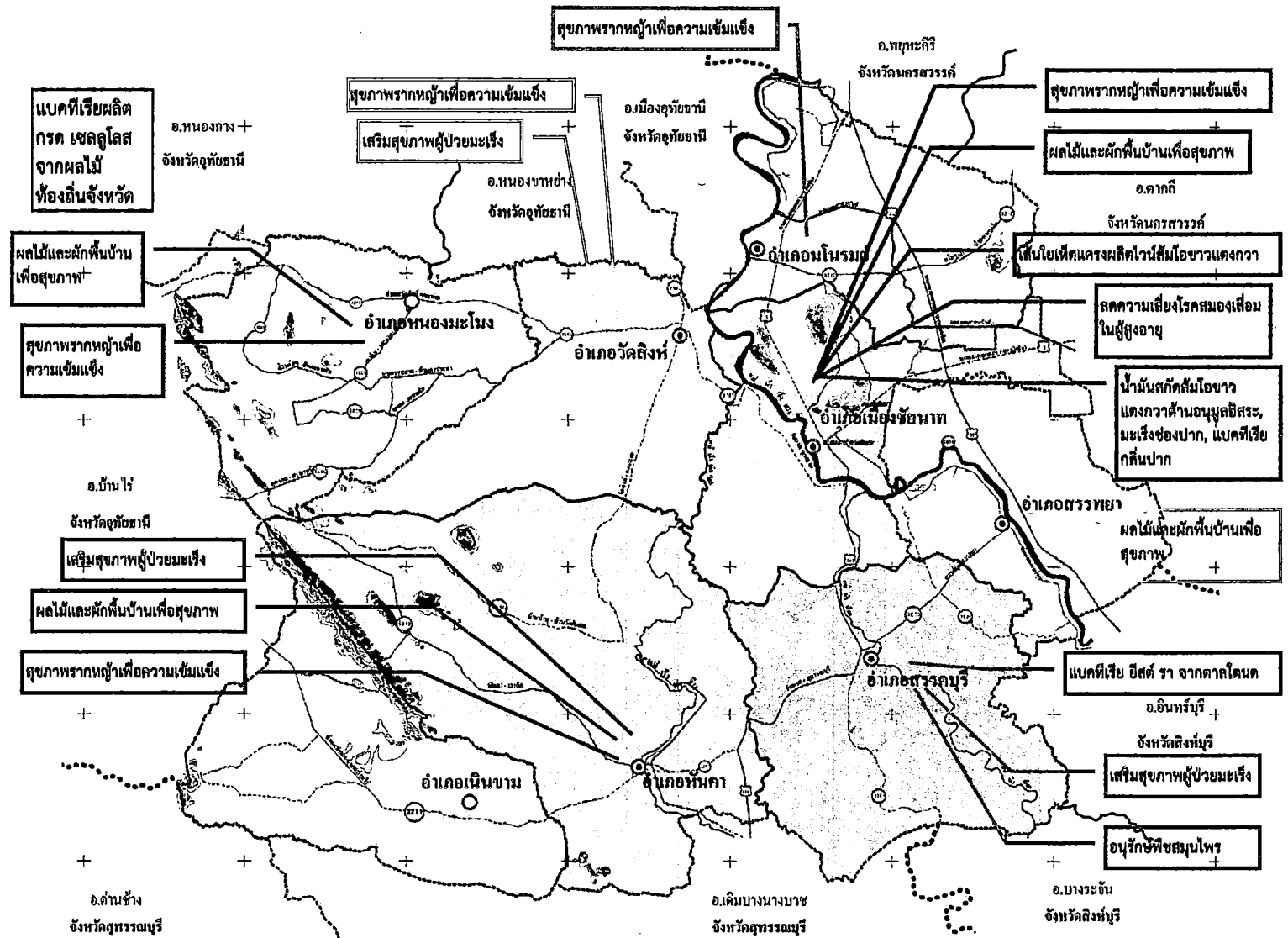
แผนภูมิแสดงร้อยละของโครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นการวิจัย

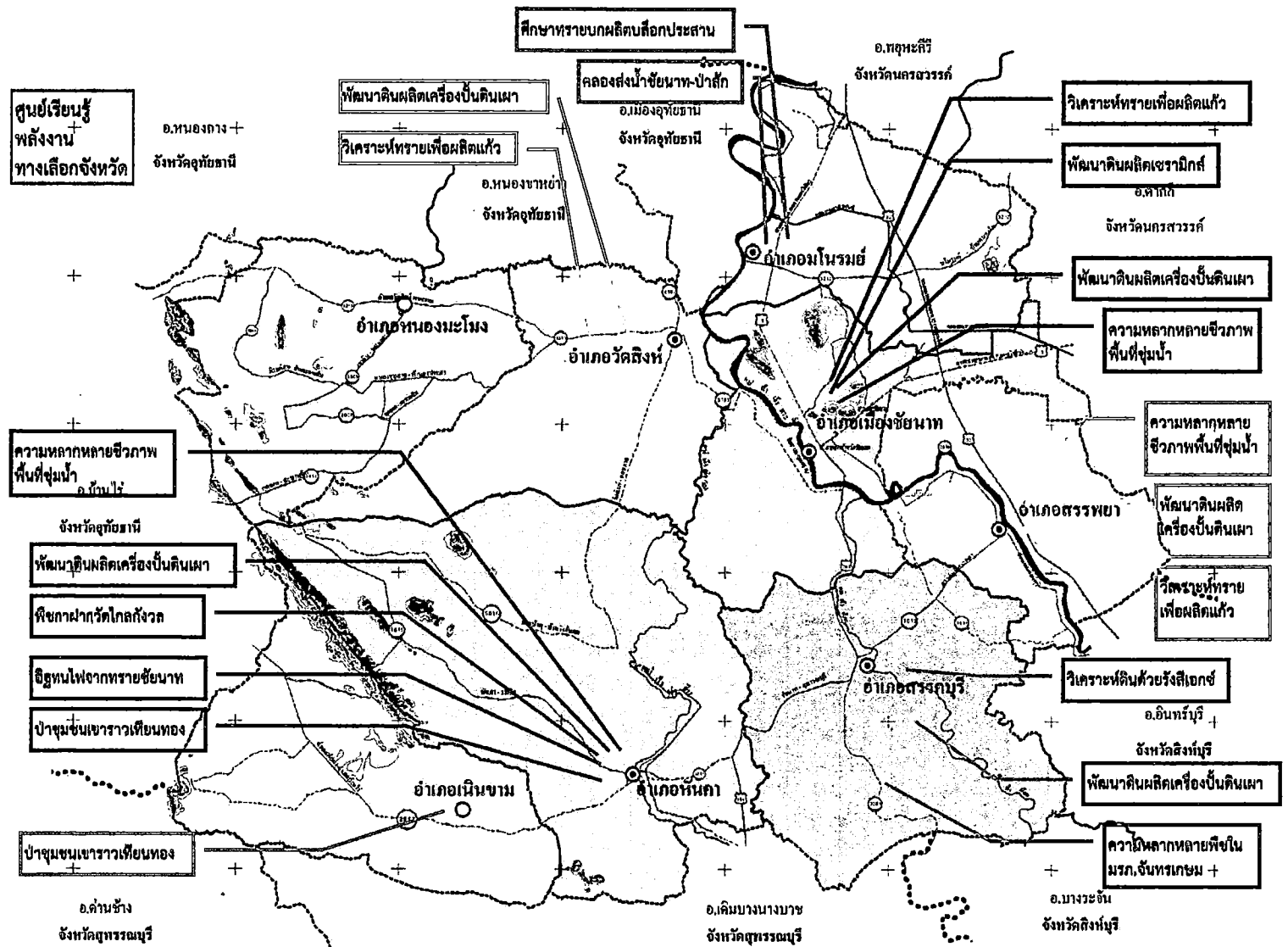

เมื่อนำข้อมูลประเด็นการวิจัยมาจำแนกเป็นรายอำเภอ พบว่า ประเด็นการท่องเที่ยวกระจายอยู่ทุกอำเภอของจังหวัดชัยนาทที่ใกล้เคียงกัน ขณะที่อำเภอเมืองชัยนาทให้ความสนใจในการดำเนินโครงการวิจัยประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ ส่วนอำเภอสรรคบุรีมีผู้สนใจวิจัยดำเนินโครงการวิจัยประเด็นประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่เด่นชัดมากกว่าอำเภออื่น รายละเอียดตามตารางที่แสดง

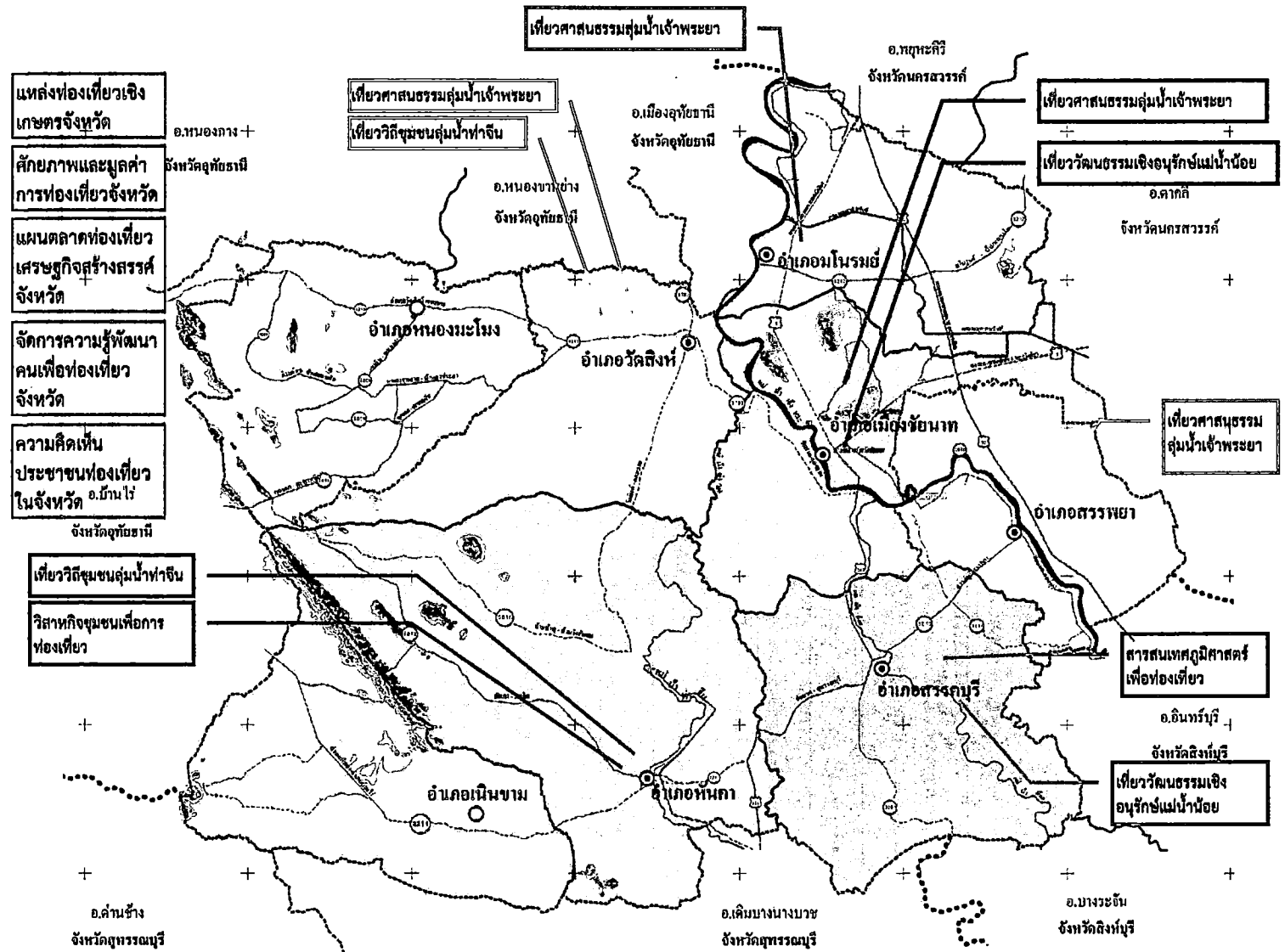
ตารางแสดงความถี่ของประเด็นการวิจัยจำแนกตามรายอำเภอในจังหวัดชัยนาท

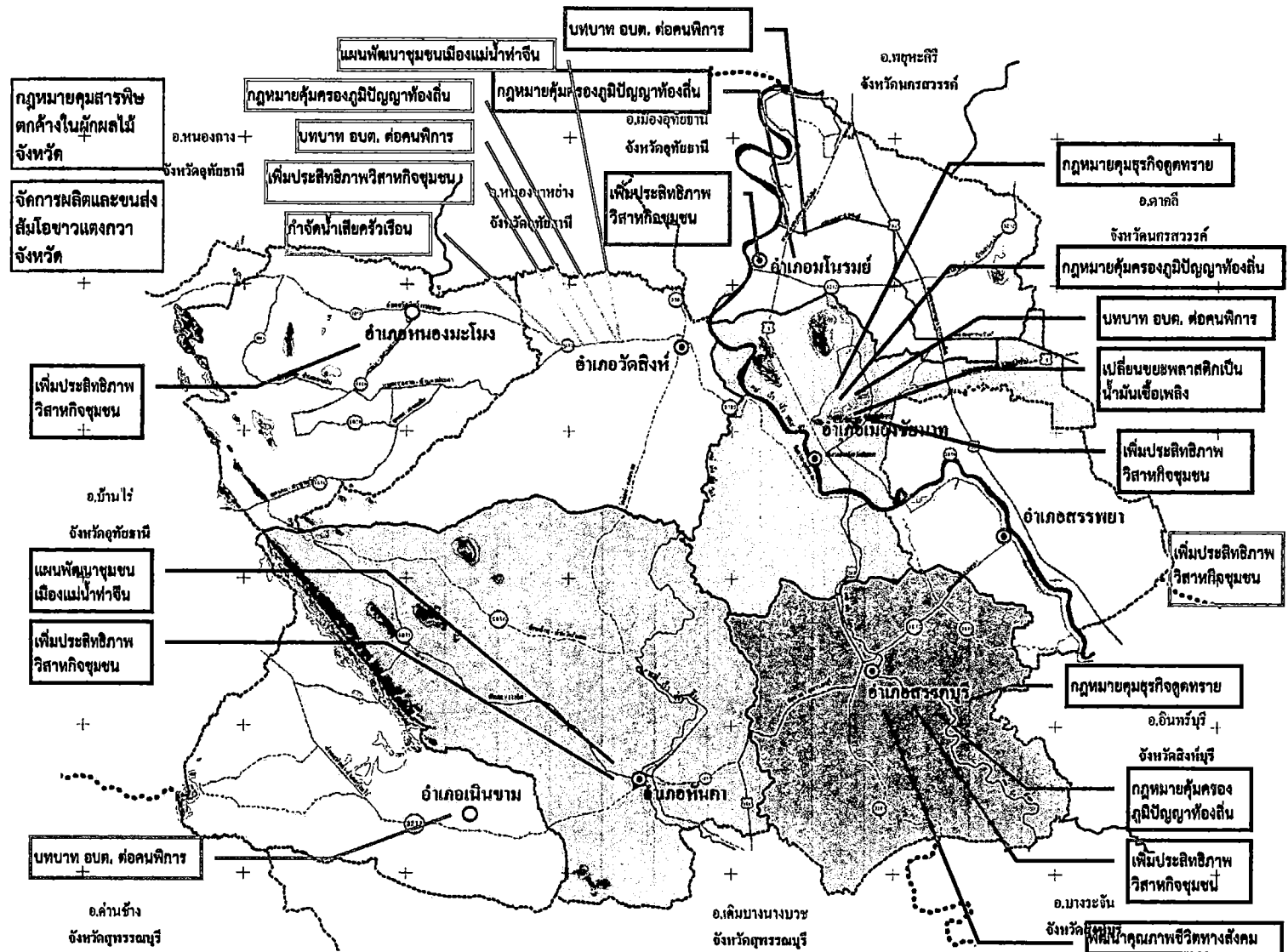
ประเด็น	อำเภอในจังหวัดชัยนาท								รวม (ความถี่)
	เมือง	สรรคบุรี	หันคา	วัดสิงห์	สรรพยา	มโนรมย์	หนองมะโมง	เนินขาม	
สุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ	8	4	4	3	2	2	3	1	27
ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม	5	4	7	3	4	4	1	2	30
การท่องเที่ยว	8	8	8	8	7	7	6	6	58
การบริหารจัดการ	7	6	4	7	3	5	3	3	38
การศึกษา การพัฒนา ศักยภาพ และสื่อสาร	7	6	5	4	4	3	4	3	36
เกษตรกรรม	5	6	4	4	5	4	2	2	32
ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม	2	5	2	3	2	1	2	1	18
เศรษฐกิจ	2	2	1	2	2	2	2	2	15
รวม (ความถี่)	44	41	35	34	29	28	23	20	254

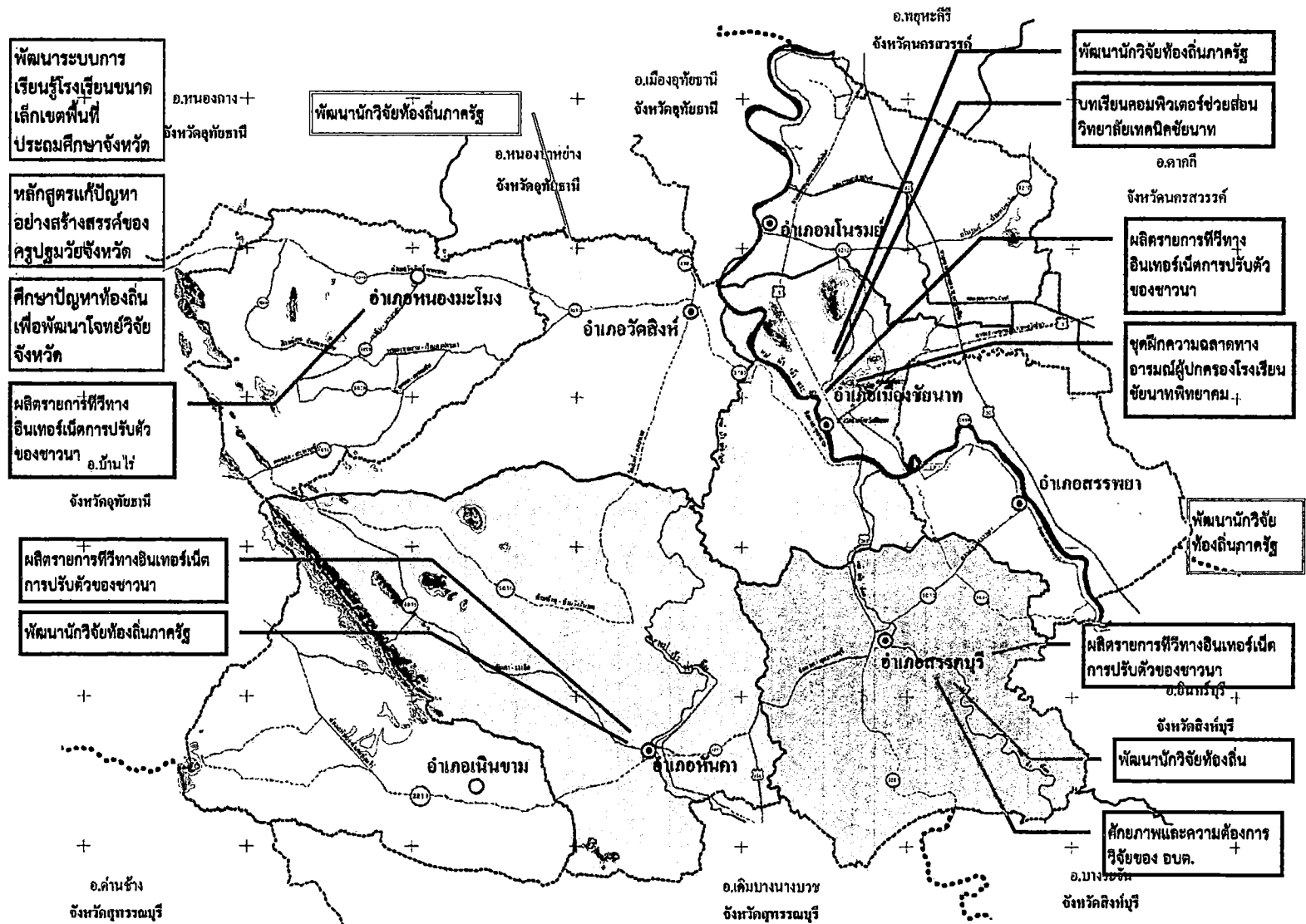

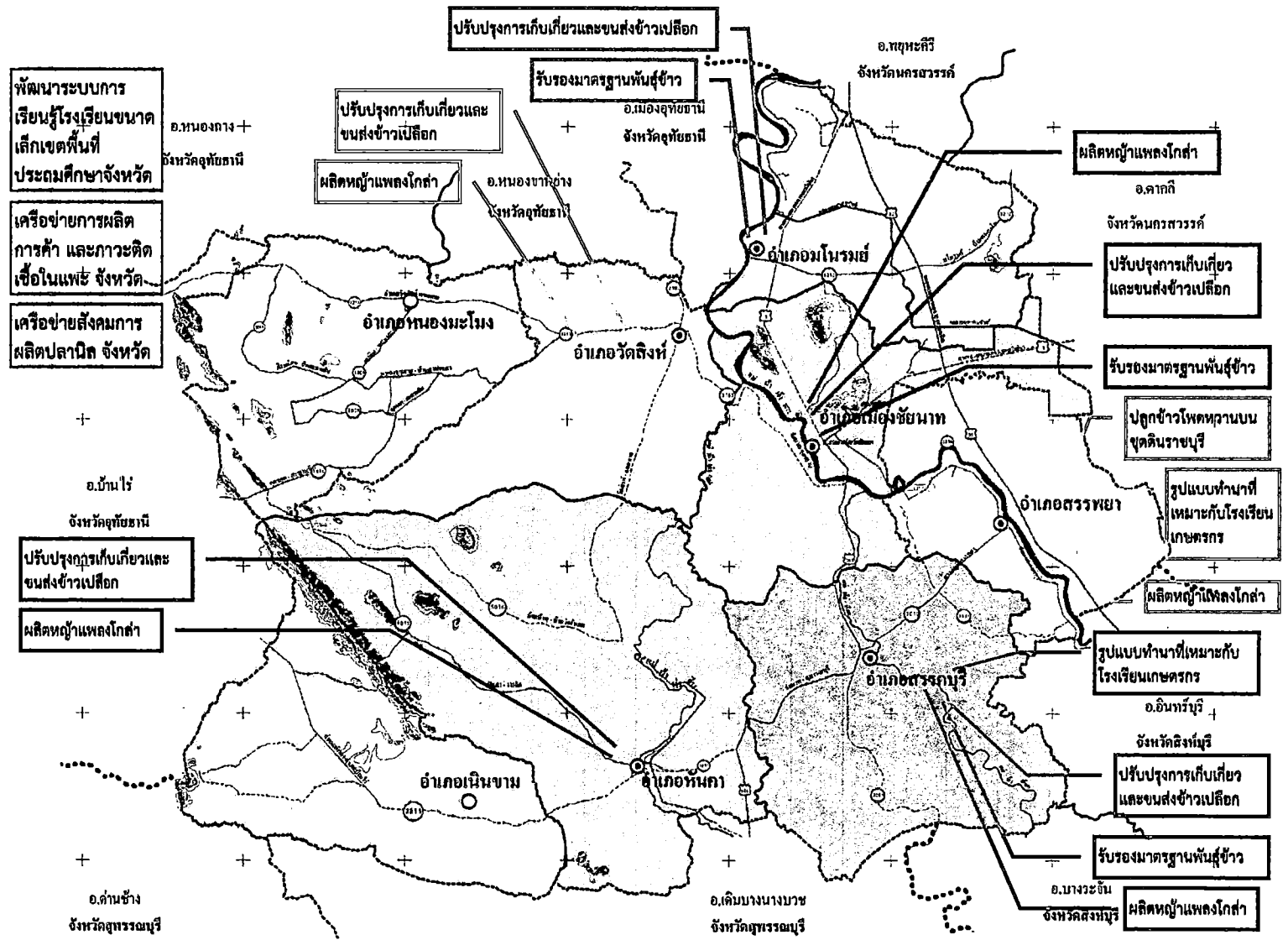

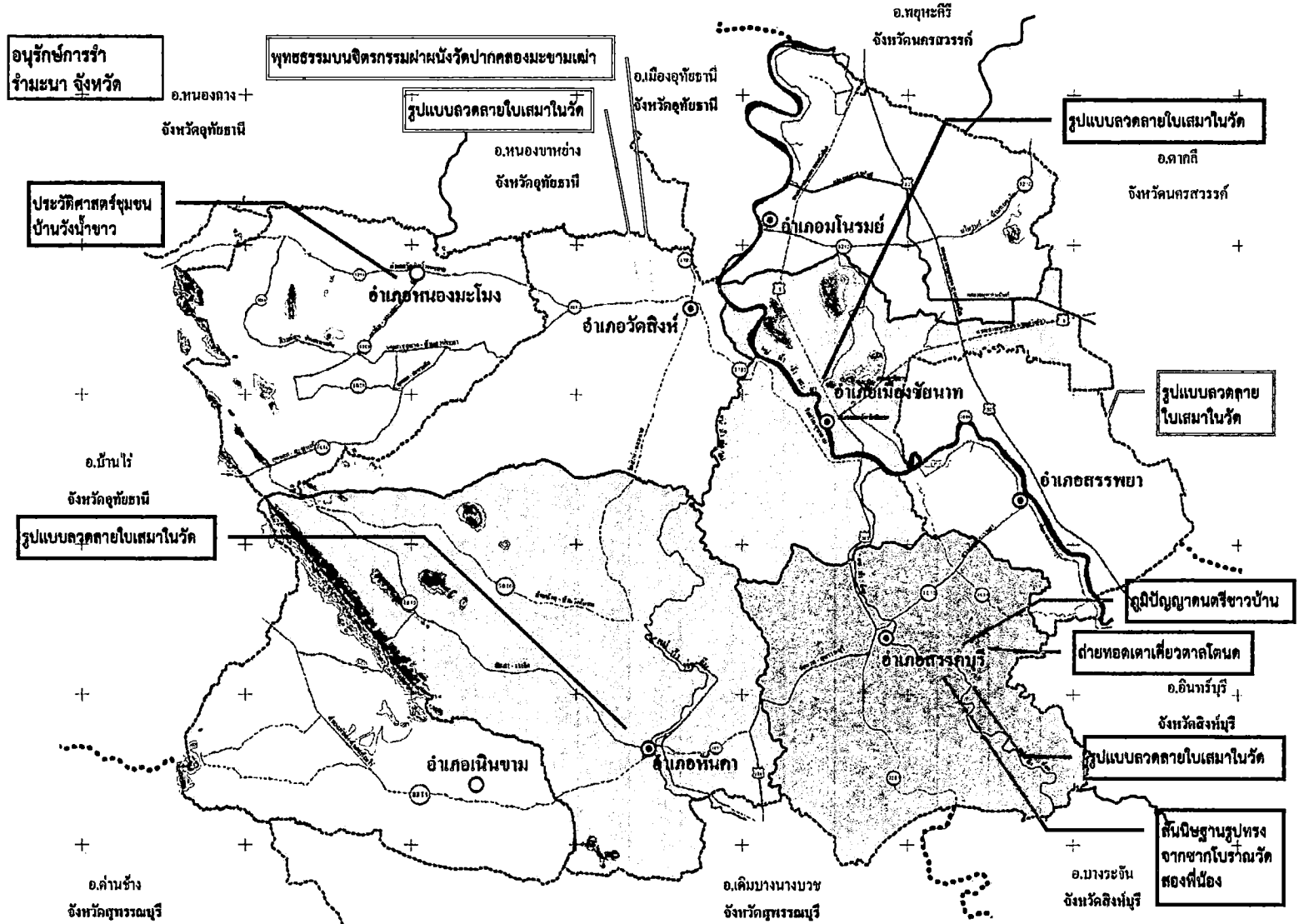
แผนที่แสดงการกระจายตัว
ของโครงการวิจัยประเด็น
การท่องเที่ยว จำแนกราย
อำเภอในจังหวัดชัยนาท

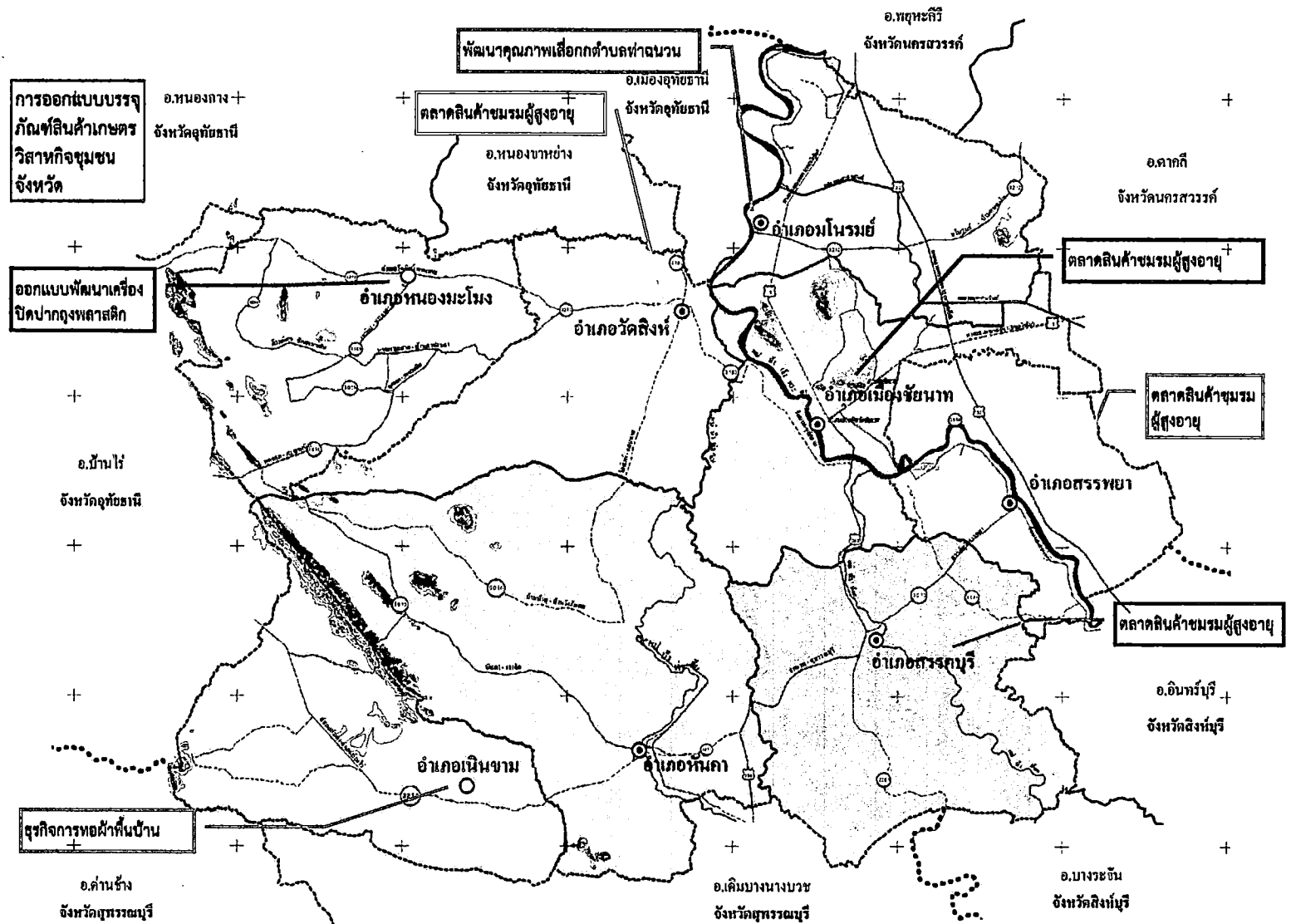

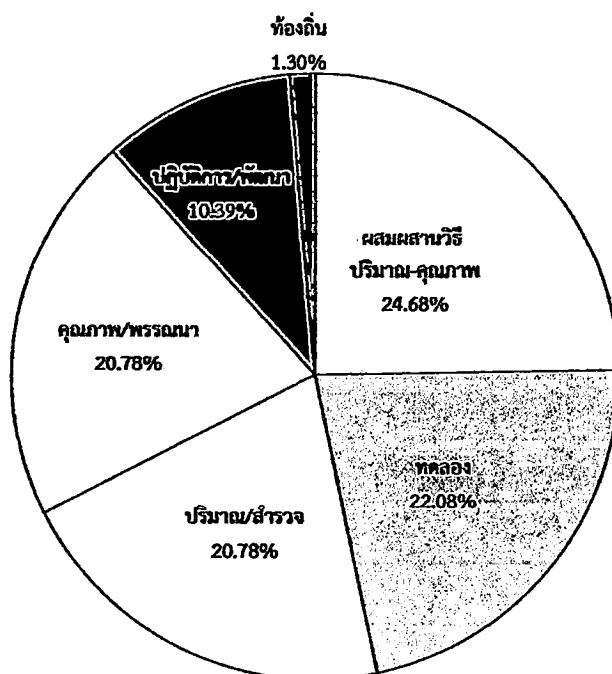
รูปแบบการดำเนินโครงการวิจัย

ผู้จัดทำรายงานได้อ่านรายงานการวิจัยในบทที่ว่าด้วยวิธีดำเนินโครงการวิจัย ซึ่งสามารถจัดกลุ่มในรูปแบบการดำเนินโครงการวิจัยได้ 6 รูปแบบ โดยพบว่าโครงการวิจัยที่ใช้รูปแบบผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพมีจำนวนมากที่สุดคือ 19 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 24.68 รองลงมาคือรูปแบบเชิงทดลองในห้องปฏิบัติการเพื่อให้ได้ความรู้พื้นฐานเป็นหลักจำนวน 17 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 22.08 ขณะที่รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ วิจัยเชิงคุณภาพ มีจำนวนเท่ากันคือ 16 โครงการ รวมแล้วคิดเป็นร้อยละ 41.56 ขณะที่วิจัยเชิงปฏิบัติการและวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งสามารถจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันโดยอนุโลมได้ เนื่องจากเงื่อนไขของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีการปฏิบัติการด้วยนั้น รวมแล้วมีจำนวน 9 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 11.69 หากจำแนกออกมาเป็นรูปแบบโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว มีเพียงโครงการเดียว คือ "การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนวังน้ำขาวอย่างมีส่วนร่วมชุมชนบ้านวังน้ำขาว หมู่ที่ 3 ตำบลวังตะเคียน กิ่งอำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท" รายละเอียดตามตารางและแผนภูมิที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของโครงการวิจัยจำแนกตามรูปแบบการดำเนินโครงการวิจัย

รูปแบบ	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ
ผสมผสานวิธี ปริมาณ-คุณภาพ	19	24.68
ทดลอง	17	22.08
ปริมาณ/สำรวจ	16	20.78
คุณภาพ/พรรณนา	16	20.78
ปฏิบัติการ/พัฒนา	8	10.39
ท้องถิ่น	1	1.30
รวม	77	100.00

แผนภูมิแสดงร้อยละของโครงการวิจัยจำแนกตามรูปแบบการดำเนินโครงการวิจัย

เมื่อนำประเด็นการวิจัยมาจำแนกรูปแบบวิธีดำเนินการวิจัย พบว่า ประเด็นทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมนิยมใช้รูปแบบการทดลองมากที่สุด ขณะที่ประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ ใช้รูปแบบการวิจัยสองรูปแบบ คือ วิจัยเชิงทดลอง และผสมผสานวิธี ปริมาณ-คุณภาพ ในจำนวนที่เท่ากัน ส่วนประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเกือบทุกโครงการ ส่วนรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ ปรากฏว่าใช้ในประเด็นเศรษฐกิจมากกว่าประเด็นอื่น รายละเอียดตามตารางที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนโครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นและรูปแบบการดำเนินการวิจัย

ประเด็น	รูปแบบการวิจัย						รวม
	ทดลอง	ปริมาณ/ สำรวจ	คุณภาพ/ พรรณนา	ผสมผสานวิธี ปริมาณ-คุณภาพ	ปฏิบัติการ/ พัฒนา	ท้องถิ่น	
สุขภาพ แพทย์ทางเลือก และ โภชนาการ	6	1	2	6	1	0	16
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	7	4	0	2	0	0	13
การท่องเที่ยว	0	2	3	6	0	0	11
การบริหารจัดการ	1	3	4	1	1	0	10
การศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และสื่อสาร	2	4	1	0	1	0	8
เกษตรกรรม	1	2	0	3	1	0	7
ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม	0	0	5	0	1	1	7
เศรษฐกิจ	0	0	1	1	3	0	5
รวม	17	16	16	19	8	1	77

ภาพรวมสถิติฐานข้อมูลการวิจัยในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์

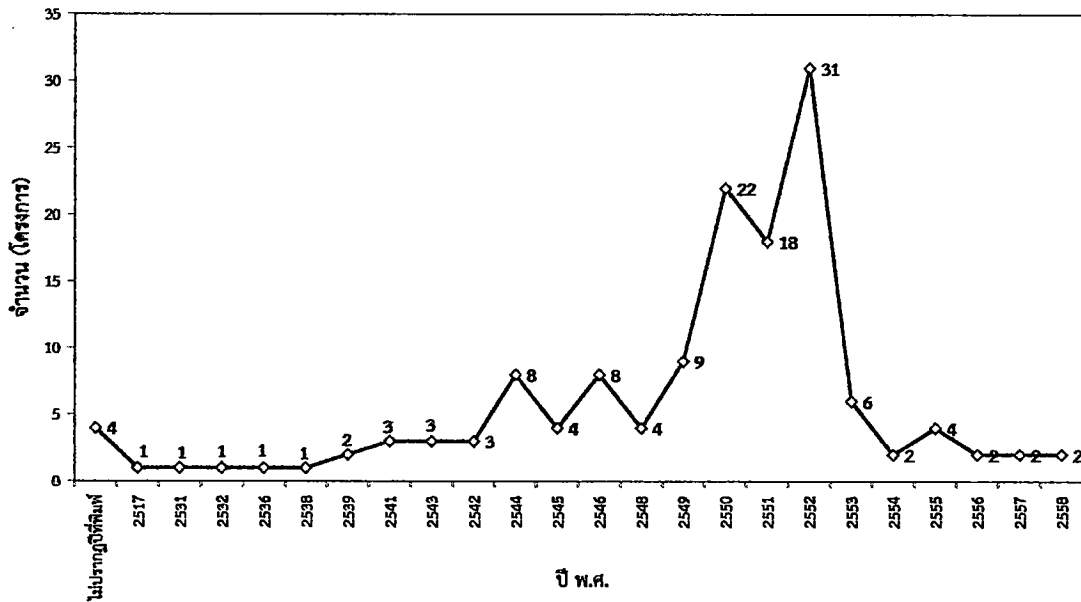
ปีที่เผยแพร่รายงานการวิจัย

จากข้อมูลพบว่า โครงการวิจัยที่สามารถระบุปีที่พิมพ์ได้ที่มีการเผยแพร่อันดับแรกสุด คือ ในปี พ.ศ.2517 ดำเนินการวิจัยโดยสถานีประมงจังหวัดนครสวรรค์ ศึกษาเรื่องขนาดของปลาสาวยที่วางขายในตลาดจังหวัดนครสวรรค์เพื่อเก็บตัวอย่างศึกษาการเพาะเลี้ยงในเชิงพาณิชย์ ขณะที่ช่วงปี พ.ศ. 2550-2552 มีจำนวนโครงการวิจัยมากกว่าปีอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากการดำเนินงานในลักษณะ "ชุดโครงการ" สำคัญ คือ ชุดโครงการวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้าเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในปี พ.ศ.2550 จำนวน 11 โครงการ และชุดโครงการกระบวนการแก้ไข ปัญหาความยากจนและกระจายรายได้โดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนา ในปี พ.ศ. 2552 จำนวน 5 โครงการ ประกอบโครงการวิจัยด้านทรัพยากรชนิดต่างๆ บริเวณเขาเขื่อนเตื่อ อำเภอ ตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 5 โครงการ ตลอดจนมีงานวิจัยที่อ้างอิงหลักปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" ตามแนวพระดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่หลายภาคส่วนให้ความสำคัญ และบัญญัติไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) เป็นแรงกระตุ้นให้เกิด กระแสโครงการวิจัยในช่วงดังกล่าวด้วย รายละเอียดตามตารางที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนรายการวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่จำแนกตามรายปี

ปีที่เผยแพร่ผลงานวิจัย (พ.ศ.)	จำนวนงานวิจัยที่เผยแพร่ (โครงการ)	ร้อยละ
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	4	2.82
2517	1	0.70
2531	1	0.70
2532	1	0.70
2536	1	0.70
2538	1	0.70
2539	2	1.41
2541	3	2.11
2543	3	2.11
2542	3	2.11
2544	8	5.63
2545	4	2.82
2546	8	5.63
2548	4	2.82
2549	9	6.34
2550	22	15.49
2551	18	12.68
2552	31	21.83
2553	6	4.23
2554	2	1.41
2555	4	2.82
2556	2	1.41
2557	2	1.41
2558	2	1.41
รวม	142	100.00

แผนภูมิแสดงจำนวนรายงานการวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่จำแนกตามรายปี

แหล่งทุนสนับสนุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่ดำเนินงานวิจัย

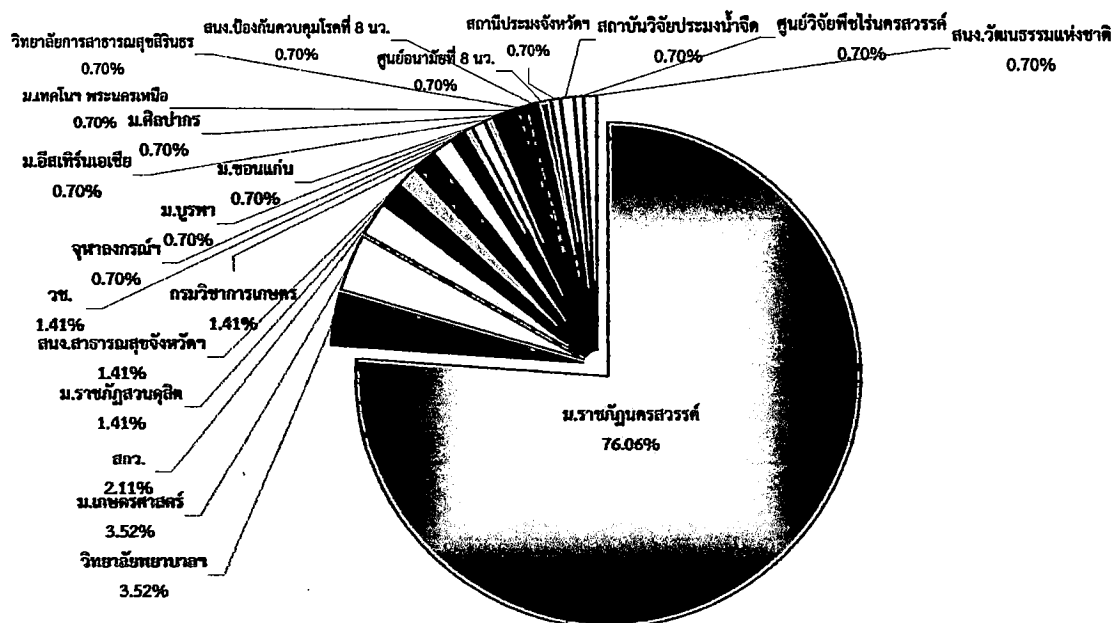
จำแนกตามแหล่งทุนสนับสนุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่ดำเนินงานวิจัยจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรให้ดำเนินโครงการวิจัย พบว่า ร้อยละ 76.06 ดำเนินการวิจัยโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งมีพัฒนาการขององค์กรมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่เป็นโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ จนมีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ทำให้มีการส่งสมผลงานทางวิชาการรวมถึงงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานวิจัยประเด็นการศึกษาที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการก่อตั้งสถาบันมาตั้งแต่ต้น โดยจะพบว่าในโครงการทั้งหมด 108 โครงการที่ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เป็นประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร จำนวน 23 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 21.30 รองลงมาคือประเด็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงานทางเลือก จำนวน 18 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 16.67 ประเด็นเศรษฐกิจ จำนวน 16 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 14.81 ซึ่งจะเห็นได้ว่าในระยะหลังมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มีบทบาทในการดำเนินโครงการวิจัยในหลากหลายประเด็นมากขึ้น รายละเอียดตามตารางและแผนภูมิที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนและร้อยละโครงการวิจัยจำแนกตามแหล่งทุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่สนับสนุนให้ดำเนินโครงการวิจัย

หน่วยงาน/สถาบันการศึกษา	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	108	76.06
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์	5	3.52
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	5	3.52
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)	3	2.11
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	2	1.41
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์	2	1.41
กรมวิชาการเกษตร	2	1.41

หน่วยงาน/สถาบันการศึกษา	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)	2	1.41
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1	0.70
มหาวิทยาลัยบูรพา	1	0.70
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	1	0.70
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย	1	0.70
มหาวิทยาลัยศิลปากร	1	0.70
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	1	0.70
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร	1	0.70
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดนครสวรรค์	1	0.70
ศูนย์อนามัยที่ 8 นครสวรรค์	1	0.70
สถานีประมงจังหวัดนครสวรรค์	1	0.70
สถาบันวิจัยประมงน้ำจืด	1	0.70
ศูนย์วิจัยพืชไร่นานครสวรรค์	1	0.70
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	1	0.70
รวม	142	100.00

**แผนภูมิแสดงร้อยละโครงการวิจัยจำแนกตามแหล่งทุนหรือหน่วยงาน/สถาบัน
ที่สนับสนุนให้ดำเนินโครงการวิจัย**

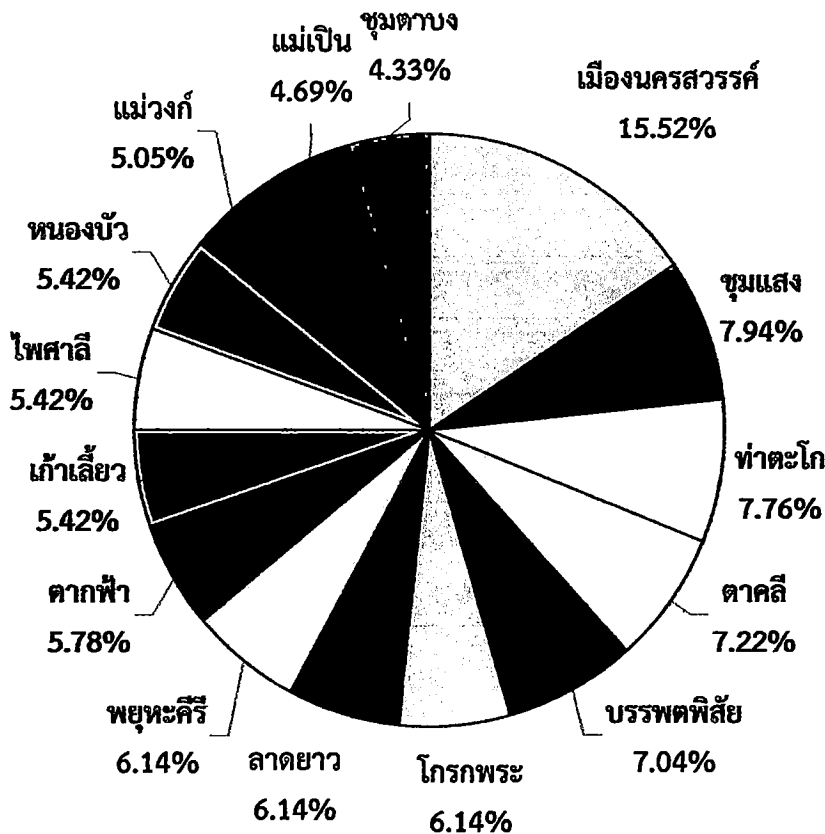
การกระจายตัวของโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอ

จากข้อมูลพบว่า อำเภอเมืองนครสวรรค์ เป็นอำเภอที่มีจำนวนโครงการมากที่สุดคือร้อยละ 15.52 ทั้งนี้ เนื่องจากมาจากเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ดำเนินงานวิจัยมากที่สุดถึงร้อยละ 76.06 ของโครงการวิจัยทั้งหมด อำเภอที่มีงานวิจัยมากรองลงมา คือ อำเภอชุมแสง ร้อยละ 7.94 อำเภอท่าตะโก ร้อยละ 7.76 เมื่อพิจารณาแล้วเห็นความสัมพันธ์กับ ประเด็นทรัพยากร และหัวข้อการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ "บึงบอระเพ็ด" ซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุม 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก รวม 11 โครงการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ประมวลร้อยละ 25 ของโครงการในแต่ละอำเภอของอำเภอชุมแสงและอำเภอท่าตะโก รายละเอียดตามตารางและแผนภูมิที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอในเขตจังหวัดชัยนาท

อำเภอ	จำนวนโครงการ (ความถี่)	ร้อยละ
เมืองนครสวรรค์	86	15.52
ชุมแสง	44	7.94
ท่าตะโก	43	7.76
ตาคลี	40	7.22
บรรพตพิสัย	39	7.04
โกรกพระ	34	6.14
ลาดยาว	34	6.14
พยุหะคีรี	34	6.14
ตากฟ้า	32	5.78
เก้าเลี้ยว	30	5.42
ไพศาลี	30	5.42
หนองบัว	30	5.42
แม่วงก์	28	5.05
แม่เปิน	26	4.69
ชุมตาบง	24	4.33
รวม	554	100.00

แผนภูมิแสดงร้อยละโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอในเขตจังหวัดนครสวรรค์

หมายเหตุ : บางโครงการมีพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยครอบคลุมมากกว่า 1 อำเภอ

โครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นการวิจัย

จากฐานข้อมูลการวิจัย ผู้จัดทำรายงานสามารถจัดกลุ่มประเด็นการวิจัยได้ 9 กลุ่ม และพบว่า ประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร จำนวนโครงการมากที่สุดถึง 29 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.42 เนื่องด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ที่มีพัฒนาการจากโรงเรียนฝึกหัดครูวิทยาลัยครู ประเด็นการวิจัยด้านการศึกษาฯ จึงสอดคล้องกับพันธกิจในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม มาถึงระยะเปลี่ยนผ่านเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ.2547 และทยอยเปิดสอนสาขาวิชาอื่นที่นอกเหนือจากด้านการศึกษา เช่น สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา สาขาวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาการตลาด สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้าเครื่องกลการผลิต สาขาวิศวกรรมพลังงาน สาขาเทคโนโลยีมีเดีย สาขาวิศวกรรมการจัดการอุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทำให้ประเด็นวิจัยเริ่มมีความหลากหลายจากคณาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรต่างๆ

จำนวนโครงการวิจัยที่รองลงมา คือ ประเด็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงานทางเลือก โดยมี "บึงบอระเพ็ด" เป็นพื้นที่วิจัยที่ดึงดูดความสนใจของนักวิชาการหลากหลายสาขา หลากหลายสถาบัน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ รวมแล้ว 11 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 44 ของโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นทรัพยากรฯ ขณะที่ "เขาชนไก่" อำเภอตาคลี เป็นพื้นที่ที่มีผู้สนใจศึกษามากเช่นกัน คือ 6 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 24 ของโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นทรัพยากรฯ

สำหรับโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ และกลุ่มประเด็นการบริหารจัดการ จำนวนโครงการที่มาก เป็นผลมาจากการสนับสนุนในลักษณะชุดโครงการ ได้แก่ ชุดโครงการ "ส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า" และชุดโครงการ "แก้ไขปัญหาคาความยากจนและกระจายรายได้"

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ แม้ว่าจังหวัดนครสวรรค์จะเป็นที่รับรู้มีกลุ่มชาติพันธุ์ "จีน" อาศัยและประกอบอาชีพอยู่เป็นจำนวนมาก และแสดงอัตลักษณ์ผ่านเทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ประจำปีของจังหวัด เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ ตลอดจนคำขวัญของจังหวัดยังปรากฏเป็นหนึ่งสิ่งที่มีความสำคัญ คือ "เมืองสี่แคว แห่มังกร พักผ่อนบึงบอระเพ็ด ปลารสเด็ดปากน้ำโพ" แต่โครงการวิจัยเท่าที่สืบค้นได้ มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนปากน้ำโพเพียงโครงการเดียว คือ "จริยปรัชญาการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมชาวจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์" ขณะเดียวกัน กลับปรากฏโครงการวิจัยที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ "มอญ" ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกระจายในกลุ่มประเด็นการวิจัยต่างๆ รวมแล้วจำนวน 11 โครงการ ใน 4 กลุ่มประเด็น พื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ในหัวข้อการวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา และอำเภอโกรกพระ ในหัวข้อโครงการวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำวัดบางประมุง โดยระบุว่ากลุ่มชาติพันธุ์มอญในจังหวัดนครสวรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี รายละเอียดตามตารางและแผนภูมิที่แสดง

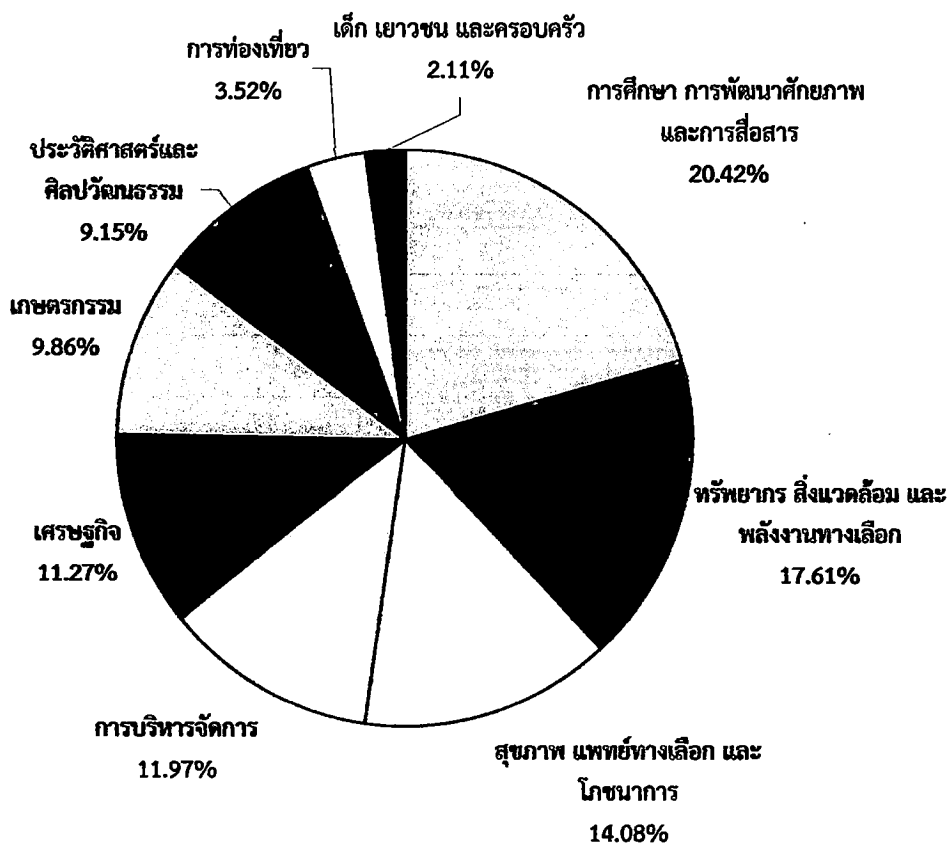
ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของโครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นการวิจัย

ประเด็น	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ	คำสำคัญ
การศึกษา การพัฒนา ศักยภาพ และการ สื่อสาร	29	20.42	บทเรียนและการเตรียมความพร้อม e-Learning, การเขียนภาษาไทย, หลักสูตรโรงเรียนชาวนา, ความฉลาดทางอารมณ์, การอ่านภาษาอังกฤษ, จิตสาธารณะของนักศึกษา, การเรียนการสอนดนตรีท้องถิ่น, อิทธิพลของสื่อต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน, จัดการคุณภาพการศึกษา, พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา, พัฒนาการเรียนการสอนการปกครองท้องถิ่น, การสอนแบบ Active Learning พัฒนาคุณธรรมนักศึกษา, ใช้เกมการศึกษาและแบบฝึกจำรูปคำ, การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา, พัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศแบบก้าวกระโดด, ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพครูโรงเรียนเอกชน, การจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้, การบริหารโรงเรียนแบบสมดุล (Balanced Scorecard), ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานวิจัยของอาจารย์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี, ผลกระทบรายได้-รายจ่ายของนักศึกษา, การสอนเรขาคณิต, พฤติกรรมการสอนของครูอนุบาล, วิทยุชุมชน, ศูนย์กลางข้อมูล OTOP บนระบบ

ประเด็น	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ	คำสำคัญ
			เครือข่ายอินเทอร์เน็ต, สภาพแวดล้อมทางการศึกษาของ ชีวิตนักศึกษา, พฤติกรรมดำรงชีวิตพอเพียงของ นักศึกษา
ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และ พลังงานทางเลือก	25	17.61	พรรณพืชเขาหินปูน, ขยายพันธุ์แอฟริกันไวโอเล็ต, ความ พรุนตัวของเนื้อดิน, เห็ดในเขาชอนเต้อ, บัญชีสิ่งแวดล้อม ของธุรกิจอุตสาหกรรม, ฝึเสื้อในเขตเขาชอนเต้อ, ลิงแสม ที่เขาหน่อ-เขาแก้ว, แมงมุมแสนในเขตเขาชอนเต้อ, หอย தாகบกและதாகบกเขาชอนเต้อ, การจัดการน้ำบึง บอระเพ็ด, พืชในเขาแม่กระทุ้, ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ ไหล, โปรโตชีวบึงบอระเพ็ด, นกบึงบอระเพ็ด, ปลาตลาด บึงบอระเพ็ด, พรรณปลาในลุ่มน้ำเจ้าพระยา, พืชน้ำบึง บอระเพ็ด, พืชวงศ์กกและวงศ์หญ้าบึงบอระเพ็ด, แพลงก์ ตอนพืชบึงบอระเพ็ด, พลังงานหมุนเวียน, คุณภาพแม่น้ำ เจ้าพระยา, สัตว์หน้าดินบึงบอระเพ็ด, สาหร่ายบึง บอระเพ็ด
สุขภาพ แพทย์ ทางเลือก และ โภชนาการ	20	14.08	การตรวจมะเร็งปากมดลูก, จุลชีววิทยาของอาหารพร้อม บริโภค, การป้องกันโรคเอดส์, การแปรงฟันให้เด็ก, โรค พิษสุนัขบ้า, โรคอุจจาระร่วง, การกำจัดลูกน้ำยุงลาย, กิจวัตรสุขภาพครอบครัว, พอร์มาลีนในอาหารทะเลสด, โลหะหนักมีพิษจากผักสวนครัว, ส่งเสริมสุขภาพในระดับ รากหญ้า : ผู้สูงอายุ, อาหารปลอดภัย การป้องกัน อันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, โรคความดัน โลหิตสูงและเบาหวาน, ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ, โรค ปลอดภัย สุขทั้งจิตและกาย
การบริหารจัดการ	17	11.97	เจตคติที่มีต่อการระดมทุนการยุติธรรมชุมชน, การบริหารการ จัดการกลุ่มน้ำพริกแกง, แก้ไขปัญหาความยากจนและ กระจายรายได้, เจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน, องค์การบริหารส่วนตำบล, เทศบาล, การจัดการขยะ, ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, การเลือกตั้งสมาชิก วุฒิสภา, สารสนเทศภาวะการผลิตพืชเศรษฐกิจ, กองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง
เศรษฐกิจ	16	11.27	ตลาดสินค้า OTOP, ผ้าฝ้ายทอมือ, เครื่องปั้นดินเผา, บรรจุภัณฑ์หัตถ์, พัฒนาคุณภาพฝรั่งแปรรูป, ไม้ กฤษณาเพื่อการพาณิชย์, หัตถกรรมเครื่องหวาย, การ ผลิตปลาแห้งปันเพิ่มมูลค่า, ธุรกิจขนาดย่อม, บรรจุภัณฑ์ น้ำพริกแกง, สบู่สมุนไพร, การลดต้นทุนการผลิต

ประเด็น	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ	คำสำคัญ
เกษตรกรรม	14	9.86	การใช้สมุนไพรในปศุสัตว์, จัดการความรู้เครือข่าย โรงเรียนชาวนา, เปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการ เพาะปลูก, โรงสีข้าวชุมชนเคลื่อนที่, โคนม, การกำจัด หอยเชอรี่, พันธุ์ข้าวโพด, ทานตะวัน, ฝ้าย, การประมง, ปลาสร้อย, ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว
ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม	13	9.15	วัฒนธรรมดนตรี, เพลงประกอบการละเล่นพื้นบ้าน, รำ ไท่น, รำวงโบราณ, กลองยาว, แคนววงประยูกต์, พิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น, ยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ภูมินาม, ศิลปะผ้าทอพื้นบ้าน, วัฒนธรรมชาวจีน, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
การท่องเที่ยว	5	3.52	อุทยานแห่งชาติแม่วังก์, กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีเพื่อท่องเที่ยว, ตลาดน้ำวัดบางประมุง
เด็ก เยาวชน และ ครอบครัว	3	2.11	พฤติกรรมเสี่ยง และพฤติกรรมเพศสัมพันธ์
รวม	142	100.00	

แผนภูมิแสดงร้อยละของโครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นการวิจัย

เมื่อนำข้อมูลประเด็นการวิจัยมาจำแนกเป็นรายอำเภอ พบว่า กลุ่มประเด็นการศึกษา มีจำนวนโครงการอยู่ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มากที่สุด 24 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 82.76 ของโครงการในกลุ่มประเด็นการศึกษา ทั้งหมด

กลุ่มประเด็นทรัพยากร มีจำนวนโครงการวิจัยกระจายตัวอยู่มากใน 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก อันเป็นขอบเขตที่ตั้งของบึงบอระเพ็ดที่มีนักวิชาการสถาบันต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานราชการที่สนใจเข้ามาศึกษาวิจัย

กลุ่มประเด็นสุขภาพ มีจำนวนโครงการอยู่ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยการพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์ ตลอดจนหน่วยงานด้านสาธารณสุขที่มีโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นนี้ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของงานตามปกติ

กลุ่มประเด็นการบริหารจัดการ มีการกระจายตัวในทุกอำเภอในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน นอกเหนือจากปัจจัยที่มีลักษณะของชุดโครงการที่กระจายอยู่เกือบทุกพื้นที่แล้ว ยังมีโครงการวิจัยเชิงปริมาณที่สำรวจข้อมูลครอบคลุมทุกอำเภอ โดยเฉพาะหัวข้อการวิจัยเกี่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระบวนการยุติธรรมและกฎหมาย

กลุ่มประเด็นเศรษฐกิจ มีจำนวนโครงการอยู่ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ โดยมีผู้สนใจทำวิจัยในหัวข้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มชาติพันธุ์มอญอยู่ถึง 6 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 66.67 ของโครงการวิจัยกลุ่มประเด็นเศรษฐกิจในอำเภอเมืองนครสวรรค์

กลุ่มประเด็นเกษตรกรรม อำเภอตากฟ้ามีจำนวนโครงการมากที่สุด โดยเฉพาะหัวข้อเกี่ยวกับพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ฝ้าย ทานตะวัน ฯลฯ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของศูนย์วิจัยพืชไร่นครสวรรค์ จึงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดโครงการวิจัยในกลุ่มนี้ ตลอดจนมีโครงการในหัวข้อโคนม ซึ่งอำเภอตากฟ้ามีจำนวนฟาร์มสหกรณ์โคนม จำนวนเกษตรกร และจำนวนโคนมมากที่สุดในจังหวัดนครสวรรค์ ทำให้มีนักวิชาการสนใจเข้ามาศึกษาวิจัยในหัวข้อดังกล่าวเช่นกัน

ประเด็นประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม นอกจากหัวข้อวิจัยเกี่ยวกับมอญที่ปรากฏจำนวนโครงการมากในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์แล้ว ยังมีผู้สนใจดำเนินโครงการวิจัยหัวข้อการละเล่นและดนตรีพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอหนองบัว และอำเภอพยุหะคีรี โดยเฉพาะตำบลเขาทอง

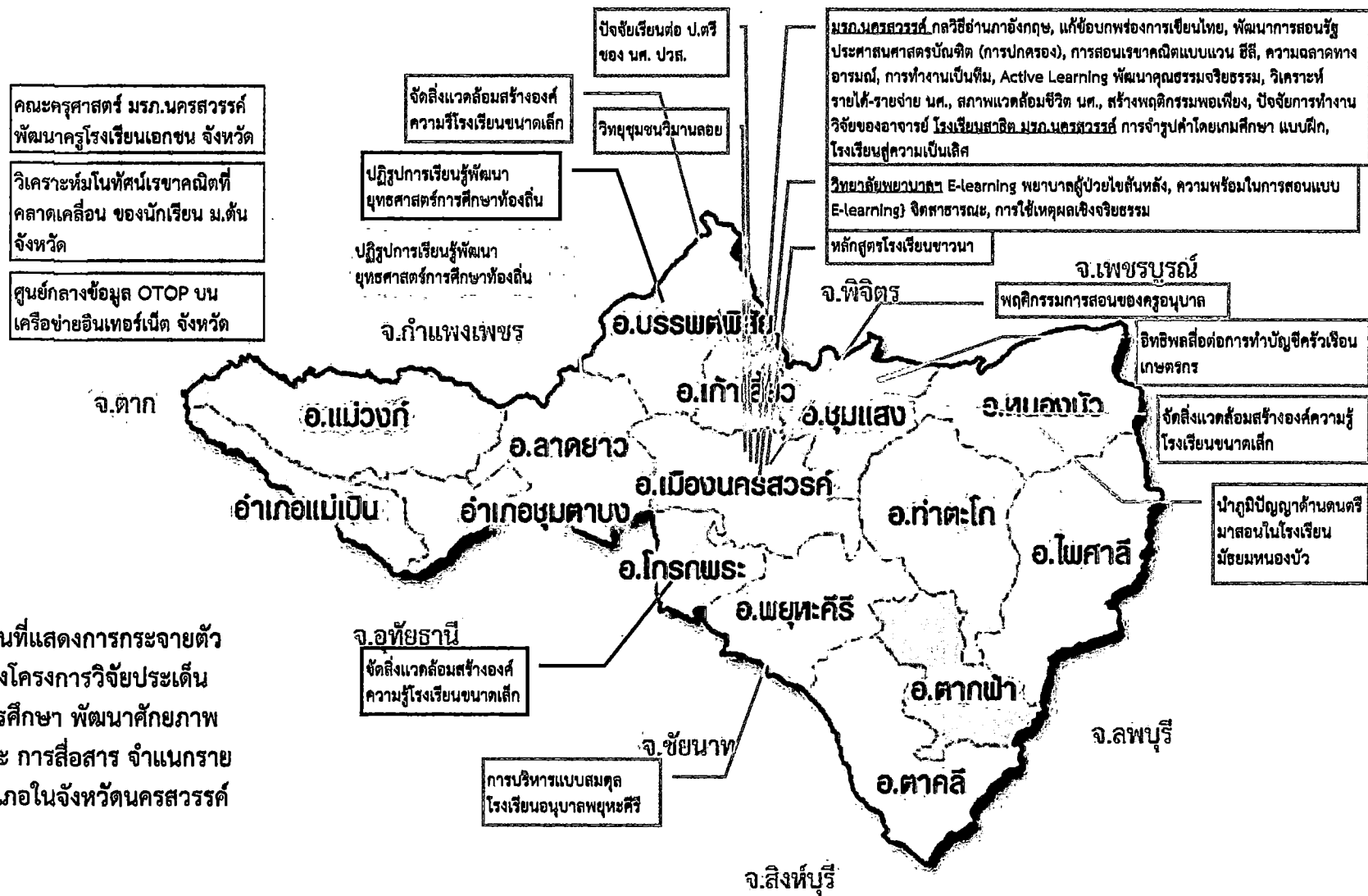
ประเด็นการท่องเที่ยว ปรากฏโครงการวิจัยในพื้นที่ 2 อำเภอ คือ การท่องเที่ยวชุมชนวัดบางประมุง อำเภอโกรกพระ และการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์

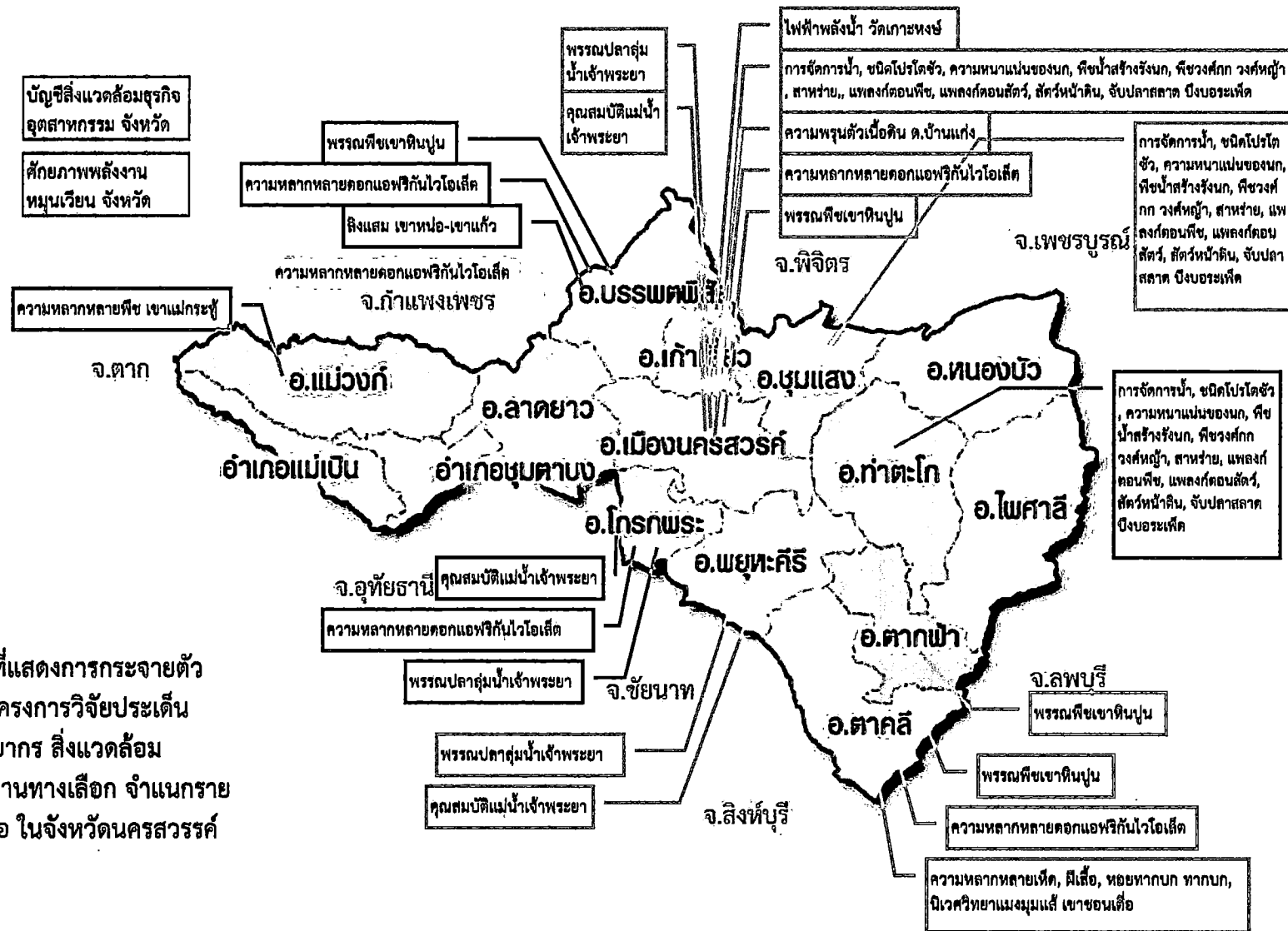
สำหรับประเด็นเด็ก เยาวชน และครอบครัว กระจายตัวในทุกอำเภอ เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ

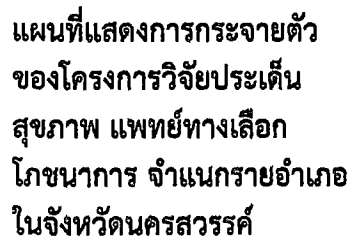
รายละเอียดตามตารางที่แสดง

ตารางแสดงความถี่ของประเด็นการวิจัยจำแนกตามรายอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์

ประเด็น	อำเภอในจังหวัดนครสวรรค์															รวม (ความถี่)
	เมืองฯ	ชุมแสง	ท่าตะโก	ตากถ้ำ	บรรพตพิสัย	โกรกพระ	ลาดยาว	พยุหะคีรี	ตากฟ้า	เก้าเลี้ยว	ไพศาลี	หนองบัว	แม่วงก์	แม่เปิน	ชุมตาบง	
การศึกษา การ พัฒนาศักยภาพ และสื่อสาร	24	5	3	3	4	4	4	4	3	4	3	4	3	3	3	74
ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และ พลังงานทางเลือก	19	12	13	8	5	5	3	4	3	2	2	2	3	2	2	85
สุขภาพ แพทย์ ทางเลือก และ โภชนาการ	9	3	2	3	4	2	4	3	1	3	2	1	1	0	0	38
การบริหารจัดการ	9	9	11	10	10	9	10	8	9	7	8	9	8	9	9	135
เศรษฐกิจ	9	4	3	3	3	4	2	2	3	4	3	2	2	2	2	48
เกษตรกรรม	6	4	5	5	6	3	6	4	7	4	5	4	3	2	2	66
ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม	6	4	4	5	5	3	3	6	4	4	5	6	4	5	4	68
การท่องเที่ยว	1	1	0	1	0	2	0	1	0	0	0	0	2	1	0	9
เด็ก เยาวชน และ ครอบครัว	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	31
รวม (ความถี่)	86	44	43	40	39	34	34	34	32	30	30	30	28	26	24	554

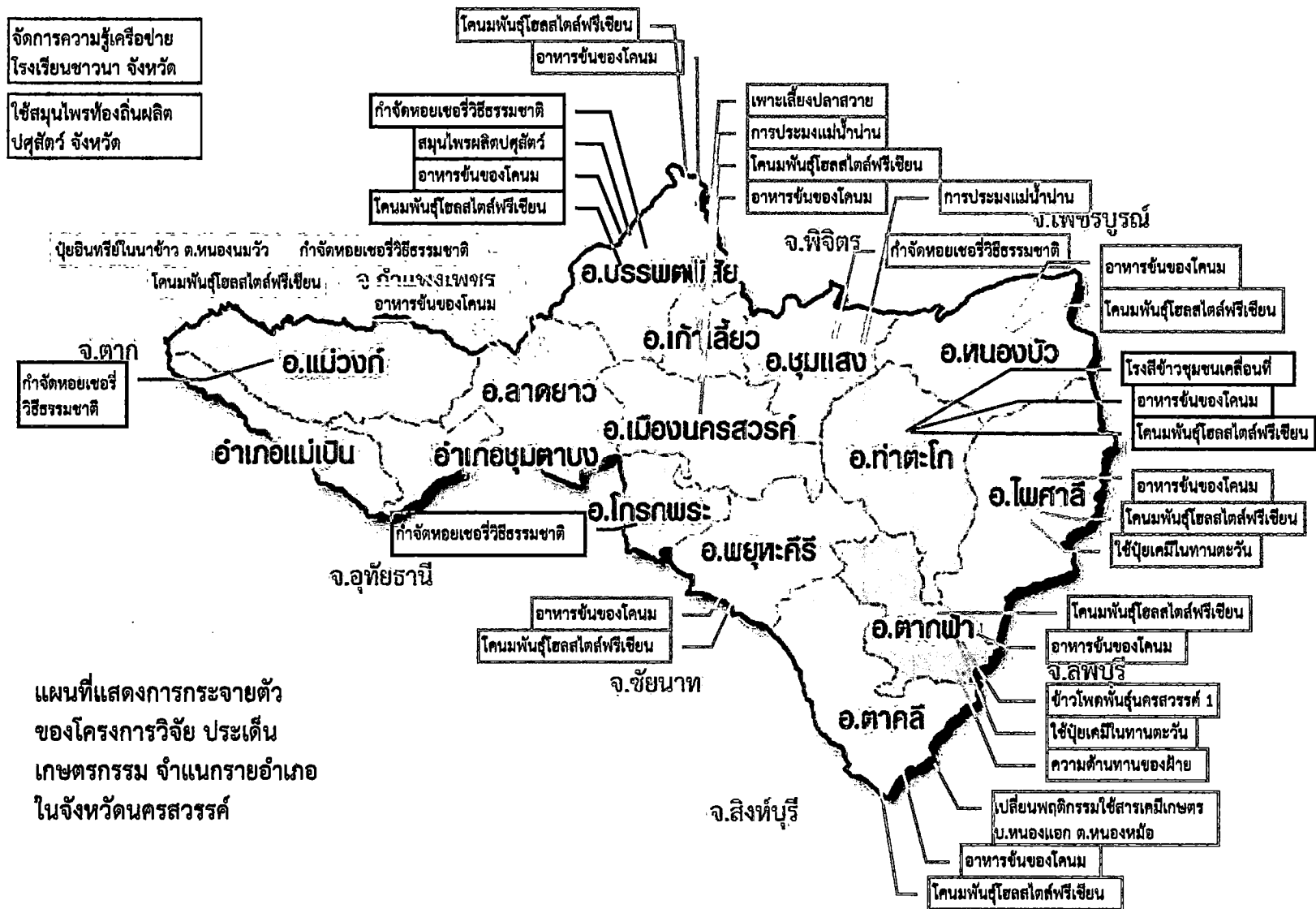

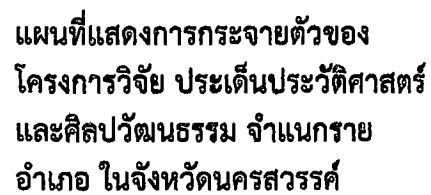
การประกอบธุรกิจขนาดย่อม
จังหวัด

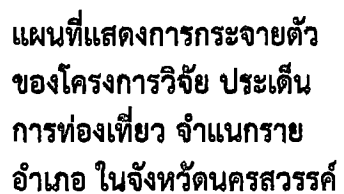
ภูมิปัญญาลดต้นทุนการผลิต
ของชาวบ้าน จังหวัด

ภูมินาม จังหวัด

สภาการเด็กและ
เยาวชน ปี 2550-2551
จังหวัด

พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ
ของนักเรียน จังหวัด

พหุติกรรมเพศสัมพันธ์
นักศึกษาระดับอุดมศึกษา

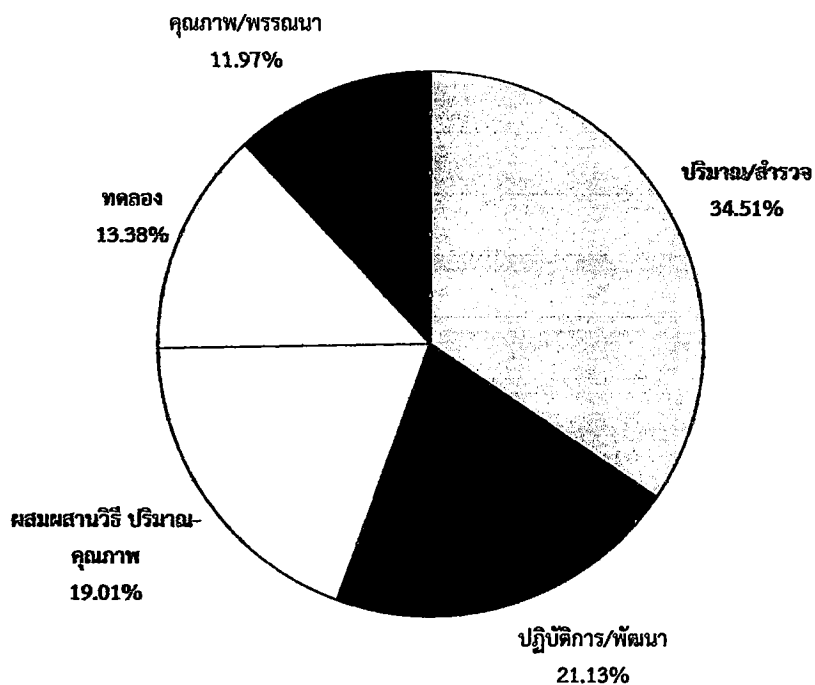
รูปแบบการดำเนินโครงการวิจัย

ผู้จัดทำรายงานได้อ่านรายงานการวิจัยในบทที่ว่าด้วยวิธีดำเนินโครงการวิจัย ซึ่งสามารถจัดกลุ่มในรูปแบบการดำเนินโครงการวิจัยได้ 6 รูปแบบ โดยพบว่า ไม่ปรากฏว่ามีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเฉพาะงานสำรวจทรัพยากร สำรวจทัศนคติของประชาชน ยังคงมีสัดส่วนมากที่สุด คือ ร้อยละ 34.51 รองลงมาคือรูปแบบวิจัยปฏิบัติการ/วิจัยและพัฒนาร้อยละ 21.13 โดยปรากฏรูปแบบดังกล่าวในประเด็นเศรษฐกิจมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากหัวข้อวิจัยแล้ว ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น พัฒนารูปแบบและการตลาดเครื่องปั้นดินเผา การแปรรูปฝรั่ง พัฒนาลวดลายและการตลาดผ้าทอพื้นบ้าน เป็นต้น รูปแบบการวิจัยผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพร้อยละ 19.01 เป็นผลมาจากชุดโครงการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้าทั้ง 11 โครงการที่ใช้รูปแบบการวิจัยดังกล่าว รูปแบบวิจัยเชิงทดลองร้อยละ 13.38 ปรากฏในประเด็นการศึกษาฯ ที่มีการควบคุมกลุ่มประชาชนเพื่อทดลองใช้ตัวแบบและหลักสูตรการสอนรูปแบบต่างๆ ส่วนประเด็นสุขภาพฯ เป็นลักษณะการทดลองหาค่าปนเปื้อนในอาหาร และการทดลองปรับปรุงพืชเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเด็นเกษตรกรรม รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพปรากฏในกลุ่มประเด็นประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมมากที่สุดถึง 10 โครงการ จากโครงการในกลุ่มประเด็นนี้ทั้งหมด 13 โครงการ โดยเป็นการวิเคราะห์/สังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร สัมภาษณ์ สังเกต โดยเฉพาะในหัวข้อการเล่นและดนตรีพื้นบ้านที่มีการศึกษาเนื้อหาจากเพลง การสัมภาษณ์ครูเพลง และการสังเกตการเล่นของวงดนตรี การสัมภาษณ์ที่มาของชื่อเรียกหมู่บ้าน สถานที่สำคัญต่างๆ ในหัวข้อวิจัยเรื่องภูมินาม การศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ ซึ่งต้องใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพเป็นสำคัญ รายละเอียดตามตารางและแผนภูมิที่แสดง

ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของโครงวิจัยจำแนกตามรูปแบบการดำเนินโครงการวิจัย

รูปแบบ	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ
ปริมาณ/สำรวจ	49	34.51
ปฏิบัติการ/พัฒนา	30	21.13
ผสมผสานวิธี ปริมาณ-คุณภาพ	27	19.01
ทดลอง	19	13.38
คุณภาพ/พรรณนา	17	11.97
ท้องถิ่น	0	0.00
รวม	0	100.00

แผนภูมิแสดงร้อยละของโครงการวิจัยจำแนกตามรูปแบบการดำเนินโครงการวิจัย

ตารางแสดงจำนวนโครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นและรูปแบบการดำเนินโครงการวิจัย

ประเด็น	รูปแบบการวิจัย						รวม
	ทดลอง	ปริมาณ/ สำรวจ	คุณภาพ/ พรรณนา	ผสมผสานวิธี ปริมาณ-คุณภาพ	ปฏิบัติการ/ พัฒนา	ท้องถิ่น	
การศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และสื่อสาร	7	13	1	3	5	0	29
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	1	21	1	1	1	0	25
สุขภาพ แพทย์ทางเลือก และ โภชนาการ	4	3	0	12	1	0	20
การบริหารจัดการ	1	6	2	2	6	0	17
เศรษฐกิจ	1	3	1	0	11	0	16
เกษตรกรรม	5	2	1	3	3	0	14
ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม	0	0	10	2	1	0	13
การท่องเที่ยว	0	0	1	2	2	0	5
เด็ก เยาวชน และครอบครัว	0	1	0	2	0	0	3
รวม	19	49	17	27	30	0	142

บทที่ 5

แนวทางการพัฒนาของภาครัฐ จังหวัดชัยนาท และจังหวัดนครสวรรค์

แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 (ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 สำนักบริหารยุทธศาสตร์ ได้จัดทำเอกสารเผยแพร่ แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด 4 ปี (พ.ศ.2561-2564) มีรายละเอียด ดังนี้

ตำแหน่งยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2

1. เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย เพื่อการบริโภคและจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ
2. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม เกษตร วิถีชีวิต และเพื่อการเรียนรู้

วิสัยทัศน์

“ฐานการผลิตอาหารปลอดภัยท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทรัพยากรน้ำสมดุลและยั่งยืน”

พันธกิจ

1. พัฒนาศักยภาพการผลิต การแปรรูป และขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ
2. สร้างมูลค่าเพิ่มและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ และยั่งยืน
3. พัฒนาระบบ Logistics ให้มีประสิทธิภาพในการขนส่งและกระจายสินค้า
4. สร้างความสมดุลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน

ประเด็นยุทธศาสตร์

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : พัฒนาการตลาด ระบบ Logistics และการผลิตอาหารปลอดภัย
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : สร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวจากฐานความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ

แผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท

แผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท ระยะ 4 ปี (พ.ศ.2561-2564) กำหนดไว้ดังนี้

ตำแหน่งการพัฒนา

1. เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าว ข้าว ส้มโอขาวแตงกวา พืชสมุนไพร อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง โคเนื้อ แพะ ไก่ และปลาน้ำจืด ที่มีคุณภาพและปลอดภัยได้มาตรฐาน
2. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ การเรียนรู้วิถีเกษตร ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน
3. เป็นเมืองที่มีทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์น้ำจืด อุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คุณภาพน้ำ อากาศ และขยะมูลฝอย อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
4. เป็นเมืองที่คนในสังคมมีสุขภาพดี มีความรู้คู่คุณธรรม มีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน มีอาชีพและรายได้มั่นคง ครอบครัวอบอุ่น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

วิสัยทัศน์

“เมืองเกษตรมาตรฐาน ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ มุ่งสู่สิ่งแวดล้อมสมดุลและสังคมเป็นสุข”

คำนิยาม

เมืองเกษตรมาตรฐาน หมายถึง สินค้าเกษตรที่มีศักยภาพของจังหวัดชัยนาท อาทิ เมล็ดพันธุ์ ข้าว ข้าว ส้มโอขาวแตงกวา พืชสมุนไพร อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง โคเนื้อ แพะ ไก่ และปลาน้ำจืด ปลอดภัย ได้มาตรฐานตามกระบวนการตรวจประเมินของสินค้าเกษตรแต่ละชนิด

ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน มีการจัดกิจกรรมและการท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้

สิ่งแวดล้อมสมดุล หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

สังคมเป็นสุข หมายถึง คนในสังคมมีสุขภาพดี มีความรู้คู่คุณธรรม มีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน มีอาชีพและรายได้มั่นคง ครอบครัวอบอุ่น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

พันธกิจ

1. พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
2. เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร พร้อมทั้งพัฒนาการตลาดและระบบ Logistics
3. เพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน
4. บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
5. พัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีทักษะการประกอบอาชีพ มีความรู้คู่คุณธรรม และมีสุขภาวะที่ดี
6. สร้างความมั่นคงและปลอดภัยทางสังคม
7. น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการพัฒนาในทุกมิติ

เป้าประสงค์ภาพรวม

1. เศรษฐกิจของจังหวัดขยายตัวเพิ่มขึ้น
2. ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
3. ประชาชนมีความสุขเพิ่มขึ้น

ประเด็นยุทธศาสตร์

1. การพัฒนาการผลิต การแปรรูป การตลาดและระบบ Logistics สินค้าเกษตรมาตรฐาน
2. การเพิ่มศักยภาพด้านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน
3. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
4. การพัฒนาคุณภาพคน และเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม

ตารางแสดงประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ จังหวัดชัยนาท

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์	กลยุทธ์
1. การพัฒนาการผลิต การแปรรูป การตลาดและระบบ Logisticsสินค้าเกษตรมาตรฐาน (สำคัญลำดับที่ 1)	1. มูลค่าผลผลิตภาคเกษตรเพิ่มขึ้น 2. ผลผลิตสินค้าเกษตรมีคุณภาพได้มาตรฐาน	1. ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน 2. ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ 3. ส่งเสริมการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการผลิตสินค้าเกษตร 5. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการผลิต การแปรรูป และการตลาด สินค้าเกษตรมาตรฐาน 6. ส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร 7. ส่งเสริมและพัฒนาการรวมกลุ่มสถาบันให้เข้มแข็ง และเกิดการเชื่อมโยงเครือข่าย 8. ส่งเสริมการแปรรูป การตลาดและระบบ Logistics สินค้าเกษตรมาตรฐาน
2. การเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน (สำคัญลำดับที่ 4)	1. รายได้จากท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 2. รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพิ่มขึ้น	1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน 2. ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว 3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว 4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และบริการที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว 5. การพัฒนาระบบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 6. การส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดท่องเที่ยว
3. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (สำคัญลำดับที่ 2)	1. ผลกระทบจากอุทกภัยและภัยแล้งลดลง	1. พัฒนาแหล่งน้ำและระบบระบายน้ำ 2. พัฒนาระบบป้องกันน้ำท่วมและการกักเซาะริมตลิ่ง 3. กำจัดสิ่งกีดขวางทางน้ำ
	2. พื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น	1. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้
	3. ปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติเพิ่มขึ้น	1. อนุรักษ์ และฟื้นฟู ความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริมการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ
	4. คุณภาพน้ำในแม่น้ำดีขึ้น	1. ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ
	5. ปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยลดลง 6. ประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น	1. เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย
4. การพัฒนาคุณภาพคน และเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม (สำคัญลำดับที่ 3)	1. ประชาชนมีคุณภาพเพิ่มขึ้นทั้งสติปัญญา ความสามารถในการ	1. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษา และการเรียนรู้ 2. ส่งเสริมการสร้างสุขภาวะให้คนมีสุขภาพแข็งแรงทั้ง

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์	กลยุทธ์
ลำดับที่ 3)	ประกอบอาชีพ และสุขภาพ	ร่างกายและจิตใจ 3. ส่งเสริมการมีงานและพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ 4. ส่งเสริมการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
	2. สังคมมีความมั่นคงปลอดภัยเพิ่มขึ้น	1. ส่งเสริมมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม 2. ส่งเสริมมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุจราจร 3. ส่งเสริมมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญลำดับที่ 1 : การพัฒนาการผลิต การแปรรูป การตลาด และระบบ Logistics สินค้าเกษตรมาตรฐาน

เนื่องจากจังหวัดชัยนาทมีศักยภาพด้านการเกษตร โดยประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีพื้นที่เกษตรกรรม 1,266,170 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 81.96 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชลประทาน 777,991 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 61.50 ของพื้นที่การเกษตร โดยพื้นที่ทางการเกษตรของจังหวัดชัยนาทแยกเป็นพื้นที่สำหรับการปลูกข้าว ร้อยละ 69.70 รองลงมา คือ พื้นที่สำหรับการปลูกพืชไร่ ร้อยละ 23.50 พื้นที่สำหรับการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ร้อยละ 3.1 และบางพื้นที่เป็นการเลี้ยงปศุสัตว์ และสินค้าประมงน้ำจืด

จังหวัดชัยนาทจึงได้กำหนดตำแหน่งการพัฒนาด้านการเกษตรว่า “ผลิตสินค้าเกษตรมีคุณภาพ ปลอดภัย ได้มาตรฐาน” โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ปี 2557 ณ ราคาประจำปีมีมูลค่าเท่ากับ 31,164 ล้านบาท สาขาเกษตรซึ่งเป็นสาขาหลักมีมูลค่าเท่ากับ 10,080 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32.35 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด รองลงมาได้แก่สาขาอุตสาหกรรม โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาอุตสาหกรรม ณ ราคาประจำปี พ.ศ.2557 มีมูลค่าเท่ากับ 5,984 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 19.20 ดังนั้น จังหวัดชัยนาทจึงให้ความสำคัญในการพัฒนาภาคการเกษตรเป็นสำคัญแรก เพราะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านสังคมด้วย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญลำดับที่ 2 : การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ ความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำ และป่าไม้ นับได้ว่ามีความสำคัญกับประชาชนในด้านการประกอบอาชีพโดยเฉพาะภาคการเกษตรของจังหวัดชัยนาทที่ต้องอาศัยทั้งทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำที่ดี ส่วนคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ปราศจากมลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง และขยะมูลฝอย จะส่งผลที่ดีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

ดังนั้น จังหวัดชัยนาทจึงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง

ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัด การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่ยังลดลงอย่างต่อเนื่อง การแก้ไขปัญหาคอนกรีตน้ำให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการดำเนินการในการลดปริมาณการเกิดขยะจากต้นทาง และการเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอยที่ยังเกิดขึ้นอยู่ถึงวันละ 355 ตัน/ให้ถูกหลักวิชาการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญลำดับที่ 3 : การพัฒนาคุณภาพคน และเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม

เนื่องจากจังหวัดชัยนาทมีปัญหาในเรื่องของคุณภาพการศึกษาที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ประชาชนยังมีความด้านสุขภาพ โดยเฉพาะเกษตรกรซึ่งส่งผลมาจากการประกอบอาชีพภาคการเกษตรที่มีการใช้สารเคมีกันค่อนข้างมาก การบริโภคอาหารที่ไม่สะอาดถูกหลักอนามัยและการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว ตลอดจนมีปัญหาอุบัติเหตุจราจร อาชญากรรม และการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งถึงแม้จะไม่มากนักเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ แต่ก็จำเป็นต้องเร่งแก้ไขและวางมาตรการในการเฝ้าระวังป้องกัน จังหวัดจึงให้ความสำคัญเป็นลำดับถัดมาเพื่อให้ประชาชนอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัย มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญลำดับที่ 4 : การเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน

เนื่องจากจังหวัดชัยนาทมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่ชื่อเสียง และสร้างรายได้ให้กับจังหวัดหลายแห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้เชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา แหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ธรรมชาติ โดยการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชน จังหวัดชัยนาทได้ระดับหนึ่ง ทั้งจากการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และการให้บริการต่างๆแก่นักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร และบริการด้านสุขภาพ เป็นต้น และมีแนวโน้มที่รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด อย่างไรก็ตาม ยังมีสัดส่วนไม่มากนัก คือประมาณ ร้อยละ 2 - 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด โดยในปี 2558 มีรายได้เท่ากับ 1,023.26 ล้านบาท ทั้งนี้ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทไม่โดดเด่นมากนักเมื่อเทียบกับจังหวัดท่องเที่ยวอื่น จังหวัดชัยนาทจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นลำดับที่ 4

สรุปผลการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนพัฒนาจังหวัดปีงบประมาณ พ.ศ.2557-2560

เป้าประสงค์ที่ 1 : สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเน้นสินค้าภาคการเกษตรและการท่องเที่ยว

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ของจังหวัดชัยนาทในปี 2557 ยังคงลดลงต่อเนื่องจากปี 2556 เนื่องจากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดชัยนาท ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การผลิตภาคเกษตร ในปี 2557 จังหวัดชัยนาทประสบปัญหาภัยแล้งต่อเนื่องตลอดทั้งปี ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก ประกอบกับมติดินะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2557 เห็นชอบการงดสงน้ำเพื่อการเพาะปลูกข้าวนาปรังในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มน้ำแม่กลอง ส่งผล

ให้ผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะปริมาณข้าวในจังหวัดชัยนาทลดลง ส่วนภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร เช่น โรงสีข้าว ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของภาคอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบจากปริมาณผลผลิตข้าวที่ลดลง ผู้ประกอบการโรงสีข้าวส่งออกข้าวได้น้อย ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องมาถึงปี 2558-2559

การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทไม่โดดเด่นเมื่อเทียบกับจังหวัดท่องเที่ยวอื่น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวไม่หลากหลาย และมีจำนวนแหล่งท่องเที่ยวน้อย และไม่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร บางแห่งขาดการบริหารจัดการ ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การคมนาคมไม่สะดวก ปัญหาความสะอาดของห้องน้ำ นอกจากนี้ ยังขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรู้ในการบริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งสินค้าและผลิตภัณฑ์ของจังหวัดชัยนาท ซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพ แต่ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งออกตามฤดูกาล จึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้จับจ่ายซื้อผลผลิตทางการเกษตรได้ตลอดปี และยังพบว่า สัมไอขาวแดงกว้าที่เป็นที่นิยม ยังมีราคาสูง และมีการนำสัมไอจากจังหวัดอื่นมาขายปนกับสัมไอของชัยนาทเพื่อหากำไร จึงทำให้ขาดความมั่นใจในสินค้าชนิดนี้ ส่วนสินค้า OTOP ที่มีการผลิตในจังหวัด ส่วนใหญ่ผู้ผลิตจะทำเป็นอาชีพเสริม ทำให้มีสินค้าไม่ต่อเนื่อง และขาดการพัฒนารูปแบบของสินค้าให้มีความหลากหลาย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ในปี 2557-2558 รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทเพิ่มขึ้นจากปี 2556 อย่างต่อเนื่องและในอัตราที่ค่อนข้างสูง ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดชัยนาทได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นประจำทุกเดือน ประกอบกับได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดชัยนาท ได้แก่ สวนนกชัยนาทให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย รวมถึงการพัฒนาเขื่อนเจ้าพระยา จนทำให้สามารถสร้างแรงดึงดูดให้จำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาชัยนาทมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในปี 2558 จังหวัดชัยนาทได้จัดกิจกรรม “ชัยนาท เมืองจักรยาน 12 เดือนแห่งการปั่น” ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีการจัดกิจกรรม (Event) การปั่น/แข่งจักรยานในรูปแบบต่างๆ ในแต่ละเดือนมีนักปั่นเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก โดยในช่วงของการจัดกิจกรรมทำให้ที่พักเกือบทุกแห่งของจังหวัดชัยนาทเต็ม ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จเกินความคาดหมาย ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทเติบโตขึ้น

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

ยุทธศาสตร์จังหวัดควรให้ความสำคัญเรื่องการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรเพื่อให้มีน้ำในการทำเกษตรอย่างเพียงพอ รวมทั้งส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มีราคาสูงขึ้น

ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักอย่างจริงจัง โดยเน้นไปที่การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในชุมชนนั้นๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาสินค้า และผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

เป้าประสงค์ที่ 2 : ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างความมั่นคงทางสังคม

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

แม้จังหวัดจะสามารถยกระดับรายได้ของครัวเรือนเป้าหมายได้ แต่ปรากฏว่าในแต่ละปีจะมีครัวเรือนยากจนตกเกณฑ์ยากจนขึ้นมาใหม่ ซึ่งทำให้ครัวเรือนยากจนยังไม่หมดไปจากพื้นที่จังหวัด นอกจากนี้ ยังมีครัวเรือนอีกจำนวนหนึ่งที่ตกเกณฑ์ความยากจน แต่เป็นครัวเรือนยากจนที่ไม่สามารถพัฒนาได้ เนื่องจากขรา พิการ ต้องให้การสงเคราะห์อย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

ในกระบวนการพัฒนาหรือยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจน จำเป็นต้องดำเนินการให้ครอบคลุมครัวเรือนที่มีรายได้เกือบจะตกเส้นความยากจนด้วยโดยการบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันแก้ไขปัญหา ทั้งการให้ความรู้และฝึกอบรมอาชีพ การสร้างความเข้มแข็งของ การใช้แผนชุมชนในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจน และการส่งเสริมการดำรงวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เป็นต้น

เป้าประสงค์ที่ 3 : สร้างความสมดุลในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

จะเห็นได้ว่าจังหวัดชัยนาทไม่สามารถกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักวิชาการได้หมดในแต่ละวัน ทำให้มีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างเพิ่มขึ้นจำนวนมาก เนื่องจากสาเหตุสำคัญ ดังนี้

1. ประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง
2. ปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัดมีจำนวนมาก
3. สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแบบถูกหลักวิชาการมีไม่เพียงพอ

จำนวนพื้นที่ป่าของจังหวัดชัยนาทลดลง ถึงแม้จังหวัดจะได้ดำเนินการมาตรการในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวมาโดยตลอด โดยในปี 2557 จังหวัดได้ปลูกป่าจำนวน 138 ไร่ และปี 2558 จำนวน 1,207 ไร่ แต่จำนวนพื้นที่ป่าในภาพรวมของจังหวัดยังลดลง ทั้งนี้ เนื่องจาก

1. ในช่วงปี 2557-2558 เกิดภาวะภัยแล้ง ปริมาณน้ำฝนที่ตกในพื้นที่จังหวัดชัยนาทน้อย ทำให้ต้นไม้ที่ปลูกได้รับความเสียหายยืนต้นตายจำนวนมาก
2. การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำการเกษตรกรรม เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย โดยราษฎรที่มีฐานะยากจนและไม่มีที่ดินทำกิน ตลอดจนการขายที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์หรือสิทธิทำกินให้แก่นายทุนแล้วบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่
3. การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เพื่อใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือน คอกปศุสัตว์ ทำไม้ฟืนและเผาถ่าน
4. การลักลอบขุดดินลูกรังในพื้นที่ป่าไม้
5. การจุดไฟเผาป่าเพื่อล่าสัตว์และเก็บหาของป่า

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

การจัดการขยะมูลฝอย

1. รมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางผ่านโครงการต่างๆ

2. ผลักดันการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวมของจังหวัด
3. เพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกหลักวิชาการ
4. สนับสนุนการนำขยะอินทรีย์มาใช้ประโยชน์ในการทำปุ๋ยหมัก
5. ส่งเสริมการแปรรูปขยะเป็นพลังงาน

แนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้

1. สร้างศูนย์เรียนรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้)
2. พัฒนาศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชน
3. ปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะประโยชน์ ชุมชน เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว
4. ปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้
5. ก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธาร
6. การคัดเลือกพื้นที่ปลูกต้นไม้ ควรมีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ใกล้เคียง
7. จัดหาแหล่งน้ำบาดาล เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสำรองในการรดน้ำต้นไม้ในฤดูแล้ง

ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดเป้าประสงค์ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิตและการตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวและสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน

เป้าประสงค์ที่ 1 : เพิ่มผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีและได้มาตรฐาน

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน ปี 2558 ได้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี จำนวน 102,250 ตัน ลดลงจากปี 2557 ร้อยละ 1.54 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ร้อยละ 3 เป็นอย่างมาก สาเหตุสำคัญเนื่องจากจังหวัดชัยนาทประสบปัญหาภัยแล้ง และปัญหาฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานาน ทำให้พืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวได้รับความเสียหาย โดยรัฐบาลได้ประกาศแผนการเพาะปลูกในปี 2558/59 ให้เกษตรกรงดปลูกข้าวนาปีต่อเนื่อง และงดส่งน้ำเพื่อใช้ในการทำนาปรัง ปี 2558 ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทำให้เกษตรกรต้องงดปลูกข้าวในฤดูนาปรัง ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตข้าว ซึ่งรวมถึงเมล็ดพันธุ์ข้าว ของจังหวัดชัยนาทลดลงดังกล่าว นอกจากนี้ การลดการปลูกข้าวนาปีต่อเนื่อง และงดการปลูกข้าวนาปรังยังทำให้ตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวหดตัวลง ตามความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ลดลงด้วย

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

เห็นสมควรปรับลดความสำคัญในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยไม่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ และประเด็นยุทธศาสตร์ แต่ยังคงกำหนดเป็นหนึ่งในสินค้าทางการเกษตรที่จังหวัดจะต้องส่งเสริมการผลิตโดยให้ความสำคัญ ในการรักษาคุณภาพและมาตรฐานของเมล็ดพันธุ์ พัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การสร้างความเข้มแข็งเกษตรกร และการพัฒนาระบบการตลาด

เป้าประสงค์ที่ 2 : ผลผลิตสินค้าเกษตรมีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

แม้ว่าจำนวนแปลง/ฟาร์ม ที่ได้รับรองมาตรฐาน GAP เทียบกับจำนวนแปลง/ฟาร์ม ที่ได้รับการตรวจรับรองจากกระทรวงเกษตรฯ ของจังหวัดชัยนาทได้ผ่านการรับรองร้อยละ 100 ในส่วนของส้มโอ และปศุสัตว์ และร้อยละ 99.45 ในส่วนของข้าว แต่จะเห็นว่าปริมาณที่ส่งตรวจของผลผลิตแต่ละชนิดเพิ่มขึ้นในปริมาณที่ไม่มากนัก ทั้งนี้ ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินการ ดังนี้

1. ข้าว

1.1 เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญในการสมัครเข้ารับการตรวจรับรอง เนื่องจากราคาผลผลิตที่ผ่านการตรวจรับรองและไม่ตรวจรับรองไม่แตกต่างกัน

1.2 ผู้บริโภคโดยทั่วไปก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการที่จะซื้อผลผลิตที่ผ่านการรับรองเท่าใดนัก เนื่องจากไม่เห็นถึงอันตรายที่จะเกิดต่อสุขภาพ จะมีเฉพาะผู้บริโภคบางรายเท่านั้น

1.3 กระบวนการในการตรวจรับรองมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก จึงทำให้เกษตรกรไม่ต้องการสมัครเข้ารับการตรวจรับรอง

2. ส้มโอขาวแตงกวา

2.1 การดำเนินการตามขั้นตอนมาตรฐาน GAP มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ประกอบกับเกษตรกรบางรายไม่รู้หนังสือ หรือมีอายุมาก ไม่ถนัดในการเขียนหนังสือและจดบันทึกข้อมูล

2.2 ราคาส้มโอ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP ไม่แตกต่างกับที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จึงไม่ดึงดูดให้เกษตรกรสมัครเข้ารับการตรวจรับรอง

2.3 ปัญหาภัยธรรมชาติแปรปรวน อาทิเช่น ปี 2554 เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ และปี 2558/59 เกิดภัยแล้งรุนแรง

2.4 ต้นส้มโอมีความอ่อนไหวและต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ และใช้ระยะเวลาหลายปีถึงจะให้ผลผลิตได้ (4 ปี ขึ้นไป)

3. ปศุสัตว์

3.1 ข้อจำกัดของผู้ประกอบการด้านต้นทุนและหรือเงินลงทุน ทำให้เกษตรกรไม่กล้าลงทุนหรือเลิกกิจการ

3.2 ศักยภาพความพร้อมของเกษตรกรและการตระหนักถึงความสำคัญของมาตรฐานฟาร์มยังมีน้อย

3.3 มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์บางชนิดยังขาดภาคีเครือข่ายภาคเอกชน (บริษัท) มาส่งเสริมสนับสนุนและผลักดันเข้าสู่มาตรฐานฟาร์มอย่างเป็นรูปธรรม

3.4 พื้นที่ภาคเกษตรกรรมน้อยลงไปหรือถูกปรับเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและกฎหมายด้าน สิ่งแวดล้อมทำให้การสร้างฟาร์มน้อยลง

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. ข้าว

1.1 ดำเนินส่งเสริม GAP ข้าว อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นข้าวเพื่อการแปรรูป อาทิ ข้าวขาว-ดอกมะลิ 105, ข้าวไรซ์เบอร์รี่ โดยส่งเสริมกิจกรรมการแปรรูปควบคู่ไปด้วย

1.2 ส่งเสริมการตลาดข้าวที่ผ่านการรับรอง GAP ให้มีราคาสูงกว่าข้าวที่ไม่ผ่านการรับรอง

1.3 ส่งเสริม GAP พืชผัก และผลไม้อื่นๆ ด้วย

2. ส้มโอขาวแตงกวา

2.1 จำนวนผลผลิตส้มโอขาวแตงกวาจังหวัดชัยนาท ยังเป็นที่ต้องการของตลาด และมีราคาสูง ควรได้รับการส่งเสริมด้านการเพิ่มพื้นที่ และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

2.2 ส่งเสริมการตลาดส้มโอที่ผ่านการรับรอง GAP ให้มีราคาสูงกว่าส้มโอที่ไม่ผ่านการรับรอง

3. ปศุสัตว์

3.1 เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ฟาร์มที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP ให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปตลอดจนถึงผู้บริโภค

3.2 จัดหาแหล่งเงินทุนและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกร

3.3 การสื่อสารให้เข้าถึงและเข้าใจ ในระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์และกลไกความต้องการของตลาด

3.4 ส่งเสริมให้เกิดภาคีเครือข่ายจากภาคเอกชนและส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดระบบฟาร์มประกันในฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ยังเข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ในชนิดสัตว์บางชนิดที่ยังมีน้อยอยู่ (Contract Farming)

3.5 ส่งเสริมให้มีการจัดทำระบบการจัดการของเสียในฟาร์มปศุสัตว์เพื่อลดมลภาวะด้านสิ่งแวดล้อม (Green Agriculture และ Zero waste)

เป้าประสงค์ที่ 3 : ลดต้นทุนการผลิตข้าว

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ในปี 2557 เป็นปีที่ยกเลิกโครงการรับจำนำข้าวเกษตรกรยังคงใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี และสารเคมี ในอัตราสูงส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตสูง ต่อมาในปี 2558 ซึ่งก็ไม่มีโครงการรับจำนำข้าวแล้ว และข้าวมีราคาต่ำลงทำให้เกษตรกรมีการปรับตัวและลดการใช้ปัจจัยการผลิตทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง อีกทั้งเนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการปลูกข้าวมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการผลิตปัจจัยในการผลิต และการใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมสามารถให้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตที่ดี โดยเกษตรกรลดการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากไร่ละ 25-30 กิโลกรัม เหลือไร่ละ 15-20 กิโลกรัม (เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ) ซึ่งสามารถลดต้นทุนการใช้เมล็ดพันธุ์ได้ถึงไร่ละ 180-270 บาท นอกจากนี้ เกษตรกรยังหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนการให้ปุ๋ยเคมี สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ประมาณไร่ละ 230-330 บาท

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 1 : ประชาชนได้รับการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

จังหวัดสามารถพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้กับประชาชนในจังหวัดชัยนาท และนำความรู้ที่รับการพัฒนาไปประกอบอาชีพสร้างรายได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากการพัฒนาทักษะฝีมือส่วนใหญ่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน จึงทำให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

แม้ผลิตภาพแรงงานในปี 2557 จะเพิ่มขึ้นจากปี 2556 อย่างมาก แต่ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ณ ราคาคงที่ ในปี 2557 ลดลงจากปี 2556 อย่างมาก ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ผลิตภาพแรงงานของจังหวัดเพิ่มขึ้นเนื่องจากจำนวนผู้มีงานทำในปี 2557 ลดลงจากปี 2556 มากเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15 ปีขึ้นไป) ในปี 2556 ซึ่งมีจำนวน 314,244 คน ลดลงเหลือ 256,975 คน ในปี 2557 ซึ่งสาเหตุที่ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ของจังหวัดชัยนาทลดลง เนื่องจากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดชัยนาท ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การผลิตภาคเกษตรในปี 2557 จังหวัดชัยนาทประสบปัญหาภัยแล้งต่อเนื่องตลอดทั้งปี ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2557 เห็นชอบการงดส่งน้ำ เพื่อการเพาะปลูกข้าวนาปรังในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มน้ำแม่กลอง ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะปริมาณข้าวในจังหวัดชัยนาทลดลง ส่วนภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร เช่น โรงสีข้าว ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของภาคอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบจากปริมาณผลผลิตข้าวที่ลดลง ผู้ประกอบการโรงสีข้าวส่งออกข้าวได้น้อย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องมาถึงปี 2558-2559

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

นอกจากยุทธศาสตร์จังหวัดควรให้ความสำคัญเรื่องการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรเพื่อให้มีน้ำในการทำการเกษตรอย่างเพียงพอ และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มีราคาสูงขึ้นแล้ว ยังต้องส่งเสริมอาชีพอื่นให้กับประชาชนในจังหวัดให้มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

เป้าประสงค์ที่ 2 : เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. ภาครัฐให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายจัดงานระดับประเทศ เช่น OTOP City OTOP Midyear และ OTOP ภูมิภาค
2. มีการพัฒนาศักยภาพ ผู้ประกอบการ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์
3. ขยายช่องทางการตลาดทั้งภายในและภายนอกจังหวัด รวมทั้งเปิดช่องทางตลาด Online
4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดที่จัดเป็นประจำทุกเดือน ประกอบกับได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดชัยนาท ได้แก่ สวนนกชัยนาทให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย

รวมถึงการพัฒนาเขื่อนเจ้าพระยา จนทำให้สามารถสร้างแรงดึงดูดให้จำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาชยานามากยิ่งขึ้น

5. มีการรวมตัวสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ ทั้งภายในจังหวัด กลุ่มจังหวัด รวมทั้งในภูมิภาคอื่นๆ

6. สร้างตลาดเชิงรุกสู่บริโภคโดยตรง เช่น OTOP Mobile To The Factory

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมีจำนวนน้อย และไม่ตรงตามความต้องการของตลาด โดยกลุ่มผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นจำนวน 480 ผลิตภัณฑ์ ผ่านการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยจำนวน 74 ผลิตภัณฑ์ ผลการคัดสรรฯ ระดับ 5 ดาว 2 ผลิตภัณฑ์, ระดับ 4 ดาว 15 ผลิตภัณฑ์, ระดับ 3 ดาว 36 ผลิตภัณฑ์, ระดับ 2 ดาว 1 ผลิตภัณฑ์ และระดับ 1 ดาว 2 ผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. การพัฒนาผู้ประกอบการ OTOP ต้องเกิดจากความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน
2. เน้นด้านการสร้างเครือข่าย เพื่อการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

3. ด้านการบริหารจัดการต้องมีการพัฒนาฝีมือแรงงาน รวมถึงทักษะด้านภาษารวมทั้งให้ความรู้ด้านต่างๆ และเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดอาเซียน

4. ด้านการตลาด ควรสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ สร้างคุณค่าให้กับ ผู้บริโภค พัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน พร้อมทั้งหากกลุ่มตลาดเป้าหมายและช่องทางการตลาดในการกระจายสินค้าให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย

เป้าประสงค์ที่ 3 : เพิ่มรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยว และการบริการ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ในปี 2557-2558 รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชยานาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในอัตราที่ค่อนข้างสูง ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดชยานาได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นประจำทุกเดือน ประกอบกับได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดชยานา ได้แก่ สวนนกชยานาให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย รวมถึงการพัฒนาเขื่อนเจ้าพระยา จนทำให้สามารถสร้างแรงดึงดูดให้จำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาชยานามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในปี 2558 จังหวัดชยานาได้จัดกิจกรรม “ชยานา เมืองจักรยาน 12 เดือนแห่งการปั่น” ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีการจัดกิจกรรม (Event) การปั่น/แข่งจักรยานในรูปแบบต่างๆ ในแต่ละเดือนมีนักปั่นเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก โดยในช่วงของการจัดกิจกรรมทำให้ที่พักเกือบทุกแห่งของจังหวัดชยานาเต็ม ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จเกินความคาดหมาย ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดชยานาเติบโตขึ้น

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

การท่องเที่ยวของจังหวัดชยานาไม่โดดเด่นเมื่อเทียบกับจังหวัดท่องเที่ยวอื่น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวไม่หลากหลาย และมีจำนวนแหล่งท่องเที่ยวน้อย และไม่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร บางแห่งขาดการบริหารจัดการ ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การคมนาคมไม่สะดวก ปัญหาความ

สะอาดของห้องน้ำ นอกจากนี้ ยังขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ที่มีความรู้ในการบริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งสินค้าและผลิตภัณฑ์ของจังหวัดชัยนาท ซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพ แต่ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งออกตามฤดูกาล จึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้จับจ่ายซื้อผลผลิตทางการเกษตรได้ตลอดปี และยังพบว่า สัมโอขาวแตงกวาที่เป็นที่นิยม ยังมีราคาสูง และมีการนำส้มโอจากจังหวัดอื่นมาขายปนกับส้มโอของชัยนาทเพื่อหากำไร จึงทำให้ขาดความมั่นใจในสินค้าชนิดนี้ ส่วนสินค้า OTOP ที่มีการผลิตในจังหวัด ส่วนใหญ่ผู้ผลิตจะทำเป็นอาชีพเสริม ทำให้มีสินค้าไม่ต่อเนื่อง และขาดการพัฒนาารูปแบบของสินค้าให้มีความหลากหลาย

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักอย่างจริงจัง โดยเน้นไปที่การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในชุมชนนั้นๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาสินค้า และผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมสู่ความเข้มแข็งสมานฉันท์และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

เป้าประสงค์ที่ 1 : ประชาชนมีความรู้เท่าทันสังคม และสิ่งแวดล้อม

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

ผลสัมฤทธิ์ O-net ของนักเรียนในทุกระดับชั้น ในปี 2558 มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเป้าหมายของจังหวัดและค่าที่ประเทศกำหนด แต่เพิ่มขึ้น จากปี 2557 ทุกระดับชั้น โดยมีปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนี้

1. โรงเรียนส่วนหนึ่งยังขาดสื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ
2. โรงเรียนขาดครูที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในสาขาวิชาเอกเฉพาะ
3. ครูสอนไม่ครบชั้น
4. ครูสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่เรียนมา
5. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบ

หลายด้านนอกเหนือจากการสอน

6. นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการทดสอบ O-net เพราะไม่มีผลกระทบต่อการจบการศึกษา หรือผลการเรียนมากนัก

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. พัฒนา/ยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกวิชา ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และวิชาภาษาอังกฤษ ให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น โดยใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการทั้งงบประมาณและเสนอขอของบประมาณจากจังหวัด

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เรียนไม่ทันเพื่อน ให้ผ่านเกณฑ์การประเมินผลในแต่ละกลุ่มสาระวิชา

3. ใช้สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา การเรียนรู้ทางไกลผ่านดาวเทียม DLIT, DLTV เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

4. ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริม สนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรที่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5. การจัดทำค่ายพัฒนาวินิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

6. จัดจ้างครู/ติวเตอร์พัฒนานักเรียนในสาระที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ

7. การพัฒนาครูสาระภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

1. ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาเรื่องรายได้ และหนี้สิน เนื่องจากเกษตรกรจะประกอบอาชีพเชิงเดี่ยว ดังนั้น เมื่อราคาผลผลิตตกต่ำ ก็จะส่งผลต่อรายได้

2. ประชาชนยังไม่สามารถปรับตัว หรือเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. ส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้กับประชาชน

2. พัฒนาระบบการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน

เป้าประสงค์ที่ 2 : ประชาชนมีสุขภาวะที่ดี

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

1. การขาดทีมสหสาขาวิชาชีพ ที่มีทักษะในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน HA

2. ขาดแคลนบุคลากรทำให้ภาระงานมาก

3. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนยังไม่เหมาะสม ได้แก่ อาหารการออกกำลังกาย บุหรี่ สุรา ฯลฯ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. จัดหาและพัฒนาศักยภาพทีมสหสาขาวิชาชีพให้มีทักษะในการดำเนินงาน HA

2. บูรณาการดำเนินงานกับทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีของประชาชน

3. ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมสุขภาพอย่างเหมาะสม

4. การบูรณาการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนในสังคม

เป้าประสงค์ที่ 3 : สังคมมีความสมานฉันท์ มีความปลอดภัย ปลอดภัยชุมชน และสิ่งแวดล้อม

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

สภาพสังคมทั้งในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุอาชญากรรมต่างๆ ขึ้นในพื้นที่มากขึ้น และเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องใช้กำลังพลไปปฏิบัติหน้าที่ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยในช่วงเทศกาลต่างๆ (ปีใหม่, สงกรานต์,

งานมหรหรรพ์หุ่นฟางนก, งานวันส้มโอ, งานบุญแข่งเรือ ฯลฯ) และจำเป็นเร่งด่วน ทำให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

มีการบูรณาการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น อาสาสมัคร, ตำรวจชุมชน และ อปพร. โดยดำเนินมาตรการต่างๆ ดังนี้

1. การปล่อยแถวระดมกวาดล้างอาชญากรรมช่วงเทศกาลสำคัญให้มากยิ่งขึ้น
2. การจัดชุดไล่ล่าป้องกันเหตุในพื้นที่ทุกวัน
3. การตั้งจุดตรวจจุดสกัดเส้นทางเปลี่ยวในทุพื้นที่เพิ่มขึ้น
4. การวิเคราะห์อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และวางแผนแก้ไขที่สอดคล้องกับ

ปัญหาที่เกิดขึ้น

5. การจัดชุดมวลชนสัมพันธ์ในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

แนวโน้มการเกิดคดีอุบัติเหตุจราจรของจังหวัดชัยนาทในปี 2557 เพิ่มขึ้นจากปี 2556 แต่ลดลงในปี 2558 แต่ก็ยังมีจำนวนคดีที่เกิดขึ้นค่อนข้างมาก โดยมีปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านคน อาทิ การไม่ปฏิบัติตามกฎวินัย จราจร การเมาแล้วขับ ความประมาท
2. ปัจจัยด้านยานพาหนะ อาทิ การดัดแปลงสภาพรถ หรือ สภาพรถชำรุด เป็นต้น
3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ ระบบวิศวกรรมจราจร สภาพถนน และเครื่องหมายจราจรต่างๆ เป็นต้น

ประกอบกับจังหวัดชัยนาทมีถนนสายหลัก คือสายเอเชีย ไปสู่ภาคเหนือ ทำให้เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. ส่งเสริมโครงการ/มาตรการด้านการป้องกันและลดอุบัติเหตุบนท้องถนน
2. จัดหาอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนมาตรการด้านการป้องกันและลดอุบัติเหตุ เช่น เครื่องตรวจวัดแอลกอฮอล์ เครื่องตรวจจับความเร็ว
3. จากข้อมูลอุบัติเหตุของจังหวัดชัยนาททั้งช่วงปกติและเทศกาล พบว่า ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดปัญหาเกิดจากอุบัติเหตุจราจรทางบกของจังหวัดเกิดจากปัจจัยด้านคน จึงควรเน้นการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ขับขี่ใช้ถนนทราบ

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

1. ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับปัญหาอื่น อาทิ ปัญหาอาชญากรรม และเป็นปัญหาระดับชาติ ที่ต้องได้รับความร่วมมือในทุกระดับ ทั้งจากประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแหล่งผลิตยาเสพติด ตลอดจนจังหวัดข้างเคียงที่เป็นพื้นที่รอยต่อ

2. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดยังขาดการบูรณาการอย่างจริงจัง ทั้งในระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงได้แก่สำนักงาน ป.ป.ส. ส่วนกลาง และสำนักงาน ป.ป.ส.ภาค ตลอดจนหน่วยงานราชการระดับจังหวัด/อำเภอ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ผู้ปกครอง ปิดบังข้อมูล ประชาชนไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่รัฐ และไม่ให้ความร่วมมือกับ ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว
2. สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หรือใช้ภาคประชาชนแก้ไขปัญหา โดยมีภาคราชการให้คำปรึกษาช่วยเหลือ
3. ดำเนินการอย่างจริงจังกับเจ้าหน้าที่รัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
4. บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เด็ดขาด แก้ไขปรับปรุงกฎหมาย เพิ่มโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์ที่ 1 : ลดผลกระทบจากอุทกภัยและภัยแล้ง

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

1. ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งเป็นภัยทางธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้
2. เนื่องจากในปี 2559 ประสบวิกฤติภัยแล้ง ทำให้ปริมาณน้ำในโครงการพัฒนา แหล่งน้ำขนาดเล็ก และโครงการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีปริมาณที่ลดลงมาก จนไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรกรรม
3. งบประมาณในการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมและเขื่อนป้องกันตลิ่งค่อนข้างสูง ทำให้ไม่สามารถป้องกันปัญหาได้อย่างทั่วถึงทั้งระบบ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. เนื่องจากไม่สามารถควบคุมการเกิดอุทกภัยและภัยแล้งได้ จึงควรส่งเสริม มาตรการป้องกันและลดผลกระทบให้ประชาชน/ชุมชน เตรียมพร้อมและรับมือสถานการณ์ภัยพิบัติ ตามความเสี่ยงภัยในแต่ละพื้นที่
2. แนะนำและส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย เพื่อหารายได้เสริม ในช่วงฤดูแล้ง เช่น ถั่วเขียว ถั่วลิสง ถั่วเหลือง งา พริก เป็นต้น

เป้าประสงค์ที่ 2 : ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนถูกกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ มากขึ้น

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

1. ประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง
2. ปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัดมีจำนวนมาก
3. สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแบบถูกหลักวิชาการมีไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. รณรงค์สร้างจิตสำนึกในการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางผ่านโครงการต่าง ๆ
2. ผลักดันการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวมของจังหวัด

3. เพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกหลักวิชาการ
4. สนับสนุนการนำขยะอินทรีย์มาใช้ประโยชน์ในการทำปุ๋ยหมัก
5. ส่งเสริมการแปรรูปขยะเป็นพลังงาน

เป้าประสงค์ที่ 3 : คุณภาพน้ำในแม่น้ำดีขึ้น

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

1. คริวเรือน/ชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำมีการปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำโดยตรง โดยไม่มีการบำบัดน้ำเสียเบื้องต้น

2. การระบายน้ำเสียจากภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมลงสู่แม่น้ำ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. อปท.ควรบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้มีการบำบัดน้ำเสียเบื้องต้นก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ

2. สนับสนุนให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมในชุมชนริมแม่น้ำ
3. รมรณงค์ลดการใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรม
4. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกำกับดูแลการระบายน้ำทิ้งอุตสาหกรรมให้เป็นไปตามมาตรฐาน

5. สร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการดูแลแม่น้ำให้กับประชาชน และเครือข่าย ทสม.
6. สนับสนุนการนำน้ำเสียจากคอกสัตว์มาใช้ประโยชน์ เช่น นำมารดแปลงพืชเพื่อลดน้ำเสีย และลดการใช้ปุ๋ยเคมี

เป้าประสงค์ที่ 4 : พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

จำนวนพื้นที่ป่าของจังหวัดชัยนาทลดลง ถึงแม้จังหวัดจะได้ดำเนินการมาตรการในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวมาโดยตลอด โดยในปี 2557 จังหวัดได้ปลูกป่าจำนวน 138 ไร่ และปี 2558 จำนวน 1,207 ไร่ แต่จำนวนพื้นที่ป่าในภาพรวมของจังหวัดยังลดลง ทั้งนี้ เนื่องจาก

1. ในช่วงปี 2557-2558 เกิดภาวะภัยแล้ง ปริมาณน้ำฝนที่ตกในพื้นที่จังหวัดชัยนาทน้อย ทำให้ต้นไม้ที่ปลูกได้รับความเสียหายยืนต้นตายจำนวนมาก

2. การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำการเกษตรกรรม เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย โดยราษฎรที่มีฐานะยากจนและไม่มีที่ดินทำกิน ตลอดจนการขายที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์หรือสิทธิทำกินให้แก่นายทุนแล้วบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่

3. การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เพื่อใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือน คอกปศุสัตว์ ทำไม้ฟืนและเผาถ่าน

4. การลักลอบขุดดินลูกรังในพื้นที่ป่าไม้
5. การจุดไฟเผาป่าเพื่อล่าสัตว์และเก็บหาของป่า

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. สร้างศูนย์เรียนรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้)
2. พัฒนาศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชน

3. ปลุกต้นไม้ในที่สาธารณะประโยชน์ ชุมชน เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว
4. ปลุกจิตสำนึกให้เยาวชนรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้
5. ก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธาร
6. การคัดเลือกพื้นที่ปลุกต้นไม้ ควรมีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ใกล้เคียง
7. จัดหาแหล่งน้ำบาดาล เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสำรองในการรดน้ำต้นไม้ในฤดูแล้ง

สรุปผลสัมฤทธิ์ (outcome) ภาพรวมต่อการบรรลุวิสัยทัศน์ตามแผนพัฒนาจังหวัด

ตามที่แผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ. 2557-2560) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “เป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” และกำหนดเป้าประสงค์รวมไว้ 3 ประเด็น คือ

1. สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นสินค้าภาคการเกษตรและการท่องเที่ยว
2. ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างความมั่นคงทางสังคม
3. สร้างความสมดุลในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

จากผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดทั้งในส่วนของตัวชี้วัดเป้าประสงค์รวม และตัวชี้วัดตามเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานที่ยังครบ 4 ปี บางตัวชี้วัดสามารถวัดได้ถึงปีงบประมาณ พ.ศ.2558 และบางตัวชี้วัดสามารถวัดได้ถึงปีงบประมาณ พ.ศ.2559 อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานดังกล่าว สามารถสะท้อนได้ในเบื้องต้นว่าจังหวัดชัยนาทสามารถเดินทางไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดหรือไม่อย่างไร ดังนี้

1. การเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ในส่วนของการเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จะเห็นได้ว่าจังหวัดชัยนาทยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ เนื่องจากตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนเป้าหมายนี้ คือ การเพิ่มผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีและได้มาตรฐาน ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยในปี 2557 ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ดีเพิ่มจากปี 2556 ร้อยละ 2.01 คือจาก 101,800 ตัน เป็น 103,854 ตัน ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ 3 และในปี 2558 ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีเพียง 102,250 ตัน ลดลงจากปี 2557 ร้อยละ 1.54 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 3 เป็นอย่างมาก สาเหตุสำคัญเนื่องจากจังหวัดชัยนาทประสบปัญหาภัยแล้ง และปัญหาฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานาน ทำให้พืชผลการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวได้รับความเสียหาย โดยรัฐบาลได้ประกาศแผนการเพาะปลูกในปี 2558/59 ให้เกษตรกรงดปลูกข้าวนาปีต่อเนื่อง และงดส่งน้ำเพื่อใช้ในการทำนาปี 2558 ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทำให้เกษตรกรต้องงดปลูกข้าวในฤดูนาปี ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตข้าว ซึ่งรวมถึงเมล็ดพันธุ์ข้าวของจังหวัดชัยนาทลดลงดังกล่าว นอกจากนี้ การลดการปลูกข้าวนาปีต่อเนื่อง และงดการปลูกข้าวนาปี ยังทำให้ตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวหดตัวลง ตามความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ลดลงด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ในเรื่องของปริมาณการผลิตจะไม่เป็นไปตามเป้าหมาย แต่ในเรื่องของคุณภาพของเมล็ดพันธุ์นั้น เมล็ดพันธุ์ข้าวของจังหวัดชัยนาทก็ยังมีคุณภาพอยู่ในระดับสูง เป็นไปตามมาตรฐานของเมล็ดพันธุ์ เพราะมีกระบวนการในการตรวจรับรองที่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งจากปัจจัยภายนอกที่จังหวัดไม่สามารถควบคุมได้ จังหวัดจะนำไปทบทวนถึงการกำหนดเป้าหมาย และทิศทางของแผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ. 2561-2564) ต่อไป โดยเห็นสมควรปรับลดความสำคัญในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยไม่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ และประเด็นยุทธศาสตร์ แต่ยังคงกำหนดเป็นหนึ่งในสินค้าทางการเกษตรที่จังหวัดจะต้อง

ส่งเสริมการผลิตโดยให้ความสำคัญทั้งในเรื่องของการเพิ่มปริมาณและการรักษาคุณภาพและมาตรฐานของเมล็ดพันธุ์

สำหรับการเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน จากผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดร้อยละของจำนวนแปลง/ฟาร์ม ที่ได้รับรองมาตรฐาน GAP เทียบกับจำนวนแปลง/ฟาร์มที่ได้รับการตรวจรับรองจากกระทรวงเกษตรฯ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดหลักที่สะท้อนเป้าประสงค์ผลผลิตสินค้าเกษตรมีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน โดยประเมินผลในผลผลิตสินค้าเกษตรหลัก 3 ชนิด คือ ข้าว ส้มโอ และสินค้าปศุสัตว์ ปรากฏว่า ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ 100 จำนวน 2 สินค้าเกษตร คือ ส้มโอ และปศุสัตว์ ส่วนข้าวผลการดำเนินงานเฉลี่ยร้อยละ 99.53 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดดังกล่าวจะค่อนข้างสูง แต่ปริมาณของจำนวนแปลงที่ผ่านการตรวจรับรองในแต่ละปีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งส้มโอขาวแตงกวา ที่ผ่านการตรวจรับรองปี 2557 จำนวน 12 แปลง ปี 2558 จำนวน 18 แปลง และปี 2559 จำนวน 19 แปลง จึงอาจจะยังไม่สะท้อนการเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมากนัก ดังนั้น ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดระยะต่อไป จังหวัดจะให้ความสำคัญกับจำนวนแปลง/ฟาร์มที่ต้องผ่านการตรวจรับรอง เทียบกับจำนวนแปลง/ฟาร์มที่มีทั้งหมดในจังหวัดให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงการสร้างความยั่งยืนในการดำเนินการดังกล่าว โดยการให้เกษตรกรที่เป็นเจ้าของแปลงสินค้าเกษตรที่เคยผ่านการตรวจรับรองแล้วดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แปลงสินค้าเกษตรผ่านการรับรองตลอดไปแม้จะไม่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยจากภาครัฐแล้วก็ตาม

2. สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ที่สะท้อนด้วยตัวชี้วัดทางด้านสังคม ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพการศึกษา สุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัด ได้แก่ ตัวชี้วัดค่าเฉลี่ย O-net ชั้น ม.3, ร้อยละของผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ดี, ร้อยละของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ควบคุมระดับความดันได้ดี, อัตราการตายต่อการเกิดมีชีพพันคน, ร้อยละที่ลดลงของจำนวนคดีที่เกิดขึ้นแต่ละกลุ่มคดีเทียบค่าเฉลี่ย, ร้อยละที่ลดลงของจำนวนคดีอุบัติเหตุจราจร, ร้อยละของหมู่บ้าน/ชุมชนในจังหวัดไม่มีผู้ผลิต/ผู้ขายยาเสพติด และมีผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดไม่เกิน 3 คน ต่อประชากร 1,000 คน ผลการดำเนินงานส่วนใหญ่มีแนวโน้มดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวยังคงเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดที่จะต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขต่อไป ในส่วนของตัวชี้วัดด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่จังหวัดเห็นว่าสะท้อนไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีของคนในสังคม ได้แก่ ตัวชี้วัดร้อยละที่ลดลงของจำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ผลการดำเนินงานสูงกว่าเป้าหมายเป็นอย่างมาก เนื่องจากในช่วงปี 2557-2558 จังหวัดชัยนาทมีปัญหายุทกภัยเพียงเล็กน้อย ส่วนตัวชี้วัดร้อยละที่ลดลงของจำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ผลการดำเนินงานต่ำกว่าเป้าหมายเป็นอย่างมาก เนื่องจากในช่วงปี 2557-2559 จังหวัดชัยนาทประสบปัญหาภัยแล้งเพิ่มขึ้น ส่วนตัวชี้วัดอัตราการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนอย่างถูกหลักวิชาการ มีแนวโน้มดีขึ้นเป็นลำดับ แต่อยู่ในอัตราที่ถือว่ายังต่ำ โดยมีอัตราเฉลี่ยที่ร้อยละ 23.26 สำหรับปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำในแม่น้ำสายหลักนั้น แม่น้ำเจ้าพระยามีแนวโน้มดี แต่ยังต่ำกว่าเป้าหมาย ส่วนแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำน้อยต่ำกว่าเป้าหมายและมีแนวโน้มลดลง ส่วนอัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ นั้น พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดชัยนาทยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าในภาพรวมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดชัยนาทที่แผนในระยะต่อไปจะต้องให้ความสำคัญในการแก้ไข

สำหรับเป้าหมายการเพิ่มรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยว และการบริการและการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น ที่สะท้อนด้วยตัวชี้วัดร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว และตัวชี้วัดร้อยละที่เพิ่มขึ้นของมูลค่าการจำหน่าย OTOP ที่เป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในจังหวัด และอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) นอกจากภาคการเกษตรที่เป็นรายได้หลักของจังหวัด ถึงแม้เมื่อเทียบมูลค่ากับจังหวัดอื่นๆ แล้ว ยังมีมูลค่าไม่มากนัก แต่ปรากฏว่าผลการดำเนินงานสูงกว่าเป้าหมาย และมีแนวโน้มดีขึ้นค่อนข้างมาก ดังนั้น จังหวัดจะต้องนำจุดเด่นของจังหวัดในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีศักยภาพของจังหวัดมาพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ให้กับจังหวัดต่อไป

แผนพัฒนามูลฐานจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 2 (นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร อุทัยธานี)

สำนักบริหารยุทธศาสตร์ ได้จัดทำเอกสารเผยแพร่ แผนพัฒนามูลฐานจังหวัด 4 ปี (พ.ศ.2561-2564) มีรายละเอียด ดังนี้

ตำแหน่งจุดยืนทางยุทธศาสตร์

1. การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

วิสัยทัศน์

“เป็นศูนย์กลางธุรกิจข้าว สินค้าเกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมล้ำค่าระดับประเทศ”

พันธกิจ

1. ผลิตข้าวและสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย มีคุณภาพตามมาตรฐาน
2. ส่งเสริมการแปรรูปข้าวและสินค้าเกษตร โดยใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เหมาะสม
3. พัฒนาตลาดและช่องทางการค้าข้าว และสินค้าเกษตรสู่ตลาดเป้าหมายทั้งในและต่างประเทศ
4. พัฒนาการท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เพื่อให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของชาวไทยและชาวต่างประเทศ

เป้าประสงค์

1. ผลผลิตข้าวและสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย มีคุณภาพตามมาตรฐาน
2. ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวและสินค้าเกษตรที่เกิดจากการใช้นวัตกรรม ผ่านกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน และสร้างมูลค่าเพิ่ม
3. ธุรกิจข้าวและสินค้าเกษตรปลอดภัยมีช่องทางและการตลาดเพิ่มขึ้น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
4. การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นที่รู้จักและยอมรับของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และกลยุทธ์

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กระบวนการผลิตข้าว และสินค้าเกษตรปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ตัวชี้วัด (KPI)

- 1.1 ผลผลิตต่อไร่ของสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เพิ่มขึ้น (ปีละ 2%)
- 1.2 ร้อยละของศูนย์ข้าวชุมชน/กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย (ปีละ 2%)
- 1.3 จำนวนผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน (ปีละ 2%)

กลยุทธ์ (Strategic)

- 1.1 พัฒนาแหล่งน้ำและระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนการผลิตด้านการเกษตร
- 1.2 พัฒนากระบวนการผลิตข้าว และสินค้าเกษตรปลอดภัยตามความเหมาะสมของพื้นที่ (Zoning)
- 1.3 ส่งเสริมการผลิตข้าว และสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยตามมาตรฐาน GAP เพื่อมุ่งสู่เกษตรอินทรีย์

2. ส่งเสริมการแปรรูป การตลาด และการกระจายสินค้าเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

ตัวชี้วัด (KPI)

- 2.1 จำนวนผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูปที่ได้มาตรฐาน (ปีละ 2%)
- 2.2 ร้อยละมูลค่าข้าวและสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เพิ่มขึ้น (ปีละ 2%)
- 2.3 รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าว และสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เพิ่มขึ้น (ปีละ 2%)

กลยุทธ์ (Strategic)

- 2.1 ส่งเสริม/พัฒนาการแปรรูปข้าว/สินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐาน
- 2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้นวัตกรรมและพัฒนาเพื่อแปรรูปข้าวและสินค้าเกษตรไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง
- 2.3 เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันทางการค้าของกลุ่มจังหวัด
- 2.4 พัฒนาสถานประกอบการแปรรูปข้าวและสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานสากล
- 2.5 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมขนส่ง และระบบโลจิสติกส์ รองรับการค้า การลงทุน การเกษตร และการท่องเที่ยว

3. พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามมาตรฐานเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ตัวชี้วัด (KPI)

- 3.1 ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น (ปีละ 3%)
- 3.2 จำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานที่เพิ่มขึ้น (ปีละ 3%)

3.3 ร้อยละของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น (ปีละ 3%)

กลยุทธ์ (Strategic)

3.1 พัฒนา/ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานการท่องเที่ยว

3.2 พัฒนาสินค้า บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวให้ได้ระดับมาตรฐาน

3.3 พัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว

แผนพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ.2561–2564)

ตำแหน่งจุดยืนทางยุทธศาสตร์

1. เป็นศูนย์กลางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม (ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง)
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ

วิสัยทัศน์

จังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ สังคมมีความเข้มแข็ง และสิ่งแวดล้อมที่ดี ภายในปี พ.ศ.2564

พันธกิจ

1. พัฒนาศักยภาพความเป็นศูนย์กลางทางด้านเกษตรอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป อุตสาหกรรมฐานชีวภาพ
2. พัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ให้เป็นเมืองท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ
3. พัฒนาทุนมนุษย์ให้ตอบสนองต่อการพัฒนาในทุกมิติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์รวม

1. เป็นศูนย์กลางด้านการผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมฐานชีวภาพ
2. ประเพณี วัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และธรรมชาติมีศักยภาพในการแข่งขัน
3. ทุนมนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาทุกมิติ
4. มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดี

ประเด็นยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และกลยุทธ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรเพื่ออุตสาหกรรมและการแปรรูป

ตัวชี้วัด

- 1.1 ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ (ข้าว)
- 1.2 ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ (อ้อยโรงงาน)

1.3 ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ (มัน
สำปะหลัง)

- 1.4 มูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรและอุตสาหกรรม
- 1.5 ร้อยละของมูลค่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ชุมชนเพิ่มขึ้น
- 1.6 เพิ่มพื้นที่ชลประทาน 80,000 ไร่ ในปี 2564

กลยุทธ์

- 1.1 ส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม
- 1.2 ส่งเสริมอุตสาหกรรม เกษตรแปรรูป อุตสาหกรรมฐานชีวภาพ
- 1.3 ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน/วิสาหกิจชุมชน/SME
- 1.4 พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและแหล่งน้ำสำหรับรองรับการผลิตสินค้าเกษตร
เพื่ออุตสาหกรรมและการแปรรูป

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ

ตัวชี้วัด

- 2.1 จำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนา (แห่ง)
- 2.2 ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น
- 2.3 รายได้จากการท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 5,000 ล้านบาท ในปี 2564
- 2.4 ร้อยละความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมเยือน

กลยุทธ์

- 2.1 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีคุณภาพ
- 2.2 ส่งเสริมกิจกรรมตามปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปีและงานประเพณีสำคัญของ
จังหวัด
- 2.3 ส่งเสริมด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์และการบริการการท่องเที่ยว
- 2.4 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่มี
คุณภาพ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์และเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง

ตัวชี้วัด

- 3.1 รายได้เฉลี่ยของประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่า 38,000/บาท/คน/ปี จำนวน 40%
มีรายได้เพิ่มขึ้น 15%
- 3.2 จำนวนชุมชนที่มีศักยภาพและ เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็ง เพิ่มขึ้นร้อยละ
5 ต่อปี
- 3.3 ร้อยละของประชาชนที่มีสิทธิเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ
- 3.4 อัตราการเรียนต่อระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 90
- 3.5 อัตราการออกกลางคืน ไม่เกิน 1%
- 3.6 ผลสอบ O-Net ระดับจังหวัด
- 3.7 ภาวะการมีงานทำ/มีอาชีพ

3.8 ร้อยละของการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาครัฐ

3.9 หมู่บ้าน/ชุมชนของจังหวัดนครสวรรค์มีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ผู้ค้า/ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด) น้อยกว่า 3 ต่อ ประชากร 1,000 คน และเสริมสร้างหมู่บ้าน/ชุมชน ให้มีความเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์

3.1 บูรณาการความร่วมมือการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน

3.2 น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาขยายผลในการพัฒนาจังหวัด

3.3 ขยายการให้บริการภาครัฐในด้านการศึกษา การสาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

3.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการป้องกันและดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และสร้างเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัด

4.1 ร้อยละของพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น 1% ในปี 2564

4.2 สถานศึกษาได้รับการพัฒนาอุปกรณ์ไฟฟ้าประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4.3 ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ 60% ในปี 2564

4.4 หมู่บ้านชุมชนได้รับการพัฒนาศักยภาพในการรับมือกับภัยพิบัติ

กลยุทธ์

4.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.2 ส่งเสริมการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทดแทน

4.3 ส่งเสริมและพัฒนากการลดปริมาณขยะและกำจัดขยะชุมชนให้ถูกหลักวิชาการ

4.4 พัฒนาระบบจัดการเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ

บทที่ 6

สรุปผลการดำเนินงาน

โครงการที่เลี้ยงประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท ปีงบประมาณ 2561 เป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินโครงการแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท 3) เพื่อถอดบทเรียนกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลไกที่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม สำหรับสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีทุนเดิมในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดสิงห์บุรี 4) เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ในการทบทวนทุนสำคัญที่จะมีโอกาสในการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในระยะต่อไป

แนวทางสนับสนุนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอมโนรมย์ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 2 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง ในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เกิดข้อตกลงร่วมกันในการประชุมสภาเทศบาลตำบลทางน้ำสาคร เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2560 ที่พบปัญหาการจัดทำผังเมืองตำบลทางน้ำสาครที่ผ่านมา ไม่เป็นที่ยอมรับของภาคประชาชน ด้วยการให้เหตุผลว่าผู้แทนจากหน่วยงานไม่ได้ลงมาสัมผัสกับพื้นที่จริง ร่างผังเมืองของภาครัฐไม่มีความเป็นปัจจุบัน ตลอดจนการออกแบบสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ขาดการหารือกับเจ้าของพื้นที่ ทำให้ผังเมืองที่เตรียมประกาศนั้น ไม่สามารถประกาศใช้ได้ และทางเทศบาลตำบลทางน้ำสาครได้ชี้แจงไปยังสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดชัยนาทถึงปัญหาดังกล่าว ทำให้ได้บทเรียนสำคัญที่หากไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงแล้ว นอกจากจะตอบสนองความต้องการของประชาชนไม่ได้แล้ว ยังกระทบความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทิศทางการพัฒนาของตำบลทางน้ำสาคร ดังนั้น คณะผู้บริหารของเทศบาลตำบลทางน้ำสาครจึงเปิดรับที่จะลงนามกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ "ผังเมืองรวมของตำบล" ซึ่งเป็นความท้าทายของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่จะเข้าไปจัดการเชิงพื้นที่ โดยมุ่งเป้าถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย แก่กฎหมายผังเมืองของตำบลทางน้ำสาคร ที่เกี่ยวข้องกับส่วนราชการตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และส่วนกลาง นับเป็นโอกาสที่มีไม่มากนักที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปิดใจยอมรับความล้มเหลวในการจัดประชาคม และพร้อมปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานแบบมีส่วนร่วม

แนวทางการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับประชาคม หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

จากการเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้าน เยี่ยมพบหน่วยงานราชการในพื้นที่ เข้าร่วมเวทีเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ภาคกลาง พบว่า ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท มีองค์กรภาคประชาสังคมที่มีการเคลื่อนไหวดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ป่วย อึ้งภากรณ์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่ง

ประเทศไทย, ศูนย์ประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท, สมาคมพัฒนาผู้ประกอบการ ผู้สูงอายุชนบท, เครือข่ายลุ่มน้ำท่าจีน และเครือข่ายป่าชุมชนเขาราวเทียน และจากพบปะกับบุคคลที่ทำงานเพื่อชุมชนแล้วนำพาไปรู้จักสภาองค์กรชุมชน อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท มีความเป็นมาที่น่าสนใจ กล่าวคือ เป็นการรวมตัวจากปัญหาการปล่อยน้ำเสียของโรงงานน้ำตาล จนเกิดเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม (Activism) คัดค้านจนโรงงานน้ำตาลต้องหยุดผลิตเพื่อปรับปรุงระบบน้ำเสีย จากนั้นได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นภาคีกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จังหวัดชัยนาท ระยะเวลาหนึ่งและเห็นว่าการขับเคลื่อนชุมชนไม่ควรจำกัดเพียงบางประเด็นอย่างบ้านมั่นคง หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนเท่านั้น ควรทำในประเด็นที่แต่ละชุมชนประสบปัญหาอยู่ ซึ่งเป็นประเด็นที่หลากหลาย มีความต้องการไม่เหมือนกัน จากนั้นได้มีการออกพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนขึ้น ทางกลุ่มเห็นว่าเป็นทางเลือกทางออกในการใช้เครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ จึงแยกตัวออกจาก พอช. และใช้แนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางก่อรูปสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ตำบลทางน้ำสาคร โดยไม่ขอรับงบประมาณจาก พอช. และเริ่มสร้างเครือข่ายคนจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวมจากสาขาอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะ เกษตรกร ครู ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ข้าราชการที่มีใจกับชาวบ้าน และเริ่มหาช่องทางสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐเพื่อเข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจจัดทำแผนงานและงบประมาณการพัฒนาของรัฐที่จะลงมาทำในพื้นที่ สนับสนุนให้กลุ่มอาชีพขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนโครงการเยาวชนผ่านกิจกรรมถนนเด็กเดิน แลกเปลี่ยนข่าวสารนโยบายหรือโครงการต่างๆ ที่ลงมาดำเนินการในพื้นที่ ปัจจุบัน ได้มีเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนรวม 7 แห่ง ในอำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท การพบปะกับเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2560 ได้มีข้อตกลงที่จะใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถอดบทเรียนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน สนับสนุนให้กลุ่มอาชีพใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยกระดับงานพัฒนาที่ตนเองกำลังดำเนินงานอยู่ นำกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมที่หลากหลายเหมือนแหล่งเรียนรู้ในแต่ละฐานมาสร้างพื้นที่สานสัมพันธ์และการทำงานอย่างมีส่วนร่วมผ่านประเด็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สนับสนุนกิจกรรมถนนเด็กเดินให้มีกระบวนการสร้างเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เป็นต้น จึงเป็นกลยุทธ์การพัฒนาโจทย์วิจัยผ่านภาคประชาสังคมที่ควรทดลองรูปแบบการขึ้นเป็นชุดโครงการที่มีพื้นที่อำเภอมนรมย์เป็นฐาน (Area Based)

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลไกพี่เลี้ยงและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลไกพี่เลี้ยงและศูนย์ประสานงานวิจัยในพื้นที่ภาคกลางนั้น ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า มีพัฒนาการและการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญ ด้วยการเพิ่ม (plus) หน้าที่ในการเป็นหน่วยจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ (Empowerment) ให้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา จัดรูปเป็นองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม (Social Enterprise) ในนาม บริษัทสร้างสรรค์ปัญญา จำกัด โดยมีงานหลักๆ เป็น 4 ส่วน คือ 1) การสนับสนุนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research - CBR) 2) งานประเด็นเด็กและเยาวชนโดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้โครงการกล้าใหม่ใฝ่รู้ และการสร้างสำนักพลเมืองรุ่นใหม่ (Active Citizen) 3) แผนงานสนับสนุนการป้องกันอุบัติเหตุจราจรในระดับจังหวัด (สอจร.) โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (สสส.) โดยผู้เสนอโครงการได้เข้าร่วมเป็นภาคีดำเนินโครงการดังกล่าว โดยมีพื้นที่ปฏิบัติงานใน 2 อำเภอของจังหวัดชัยนาท คือ

อำเภอโนนรมย์ และอำเภอเมืองชัยนาท โดยเป็นจังหวัดตัวแทนของเขตสุขภาพที่ 3 ซึ่งได้ตั้งเป็นแผนกิจกรรมพัฒนาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแล้ว ยังมีเป้าหมายให้เกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่การดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) ทั้ง 6 แห่ง ขณะที่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลไกที่เลี้ยงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานียังไม่ได้ดำเนินการ อย่างไรก็ตามได้ร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วางบทบาทเป็นพี่เลี้ยงร่วมกันในโครงการวิจัยวิจัยที่ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนไปแล้ว จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ 1) รูปแบบการผลิตและการตลาดฝรั่งคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 2) การสร้างทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (TG, MSM) กลุ่มนางฟ้าเก้าเลี้ยว อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ นอกจากนี้ ยังอยู่ระหว่างหารือกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุพรรณภูมิ และสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย มูลนิธิชีวิตไทย (Local Act) ในการเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนโครงการแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สิน ด้วยรูปแบบการเกษตรครบวงจรของกลุ่มส่งเสริมการเกษตรครบวงจร ตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ได้มีเครือข่ายนักวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ที่ดำเนินโครงการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสิงห์บุรี และพบโอกาสที่มีกลุ่มเยาวชนตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ที่พัฒนาแหล่งเรียนรู้ "สวนดินสอ" ที่ใช้แนวคิด "คน/สวน/โลก" แนวคิดหลักจากการกล้าที่จะเลือกสวนกระแสดังสังคมและความคาดหวังทางสังคม สู่การเลือกทางเดินแบบที่เหมาะสมให้กับตนเอง โดยผนวกการเรียนรู้ชีวิต "คน" ตัวแทนของสิ่งมีชีวิตบนโลกผ่าน "สวน" ซึ่งเป็นตัวแทนของธรรมชาติ นำไปสู่การเรียนรู้ "โลก" จากการเห็นคุณค่าในชีวิต และธรรมชาติ รวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ที่เกื้อกูลกันรอบตัว ซึ่งประเด็นดังกล่าวอยู่ในแผนการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยด้วยแล้ว

ผลการจัดทำฐานข้อมูลโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาทและจังหวัดนครสวรรค์

การทบทวนทุนที่สำคัญ ผู้เสนอโครงการเห็นความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลโครงการวิจัยที่มีพื้นที่ดำเนินการในจังหวัดชัยนาทและจังหวัดนครสวรรค์ นอกจากจะเป็นการรวบรวมข้อค้นพบหรือข้อมูลความรู้ที่ได้จากการวิจัยในแต่ละประเด็นแล้ว การพัฒนาโจทย์วิจัยและข้อเสนอโครงการวิจัยจะมีทุนความรู้เดิมเพื่อใช้ตรวจสอบว่าประเด็นการวิจัยที่เสนอขึ้นมานั้น ดำเนินการแล้วได้ความรู้เพิ่มจากเดิมหรือไม่ มีความแตกต่างในกระบวนการวิจัยหรือวิธีวิทยาหรือไม่ นอกเหนือจากการตรวจทานด้วยหัวใจของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3 ประการ คือ โจทย์วิจัยมาจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และต้องมีการปฏิบัติการจริง

ผลจากการจัดทำฐานข้อมูลโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาท พบว่า ปีที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่รายงานการวิจัยมากที่สุด อยู่ในช่วงปี พ.ศ.2555-2556 รวมแล้ว 34 โครงการจากทั้งสิ้น 77 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 44.16 เมื่อพิจารณาในเหตุผล พบว่า ในปี พ.ศ.2543 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้ขอใช้พื้นที่อำเภอสรรคบุรี ก่อตั้งศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัยขึ้นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท จนมีอาคารที่ใช้ในการเรียนการสอนในปี พ.ศ.2551 ประกอบกับในปี พ.ศ.2555 รัฐบาลกำหนดนโยบายหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด ให้มหาวิทยาลัยรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้ใช้งานวิจัยเป็นสื่อกลางในการลงพื้นที่ทำงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่ จึงทำให้ในช่วงดังกล่าวมีการดำเนินโครงการวิจัยในพื้นที่มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่

โครงการวิจัยที่มีการเผยแพร่อันดับแรกสุด (เท่าที่สืบค้นได้) คือ รายงานการวิจัยเมื่อปี พ.ศ.2534 ของ มหาวิทยาลัยศิลปากรที่ได้ดำเนินการศึกษาลุ่มน้ำท่าจีนตอนบนเพื่อการวางแผนการพัฒนาชุมชนเมือง จำแนกตามแหล่งทุนสนับสนุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่ดำเนินงานวิจัยจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรร ให้ดำเนินโครงการวิจัย พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่มีการศูนย์การศึกษาในพื้นที่จังหวัด ชัยนาท ได้รับการสนับสนุนมากที่สุดถึง 45 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 58.44 และเป็นงานวิจัยที่ ดำเนินการโดยสถาบันการศึกษาเกือบทั้งหมด มีเพียง 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.90 ที่ดำเนินการ โดยหน่วยงานของรัฐตามภารกิจงานปกติ และกลุ่มนักวิจัยชาวบ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) การกระจายตัวของโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอ พบว่า อำเภอเมืองชัยนาทและอำเภอสรรคบุรี มีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุด คือ จำนวน 44 โครงการ และ 41 โครงการ ตามลำดับ รวมแล้วคิดเป็นร้อยละ 33.46 หรือหนึ่งในสามของจำนวนโครงการวิจัย ทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมตั้งอยู่ในเขตอำเภอสรรคบุรีซึ่งมีเขตพื้นที่ ติดต่อกับอำเภอเมืองชัยนาท ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่สะดวกในการเดินทาง การประสานงานเพื่อการ ปฏิบัติการวิจัย โครงการวิจัยจำแนกตามประเด็นการวิจัย พบว่า ประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ มีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุดคือ 16 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.78 ทั้งนี้ เนื่องจาก มีชุดโครงการ "วิจัยและพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้าเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีสึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท" ที่มีโครงการย่อยอีก 5 โครงการ ดำเนินการในพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดชัยนาท รองลงมาคือประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จำนวน 13 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 16.88 โดยเป็นโครงการวิจัยเชิงทดลองในการศึกษาคุณสมบัติ ของดิน ทรายแม่น้ำ ทรายบก เพื่อการนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ เมื่อนำข้อมูลประเด็นการวิจัยมา จำแนกเป็นรายอำเภอ พบว่า ประเด็นการท่องเที่ยวกระจายอยู่ทุกอำเภอของจังหวัดชัยนาทที่ ใกล้เคียงกัน ขณะที่อำเภอเมืองชัยนาทให้ความสนใจในการดำเนินโครงการวิจัยประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ ส่วนอำเภอสรรคบุรีมีผู้สนใจวิจัยดำเนินโครงการวิจัยประเด็น ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่เด่นชัดมากกว่าอำเภออื่น

โครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาทในแต่ละประเด็น มีดังนี้ 1) สุขภาพ แพทย์ทางเลือก และ โภชนาการ : น้ำมันหอมระเหยจากเปลือกส้มโอต้านอนุมูลอิสระ ยับยั้งแบคทีเรีย เชลล์มะเร็งช่อง ปาก, ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง, โรคสมองเสื่อม, ผัก ผลไม้สร้างสุขภาพ, คัมภีร์ยาสมุนไพรโบราณ, แบคทีเรีย ยีสต์ รา ตาลโตนด, อะซิติก เชลลูโลสจากผลไม้, ไวน์ส้มโอ, ส่งเสริมสุขภาพชุมชน 2) ประเด็น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม : ความหลากหลายชีวภาพ, พัฒนาดินเพื่อผลิตเครื่องปั้นดินเผา เซรามิกส์, ป่าชุมชน, พืชกาฝาก, คลองส่งน้ำ, ทรายผลิตแก้ว อิฐบล็อก อิฐทนไฟ, ศูนย์เรียนรู้พลังงานทางเลือก 3) การท่องเที่ยว : ท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ท่องเที่ยวลุ่มน้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย, ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, ประเมินศักยภาพ รายได้ จากการท่องเที่ยว, ท่องเที่ยวตามแนวเศรษฐกิจ สร้างสรรค์, จัดการความรู้การท่องเที่ยว, ความเห็นประชาชนต่อการท่องเที่ยว, วิสาหกิจชุมชนเพื่อ การท่องเที่ยว 4) ประเด็นการบริหารจัดการ : กฎหมายดูตทราย, กฎหมายคุมสารพิษในผัก ผลไม้, กฎหมายคุ้มครองภูมิปัญญา, บทบาท อบต., ขยะพลาสติกผลิตเชื้อเพลิง, วิสาหกิจชุมชน, จัดการน้ำ เสีย, การผลิตและขนส่งส้มโอ, วางแผนพัฒนาชุมชนเมือง 5) ประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร : โรงเรียนขนาดเล็ก, รายการโทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ต, ความสามารถแก้ปัญหาของ ครูปฐมวัย, ความฉลาดทางอารมณ์ของพ่อแม่ผู้เรียน, บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน, ศักยภาพวิจัย ของ อบต., โจทย์วิจัยจากปัญหาท้องถิ่น, พัฒนานักวิจัยท้องถิ่นภาครัฐ 6) ประเด็นเกษตรกรรม :

รูปแบบการทำนา, เก็บเกี่ยวและขนส่งข้าวเปลือก, ไร่นาในแพะ, มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว, ปลาบิล, ข้าวโพดหวาน, หญ้าแพงโกล่า 7) ประเด็นประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม : คนตรีชาวบ้าน, ตาลโตนด, รำมะนา, ลวดลายใบเสมา, ประวัติศาสตร์ชุมชน, จิตรกรรมฝาผนัง, โบราณสถาน 8) ประเด็นเศรษฐกิจ : เครื่องปิดปากถุงพลาสติก, ธุรกิจผ้าทอ, ตลาดสินค้าชมรมผู้สูงอายุ, สินค้าเกษตรวิสาหกิจชุมชน, พัฒนาผลิตภัณฑ์เลือก

เมื่อนำมาเทียบกับสถานการณ์ของจังหวัดชัยนาทที่จะมีผลต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย เมื่อมองในมุมของภาครัฐที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท 4 ปี (พ.ศ.2561–2564) ได้เปลี่ยนวิสัยทัศน์เป็น “เมืองเกษตรมาตรฐาน ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ มุ่งสู่สิ่งแวดล้อมสมดุลและสังคมเป็นสุข” โดยขยายความไว้ว่า เมืองเกษตรมาตรฐาน หมายถึง สินค้าเกษตรที่มีศักยภาพของจังหวัดชัยนาท อาทิ เมล็ดพันธุ์ข้าว ข้าว ส้มโอขาวแตงกวา พืชสมุนไพร อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง โคเนื้อ แพะ ไก่ และปลาน้ำจืด มีความปลอดภัย ได้มาตรฐานตามกระบวนการตรวจสอบประเมินของสินค้าเกษตรแต่ละชนิด ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน มีการจัดกิจกรรมและการท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมสมดุล หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน สังคมเป็นสุข หมายถึง คนในสังคมมีสุขภาพดี มีความรู้คุณธรรม มีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน มีอาชีพและรายได้มั่นคง ครอบครัวอบอุ่น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ความสอดคล้องระหว่างฐานข้อมูลการวิจัยในพื้นที่ ยุทธศาสตร์จังหวัด และยุทธศาสตร์ของโครงการที่เล็งสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท คือ ประเด็นด้านการเกษตรที่พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับสภาองค์กรชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลห้วยน้ำสาคร ตำบลไร่พัฒนา และตำบลอุทัยเอภา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ซึ่งได้ออกแบบที่จะพัฒนาเป็นชุดโครงการนวัตกรรมทางด้านการเกษตรทั้งด้านการผลิตวัตถุดิบ การแปรรูป การตลาด เช่น การปลูกสตรอเบอรี่เพื่อสร้างความสนใจในอาชีพเกษตรของคนรุ่นใหม่ การรักษามาตรฐานสายพันธุ์ส้มโอขาวแตงกวาที่เป็นทุนสัญลักษณ์ของจังหวัดชัยนาท การแปรรูปไข่ไก่และไข่นกกระต่ายด้วยเทคนิคการแช่แข็ง การใช้ประโยชน์จากก้อนเห็ดเก่าเป็นวัสดุปลูกผักและไม้ผล การแปรรูปเมล็ดธัญพืชยังคงรักษาคุณค่าทางอาหารใกล้เคียงแบบเดิม การลดต้นทุนการทำนา และการจัดแปลงนาเพื่อผลิตข้าวปลอดภัย การนำหญ้าแพงโกล่าสดมาผลิตอาหารสัตว์คุณภาพสูง ฯลฯ เป็นต้น ประเด็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม ได้ร่วมกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (กลุ่มอาชีพเกษตร) นิเวศวัฒนธรรม (บึงทางแขยง) แหล่งน้ำสำคัญของชุมชน ซึ่งตอบวิสัยทัศน์สิ่งแวดล้อมสมดุลไปในตัว และประวัติศาสตร์ (เมืองโบราณอุทัยเอภา) ตลอดจนการเคลื่อนงานผังเมืองกับเทศบาลตำบลห้วยน้ำสาคร ซึ่งได้มีงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาเป็นทุนเดิมไว้แล้ว เมื่อมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของภาครัฐแล้ว จะส่งต่อทิศทางการขยายผลจากงานวิจัยสู่งานพัฒนาที่มีผู้ใช้ประโยชน์ (User) ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อกลับไปเปรียบเทียบกับวิสัยทัศน์แผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท 4 ปี (พ.ศ. 2557–2560) ที่กำหนดไว้ว่า “เป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” จะเห็นเปลี่ยนแปลงโดยลดความสำคัญในฐานะแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายจากส่วนกลางที่ให้การทำ

นาปรังอันเนื่องจากปริมาณน้ำในเขตชลประทานไม่เพียงพอ ตลอดจนราคาข้าวที่ไม่สูงพอที่จะเป็นแรงจูงใจเหมือนช่วงนโยบายของรัฐบาลที่ใช้วิธีจํานําราคาข้าว-ประกันราคาข้าว จึงส่งผลโดยตรงกับเกษตรกรและผู้ประกอบผลิตพันธุ์ข้าวของชัยนาท ผลกระทบที่เริ่มปรากฏคือ การประกาศขายที่นา โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองที่ได้รับปัจจัยแทรกซ้อนในการขยายตัวของเมือง ที่นาจึงพร้อมเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์นอกภาคเกษตรได้ง่ายขึ้น บางส่วนย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น มองในมุมที่สังเกตด้วยตนเอง ตัวจังหวัดชัยนาทและอำเภอสำคัญตั้งอยู่ตามแนวถนนสายพหลโยธิน 1 เมื่อมีถนนสายหลักอย่างถนนสายเอเชียที่เชื่อมภาคกลางกับภาคเหนือเพื่อลดระยะเวลาการเดินทาง ทำให้จังหวัดชัยนาทไม่ได้เป็นจังหวัดที่ผู้คนจะผ่านมากมายนัก การเติบโตทางเศรษฐกิจที่จะได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงจังหวัดชัยนาทได้สะดวกจึงน้อยลง คงเหลือฐานะเป็นทางผ่านด้านการขนส่งสินค้าเกษตรไปจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นทางผ่านเดินทางไปศึกษาพระวัดสำคัญที่จังหวัดอุทัยธานี โครงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาจุดต่างๆ ที่จะแล้วเสร็จในปี 2562 จะเป็นปัจจัยที่ผู้คนจะมองข้ามจังหวัดชัยนาทและใช้เวลาแวะพักน้อยลง สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยววนอกจากสวนนกชัยนาท และวัดมะขามเฒ่าแล้ว ยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่หรือแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่พัฒนาให้น่าสนใจมากพอ สถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้อัตราการสร้างงานอยู่ในระดับต่ำ ประชากรเคลื่อนไหวไปทำงานต่างถิ่นเพิ่มขึ้น คงเหลือประชากรผู้สูงอายุที่ยังคงอยู่ติดพื้นที่ อัตราการเกิดของประชากรน้อยลง จังหวัดชัยนาทจึงก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง รูปธรรมที่เกิดขึ้นคือชมรมผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ที่พยายามจัดการตนเองร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมจนเป็นต้นแบบชมรมผู้สูงอายุระดับประเทศที่มีคณะบุคคลมาศึกษาดูงานอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ชุมชนจะอยู่รอดได้ ด้วยการเกื้อกูลกันของคนทุกวัย ภายใต้ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ภาพจำของผู้สูงอายุในอดีตไม่อาจจัดการกับกระแสการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ได้ครอบคลุมทั้งหมดได้ การทำงานร่วมกันของคนทุกวัยเพื่อจัดการปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงเข้ามาจับมือกับภาคีเครือข่ายทั้งกับคนสามวัย คือ ผู้สูงอายุ วัยทำงาน เด็กและเยาวชน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างวัย มองเป้าหมายชีวิต เป้าหมายภาพที่ต้องการเห็นบ้านตนเองจะไปแบบใดร่วมกัน โดยกำหนดกิจกรรมดังกล่าวในวันที่ 23 ตุลาคม 2560 ตามแผนงานที่เสนอไว้แล้ว

ขณะที่ฐานข้อมูลโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 142 โครงการ แหล่งทุนสนับสนุนหรือหน่วยงาน/สถาบันที่ดำเนินงานวิจัยจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรให้ดำเนินโครงการวิจัย พบว่า ร้อยละ 76.06 ดำเนินการวิจัยโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งมีพัฒนาการขององค์กรมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่เป็นโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ จนมีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ทำให้มีการส่งสมผลงานทางวิชาการรวมถึงงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานวิจัยประเด็นการศึกษาที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการก่อตั้งสถาบันมาตั้งแต่ต้น โดยจะพบว่าในโครงการทั้งหมด 108 โครงการที่ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เป็นประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร จำนวน 23 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 21.30 รองลงมาคือประเด็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงานทางเลือก จำนวน 18 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 16.67 ประเด็นเศรษฐกิจ จำนวน 16 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 14.81 ซึ่งจะเห็นได้ว่าในระยะหลังมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มีบทบาทในการดำเนินโครงการวิจัยในหลากหลายประเด็นมากขึ้น การกระจายตัวของโครงการวิจัยจำแนกตามพื้นที่อำเภอ พบว่า อำเภอเมืองนครสวรรค์ เป็นอำเภอที่มีจำนวนโครงการมากที่สุดคือร้อยละ 15.52 ทั้งนี้ เนื่องมาจากเป็นที่ตั้ง

ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ดำเนินงานวิจัยมากที่สุดถึงร้อยละ 76.06 ของโครงการวิจัยทั้งหมด อำเภอที่มีงานวิจัยมารองลงมาคือ อำเภอชุมแสง ร้อยละ 7.94 อำเภอท่าตะโก ร้อยละ 7.76 เมื่อพิจารณาแล้วเห็นความสัมพันธ์กับประเด็นทรัพยากร และหัวข้อการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ "บึงบอระเพ็ด" ซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุม 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก รวม 11 โครงการ คิดเป็นค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 25 ของโครงการในแต่ละอำเภอของอำเภอชุมแสงและอำเภอท่าตะโก ประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร จำนวนโครงการมากที่สุดถึง 29 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.42 เนื่องด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ที่มีพัฒนาการจากโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู ประเด็นการวิจัยด้านการศึกษา จึงสอดคล้องกับพันธกิจในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม มาถึงระยะเปลี่ยนผ่านเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2547 และทยอยเปิดสอนสาขาวิชาอื่นที่นอกเหนือจากด้านการศึกษา เช่น สาขาวิทยาศาสตร์การ พัฒนา สาขาวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาการตลาด สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้าเครื่องกลการผลิต สาขาวิศวกรรมพลังงาน สาขาเทคโนโลยีมีเดีย สาขาวิศวกรรมการจัดการอุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทำให้ประเด็นวิจัยเริ่มมีความหลากหลายจากคณาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรต่างๆ จำนวนโครงการวิจัยที่รองลงมา คือ ประเด็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงานทางเลือก โดยมี "บึงบอระเพ็ด" เป็นพื้นที่วิจัยที่ดึงดูดความสนใจของนักวิชาการหลากหลายสาขา หลากหลายสถาบัน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ รวมแล้ว 11 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 44 ของโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นทรัพยากรฯ ขณะที่ "เขาซอนเตือ" อำเภอตาคลี เป็นพื้นที่ที่มีผู้สนใจศึกษามากเช่นกัน คือ 6 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 24 ของโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นทรัพยากรฯ สำหรับโครงการวิจัยในกลุ่มประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ และกลุ่มประเด็นการบริหารจัดการ จำนวนโครงการที่มากเป็นผลมาจากการสนับสนุนในลักษณะชุดโครงการ ได้แก่ ชุดโครงการ "ส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า" และชุดโครงการ "แก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้" ข้อค้นพบที่น่าสนใจ แม้ว่าจังหวัดนครสวรรค์จะเป็นที่รับรู้มีกลุ่มชาติพันธุ์ "จีน" อาศัยและประกอบอาชีพอยู่เป็นจำนวนมาก และแสดงอัตลักษณ์ผ่านเทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ประจำปีของจังหวัด เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ ตลอดจนคำขวัญของจังหวัดยังปรากฏเป็นหนึ่งสิ่งที่มีความสำคัญ คือ "เมืองสี่แคว แห่มังกร พักผ่อนบึงบอระเพ็ด ปลารสเด็ดปากน้ำโพ" แต่โครงการวิจัยเท่าที่สืบค้นได้ มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนปากน้ำโพเพียงโครงการเดียว คือ "จริยปรัชญาการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมชาวจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์" ขณะเดียวกัน กลับปรากฏโครงการวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์ "มอญ" ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกระจายในกลุ่มประเด็นการวิจัยต่างๆ รวมแล้วจำนวน 11 โครงการ ใน 4 กลุ่มประเด็น พื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ในหัวข้อการวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา และอำเภอโกรกพระ ในหัวข้อโครงการวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำวัดบางประมุง โดยระบุว่ากลุ่มชาติพันธุ์มอญในจังหวัดนครสวรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

โครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดชัยนาทในแต่ละประเด็น มีดังนี้ 1) ประเด็นการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการสื่อสาร : บทเรียนและการเตรียมความพร้อม e-Learning, การเขียนภาษาไทย, หลักสูตรโรงเรียนชาวนา, ความฉลาดทางอารมณ์, การอ่านภาษาอังกฤษ, จิตสาธารณะของนักศึกษา, การเรียนการสอนดนตรีท้องถิ่น, อิทธิพลของสื่อต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน, จัดการคุณภาพการศึกษา, พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา, พัฒนาการเรียนการสอนการปกครองท้องถิ่น, การสอนแบบ Active Learning พัฒนาคุณธรรมนักศึกษา, ใช้เกมการศึกษาและแบบฝึกจำรูปคำ,

การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา, พัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศแบบก้าวกระโดด, ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพครูโรงเรียนเอกชน, การจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้, การบริหารโรงเรียนแบบสมดุล (Balanced Scorecard), ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานวิจัยของอาจารย์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี, ผลกระทบรายได้-รายจ่ายของนักศึกษา, การสอนเรขาคณิต, พฤติกรรมการสอนของครูอนุบาล, วิทยุชุมชน, ศูนย์กลางข้อมูล OTOP บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต, สภาพแวดล้อมทางการศึกษาของชีวิตนักศึกษา, พฤติกรรมดำรงชีวิตพอเพียงของนักศึกษา 2) ประเด็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงานทางเลือก : พรรณพืชเขาหินปูน, ขยายพันธุ์แอฟริกันไวโอเล็ต, ความพรุนตัวของเนื้อดิน, เห็ดในเขาสอนเตือ, บัญชีสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอุตสาหกรรม, ผีเสื้อในเขตเขาซอนเตือ, ลิ้งสมที่เขาน้อ-เขาแก้ว, แมงมุมสั่นในเขตเขาซอนเตือ, หอยทากบกและทากบกเขาซอนเตือ, การจัดการน้ำบึงบอระเพ็ด, พืชในเขาแม่กระทุ้, ผลิตภัณฑ์จากพลังงานน้ำไหล, โปรโตชีวบึงบอระเพ็ด, นกบึงบอระเพ็ด, ปลาสดบึงบอระเพ็ด, พรรณปลาในลุ่มน้ำเจ้าพระยา, พืชน้ำบึงบอระเพ็ด, พืชวงศ์กกและวงศ์หญ้าบึงบอระเพ็ด, แพลงก์ตอนพืชบึงบอระเพ็ด, พลังงานหมุนเวียน, คุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยา, สัตว์หน้าดินบึงบอระเพ็ด, สหรัยบึงบอระเพ็ด 3) ประเด็นสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และโภชนาการ : การตรวจมะเร็งปากมดลูก, จุลชีววิทยาของอาหารพร้อมบริโภค, การป้องกันโรคเอดส์, การแปรงฟันให้เด็ก, โรคพิษสุนัขบ้า, โรคอุจจาระร่วง, การกำจัดลูกน้ำยุงลาย, กิจวัตรสุขภาพครอบครัว, ฟอรั่มลีนในอาหารทะเลสด, โลหะหนักมีพิษจากผักสวนครัว, ส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า : ผู้สูงอายุ, อาหารปลอดภัย การป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, โรคความดันโลหิตสูงและเบาหวาน, ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ, โรคปลอดภัยสุขทั้งจิตและกาย 4) ประเด็นการบริหารจัดการ : เจตคติที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชน, การบริหารการจัดการกลุ่มน้ำพริกแกง, แก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้, เจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน, องค์การบริหารส่วนตำบล, เทศบาล, การจัดการขยะ, ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา, สารสนเทศภาวะการผลิตพืชเศรษฐกิจ, กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 5) ประเด็นเศรษฐกิจ : ตลาดสินค้า OTOP, ผ้าฝ้ายทอมือ, เครื่องปั้นดินเผา, บรรจุภัณฑ์หิ้ว, พัฒนาคุณภาพฝรั่งแปรรูป, ไม้กฤษณาเพื่อการพาณิชย์, หัตถกรรมเครื่องหวาย, การผลิตปลาแห้งปันเพิ่มมูลค่า, ธุรกิจขนาดย่อม, บรรจุภัณฑ์น้ำพริกแกง, สบู่สมุนไพร, การลดต้นทุนการผลิต 6) ประเด็นเกษตรกรรม : การใช้สมุนไพรในปศุสัตว์, จัดการความรู้เครือข่ายโรงเรียนชาวนา, เปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก, โรงสีข้าวชุมชนเคลื่อนที่, ไคโนม, การกำจัดหอยเชอรี่, พันธุ์ข้าวโพด, ทานตะวัน, ฝ้าย, การประมง, ปลาสาวย, ปูอินทรีในนาข้าว 7) ประเด็นประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม : วัฒนธรรมดนตรี, เพลงประกอบการละเล่นพื้นบ้าน, รำโทน, รำวงโบราณ, กลองยาว, แคนววงประยุกต์, พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น, ยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ภูมินาม, ศิลปะผ้าทอพื้นบ้าน, วัฒนธรรมชาวจีน, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น 8) ประเด็นการท่องเที่ยว : อุทยานแห่งชาติแม่วงก์, กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีเพื่อท่องเที่ยว, ตลาดน้ำวัดบางปรุ่ม 9) ประเด็นเด็ก เยาวชน และครอบครัว : พฤติกรรมเสี่ยง และพฤติกรรมเพศสัมพันธ์

เมื่อนำมาเทียบกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า "จังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ สังคมมีความเข้มแข็ง และสิ่งแวดล้อมที่ดี ภายในปี พ.ศ.2564" โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่อยู่ระหว่างดำเนินงาน คือ "รูปแบบการผลิตและการตลาดฝรั่งคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์" มีความสอดคล้องทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดฯ

และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเศรษฐกิจที่มีการวิจัยและพัฒนาฝรั่งแปรรูป ในขณะที่โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น "การสร้างทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (TG, MSM) กลุ่มนางฟ้าแก้วเขียว อำเภอแก้วเขียว จังหวัดนครสวรรค์" เป็นประเด็นเฉพาะที่ยังไม่สอดคล้องกับทั้งยุทธศาสตร์จังหวัดฯ และไม่ปรากฏงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง หากมีความสำคัญในการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มเฉพาะและเปิดโอกาสให้เข้าถึงกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างศักยภาพให้กับทุกกลุ่มประชากรอย่างเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะแนวทางสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยนาท

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ประกอบกับสถานการณ์ที่ประมวณได้ นำไปสู่เวทีการประชุมที่เลี้ยงผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก ว่าด้วยทิศทางยุทธศาสตร์ระดับภาค เมื่อวันที่ 11-12 กันยายน 2560 ณ ศูนย์โฮม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพฯ ได้ตั้งคำถามท้าทายถึงการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับการก้าวสู่ Smart Community ในยุค Thailand 4.0 หน้าตาควรเป็นอย่างไร เพื่อให้กลุ่มเข้มแข็ง เท่าทัน มีอำนาจต่อรอง อยู่รอดได้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง คิดไกลๆ ไปถึงการทำงานเชิงรุกเพื่อ “ดักหน้า” Scenarios CBR และได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการทำงานเชิงพื้นที่ในมิติระบบนิเวศ (เขา ป่า นา ทะเล) มิติการพัฒนาตามระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (ชนบท ชนบทกึ่งเมือง เมือง) มิติพื้นที่ทางภูมิรัฐศาสตร์ (เมืองหลวง เมืองชายแดน) และพื้นที่ชุมชนที่เป็นผลสืบเนื่องจากลักษณะเฉพาะของพื้นที่ (ชุมชนแออัด ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน) ยุทธศาสตร์เชิงประเด็น ให้ความสำคัญกับการจัดการที่ดิน (คุณภาพและการใช้ประโยชน์จากที่ดิน, กรรมสิทธิ์ในที่ดิน), การจัดการทรัพยากรป่า และลุ่มน้ำบนฐานความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น, ปัญหาการเปลี่ยนสภาพ ขาดทักษะการจัดการ และความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร, เกษตรกรรม (ห่วงโซ่อุปทาน การควบคุมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการผลิต การรักษาพื้นที่และคนทำอาชีพเกษตรกรรม), การทำงานกับกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันในเรื่องของวัย สุขภาวะ เพศสภาพ ชาติพันธุ์วรรณา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ, ทักษะการจัดการและปรับตัวให้เตรียมรับกับภัยพิบัติรูปแบบต่างๆ, การจัดการท่องเที่ยวในฐานทุนของชุมชน (เกษตร นิเวศวัฒนธรรม ฯลฯ)

ดังนั้น ในงบประมาณ 2561 โครงการที่เลี้ยงวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท จึงกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ชนบทกึ่งเมือง การพัฒนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดินเป็นสำคัญ ยุทธศาสตร์เชิงประเด็นที่เน้นรูปแบบการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันในเรื่องของวัย สุขภาวะ เพศสภาพ ชาติพันธุ์วรรณา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก ที่ได้กำหนดร่วมกันต่อไป

บรรณานุกรม

กฤษณนันท์ มนูญผล และคณะ.2550.การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนวังน้ำขาวอย่างมีส่วนร่วม
ชุมชนบ้านวังน้ำขาว หมู่ที่ 3 ตำบลวังตะเคียน กิ่งอำเภอนองมะโมง จังหวัด
ชัยนาท.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กฤษณา คงยิ้ม.2539.การวิเคราะห์เพลงประกอบการละเล่นพื้นบ้านจากตำบลเขาทอง
อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

กันยา จันทรรวชาต.ม.ป.ป.ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ : กรณีอำเภอไพศาลี.
นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

กาญจน์พิชชา ถวิลไทย.2551.การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีการเรียนรู้กับความสามารถ
ในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 สำนักบริหารยุทธศาสตร์.ม.ป.ป.แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด 4 ปี
(พ.ศ.2557-2560) ฉบับทบทวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2
(ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง).(สำเนาเอกสาร)

กุสุมา อักษรกิ่ง.2552.การศึกษาความหลากหลาย และการขยายพันธุ์แอฟริกัโนโวโอเลตในจังหวัด
นครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เกวรินทร์ พันทวี.2552.การศึกษารูปแบบและลวดลายของใบเสมาที่มีอายุการสร้างมากกว่า 50 ปี
ขึ้นไป : กรณีศึกษา 10 วัดในจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม.

เกวรินทร์ พันทวี.2555.วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ
วัดปากคลองมะขามเฒ่า จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม.

ขรรค์ชัย อ่อนมี.2553.การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน โดยใช้
การบริหารแบบสมดุล : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์.
ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

คณะกรรมการสังเคราะห์สารนิพนธ์ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.2545.สังเคราะห์สารนิพนธ์นักศึกษา
ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการตามโครงการ

เพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ.2545.
นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

คณินิจ อินทรีย์สุข, อุษา อินทะชื่น และณงนภา บุญเงิน.2546.การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
ทางการศึกษาของชีวิตนักศึกษาสถาบันราชภัฏนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

จงดี ศรีนพรัตน์วัฒน.2544.ความหลากหลาย ความชุกชุม และการแพร่กระจายของสัตว์หน้าดิน
ในเขตรักษาพันธุ์ของบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

จงดี ศรีนพรัตน์วัฒน.2549.ชีววิทยาบางประการและผลจับปลาสดด้วยลอบยี่นในบึงบอระเพ็ด
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

จงดี ศรีนพรัตน์วัฒน และคณะ.2551.การเพิ่มมูลค่าผลผลิตปลาน้ำจืดในจังหวัดนครสวรรค์
โดยกระบวนการการผลิตปลาแห้งป่น.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.

จันทนา บรรณทอง และนิธิพัฒน์ เมฆขจร.2554.ผลของการใช้ชุดฝึกอบรมทางการแนะแนว
เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้พ่อแม่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมาธิราช.

จิตรา ตีระเมธี, อโนทัย ตริวานิช และละออศรี เสนาะเมือง.2549.ความหลากหลายชนิดและความชุกชุม
ของไรติเฟอร์ในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จินตหรา คำภาพักตร์.2552.การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของหอยทากบกและทากบก
ในเขตเขาซอนเตือ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์.

จิราจันทร์ คมพา และรพีพรรณ วิบูลย์วัฒนกิจ.2550.ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการรับการตรวจมะเร็ง
ปากมดลูกของพยาบาลในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : วิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์.

จุฑาภัทร์ รินทร์ศรี.2551.กระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
กรณีศึกษาจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนวิมานลอย อำเภอเมือง จังหวัด
นครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

จุฑารัตน์ สว่างชัย และนิรนาท วิทย์โชคกิตติคุณ.2556.การพัฒนาบทเรียน e-Learning เรื่อง การพยาบาลผู้ป่วยบาดเจ็บไขสันหลังสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ประชารักษ์ นครสวรรค์.นครสวรรค์ : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ประชารักษ์.

เจสดา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสดา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านกุดจอก ตำบลกุดจอก กิ่งอำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.

เจสดา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านโคกสว่าง ตำบลช่องแค อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสดา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านเขียน ตำบลบ้านเขียน อำเภอด่านช้าง จังหวัดชัยนาท.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสดา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านชัยสมบูรณ์ ตำบลวังข่อย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสดา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านดงสำราญ ตำบลหนองกรด อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า
เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านท่านจัน ตำบลหนองซุน
อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า
เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านท่าอู่ ตำบลอู่ตะเภา
อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า
เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านบางน้ำโจน ตำบลบ้านกล้วย
อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า
เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านพุดาเมือง ตำบลเขากระลา
อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า
เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านลาด ตำบลบางเคียน
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า
เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านวัดใหม่ ตำบลตาซิด
อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า
เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านวัดใหม่สามัคคี
ตำบลศาลเจ้าไก่ต่อ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านหาดทรายงาม ตำบลวัดไทรย์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านหาดเสลา ตำบลห้วยดง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจสตา ธนวิภาคนนท์ และคณะ.2550.การวิจัยและพัฒนากการส่งเสริมสุขภาพในระดับรากหญ้า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานีและชัยนาท ฉบับประจำหมู่บ้าน บ้านใหม่แหลมย้อย ตำบลตาสึง อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.

แจ่มจรัส วงษ์วิทย์กรณ์.2541.การศึกษาความรู้ ทักษะคติ ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเอดส์ และพฤติกรรมสุขภาพในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาและวิทยาลัยอาชีวศึกษา จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดนครสวรรค์.

จำลองลักษณ์ อินทวัน และปราชญ์ ปรัชญาพันธ์.2552.ความรู้ และเจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวันของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.

ฉลองรัฐ ทองกันทา.2558.ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลวังบ่อ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.

ชนิกา คำพุ่ม และนพพร คำเมือง.2551.การแก้ไขข้อบกพร่องในการเขียนภาษาไทยของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ชวนิดา สุวานิช.2555.การพัฒนารูปแบบการให้ข้อมูลด้านสุขภาพเรื่องการดูแลตนเอง เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์สำหรับผู้สูงอายุ จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ซัชชัย ถิ่นโพธิ์ทอง.2550.รูปแบบพฤติกรรมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกร
ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์.

ซัชวาลย์ บุญช่วยชูศักดิ์.2550.แนวทางการกำจัดลูกน้ำยุงลายด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
สถานีอนามัยหนองยาว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดนครสวรรค์.

ไชยรัตน์ ปราณี และคณะ.2552.การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียน
ในโรงเรียนขยายโอกาส ในจังหวัดนครสวรรค์.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.

ณรงค์ ทองอิสาน และคณะ.2548.ระบบสารสนเทศภาวะการผลิตพืชเศรษฐกิจของจังหวัด
นครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ตปากร พุทธเกส.2558.การผลิตรายการโทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ตชุด การวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่
กรณีศึกษาการปรับตัวเพื่อความยั่งยืนของชาวนาในพื้นที่จังหวัดชัยนาท.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ถาวร พงษ์พานิช และคณะ.2552.ติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch)
ปี 2550-2551 : ภาคเหนือตอนล่าง.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.

ถิรพร แสงพิรุณ และมนรัตน์ ใจเอื้อ.2555.แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
ในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร-นครสวรรค์.กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ถิรพร แสงพิรุณ.2557.ศักยภาพพื้นที่เขาแม่กระทุ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ ต่อการ
พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ถิรายุ ปิ่นทอง.2557.การศึกษาประสิทธิภาพและพัฒนาเครื่องผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำไหล
บริเวณชุมชนวัดเกาะหงษ์จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์.

ทวีโชค ละม้ายศรี และคณะ.2552.การส่งเสริมการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นด้านผลิตปศุสัตว์
ต่อเศรษฐกิจชุมชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธนพัฒน์ วัฒนชัยธรรม และวัฒนาพร วัฒนชัยธรรม.2550.ระบบศูนย์กลางข้อมูลสินค้าหนึ่งตำบล
หนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดนครสวรรค์บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธนรัตน์ ศรีรุ่งเรือง และวัชร ชัยสงคราม.2552.การศึกษาและออกแบบโรงสีข้าวชุมชนเคลื่อนที่
สำหรับเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.

ธนสิทธิ์ คณา.2551.การศึกษาการสอนแบบ Active Learning เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ลงเรียนในรายวิชามัคคุเทศก์
อุดมคติไทย.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธรรมทาส พานิช.2515.พนม ทวาราวดี ศรีวิชัย.กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.

ธวัช พะยัม และคณะ.2552.การออกแบบและพัฒนาเครื่องปิดปากถุงพลาสติก หมู่บ้านวังน้ำขาว
ตำบลวังตะเคียน กิ่งอำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธันวา ไวยบท.2549.การศึกษาสมรรถภาพการผลิตโคนมพันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเซียน.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธันวา ไวยบท.2551.การศึกษาโภชนาการขั้นของโคนมระยะรีดนมในจังหวัดนครสวรรค์.
นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธิติมา บุญเจริญ.2545.ทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา
ในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธีราพร กุลนันทน์.2539.การศึกษาผลของการจำรูปคำของเด็กปฐมวัย โดยใช้เกมการศึกษาและ
แบบฝึก : กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นพดล เกษตรเวทิน.2552.การจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในฐานะศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชน
ชุมชนตำบลทำนน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นภา ทองกิจ, ประจวบ แผลมหลัก และชนม์สวัสดิ์ ขาวสะอาด.2552.ความพึงพอใจของประชาชน
ต่อการบริการของเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์.พิษณุโลก :
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร.

นวพร ประสมทอง และคณะ.2552.การศึกษาการดำเนินธุรกิจการปลูกไม้กฤษณาเพื่อการพาณิชย์
ในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นวระ ทาสวรรณ, สุนทรี แก้วสอน และวรวุฒิ ภัคดีบุรุษ.2556.ความคิดเห็นของประชาชนจังหวัด
ชัยนาทเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม.

นวลศรี ชำนาญกิจ.2546.การวิเคราะห์ภาพลักษณ์โน้ตค้นทางเรขาคณิตที่คลาดเคลื่อน
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นวลศรี ชำนาญกิจ.2550.ผลการสอนโดยใช้ลำดับขั้นของไดนา แวน ฮีลี ที่มีต่อระดับการคิด
ทางเรขาคณิต ตามตัวแบบแวน ฮีลี และความสามารถในการพิสูจน์
ทางเรขาคณิตของนักศึกษาครู สาขาวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นันทนา เงินเลี้ยง และคณะ.2552.การตรวจวิเคราะห์ดินด้วยเทคนิครังสีเอกซ์ เพื่อพัฒนาดิน
เชิงคุณภาพในบริเวณอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏจันทระเกษม.

นันทนา เงินเลี้ยง.2555.การวิเคราะห์และพัฒนาประสิทธิภาพเนื้อดินในจังหวัดชัยนาท เพื่อใช้
ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม.

นันทนา เงินเลี้ยง.2556.การวิเคราะห์และพัฒนาประสิทธิภาพเนื้อดินในจังหวัดชัยนาท เพื่อใช้
ในการผลิตเซรามิกส์.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม.

นันทนา เงินเลี้ยง วิไลลักษณ์ ตั้งเจริญ และวีรณัฐ สระแก้ว .2557.การวิเคราะห์และพัฒนา
ประสิทธิภาพของทรายจากแม่น้ำเจ้าพระยาในจังหวัดชัยนาท เพื่อใช้ในการ
ผลิตแก้ว.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม.

นันทนา วงษ์สวรรค์.2542.การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง และพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อเร่งรัด
การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า โรคอุจจาระร่วง และโรคเอดส์ โดยความร่วมมือ
ของ 4 กระทรวงหลัก กรณีศึกษา : แกนนำนักเรียนของอำเภอดาคลี
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์.

นันทยา น้อยจันทร์.2541.การศึกษาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูอนุบาล
ในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นางสุตา เชนะสิริ.2550.แนวทางการพัฒนาแหล่งการเกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและศูนย์การเรียนรู้นานาชาติ : กรณีศึกษาจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

นิตยา ชนินทุทวงศ์ และเพชรอำไพ สุขารมณ.2553.การศึกษาการบัญชีสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นิยม สุทธหลวง.2556.การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อหาพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

นิตา บุญทะสอน, สุภารัตน์ มานะ และบังอร พลเทศา.2557.การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

บพิตร ตั้งวงศ์กิจ และคณะ.2548.การจัดการเครื่องมือในการผลิตหญ้าแพงโกล่าในเขตจังหวัดชัยนาท ปีการเพาะปลูก 2548.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บัญญัติ ชำนาญกิจ และคณะ.2548.การประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2547.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

บุปผชาติ อุปถัมภ์รากร.2554.การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับรำรำนะนา จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

บุศราคำ เรืองโกสม.2544.การพัฒนาตลาดศิลปปะผ้าทอพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เบญจพร รอดอาวุธ.2550.การพัฒนาคุณภาพฟรั่งอบแห้งปรุงรสของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เบญจพร รอดอาวุธ.2552.การพัฒนาคุณภาพน้ำฝรั่งของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เบญจวรรณ ธรรมรัตน์.2558.มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษา จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

โบว์แดง ทาแก้ว และสุวัฒนา จิตตลดากร.2546.การศึกษาสภาพทางชลศาสตร์คลองส่งน้ำสายใหญ่ ชัยนาท-ป่าสัก โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามโนรมย์ จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปัญญา อีระวิทย์เลิศ, จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์ และชวนิดา สุวานิช.2557.การวิจัยเพื่อการพัฒนา นักวิจัยท้องถิ่นภาครัฐจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ปวงค์มนัส อินทะจักร์.2552.กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ โดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนา กรณีศึกษา ตำบลมาบแก อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ประชิด ทิณบุตร, เกรวรินทร์ พันทวี และฐปนันท อ่อนศรี.2557.การออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ สินค้าการเกษตรของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดชัยนาท เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ในการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ประภาพร ฤทธิปัญญาคุณ และคณะ.2555.ฤทธิ์การยับยั้งเซลล์มะเร็งช่องปากของสารสกัดจาก เปลือกส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวา.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ประติพัทธ์ เงินแจ่ม และจรัญ แสนราช.2556.การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บนอินเทอร์เน็ตแบบการประลองเสมือน โดยใช้ Multisim 11.0 วิชาออปแอมป์ และลิเนียร์ไอซี กรณีศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล.

ปราณี เนรมิตร และคณะ.2551.การศึกษาอิทธิพลของสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการจัดทำบัญชี ครีวเรือนของเกษตรกรในเขตอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ปราโมทย์ สุวรรณศาสตร์.2517.ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักรังไข่ และถุงน้ำเชื้อต่อน้ำหนักและ ความยาวของปลาสวายในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : สถานีประมงจังหวัด นครสวรรค์.

ปรียานุช คำสนอง.2553.พัฒนาการของสถาปัตยกรรมพื้นที่ถิ่นที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลง ในช่วงฤดูน้ำหลาก : พื้นที่ศึกษา บ้านเกาะหงษ์ ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พงษ์รัตน์ วิสิทธิ์ และคณะ.2555.ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานจัดระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

พนมพร เผ่าเจริญ และคณะ.2549.การพัฒนากระบวนการเครือข่ายการพัฒนาครูด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พรเพ็ญ สุภาโชค, สรัญญา วัชรไทย์ และฉัตรชัย เงินแสงสรวย.2551.ความหลากหลายของพืชวงศ์กก (Cyperaceae) และวงศ์หญ้า (Poaceae) ในบริเวณบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พรรณภัทร ใจเอื้อ.2550.การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มน้ำพริกแกงบ้านเนินตาเลี่ยน หมู่ 10 ตำบลสายลำโพง อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พรรณภัทร ใจเอื้อ.2552.กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนและกระจายรายได้ โดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนา กรณีศึกษา ตำบลสายลำโพง อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พรรณภัทร ใจเอื้อ.2552.การจัดการความรู้เครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พรรณี ใจสะอาด.2543.ความหลากหลายของโปรโตซัวบริเวณแหล่งชุมชนในบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พรรณี ใจสะอาด.2544.การศึกษาชนิดของโปรโตซัว เพื่อใช้เป็นดัชนีบ่งบอกคุณภาพน้ำในบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พรรณี เหมะสถล และคณะ.2551.การประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศแบบก้าวกระโดดด้วยการเทียบเคียงตามแนวรางวัลคุณภาพแห่งชาติทางการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พวงทิพย์ หนูเจริญ และคณะ.2557.การพัฒนาช่องทางการตลาดสินค้าของชมรมผู้สูงอายุจังหวัด
ชัยนาท เพื่อสร้างอาชีพและรายได้อย่างยั่งยืน.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม.

พรเจริญ บัวพุ่ม และคณะ.2553.แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพผู้ป่วยโรคเรื้อรัง
จังหวัดชัยนาท.ชัยนาท : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท.

พรเทพ รุ่งแผน และคณะ.2549.การวิจัยและพัฒนาระบบการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา
ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้
และพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของท้องถิ่น.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์.

พัทตร์วิมล เพียรล้ำเลิศ, กำธร ธีรคุปต์ และอาจอง ประทัดสุนทรสาร.2545.การศึกษาตัวแบบ
การจัดการแหล่งน้ำแบบยั่งยืน กรณีศึกษาบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรา พุ่มพชาติ.2558.การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา
อย่างสร้างสรรค์สำหรับครูปฐมวัยในจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏจันทระเกษม.

พัฒน์ พัฒนรังสรรค์ และภูมิสุข คณานุรักษ์.2556.การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัด
ชัยนาท สิ่งบุรี สระแก้ว และสมุทรสาคร ในเขตภาคกลาง.กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

พิชยา สุขนิล และปวีณา บุญประดับ.2552.การศึกษาความหลากหลายของผีเสื้อในเขตเขาเขื่อนเตือ
อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พินิจ พันธุ์ชื่น.2551.ศักยภาพและความต้องการด้านการวิจัยของพนักงานองค์การบริหาร
ส่วนตำบล จังหวัดชัยนาท.ชัยนาท : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม.

พิมจันทร์ แสงจันทร์ และคณะ.2556.รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน:
กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏจันทระเกษม.

พิเศษ ภัทรพงษ์.2551.กลองยาวในสังคมและวัฒนธรรมชาวนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์.

- พิสุทธิ พวงนาค.2557.การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชในคัมภีร์ยาสมุนไพรรโราณ กรณีศึกษา
ตำบลแพรภคร์รราช อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏจันทรเกษม.
- พิระพงษ์ เนียมเสวก.2544.การวิเคราะห์หาปริมาณโลหะหนักที่มีพิษต่อร่างกายจากผักสวนครัว
ในจังหวัดนครสวรรค์ โดยวิธีอะตอมมิกแอฟฟอร์ฟชันสเปกโตรสโคปี.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พิระพงษ์ เนียมเสวก.2546.การสร้างชุดตรวจสอบสำเร็จในการตรวจหาสารฟอร์มาลีน
ในอาหารทะเลสด จากตลาดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- เพ็ญแข เซาว์เหม.2555.ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีของนักศึกษา
ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเทคนิคนครสวรรค์.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- เพลินพิศ ยะสินธุ์ และคณะ.2555.ฤทธิ์ด้านการเจริญเติบโตของแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดกลิ่นปากของ
น้ำมันหอมระเหยจากส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวาในจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- เพ็ญพิศ ชะโกทอง และคณะ.2552.การออกแบบบรรจุภัณฑ์หัวโชน กลุ่มกันเพ็ชรบ้านละคร
ตำบลหนองโพ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.
- ไพฑูรย์ ทองทรัพย์.2551.การออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำพริกแกงของกลุ่มเกษตรกร
บ้านหัวแหลม ตำบลโกรกพระ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ไพริน สุดทั้ง และคณะ.2553.ความหลากหลายของสาหร่ายแนวตั้งในบึงบอระเพ็ด จังหวัด
นครสวรรค์.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพโรจน์ พันธุ์ฤกษ์ และคณะ.2543.การใช้ปุ๋ยเคมีและศักยภาพการผลิตทานตะวันในดินเหนียว
จังหวัดนครสวรรค์และลพบุรี.กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร.
- ไพศาล สรรสวัสดิ์.2544.การศึกษาความคิดเห็นต่อการนำนโยบายการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา
ไปปฏิบัติของคณะกรรมการเลือกตั้ง : กรณีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา จังหวัด
นครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ไพศาล สรรสวัสดิ์ และสุวรรณา คุณดิลกณัฐสา.2551.แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น) ในมหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ภัทรพร กิจชัยนุกูล.2556.การศึกษาสภาพปัญหาท้องถิ่นจังหวัดชัยนาทเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัย
ตามนโยบายหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม.

ภาณุพงษ์ คงจันทร์.2553.ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ภาณุวัฒน์ สุริยฉัตร และสาโรจน์ ขาวดี.2546.การศึกษาคุณสมบัติของอิฐทนไฟโดยใช้ทรายชัยนาท
เป็นวัตถุดิบหลัก.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ภิญโญ ภูเทศ.ม.ป.ป.การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีมาใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยม
หนองบัว จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ภิญโญ ภูเทศ.2549.กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้โดยการบูรณาการ
การเรียนการสอนกับการพัฒนา กรณีศึกษา ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ภิญโญ ภูเทศ.2550.การศึกษาทำนองเพลงร่ำวงโบราณของตำบลหนองบัว อำเภอหนองบัว
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ภูเนตุ จันทรจิต และคณะ.2555.การบริหารจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ริมฝั่ง
แม่น้ำน้อย จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม.

ภูษิต คำชมภู และคณะ.2549.กระบวนการพัฒนารูรกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา
กลุ่มหัตถกรรมเครื่องหวาย ชุมชนบ้านเกาะหงษ์ ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ภูษิต คำชมภู และคณะ.2550.การออกแบบบรรจุภัณฑ์ชุดสปูสมุนไพรในแนวทางการส่งเสริม
การจำหน่าย กลุ่มตลาดน้ำบางปะมง หมู่ที่ 5 ตำบลบางปะมง อำเภอโกรกพระ
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ภูษิต คำชมภู และคณะ.2552.การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จาก
ผ้าฝ้ายทอมือกลุ่มทอผ้าบ้านธารส้มฤๅษี ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

มงคล ศัยยกุล และชญาณิชฎ์ รุ่งรังษี.2550.รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรม การดำรงชีวิต
ที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

มนตรี แก้วเกิด และรัตนะ ยศเมธากุล.2552.การตรวจคุณภาพทางจุลชีววิทยาของอาหารพร้อม
บริโภคที่จำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

มนตรี ใจเยี่ยม.2552.การพัฒนาเนื้อดินปั้นสโตนแวร์อุณหภูมิต่ำจากดิน ตำบลบ้านแก่ง
อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

มาฆะสิริ เขาวกุล, มานิต ฤาชา และศิริินภา ปาเฉย.2556.การพัฒนาระบบรับรองมาตรฐาน
เมล็ดพันธุ์ข้าวแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.

มานัส รอดชื่น.2552.กระบวนการออกแบบและพัฒนาตุ๊กตาเครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มหัตถกรรม
เครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ 43 หมู่ 1 ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองนครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์ แบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษา.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.

ยศพร จันทชุม และคณะ.2531.ข้าวโพดพันธุ์ "นครสวรรค์ 1".นครสวรรค์ : ศูนย์วิจัยพืชไร่นครสวรรค์.

ยุพิน ขำนิล และคณะ.2557.โครงการผลไม้และผักพื้นบ้านช่วยการสร้างเสริมสุขภาพเด็กและผู้สูงอายุจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ยุวดี ทองอ่อน, สุพรรณ นาคราช และประภัสสร มะโนน้อม.2552.การออกแบบของที่ระลึกจาก
ดินบ้านมอญ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

โยธิน ลีนานนท์, รัชฎาภรณ์ กิตติวรเชษฐ และบุญส่ง ศรีเจริญธรรม.2532.สภาวะการประมงและ
ผลจับสัตว์น้ำในแม่น้ำน่าน เขตจังหวัดนครสวรรค์.กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย
ประมงน้ำจืด.

ราเมศ มีสำลี.2555.การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการน้ำเสียจากครัวเรือน กรณีศึกษาชุมชน
บ้านปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

รุจิรา อีระรังสิกุล และก้องเกียรติ เต็มเกษมศานต์.2548.การแปรงฟันให้เด็กวัย 18-36 เดือน
โดยมารดาที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
ศูนย์อนามัยที่ 8 นครสวรรค์.

เรณู อรรธนาเมศร์ และคณะ.2554.ชุดโครงการยววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ.กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ลักขมี งามมีศรี และคณะ.2552.การศึกษาการตลาดสินค้า OTOP สู่แนวทางการพัฒนากลยุทธ์
การตลาดสินค้า OTOP ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ลักขณา ปานสำลี.2541.การศึกษาการประกอบธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

วรภพ วงศ์รอด.2552.กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ โดยการบูรณาการ
การเรียนการสอนกับการพัฒนา กรณีศึกษา ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

วริศา จันทรังสีวรกุล และจิราจันท์ คณหา.2558.ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะของ
นักศึกษายาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์
นครสวรรค์.นครสวรรค์ : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.

วันชัย ถนอมทรัพย์ และคณะ.2542.การจัดการน้ำ ปุ๋ย และอัตราปลูกสำหรับข้าวโพดหวาน
บนดินชุดราชบุรี (clay) ระหว่างปี 2540-2542 ของศูนย์วิจัยพืชไร่ชัยนาท.
ชัยนาท : ศูนย์วิจัยพืชไร่ชัยนาท.

วันชัย เลิศฤทธิ และคณะ.2556.โครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
งานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วรรณา เรืองปราชญ์ และ สุชาดา นาคฤทธิ.2555.โครงสร้างการบริหารจัดการธุรกิจการทอผ้า
พื้นบ้านจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ เขตอำเภอเนินขาม
จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

วรพร พิมพะประไพ และคณะ.2558.การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมและดัชนีการผลิตปลานิล
ในจังหวัดสมุทรปราการ นครปฐม ราชบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วรารุณ ยิวคิม.2544.วิเคราะห์ผลกระทบรายได้-รายจ่ายของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเขตจังหวัด นครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

วารุณี ลีสกุลรักษ์.2552.การศึกษานิเวศวิทยาและพฤติกรรมของลิงแสมที่เขาน้อย - เขาก้าวแบบมี ส่วนร่วมจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

วาสิตา แสนบุญยัง.2556.ความหลากหลายของพืชกาฝาก ไม้ต้น และนิเวศวิทยา ในบริเวณ อุรุรักษ์สัตว์ป่า ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ วัดไกลกังวล (เขาสารพัดศรี เจริญธรรม) อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทระเกษม.

วิชา เชาวศิลป์.2556.ดนตรีชาวบ้าน: ภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม.

วิเชียร อชิโนบุญวัฒน์.2536.ภูมินามจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.

วิมล หนูเกื้อ และคณะ.2542.การแพร่กระจายของดนตรีอีสานในภาคกลาง กรณีแคนวงประยุกต์ ในจังหวัดนครสวรรค์.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

วิยะดา แจ่มจำรูญ และคณะ.2555.ความหนาแน่นของนกบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วีรณัฐ สระแก้ว.2555.การเปลี่ยนขยะพลาสติกให้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อลดปริมาณขยะในจังหวัด ชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม.

วีระชาติ จริตงาม.2551.การศึกษาศักยภาพและแนวทางพัฒนาพลังงานหมุนเวียนในจังหวัด นครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ศาศวัต เฟ่งแพ และพิมพ์จันทร์ แสงจันทร์.2556.การศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดชัยนาทต่อการให้บริการสาธารณะด้านคนพิการ : กรณีศึกษาโครงการ พื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม.

ศิริชัย พงษ์วิชัย, บุญเยื่อน สายแสงทอง และวัชรายุธ โสทธิหัต.2556.การจัดการความรู้ การท่องเที่ยวและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อส่งเสริมรายได้ที่ยั่งยืน ของจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี สระแก้ว และสมุทรสาคร ในเขตภาคกลาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศิริชัย พงษ์วิชัย และคณะ.2556.การศึกษาศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว
ต่อการสร้างรายได้ของจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี สระแก้ว และสมุทรสาคร
ในเขตภาคกลาง.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ศิริวรรณ กมลสุขสถิต และปราชญ์ ปรัชญาพันธ์.2552.ความรู้ และเจตคติที่มีต่อกระบวนการ
ยุติธรรมชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์.

ศุภลักษณ์ ใจเยี่ยม.2552.การศึกษาผลของสารไดอะทอไมต์ที่มีผลต่อคุณสมบัติความพรุนตัว
ของเนื้อดิน ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สถาพร ถาวรธวัช.2552.การพัฒนาและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเตาเคียวตาลโตนดเพื่อ
ยกระดับคุณภาพและความสามารถในการผลิต ตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี
จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สถาพร ถาวรธวัช.2553.เส้นทางท่องเที่ยวสถานธรรมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำ
เจ้าพระยาจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สถาพร ถาวรธวัช.2555.การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำ
ท่าจีน จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สถาพร ถาวรธวัช และภัทรพร กิจชัยนุกุล.2557.การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมเพื่อสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชนดอนอรัญญิก ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี
จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สนั่น กัลป์ และคณะ.2552.กระบวนการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์.
นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สมเจตร เพ็ญวิจิตร และคณะ.2552.การจัดการความรู้การใช้สมุนไพรในท้องถิ่นต่อการผลิตปศุสัตว์
แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
ชุมชนอย่างยั่งยืน.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สมชัย ช่อไสว และคณะ.2546.กระบวนการพัฒนารัฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มผลิตภัณฑ์
เครื่องปั้นดินเผา ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สมพงษ์ เจษฎาธรรมสถิต และคณะ.2551.การสำรวจเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการเก็บเกี่ยวและขนส่งข้าวเปลือก กรณีศึกษา : พื้นที่ปลูกข้าวในจังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมบัติ ศรีทองอินทร์.2551.รูปแบบความร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพครูระหว่างโรงเรียนเอกชนกับ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สมเดช ฉวยไสย และคณะ.2557.การพัฒนาศูนย์เรียนรู้แบบบูรณาการที่อยู่อาศัยเกี่ยวกับพลังงานทางเลือกเพื่อลดภาวะโลกร้อน และแก้ปัญหาภัยน้ำท่วมของชุมชนจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สันติ พ่วงเจริญ และคณะ.2552.การสำรวจพรรณปลาในลุ่มน้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก จังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ และอุทัยธานี.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สันติ เล็กสุขุม.2554.รูปทรงสันนิษฐานจากซากโบราณสถานเพื่อสร้างศิลปกรรมแนวทางใหม่ : วัดสองพี่น้อง จังหวัดชัยนาท.ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมาน แก้วบุญเรือง และคณะ.ม.ป.ป.ความต้านทานของฝ้ายพันธุ์ศรีสำโรง 3 และนครสวรรค์ 1 ต่อโรคใบไหม้ (*Xanthomonas campestris* pv. *malvacearum*). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร.

สิทธิพร ภิรมย์รื่น และคณะ.2534.การศึกษาลุ่มน้ำท่าจีนระยะที่ 3 : การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนเมืองในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สิริจิตต์ ปันเงิน.2556.จริยปรัชญาการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมชาวจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สุชาดา กาทอง.2556.ความหลากหลายของพืชกาฝาก ไม้ต้น และนิเวศวิทยา ในบริเวณอนุรักษ์สัตว์ป่าด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ วัดโกลกังวล (เขาสารพัดศรีเจริญธรรม) อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สุชาติ แสงทอง.2551.อดีตรับใช้ปัจจุบัน : กรณีศึกษาการประดิษฐ์สร้างดนตรีร่วมสมัย เพลงรำไท่น ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

- สุดกัญญา ปานเจริญ.2553.ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมเชิงวิชาชีพและสภาพแวดล้อมทางจิตสังคมกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์ นครสวรรค์ : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์.
- สุเทพ ไม้ทองดี.2551.พื้นที่วัฒนธรรมดนตรีในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุธาวิ แก้วตระกูล.2552.การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของเห็ดในเขาซอนเตือ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุนันท์ วิทิตสิริ.ม.ป.ป.การศึกษาสมบัติบางประการของแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุนันทา เทียมคำ.2551.พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาโปรแกรมวิชาภูมิสารสนเทศ เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุนันทา สภาบุชาติ.2538.ระยะเวลาในการเจริญเติบโตของพืชน้ำเพื่อการสร้างรังของนกในบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุนิสา ยอดวงษ์.2550.การศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาและนิเวศวิทยาของแมงมุมแล้ในเขตเขาซอนเตือ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุภาคย์ ดุลสัมพันธ์, เฉลิมเกียรติ ดุลสัมพันธ์ และยุวดี พลพิทักษ์.2557.ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในพื้นที่ศูนย์การศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์.2542.การกำจัดหอยเชอรี่โดยวิธีธรรมชาติในจังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์.2549.การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในเขาแม่กระทุ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์.2552.การศึกษาพรรณพืชเขาหินปูนในจังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สุมิตรา หมูปยัคฆ์.2544.การแพร่กระจายของเพลงก่ตอนพีชในบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.
นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สุรชัย บุญเจริญ.2546.การจัดการเทคโนโลยีตามแนวทางพระราชดำริเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ
ในการแข่งขันโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ชุมชนตลาดน้ำวัดบางประมุง
อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สุรชัย บุญเจริญ.2546.การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำวัดบางประมุงแบบยั่งยืน
อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สุรพล พหลภาคย์ และคณะ.2556.รูปแบบการทำนาข้าวที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนเกษตรกรจังหวัด
ชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สุวิทย์ ชีวาลธีราพงศ์, วรณีย์ เตียวอิศเรศ และจินตนา วัชรสินธุ์.2555.ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ
กิจวัตรสุขภาพครอบครัวของครอบครัวในชุมชนเขตเทศบาลนครนครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
สวรรค์ประชารักษ์.

สุวิชา เกษมสุวรรณ.2555.เครือข่ายการผลิต การค้า และสถานะการติดเชื้อ โรคบรูเซลโลซิส
โรคปากและเท้าเปื่อย และโรคข้ออักเสบและสมองอักเสบในแพะ ของแพะเนื้อ
ในจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุณี ตันตกุล.2552.ความหลากหลายทางชีวภาพบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

เสรี ชาเทลา.2544.บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการวางแผนและปฏิบัติตามแผน
พัฒนาตำบล 5 ปี ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เสรี ชาเทลา และคณะ.2545.กลุ่มชาติพันธุ์ : วัฒนธรรมประเพณี จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เสาวรส แพนน้อย.2555.ผลิตภัณฑ์เลียนแบบไวน้จากส้มโอ (*Citrus maxima* (Burm.f.) Merr.)
พันธุ์ขาวแตงกวา จังหวัดชัยนาท โดนใช้เส้นใยเห็ดแครง (*Schizophyllum*
commune Fr.) ในการหมัก.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

อธิปพงษ์ จันทรศรีฐ และคณะ.2546.การวิเคราะห์ศักยภาพและความจำเป็นในการพัฒนา
องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตรับผิดชอบสถาบันราชภัฏนครสวรรค์.
นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อนงค์ อัมพรายน และคณะ.2547.การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน
ผลิตภัณฑ์เปลือกกบ ตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนหมื่น จังหวัดชัยนาท.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อวยชัย ้วยสุวรรณ.2543.การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการลดต้นทุนการผลิตทางเศรษฐกิจ
ของชาวบ้านในเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.

อดิลา พงศ์ยี่หล้า, ปรีชา ชลวัฒนพงศ์ และไพฑูรย์ อันตระกูล.2556.แผนการตลาดท่องเที่ยว
เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี สระแก้ว และสมุทรสาคร
ในเขตภาคกลาง.กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อัครเดช มณีภาค และเอกพงษ์ สารน้อย.2555.ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุม
ธุรกิจดูดทราย จังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

อัครเดช มณีภาค และเอกพงษ์ สารน้อย.2555.มาตรการและแนวทางด้านกฎหมายในการควบคุม
สารพิษตกค้างในสินค้าพืชผักและผลไม้ กรณีศึกษาจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

อัคนเตร ยศสมบัติ.2555.การศึกษาอัตราส่วนผสมของทรายบกสำหรับผลิตบล็อกประสาน
กรณีศึกษาแหล่งทรายบก ตำบลทางน้ำสาคร อำเภอโนนหมื่น จังหวัดชัยนาท.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

อัญชลีพร วิสิทธิ์วงษ์ และมธุรดา ม่วงมัน.2554.การศึกษาความคิดเห็น ความพร้อมและการยอมรับ
ในการเรียนการสอนแบบ e-learning ของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์ นครสวรรค์.นครสวรรค์ : วิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์.

อุทัยวรรณ ภูเทศ.2549.กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ โดยการ
บูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนา กรณีศึกษา ตำบลหนองตา
อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : สำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ.

อุทัยวรรณ ภูเทศ.2551.กระบวนการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมี
ในการเพาะปลูกของเกษตรกร บ้านหนองแอก ตำบลหนองหม้อ อำเภอตาคลี
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อุทัยวรรณ ลิมปชาพร.2548.การศึกษาความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่
จังหวัดนครสวรรค์.นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อุษณี จิตติมณี, กรรมล ทองธรรมชาติ และรวีพิมพ์ ฉวีสุข.2557.ประสิทธิภาพการจัดการผลิตและ
การจัดการโลจิสติกส์ส้มโอขาวแตงกวาจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สยาม.

อุษณีย์ ใบบัว, ประภาพร ภูมิปัญญาคุณ และเยี่ยมศิริ มณีพิศมัย.2551.การพัฒนาวิธีสกัดน้ำมัน
หอมระเหยจากเปลือกส้มโอบางชนิดในจังหวัดชัยนาทและฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

อุษา อินทะชื่น, คณิงนิจ อินทรีย์สุข และณงนภา บุญเงิน.2546.การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำงาน
วิจัยของอาจารย์สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2545.นครสวรรค์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อำนาจ ภักดีโต และคณะ.2555.การพิสูจน์เอกลักษณ์และคุณลักษณะของแบคทีเรีย ยีสต์ และรา
ที่แยกจากเนื้อตาลโตนดสุก น้ำตาลสด และน้ำตาลเมา ในจังหวัดชัยนาท.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

อำนาจ ภักดีโต.2558.การแยกและคัดเลือกแบคทีเรียที่ผลิตกรดอะซิติกและเซลล์ูโลสได้สูง
จากผลไม้ท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 สรุปกิจกรรม

“ทบทวนทุนชุมชนตำบลห้วยงูโดยการมีส่วนร่วมของคนสามวัยและเครือข่ายความร่วมมือ”

วันที่ 23 ตุลาคม 2560

ณ เทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ที่มาของการการจัดกิจกรรม

จากการที่คณะกรรมการยุทธศาสตร์การวิจัย สถานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหนึ่งในคณะกรรมการฯ ชุดนี้ด้วยนั้น ได้รับมอบหมายให้หาแนวทางขับเคลื่อนประเด็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งนอกเหนือจากในมิติสุขภาวะแล้ว ควรให้ความสำคัญกับมิติเศรษฐกิจหรือปากท้อง หรือประเด็นอื่นที่รัฐบาลให้ความสนใจ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่นายกรัฐมนตรีฯ กำหนดเป็นหนึ่งในมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจจากฐานราก และพบว่าตำบลห้วยงูได้ดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุมายาวนาน จนเป็นต้นแบบ (Model) มีต้นทุนที่ดี มีคนที่มีศักยภาพ หลายภาคส่วนพร้อมทำการสนับสนุน ทั้งสนับสนุนงบประมาณ และเทคนิค วิธีการในการพัฒนาในพื้นที่ตำบลห้วยงู อย่างไรก็ตามในการสนับสนุนทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในระยะยาว ในพื้นที่ที่มีศักยภาพ และสามารถนำไปสู่การขยายผลได้ ถือเป็นโจทย์ที่ท้าทาย และทำให้เกิดการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ขึ้น โดย สกว. รับผิดชอบในการทำกระบวนการเตรียมคน เตรียมพื้นที่ เพื่อพร้อมรับกับการพัฒนาที่จะลงมา โดยเน้นให้เกิดการทบทวนตัวตน ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมาของคนในตำบลห้วยงูให้ชัดเจน ทำให้ทุกคนในชุมชนตำบลห้วยงูเข้าใจและอธิบายความเป็นคนห้วยงูได้ตรงกัน

ดังนั้น สกว. โดย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงได้ร่วมกับ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท คุณวิรัช เอี่ยมปลัด และทีมงานจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรคราม จึงได้ดำเนินการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อ

1. ทบทวนต้นทุนด้านต่างๆ ของคนและสังคมตำบลห้วยงู โดยทำผ่านแนวคิดของ Pierre Boudieu ได้แก่ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ และทุนประสบการณ์
2. ทำความเข้าใจและวางเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ระหว่าง เทศบาลตำบลห้วยงู โรงเรียนผู้สูงอายุ สมาชิกของตำบลห้วยงู และ สกว. รวมไปถึงผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในการพัฒนาตำบลห้วยงูใน 4 ปีข้างหน้า

กลุ่มเป้าหมาย

1. สมาชิกและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท
2. สมาชิกชุมชนตำบลห้วยงู 3 วัย ได้แก่ เด็กเยาวชน ผู้ใหญ่ (วัยทำงาน) และผู้สูงอายุ จำนวนประมาณ

ขั้นตอนและวิธีการทำงาน

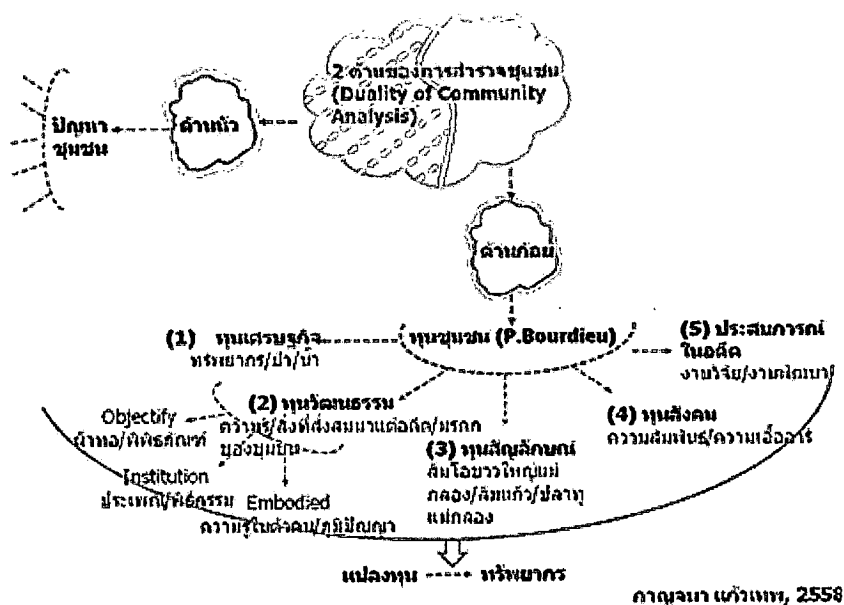
1. เวทีรวมเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น

2. แบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนของตำบลด้านต่างๆ และสถานการณ์ปัญหา

กลุ่มที่	หมู่ที่
กลุ่มที่ 1	หมู่ที่ 2, 3 และ 10
กลุ่มที่ 2	หมู่ที่ 1, 4 และ 5
กลุ่มที่ 3	หมู่ที่ 6, 8 และ 9
กลุ่มที่ 4	หมู่ที่ 7 และ 11

ชุดคำถามที่ 1 เกี่ยวกับทุนของชุมชน และตำบล : โดยใช้คำถามในการระดมสมอง เพื่อค้นหาทุนชุมชน ได้แก่

- ก. ทุนทางสังคม : บุคคลในชุมชนที่มีความสามารถในด้านต่างๆ และกลุ่มองค์กรในชุมชน
- ข. ทุนวัฒนธรรม : ประเพณีสำคัญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ค. ทุนเศรษฐกิจ : ทรัพยากรที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ และอาชีพสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน
- ง. ทุนสัญลักษณ์ : เมื่อพูดถึงตำบลห้วยงู จะนึกถึงสิ่งใดที่เป็นความภูมิใจของคนในชุมชน
- จ. ทุนประสบการณ์ : ปัญหาหรือสถานการณ์สำคัญที่เคยเกิดขึ้น แล้วชุมชนจัดการอย่างไร

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
หมู่ที่ 2 3 และ 10 ตำบลห้วยงู อำเภอกันตัง จังหวัด ชัยนาท	ปราชญ์ผู้รู้ในชุมชน 1. ด้านจักสาน - นายศิลป์ อ่อนฉ่ำ - นายอดุล พึ่งพานิช - นางยิ้ม มัจฉา - นางอรุณ อยู่ยอด - นายอ่อง เพชรทิพย์ 2. ทำนา - นาย สมเกียรติ มัจฉา 3. ถักแห - นาย จามรเนียม 4. ทำขนมไทย - นางสาว เกสร ภูมิลำเนา 5. ทำไม้กวาด - นางสาว สมพิต นพภา 6. ปลาร้า - นางสาว สมหมาย นพภา 7. ศาสนา	ประเพณี 1. รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ (วันสงกรานต์) 2. สงฆ์น้ำพระพร 3. ประเพณีออกพรรษา 4. ทำบุญในวันพระ 5. เวียนเทียนในวันพระ 6. ทำบุญหมู่บ้าน 7. ตักบาตรเทโว 8. ทอดผ้าป่า/ทอดกฐิน 9. ฟังพระสวดศพ 10. ประเพณีชนไก่ 11. ประกวดนางนพมาศ ภูมิปัญญา 1. สานตระแกรง 2. ทำซอ 3. ทำขนมกง 4. เชื่อมว่่านทางจระเข้ 5. ทำปุยหมัก	เกิดภัยแล้ง 1. มีการขุดเจาะบ่อนบาดาล และกักเก็บน้ำไว้ในทางเกษตรกรรม 2. รวมแรงกันวิดน้ำเข้านาของกลุ่มเกษตรกร 3. ประหยัดการใช้จ่าย 4. หันมาปลูกผักสวนครัวไว้กินในครัวเรือน 5. กินอยู่อย่างพอเพียง เหลือจากกินก็นำไปขาย เปลี่ยนพืชผลเกษตร 1. มีกรมวิชาการเกษตรมาช่วยแนะนำวิธีการกำจัดเพลี้ยในนาข้าว	ทุนสภาพแวดล้อม 1. มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่ใหญ่ 2. มีบ่อน้ำบาดาลเพื่อทำนา 3. มีปลามาก 4. มีป่าไม้ร่มรื่น อุดมสมบูรณ์ 5. เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ทุนทางอาชีพ 1. เลี้ยงไก่ชน 2. เลี้ยงกุ้ง 3. เลี้ยงเป็ด 4. เลี้ยงกบ 5. เลี้ยงห่าน 6. หาปลา	ส้มโอขาวแดงกว่า

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
	- นางเอิบ กันเขียว 8. จิตอาสา - ผู้ช่วย รัตนา มัจฉา - นาง ทองหยิบ สอนสังข์ 9. วัฒนธรรม - นาย ทศพล นันทิทัต 10. เลี้ยงไก่ชน - นาย อนุกุล อยู่วงษ์ 11. กฎหมาย - ครู อ้วน วงจิตร 12. สร้างบ้าน - นาย ประสิทธิ์ แสงอินทร์ - นาย พิชิตชัย ทองเนียม - ลุง เคน พูน้ำทอง 13. เจาะบ่อบาดาล - นาย เสน่ห์ แจ่มเปลี่ยน 14. ซ่อมเครื่องยนต์ - นาย ละเมียด ปานอุดม	6. ทำโคมไฟจากกะลา 7. ทำไม้กวาด 8. จักสาน 9. การถักเปด 10. ทำถังขยะจากหนังสือพิมพ์ 11. ทำพรมเช็ดเท้า 12. ทำส้มไก่ 13. ทำมูลี่ 14. ทำตุ๊กตาการบูร 15. ทำดอกไม้ใบเตย 16. ปลุกผักปลอดสารพิษ 17. ทำนา 18. ถักเผือก 19. ทำปลาร้า 20. ทำมะพร้าวแก้ว	2. เกษตรกรหาวิธีช่วยเหลือตัวเองด้วยการ ซื้อมาขายไป พร้อมใช้เครื่องดูดเพลิงกระโดด	7. ทำไร้ ทำนา 8. ปลุกตระไคร้ขาย 9. ทำสวนกล้วย 10. ปลุกผักปลอดสารพิษขาย 11. ขายกล้วยเดี่ยว 12. ขายส้มตำ 13. เลี้ยงปลา 14. ร้านขายของชำ 15. เก็บผักบัวและรากบัวขาย 16. หาของธรรมชาติมาขาย 17. ทำขนมไทยขาย 18. ทำสวนมะม่วงสวนมะนาว 19. เปิดตู้ซ่อมรถ 20. ทำข้าวเหนียวปิ้งขาย 21. ทำขนมบ้าบิ่นขาย 22. ทำกล้วยปิ้งขาย	
	<u>กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน</u> 1. กลุ่มผู้สูงอายุ 2. กลุ่มฝึกอาชีพชนมไทย 3. กลุ่มฝึกอาชีพน้ำพริก 4. กลุ่มอาชีพทำไม้กวาด 5. กลุ่มโรงเรียนชาวนา 6. กลุ่มสวัสดิการชุมชน 7. กลุ่มสภาเด็ก	<u>การละเล่น</u> 1. หลับตาตีหม้อ 2. ชักเย่อ 3. งูกินหาง 4. ลิเก 5. เล่นลูกช่วง 6. เล่นจับคู่ 7. แก้อีตดตรี 8. กระโดดยาง/เชือก 9. รำวงย้อนยุค 10. กลองยาว 11. เตะปี่ 12. กีฬาตำบล	<u>ทำนาไม่ได้เนื่องจากวิกฤตน้ำ</u> 1. หันมาเลี้ยงไก่ไข่ 2. หันมาปลูกพืชที่ทนแล้งใช้น้ำน้อย เช่น ข้าวโพด <u>ราคาข้าวตกต่ำ</u> 1. ชาวนาบางท่านหันหน้าไปกู้เงินธนาคารออมสิน กู้เงินนอกระบบ 2. จำนำทอง เพื่อ		3. ผักปลอดสารพิษ หมู่ที่ 5 4. บึงวงษ์

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
	8. กลุ่มฌาปนกิจชุมชน 9. กลุ่มออมทรัพย์วันละบาท 10. กลุ่มบทบาทสตรี 11. กลุ่มแม่บ้าน 12. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 13. กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร)		นำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน <u>น้ำท่วม</u> 1.ได้รับการช่วยเหลือจากทางเทศบาลโดยการแจกถุงยังชีพ <u>เกิดปัญหาเกี่ยวกับดินสำหรับทำนา</u> 1. กรมพัฒนาที่ดินช่วยในการปรับปรุงดินในนาข้าว <u>ภัยหนาว</u> 1.ได้รับการแจกเสื้อกันหนาวจากทางเทศบาล		5. โรงเรียนผู้สูงอายุ 6. ชนมไขปลา 7. ชนมสลิม 8. ชนมทับทิมกรอบ 9. ศูนย์เด็กเล็ก 10. คนทำขอ

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
หมู่ที่ 1 4 และ 5 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	<u>กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน</u> 1. กลุ่มโอท็อป โต๊ะเก้าอี้ กรอบรูป ไม้แขวนเสื้อ 2. กลุ่มน้ำหมักชีวภาพ 3. กลุ่มออมทรัพย์ 4. กลุ่มผู้ใช้น้ำ 5. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 6. กลุ่มฌาปนกิจ 7. กลุ่มสตรี 8. กลุ่มผู้สูงอายุ 9. กลุ่มทำนา 10. กลุ่มปลูกผัก 11. กลุ่มเกษตร 12. กลุ่มผักปลอดสารพิษ 13. กลุ่มปุ๋ย	<u>ภูมิปัญญา</u> 1. ภูมิปัญญาการปลูกผัก 2. ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยชีวภาพ 3. ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยหมัก 4. ภูมิปัญญาการทำน้ำยาล้างจาน 5. ภูมิปัญญางานจักสาน 6. ภูมิปัญญาการทำไม้เท้าห้วย 7. การทำขอ 8. ภูมิปัญญาการทำแก้อี 9. ภูมิปัญญาการทำปลาร้า 10. ภูมิปัญญาการทำไม้แขวนเสื้อ	<u>สถานการณ์น้ำท่วม</u> 1. สถานการณ์น้ำท่วมด้วยการตั้งสติ สามัคคี ทำใจหาปลาขาย 2. ใช้รถวิดน้ำออก 3. กระสอบทรายกันน้ำ 4. ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน 5. ช่วยเหลือกันเอง -ประชุมวางแผนกัน 6. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขุดลอกคลอง	<u>ทุนสภาพแวดล้อม</u> 1. แหล่งน้ำธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ตลอดปีได้แก่ แม่น้ำท่าจีนลำห้วย บึงหนอง 2. สัตว์ในแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ปูนาปลาหมอ 3. ดินอุดมสมบูรณ์ 4. อากาศดี	1. ส้มโอขาว

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
	14. กลุ่มสวัสดิการชุมชน 15. กลุ่ม SML 16. กลุ่มทำไร่ 17. กลุ่มทำน้ายาล้างจาน 18. กลุ่มทำน้ายาปรับผ้านุ่ม	11. ภูมิปัญญาตะแกรง 12. ภูมิปัญญาการทำตะคอง 13. ภูมิปัญญาการกวาดยาเต็ก 14. ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร 15. ภูมิปัญญาการทำผ้าเช็ดหน้า 16. ภูมิปัญญาการกลิ้งไม้ทำโต๊ะ 17. ภูมิปัญญาการทำตะกร้าผ้า 18. ภูมิปัญญาการทำไม้เกาหลัง 19. ภูมิปัญญาการทำเชียง-ภูมิปัญญาการทำไม้กวาดทางมะพร้าว 20. ภูมิปัญญาการทำริบบิ้นพวงมาลัย 21. ภูมิปัญญาการทำดาบ 22. ภูมิปัญญาการทำชิงช้า 23. ภูมิปัญญาการทำพวงหรีด 24. ภูมิปัญญาการทำดอกไม้จัน			
	ปราชญ์ผู้รู้ในชุมชน 1. ผู้รู้เรื่องการเพาะเห็ด -นางเกศพรรณ ศิริพัฒน์ -นายทอง สุขพล 2. ผู้รู้เรื่องวินิจฉัยโรคพืชในนาข้าวทุกชนิด -นายวิศิษฐ์ ไสว	การละเล่น 1. การละเล่นหมากเก็บ 2. การละเล่นมอญซ่อนผ้า 3. การละเล่นงูกินหาง	สถานการณ์ภัยแล้ง -ผ่านสถานการณ์ภัยแล้งด้วยการอยู่อย่างพอเพียง -ทำใจ -ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น -ปลูกพืชกินเอง -หาปลากินเอง -อยู่อย่างประหยัด	ทุนทางอาชีพ 1. การทำไร่อ้อย 2. การทำไร่มันสำปะหลัง 3. การทำนาข้าว 4. การปลูกผักปลอดสารพิษ 5. การเลี้ยงปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ 6. การเลี้ยงปลาปลาทับติม	2. ผักปลอดสารพิษ

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
	พงศ์พิพัฒน์ 3. ผู้รู้เรื่องการทำงาน -นางสมพร ผ่อง -นางพอม เรียบเงิน -นายโกลม แสง ทวน		-ปลูกพืช หมุนเวียน -ปลูกพืชที่ใช้ น้ำน้อย	ปลาสังกะวา 7. การทำไร่ส้มโอ/ทำ สวนส้มโอ 8. การปลูกมันเทศ 9. มีตลาดนัดทุกวัน เสาร์และวันอังคาร	
	4. ผู้รู้เรื่องปลูกผัก ปลอดสารพิษ -นายจวน สวัสดิ์ 5. ผู้รู้เรื่องการทำไร่ -นางสมพร ผ่อง 6. ผู้รู้เรื่องส้มโอ -นายโกลม แสง ทวน	<u>ประเพณี</u> 1. ประเพณี สงกรานต์ รดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุ สรงน้ำพระ 2. ประเพณีลอย กระทง 3. ประเพณี เข้าพรรษา 4. ประเพณีออก พรรษา ตักบาตรเทโว 5. ประเพณีการ ทอดกฐิน 6. ประเพณีการ ทอดผ้าป่า ศิลปะ	<u>สถานการณ์ความ ขัดแย้ง</u> -ผ่านสถานการณ์ ความขัดแย้งด้วย การเดินทางสาย กลาง <u>สถานการณ์ราคา ข้าวตกต่ำ</u> -ผ่านสถานการณ์ ราคาข้าวตกต่ำ ด้วยการ ทำอาชีพ เสริม -ใช้เงินอย่าง ประหยัด <u>สถานการณ์เพลิง ไหม้</u> -ผ่านสถานการณ์ เพลิงไหม้ด้วย การใช้ปุ๋ยหมัก -การใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น -ฉีดยาป้องกัน -เทศบาลให้เครื่อง จับเพลิง	10. การปลูกดอกไม้ ดอกทานตะวัน 11. การทำสวน มะนาว	3. พืชผักผลไม้
	7. ผู้รู้เรื่องสวน มะนาว -นายโกลม แสง ทวน				4. นาข้าว/ขาย ข้าว
	8. ผู้รู้การปลูกผัก -นายประสาน กำมา -นายพุทธ ม่วงศรี จันทร์				5. เครื่องออก กำลังกาย
	9. ผู้รู้เรื่องการทำขอ -นายประยูร อุปมา อ่ำ	1. การแสดงรำวง กลองยาว 2. การแสดงรำวง ย้อนยุค 3. การแสดงดนตรี ไทย			6. งู
	10. ผู้รู้เรื่องการทำ ไม้กวาด -นายมน บัวขาว -นางจอม นุ่มจันทร์				7. วัดคลองจันทร์
	11. ผู้รู้เรื่องงานไม้ -นายประยูร อุปมา อ่ำ				8. บึงวงษ์
	12. ผู้รู้เรื่องงาน ประดิษฐ์ -นายสมเดช เล็กอึ้ง -ยายขวัญ				9. ดอก ทานตะวัน
	13. ผู้รู้เรื่องงานจักร สาน -นายเลื่อม อ่อนฉ่ำ -นายนิยม ทองอ้อย				10. โรงเรียน ผู้สูงอายุ 11. โรงเรียน ชาวนา 12. เทศบาลห้วย งู

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
	-นางสวดย ดุ่มเงิน 14. ผู้รู้เรื่องงาน ประปา -นายแดน สนอ่วม 15. ผู้รู้เรื่องกลอง ยาว -นายณอม บุญวาส 16. ผู้รู้เรื่องจิตอาสา -นายณอน บุญวาส 17. ผู้รู้เรื่องงาน ก่อสร้าง -นายสนอง ไกรจิตร -นายวิเชียร จิตหาญ 18. ผู้รู้เรื่องการ ทำอาหาร -นางเหรียญ เกสียว 19. ผู้รู้เรื่องภูมิ ปัญญาท้องถิ่น -นางใส คงเข้ม 20. ผู้รู้เรื่อง วัฒนธรรม -นายประสาธ ยัมภู ผา				

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
หมู่ที่ 6 8 และ 9 ตำบล ห้วยงู อำเภอ หันคา จังหวัด ชัยนาท	<u>กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน</u> 1. กลุ่มโรงเรียน ขาวนา 2. กลุ่มโรงเรียนผู้ สูงอายุ 3. กลุ่มสัจจะออม ทรัพย์ 4. กลุ่มกองทุน หมู่บ้าน 5. กลุ่มโรงสีชุมชน 6. กลุ่มศาลา แม่บ้าน 7. กลุ่มจิตอาสา 8. กลุ่มเกษตร 9. กลุ่มประมง 10. กลุ่มวิสาหกิจ	<u>ประเพณี</u> 1. ประเพณี สงกรานต์ รดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุ 2. ประเพณีการ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า 3. ประเพณีลอย กระถาง 4. ประเพณีตัก บาตรเทโว 5. เวียนเทียน 6. แข่งเรือ	<u>สถานการณ์น้ำท่วม</u> 1. ใช้กระสอบทราย กันน้ำ 2. ขนย้ายข้าวของ ขึ้นที่สูง 3. หาปลาเป็น อาชีพเสริม 4. หน่วยงาน ภาครัฐเข้ามาให้ การช่วยเหลือ	<u>ทุนสภาพแวดล้อม</u> 1. มีแหล่งน้ำอุดม สมบูรณ์ มีแม่น้ำท่า จีนไหลผ่าน 2. ดินอุดมสมบูรณ์ 3. มีป่าชุมชน 4. มีปลาในแหล่งน้ำ ธรรมชาติ 5. มีผักตบชวาและ ผักบัว	<u>บุคคล</u> 1. หลวงปู่ฉาบวัด คลองจันทร์ 2. หลวงพ่อเดช 3. หลวงพ่อถมยา 4. หลวงพ่อทอง 5. หลวงพ่อ สายรุ่ง 6. หลวงพ่อตัด

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
	11. กลุ่มปฏิบัติ ธรรม				
	ปราชญ์ผู้รู้ในชุมชน 1. ผลิตภัณฑ์จากไม้ -นายสุชิน พุ่มเพ็ง 2. เลี้ยงปลา -นายนพ -นายอุดม -นายวุฒิ 3. เปิดไข่ -นางรุ่ง 4. ออกแบบ เครื่องกล -นายนพ 5. ปลุกผักและเห็ด -นางทอง -นางมะลิ 6. ไข่ไข่ -นายอุดม 7. เกษตรปลอด สารพิษ สารชีวภาพ ไร่นาสวนผสม -นางนิตยา บุญ จันทร์ 8. สวนส้มโออินทรีย์ -นายประยงค์ ไทย พักษ์ 9. ทำกระเป๋ -นางลำไย หล้าดี 10. ไฟฟ้า -นายสามารถ ฉิม แป้น	การละเล่น 1. มอญซ่อนผ้า 2. จีปล้ำ 3. เล่นลูกช่วง	สถานการณ์ภัย แล้ง 1. ส่งลูกหลานเข้า ไปทำงานใน กรุงเทพฯ 2. ใช้น้ำอย่าง ประหยัด 3. รัฐช่วย สนับสนุนน้ำ อุปโภค บริโภค	ทุนทางอาชีพ 1. การเลี้ยงไก่ 2. การเลี้ยงกบ 3. การเลี้ยงหมู 4. การสานผักตบชวา 5. การทำนาข้าวไรซ์ เบอร์รี่ ข้าวกล้อง ปลอดสารพิษ 6. การปลูกผักปลอด สารพิษ 7. การปลูกส้มโอ 8. การปลูกกล้วย น้ำว้า	สถานที่ 1. วัดท่าแก้ว 2. วัดคลองจันทร์ 3. วัดโคกหมู 4. โรงเรียน ผู้สูงอายุ 5. บึงหนองราง 6. บึงวงษ์
		ศิลปะ 1. รำวง	สถานการณ์ราคา ข้าวตกต่ำ 1. ปรับปรุงพื้นที่ ปลูกพืชชนิดอื่น 2. ใช้เงินอย่าง ประหยัด 3. กู้เงินจาก ธกส. สหกรณ์ กองทุน หมู่บ้าน รัฐบาล 4. ใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง		
		ภูมิปัญญา 1. การทำไม้กวาด ทางมะพร้าว 2. งานจักรสานผัก ชวา เช่น กระเป๋ ตะกร้า 3. การทำเตียงไม้ ไผ่ 4. การทำไม้ก้าน ธูป 5. การทำขนม เช่น ขนมหม้อแกง ขนมปิ้ง 6. การเพาะเห็ด 7. การทำน้ำหมัก ปุ๋ยอินทรีย์	สถานการณ์แมลง ลงนาข้าว 1. ชาวบ้านช่วยกัน หาทางแก้ไข 2. ใช้แมลง ธรรมชาติในการ จัดการ		

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
		8. การใช้สมุนไพร 9. การทำกังหันลม			

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
หมู่ที่ 7 และ 11 ตำบล ห้วยยู อำเภอกันคา จังหวัดชัยนาท	<u>กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน</u> 1. กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน 2. ชมรมผู้สูงอายุ 3. ชมรมแม่บ้าน 4. กองทุนหมู่บ้าน 5. สภาเด็กและเยาวชน 6. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี 7. กลุ่มทำอาหาร 8. กลุ่มทำไม้กวาดทางมะพร้าว 9. กลุ่มสตรีทำน้ำพริก 10. กลุ่มทำพืชมเสนา	<u>ภูมิปัญญา</u> 1. ทำไม้กวาดทางมะพร้าว 2. จักสาน 3. ทำไม้เท้า 4. ทำหุ่นฟางนก 5. ดอกไม้ประดิษฐ์ 6. ดอกไม้จันทน์ 7. ทำเตียงนอน 8. ทำเปล	<u>สถานการณ์ราคาข้าวตกต่ำ</u> 1. ทำสวนผสมผสาน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2. พัฒนาพื้นที่ดินให้ปลูกข้าวได้ดีขึ้น	<u>ทุนสภาพแวดล้อม</u> 1. มีน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการทำนาข้าว 2. มีป่าไผ่ ป่าไม้สมบูรณ์ 3. มีปลาในแม่น้ำท่าจีน 4. สภาพดินดี ปลูกผักและไม้ผลได้ผลดี	1. กองทุนสวัสดิการชุมชนผู้สูงอายุ
	<u>ปราชญ์ผู้รู้ในชุมชน</u> 1. ร้องเพลง รำวง-ยายหลอม-ยายโอน-ฉลอม 2. หมอนวดจับเส้น นวดแผนโบราณ-ยายหลอม 3. หมอชาวบ้าน-นายโนรี เขางาม 4. ทำนา-นายประจักษ์ ผือกผ่อง	<u>ศิลปะ</u> 1. ผักพื้นเมืองไทย	<u>เงินทุนไม่เพียงพอ</u> 1. ภูวนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ภูสถาบันการเงินอื่นๆ	<u>ทุนทางอาชีพ</u> 1. การทำสวนมะม่วง 2. การทำสวนมะพร้าว 3. การทำสวนผัก	2. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุ
		<u>ประเพณี</u> 1. ประเพณีรำวงย้อนยุค 2. ประเพณีสงกรานต์ อบน้ำรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ยกธงสงกรานต์ ทำบุญ	<u>สถานการณ์ภัยแล้ง</u> 1. ร้องขอให้รัฐบาลช่วยเหลือ 2. ได้น้ำจากชลประทาน 3. ขุดบ่อบาดาลใช้เอง	4. การทำสวนมะนาว 5. การทำสวนกล้วย 6. การทำไร่อ้อย 7. การเลี้ยงปลา 8. การทำสวนสมุนไพร เช่น กระชาย ว่านทางจระเข้ ไพล ขมิ้น	3. บึงวังซ้อง

กลุ่ม	ทุนทางสังคม	ทุนวัฒนธรรม	ทุนประสบการณ์	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนสัญลักษณ์
	-นายโกศล -นายชนะโอน 5. เลี้ยงปลา -นายบุญยัง เณร แขก -นายจิต ชุ่มมา 6. ทำสวนมะม่วง -ปุ๋รด 7. ทำกับข้าว -ล้ำ 8. ทำสวน ทำไร่ -สมจิตร เพ็งสอน 9. เพาะเห็ดฟาง -นางทอง หมู่ 7 10. ทำขนมไทย -นางเลียม กลัด ทรัพย์ 11. เรื่องจิกसान -นายกฤษณา ใจ แสง 12. ผักสวนครัว ปลอดสารพิษ -ป้าเรียม 13. สานกระชาย -ลุงลำดวน 14. เลี้ยงปลาเงิน ปลาทอง -นางอุษา เปรม ปรีชาญาณ 15. เลี้ยงกบ ไก่ -นายจิต ชุ่มมา 16. สวนผลไม้ -นายจิต ชุ่มมา	สร่งน้ำพระ 3. ลงแขกเกี่ยวข้าว ดำนา 4. ลอยกระทง 5. ทำบุญสารท ไทย 6. พิธีเทศน์ มหาชาติ 7. งานวัด 8. งานประจำปี เดือน 3 ปิดทอง หลวงพ่อ 9. ประเพณี ทอดกฐิน	<u>สถานการณ์น้ำ</u> ท่วม 1. เทศบาลตำบล ให้การช่วยเหลือ 2. มีกองทุน ช่วยเหลือ 3. ย้ายไปอยู่บ้าน อื่นที่ไม่ท่วมเป็น การชั่วคราว 4. ชนของขึ้นที่สูง 5. ช่วยชน กระสอบทรายกัน น้ำ	ว่านชักมดลูก 9. การทำสวนขนุน 10. การทำสวน มะปราง	4. เทศบาลตำบล ห้วยงู 5. กองทุน หมู่บ้าน 6. อนามัยห้วยงู 7. ร้านกาแฟ ตำบลห้วยงู

2. การระดมคำถาม ชุดคำถามที่ 2 พบภาพของทิศทางในอนาคตของชุมชน ปัจจุบันและ
เงื่อนไข พร้อมทั้งการพัฒนาต่อเนื่อง ดังตารางต่อไปนี้

กลุ่ม	ภาพฝันในอนาคตที่อยาก เห็นอีก 5 ปีข้างหน้า	สถานการณ์ปัญหาที่ไป ไม่ถึงภาพฝัน	การยกระดับทุนใน ชุมชน
หมู่ที่ 2, 3 และ 10 ตำบลห้วยงู อำเภอ	1. มีการจัดสวัสดิการ ผู้สูงอายุ	1. ขาดงบประมาณ สนับสนุนด้านการ	1. พัฒนาบึงวงฆ้องให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและ

กลุ่ม	ภาพฝันในอนาคตที่อยากเห็นอีก 5 ปีข้างหน้า	สถานการณ์ปัญหาที่ไม่ถึงภาพฝัน	การยกระดับทุนในชุมชน
หันคา จังหวัดชัยนาท		ส่งเสริมอาชีพ (11)	ต่อยอดให้เป็นแหล่งเพราะพันธุ์สัตว์น้ำ (21)
	2. อยากให้ผู้สูงอายุ และเด็กห่วยงมีสุขภาพที่แข็งแรง รวมไปถึงมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	2. ใหหน่วยงานภายนอกให้ความรู้เรื่องอาชีพเสริม (3)	2. หน่วยงานควรส่งเสริมเรื่องราคาทางการเกษตรและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต (2)
	3. ชุมชนควรมีการกัจัดขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน	3. กลุ่มอาชีพไม่มีตลาดรองรับ (5)	3. มีหน่วยงานที่ส่งเสริมด้านการตลาด (มีแหล่งรับซื้อสินค้า และให้ราคาที่เป็นกลาง)
	4. ประชากรในชุมชนมีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	4. ขาดช่วงวัยทำงานในชุมชน ดังนั้นภายในชุมชนจึงเหลือเพียงแค่วัยสูงอายุและเด็ก	4. สร้างโรงเรียนชาวนาแบบครบวงจรเป็นการทำนาแบบปลอดสารพิษ (3)
	5. ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือสังคมได้	5. การทำนาดันทุนสูง ผู้คนจึงไม่อยากจะทำนา (6)	5. สร้างตลาดนัดชุมชนให้เป็นแหล่งค้าขายของผู้สูงอายุ (ของแต่ละหมู่บ้าน) (3)
	6. อยากเห็นเด็กเยาวชนช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน	6. งานจักสานไม่มีผู้สืบทอดในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้คนช่วงวัยทำงาน (2)	
	7. อยากเห็นเด็กและผู้สูงอายุทำกิจกรรมร่วมกัน		
	8. โรงเรียนผู้สูงอายุมีต่อเนื่องและยั่งยืนตลอดไป		
	9. มีการสร้างวัสดุพื้นฟูผู้สูงอายุที่บ้าน		
	10. อยากให้เข้าสู่ประชาธิปไตยในเร็ววัน		
	11. การพัฒนาด้านการเกษตรอย่างยั่งยืน		
	12. คนในชุมชนห่วยงห่างไกลจากยาเสพติด		
	13. อยากให้มีทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น		

กลุ่ม	ภาพฝันในอนาคตที่อยากเห็นอีก 5 ปีข้างหน้า	สถานการณ์ปัญหาที่ไปไม่ถึงภาพฝัน	การยกระดับทุนในชุมชน	
หมู่ที่ 1 4 และ 5 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	1. ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ โกง	1. ขาดความสามัคคี	1. พัฒนาคุณภาพสินค้า พืชผล เครื่องจักรสาน เครื่องมือ (26) 2. พัฒนาและสืบทอด ศิลปะการแสดงรำไทย กลองยาว รำวงย้อนยุค	
	2. สามัคคีปรองดอง	2. ไม่มีผู้สืบทอดภูมิ ปัญญา (9)		
	3. มีผู้นำที่ดี	3. คนไม่นิยมใช้ของที่ ทำจากภูมิปัญญา		
	4. มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน	4. ติดโทรศัพท์และ เทคโนโลยี		
	5. โรงเรียนผู้สูงอายุมีความ เข้มแข็ง ยั่งยืน สะดวกสบาย	5. ขาดความกล้า แสดงออก		
	6. เป็นที่รู้จัก	6. ไม่มีตลาดรองรับ สินค้าที่มาจากชุมชน (19)		
	7. เด็กและเยาวชนเข้า มาร่วมทำกิจกรรมกับผู้ใหญ่	7. ขาดการรณรงค์เรื่อง วัฒนธรรม		
	8. เด็กและเยาวชนสานต่อ ภูมิปัญญาของผู้ใหญ่	8. ราคาสินค้าตกต่ำ (1)		
	9. คนในชุมชนมีจิตอาสา/ เป็นคนดี			
	10. ผู้สูงอายุมีสุขภาพ แข็งแรง ดูแลตัวเองและผู้อื่น ได้			
	11. เยาวชนมีความรู้ ความสามารถ			
	12. ใช้หลักเศรษฐกิจ พอเพียง/ใช้เงินอย่างรู้ คุณค่า/ไม่มีหนี้สิน			
	13. มีศูนย์เด็กเล็กอยู่ที่ เทศบาล			
	14. คุณภาพชีวิตของคนใน ชุมชนดีขึ้น			
	15. เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น			
	16. มีห้างสรรพสินค้า			

กลุ่ม	ภาพฝันในอนาคตที่อยากเห็นอีก 5 ปีข้างหน้า	สถานการณ์ปัญหาที่ไปไม่ถึงภาพฝัน	การยกระดับทุนในชุมชน
หมู่ที่ 6 8 และ 9 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	1. มีอุปกรณ์ไว้ใช้พื้นฟูตนเองของผู้สูงอายุ	1. ขาดความสามัคคีและความร่วมมือของคนในชุมชน	1. พัฒนาชมรมผู้สูงอายุให้เข้มแข็ง โดยจิตอาสาเข้ามาทำงานดูแลอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนช่องทางการตลาดแก่ผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุ (11)
	2. ชุมชนเจริญก้าวหน้า	2. ขาดแรงจูงใจ และขาดคนมากกระตุ้นให้เด็กมาต่อยอดพัฒนาชุมชน (4)	2. พัฒนาโรงเรียนชาวนาแบบครบวงจร และสนับสนุนแนวคิดการทำการปลอดสารพิษ (9)
	3. เทศบาลเจริญรุ่งเรือง	3. ขาดทุนทรัพย์และอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ	3. พัฒนาอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ เช่น การปลูกผักและสมุนไพรปลอดสารพิษไว้บริโภคเอง
	4. ชุมชนน่าอยู่	4. ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น ความรู้ช่องทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ในชุมชน (14)	4. พัฒนาการตลาดของคนในชุมชน โดยคนในชุมชน ปลูกเอง ขายเอง ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง (1)
	5. มีการจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน	5. ขาดความรู้ เช่น เรื่องปศุสัตว์ การเกษตร ต้องการคนที่มีความรู้จริงมาช่วย (5)	5. พัฒนาเครือข่ายจิตอาสา (อสม. อผส.) ให้เข้มแข็งและทำงานอย่างต่อเนื่อง
	6. ทุกเย็นมีการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อเดินออกกำลังกาย		
	7. คุณภาพชีวิตของเด็กและผู้สูงอายุดีขึ้น		
	8. ชุมชนมีความรัก ความสามัคคีปองดองกัน		
	9. ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดี		
	10. มีโรงเรียนผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง		
	11. ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง ดูแลตนเองได้ ดูแลครอบครัวได้ และดูแลชุมชน		

กลุ่ม	ภาพฝันในอนาคตที่อยากเห็นอีก 5 ปีข้างหน้า	สถานการณ์ปัญหาที่ไปไม่ถึงภาพฝัน	การยกระดับทุนในชุมชน
	ได้		
	12. มีชมรมคน 3 วัยที่เข้มแข็ง		
	13. เด็กและเยาวชนมีความรู้ที่ดีขึ้น		
	14. อยากให้เด็กและเยาวชนอยู่พัฒนาในหมู่บ้านของตน		

กลุ่ม	ภาพฝันในอนาคตที่อยากเห็นอีก 5 ปีข้างหน้า	สถานการณ์ปัญหาที่ไปไม่ถึงภาพฝัน	การยกระดับทุนในชุมชน
หมู่ที่ 7 และ 11 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	1. โรงเรียนชาวนา	1. ขาดทักษะการชักชวน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เห็นประโยชน์ในการรวมกลุ่ม (4)	1. ชมรมผู้สูงอายุที่มีคนจากภาคส่วนต่างๆ มาร่วมกันพัฒนา เช่น การสร้างศูนย์พักพิงผู้สูงอายุ เรียนรู้ดูงานการจัดการผู้สูงอายุจากที่อื่นๆ มาเสริมความรู้เดิมที่มี (8)
	2. แหล่งเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่	2. กลุ่มที่มีรายได้จากการรับจ้างรายวัน คิดว่าขาดรายได้หากต้องทำงานมาร่วมกิจกรรมของกลุ่ม (3)	2. ส่งเสริมการปลูกผัก-สมุนไพร ให้ได้กินอาหารปลอดภัย (8)
	3. มีแหล่งท่องเที่ยวในตำบลห้วยงู	3. งานประเพณีของชุมชนมีคนร่วมน้อยลง อาจเป็นเพราะจัดงานแล้วไม่มีความน่าสนใจพอ (5)	3. ตลาดนัดชุมชนจำหน่ายสินค้าจากผู้สูงอายุ (7)
	4. มีชมรมผู้สูงอายุตลอดไป, ศูนย์กลางของผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง, ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง อายุยืนยาว อยู่กับลูกหลาน, ผู้สูงอายุช่วยเหลือตัวเองได้ มีกิจกรรมร่วมกัน	4. ราคาข้าวตกต่ำ ต้นทุนสูง รู้สึกหนักใจว่าเป็นปัญหาที่แก้ไม่ได้ (9)	
	5. มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น รุ่งเรืองกว่านี้แน่นอน		

กลุ่ม	ภาพฝันในอนาคตที่อยากเห็นอีก 5 ปีข้างหน้า	สถานการณ์ปัญหาที่ไปไม่ถึงภาพฝัน	การยกระดับทุนในชุมชน
	6. อยากให้มีรถไฟฟ้าผ่าน		
	7. เยาวชนเข้มแข็ง		
	8. พัฒนาเศรษฐกิจให้ดีขึ้น		
	9. ราคาข้าวดีขึ้น รัฐบาลช่วยให้ราคาข้าวดีขึ้น		

3. สรุปประเด็นปัญหา และหารือกลุ่มย่อยกับกลุ่มแกนนำในการทำงาน และคณะทำงานของเทศบาลตำบลห้วยงู มีสาระสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานต่อ ดังนี้

1. เปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุเป็นคนหลายวัยมาทำงานร่วมกัน เห็นศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มบทบาทในชุมชน ในที่ประชุมมีผู้เสนอให้ "ล้มกระดานใหม่" งานนี้ไม่ใช่มีแต่ผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุควรมีคนวัยอื่นเข้ามาร่วมทำงาน แม้ว่าที่ผ่านมา ผู้สูงอายุจะเข้าไปมีบทบาทเข้าไปสอนเยาวชนในโรงเรียน แต่เมื่อยังมีคำว่า "ชมรมผู้สูงอายุ" คนวัยอื่นจะเข้ามาทำงานร่วมก็จะเหมือนไม่ใช่เจ้าภาพร่วม การกำหนดทำที่ ทศนคตใหม่จึงสำคัญ ถ้าเปลี่ยนชมรมผู้สูงอายุเป็น "คลังสมองท้องถิ่น" ที่สามารถเป็นพื้นที่กลางไว้ใช้พัฒนาทักษะความสามารถ หนุนเสริมความเข้มแข็งจากพลังปัญญาของคนสามวัย คิดถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างผู้ดูแล (Caregiver) ที่อยู่รายล้อมผู้สูงอายุ เช่น การเสริมบทบาทของสภาเด็กและเยาวชน ทำงานควบคู่ไปกับวัยทำงานที่ที่สำคัญในการสร้างเศรษฐกิจของชุมชน ปรับเปลี่ยนการดูแลผู้สูงอายุในเชิงรุก เปลี่ยนนโยบายดูแลผู้สูงอายุ มองผู้สูงอายุว่ามีศักยภาพ ไม่ใช่มองว่าเป็นภาระเพียงอย่างเดียว เนื่องจากผู้สูงอายุมีบทบาทในชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้ในเรื่องต่างๆ ได้

2. ถอดบทเรียนจากร่องรอยคณะที่มาศึกษาดูงาน ต้นแบบผู้สูงอายุระดับปัจเจก การก่อรูปของชมรมผู้สูงอายุระดับหมู่บ้าน ต้นแบบด้านต่างๆ ในระดับตำบล

2.1 เนื่องจากมีคณะที่มาศึกษาดูงานต้นแบบการจัดการผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง หากแกะรอยจากหนังสือที่ส่งมาขอดูงานก็มีวัตถุประสงค์ที่ต่างกันออกไป หากลองมาจัดระบบให้เห็นว่าคณะที่มาดูงานสนใจเรียนรู้เรื่องอะไร และคนตำบลห้วยงูอธิบายวิธีแก้ปัญหาก็กับผู้สูงอายุด้วยตนเองที่ผ่านมามีอย่างไร จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่นำมาถอดบทเรียนได้

2.2 เมื่อพูดถึง "ต้นแบบ" ตำบลห้วยงูได้แบ่งเป็น

- (1) ต้นแบบชมรมผู้สูงอายุ
- (2) ต้นแบบศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ที่มีการจัดทำหลักสูตรและเนื้อหาไว้แล้ว
- (3) ต้นแบบรูปแบบการทำแผนดูแลผู้สูงอายุ
- (4) ต้นแบบนวัตกรรม ที่ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นมาประดิษฐ์อุปกรณ์ดูแล

ผู้สูงอายุ ที่ส่งต่อให้ทดสอบความเที่ยงตรง

- (5) ต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการตนเองระดับหมู่บ้าน
- (6) ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม

คิดชุดคำถามในการถอดบทเรียนต้นแบบ ตลอดจนโรงเรียนผู้สูงอายุก็ควรประเมินว่าเรื่องไหนมาโรงเรียนผู้สูงอายุแล้วดี เรื่องไหนทำอยู่ที่บ้านดีกว่ามาโรงเรียนผู้สูงอายุ

2.3 การก่อตั้งชมรมระดับหมู่บ้าน ตำบล แต่ละหมู่บ้านมีทุนที่ต่างกัน บางหมู่บ้านเดินเรื่องเกษตร บางหมู่บ้านเดินด้วยการออมทรัพย์ หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จากสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน หากนำเครื่องมือการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมมาใช้ถอดบทเรียน จะเห็นข้อมูลที่ชัดเจนและได้ความสัมพันธ์ระหว่างวัยขณะใช้เครื่องมือนี้ด้วย

2.4 ที่ผ่านมามีการถอดบทเรียนผู้สูงอายุต้นแบบของแต่ละหมู่บ้านว่าใช้ชีวิตอย่างไร จึงเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี แต่ดำเนินการไม่ต่อเนื่อง หากนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถอดบทเรียน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนวัยสูงอายุ ย้อนกลับไปดูพฤติกรรมในอดีตเมื่ออายุ 50 ปีหรือย้อนไปมากกว่านี้ ดูนาฬิกาชีวิต ดูเส้นทางเวลา (Timeline) ของชีวิต เมื่อถอดบทเรียนแล้วมาหาปัจจัยว่าทำไมบางคนทำตามได้ บางคนทำตามไม่ได้

3. งานพัฒนาที่สามารถนำเป็นงานวิจัยที่ทำผ่านคนสามวัยได้ โดยมีหลักคิดการทำงานแบบ "ติดดิน กินได้ ขายดี" คือ เป็นงานวิจัยที่คนธรรมดาเข้าถึงได้ เข้าใจง่าย เป็นงานวิจัยที่ทำได้มีแรงจูงใจเรื่องรายได้ ผลประโยชน์ที่ประชาชนหาเข้ากินค้ากระตือรือร้นที่จะมาร่วมทำ เป็นงานวิจัยที่ทำแล้วบอกต่อคนอื่นว่าดี ขายวิธีการทำงาน ขยายผลให้คนอื่นเรียนรู้และนำไปใช้ได้ สำหรับต้นทุนที่สกว. ลงมาทำงานในพื้นที่ คุณยุพิน ชานิล และคณะ (2557) ได้มาวิจัยในเรื่อง "โครงการผลไม้และผักพื้นบ้านช่วยการส่งเสริมสุขภาพเด็กและผู้สูงอายุจังหวัดชัยนาท" โดยเฉพาะในพื้นที่หมู่ที่ 5 และขยายผลไปสู่โรงเรียนชุมชนคลองจันทน์

ความรู้ที่หลากหลายจากการทบทวนชุมชน ของดีที่มีในชุมชน สามารถนำมาพัฒนาเป็นโครงการวิจัยและพัฒนา ทำฐานข้อมูลที่ทันสมัยอยู่เสมอ มีกระบวนการวิเคราะห์ตนเอง เช่น ประเด็นการเกษตร หากมีการตีบตันหรือปัญหาในเรื่องอะไรทั้งในมิติการผลิต การแปรรูป การตลาด ทรัพยากรบึงวงษ์ในมิติเรื่องการท่องเที่ยว การจัดการสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากบึง เป็นต้น กระตุกต่อม "เอ๊ะ" ในมุมใหม่ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาด้านต่างๆ ตัวอย่างเช่น

3.1 โรงเรียนชาวนา ศึกษาความรู้เรื่องการตลาด ทำให้รู้ว่าปลายทางของข้าวจะไปอยู่ที่ไหน ที่ผ่านมา ตำบลห้วยงูเป็นแหล่งผลิตข้าว แต่ผลิตเพื่อขายหมด คนห้วยงูซื้อข้าวที่อื่นมากิน ถ้าเริ่มปรับวิธีมาทำเอง แปรรูปเอง ขายเอง ผ่านโรงเรียนชาวนา ให้เด็กได้กินข้าวปลอดภัย ลดรายจ่าย หรือขยายผลไปเรื่องอาหารปลอดภัย อย่างโรงเรียนบ้านโคกหมู ที่เป็นต้นแบบการจัดอาหารกลางวันเป็นเมนูผักที่ปลูกเอง ทำให้เด็กที่นี่เปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคไปกินผัก โดยคาดหวังให้ไปเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ปกครอง เปลี่ยนเมนูอาหารที่บ้านเป็นผัก และเป็นจุดเริ่มให้ปลูกผักปลอดภัยเพื่อกินเอง ทำให้ข้าวปลอดภัย อาหารปลอดภัย มีตลาดจำหน่ายที่ตลาด เทศบาล โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ

3.2 การจัดการท่องเที่ยวบึงวงษ์ ทางเทศบาลตำบลห้วยงูได้ทำการขุดบึงวงษ์บางส่วนเพื่อใช้เป็นแก้มลิงในการเก็บกักน้ำไว้ใช้ ตลอดจนทำถนนรอบบึงไว้พร้อมแล้ว และได้คิดต่อไปว่าจะพัฒนาเป็นแหล่งรวบรวมสายพันธุ์บัว ที่ผ่านมาได้พาคณะไปศึกษาดูงานที่จังหวัดสกลนคร แต่เนื่องจากสภาพอากาศไม่ใกล้เคียงกับจังหวัดชัยนาท จึงต้องการไปศึกษาดูงานที่ปทุมธานีซึ่งมีสภาพอากาศที่ใกล้เคียงมากกว่า

3.3 อาหารสั่งตัดสำหรับผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง วิเคราะห์สารอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้ป่วยติดบ้าน ติดเตียงเรื้อรัง ที่ผ่านมา คนในบ้านชอบอะไรก็ทำกับข้าวให้ผู้สูงอายุกินตามที่

ตนเองชอบ ทำอย่างไรให้มีอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นความดัน เบาหวาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้ป่วยบางรายต้องให้อาหารทางสายยาง หากมีโปรแกรมเมนูที่ชัดเจนในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ จะช่วยฟื้นฟูหรือรักษาสุขภาพไว้ได้

3.4 นวัตกรรมอุปกรณ์ดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง สืบเนื่องจากปัญหานักกายภาพบำบัดในพื้นที่ตำบลห้วยงูมีจำกัด ผู้สูงอายุบางรายที่มีภูมิปัญญาจึงได้ทดลองประดิษฐ์อุปกรณ์เพื่อใช้ฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายตัวเอง ที่ผ่านมาได้ส่งอุปกรณ์ให้โรงพยาบาลชยันนาทนเรนทร โรงพยาบาลภูมิพลฯ ทำการทดสอบและทดลองใช้ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าใช้ได้ เช่น ลูกโป่งแบ่งที่บีบผ่านคลายกล้ามเนื้อ ถูทรายเติมน้ำหนักแล้วนำมาห้อยขาเพื่อช่วยสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ประดิษฐ์เชือกถูรอกดึงแก้อาการไหล่ติด ล้อหมุนออกกำลัง และมีกลไก อสม. ไปเยี่ยมตามบ้าน และมีบ้านต้นแบบใช้อุปกรณ์นี้แล้วดีขึ้น ต่อไปอยากพัฒนาต่อยอดให้รวมอุปกรณ์ทั้งหมดติดตั้งเป็นเก้าอี้ออกกำลังกายตัวเดียว (Universal Gym Equipment)

เนื้อหาจากการสรุปประเด็นทำให้พบทิศทางการทำงานพัฒนาต่อเนื่องในพื้นที่ตำบลห้วยงู ได้ชัดเจนมากขึ้น รวมไปถึงภาคีของการทำงานที่ขยายวงกว้าง ทั้งภาคีภายในตำบลจากเทศบาล โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบล โรงเรียนผู้สูงอายุ และกลุ่มเครือข่ายการทำงานภายในชุมชน และภาคีภายนอกทั้งจากนักวิชาการ และองค์กรแหล่งทุนต่างๆ ซึ่งการทำงานในระยะต่อไปในส่วนของสกว. ได้แก่ การพัฒนาโครงการเพื่อเพื่อการศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน รวมถึงประเด็นจากการประชุม เพื่อพัฒนาเป็นโครงการวิจัยสำหรับการพัฒนาพื้นที่ตำบลห้วยงูในเชิงระบบที่ยั่งยืนในระยะต่อไป

นางสาวอรธิดา นามศิริ
ผู้สรุปรายงานการประชุม

นายวิรัช เอี่ยมปลัด
เพิ่มเติมเนื้อหาการประชุม

ภาคผนวก 2 ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - นามสกุล	นายวิรัช เอี่ยมปลัด
เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน	3 1804 00213 49 8
เกิดวันที่	23 เดือน กันยายน พ.ศ.2519 อายุ 41 ปี
ศาสนา พุทธ	หมู่โลหิต AB
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 175 หมู่ที่ 4 ตำบลคิ่งสำเภา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท 17110
สถานที่ทำงาน	บ้านเลขที่ 175 หมู่ที่ 4 ตำบลคิ่งสำเภา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท 17110
ตำแหน่ง	หัวหน้าโครงการแนวทางสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดชัยนาท
เบอร์โทรศัพท์	081-6091842
ประวัติการศึกษา	- ปี 2541 ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี - ปี 2558 ประกาศนียบัตรบัณฑิต (การเสริมสร้างสันติสุขชายแดนใต้) มหาวิทยาลัยทักษิณ
ประวัติการทำงาน	- ปี 2558 - 2559 วิทยากรอิสระ และวิทยากรประจำโครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนภาคใต้ (ช.ช.ต.) ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (Local Development Institute-LDI) และธนาคารโลก (World Bank) - ปี 2551 - 2558 ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดนราธิวาส - ปี 2555-เมษายน 2557 กรรมการ คณะกรรมการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ประจำสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) - ปี 2549 พี่เลี้ยงสนับสนุนโครงการ “ติดตามสนับสนุนงานวิจัยชุดชายแดนภาคใต้กับโครงการความร่วมมือสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) และ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.ปัตตานี) หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง” - ปี 2549 ผู้จัดการโครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

ประวัติการทำงาน(ต่อ)

- ปี 2548 ผู้ประสานงานโครงการวิจัยชุดขยายแดน ไทย-มาเลเซีย สำนักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้
- ปี 2545 เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ และ สืบเคราะห์ความรู้ หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคใต้ตอนล่าง
- ปี 2545 อาจารย์สอนคอมพิวเตอร์ โรงเรียนสยามคอมพิวเตอร์และภาษา สาขานุกฤต
- ปี 2544 ผู้ประสานงานโครงการนําร่องการจัดการและ พัฒนาทรัพยากรชายฝั่งปัตตานี ภายใต้โครงการนําร่อง เกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อเกษตรกรรายย่อย โดยมูลนิธิ เกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย)
- ปี 2543 เลขานุการโครงการรัฐธรรมนูญสู่ชุมชน (ความร่วมมือระหว่างสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ 311 ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก และโครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี)
- ปี 2542 ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการศึกษาบทบาทชุมชน ชาวประมงพื้นบ้านกับการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ รอบอ่าวปัตตานี ศึกษากรณีบ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
- ปี 2541 นักวิชาการแรงงาน (ตามโครงการจ้างงาน Miyazawa Plan) สำนักงานจัดหางานจังหวัดนครสวรรค์
- ปี 2554 ญาญแจสู่ความสำเร็จและภาวะผู้นำ (Operacy) โดยโครงการสะพาน ภายใต้การสนับสนุนของ องค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (United States Agency for International Development-USAID)
- ปี 2544 หลักสูตรการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย เพื่อการรณรงค์ในเชิงนโยบาย โดย The IBON Foundation (ฟิลิปปินส์)

การฝึกอบรม

ชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เหรียญกาชาดสมนาคุณชั้นที่ 3